

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AXEL BECK
VILHELM OG NINA BECK

FØRSTE BIND • UBY-ØRUM
O. LOHSE • KØBENHAVN

ØRSLØV PRÆSTEGAARD

VILHELM OG NINA BECK

„ÆR DIN FADER OG DIN MODER“

FØRSTE BIND UBY—ØRUM

AF

AXEL BECK
PRÆST VED HELLIG KORS KIRKE

O. L O H S E .. K Ø B E N H A V N

FØR NORGE: LUTHERSTIFTELSENS
BOGHANDEL - - - CHRISTIANIA

1921

FORORD TIL 1. BIND

Det har været min Sjæl en Vederkvægelse at skrive dette Mindeord om mine elskelige Forældre, et Arbejde, som jeg kun har taget op efter ydre Tilskyndelse.

Det har aldrig tidligere været i min Tanke at skrive en saadan Mindebog; jeg mente mig selv ganske uskikket dertil. Det maatte være en anden, ikke en af Sønerne, men en af mine Forældres gamle trofaste Venner, som har kendt og fulgt dem fra deres Ungdom af, og som kunde fortælle frisk og livligt om de to Menneskers friske og indholdsrige Liv. Men Herren har jo nu snart taget dem alle hjem, og vi andre er ved at blive halvgamle.

Men saa kom Opfordringen udefra. Efter Pastor Sørensens Død henvendte hans Enke sig til mig med Anmodning om at skrive 2. Bind til hendes Mands Bog „Vilhelm Beck“. Efter nogen Overvejelse sagde jeg i mit Hjertes Enfoldighed ja og bad om hendes Mands efterladte Optegnelser. Blandt disse fandt jeg kun ét Udkast til „2. Bind“, og det var Ordet „Præsten“. Saa opgav jeg det, og selvom der havde været lidt flere Ord, hvorledes skulde jeg saa alligevel kunne skrive en anden Mands Tanker?

Jeg lagde da Tanken til Side, maaske Gud slet ikke vilde bruge mig dertil. Men saa fik jeg i Fjor Eftersommer en Opfordring fra Provst Bjerre, Redaktøren af „Nationaltidende“s Søndagstillæg, om at skrive „nogle Minder fra mit Barndomshjem“ til Bladet. Og det gjorde jeg. De var sikkert meget lette og kunde jo heller ikke godt være andet, naar de kun maatte indeholde et begrænset Antal Ord. Men jeg skrev dem, som de faldt mig ind, „rystede dem ud af Ærmerne“. Og Følgen blev til min store Overraskelse den ene Opfordring efter den anden om nu at gøre Alvor af at udgive mine Forældres Livshistorie.

Jeg betænkte mig dog et Par Maaneder, jeg frygtede for, at det ikke vilde lykkes mig. Og hvor skulde jeg faa Tid dertil, Præst som jeg er i et stort københavnsk Sogn, hvor Præstegerningen i Forvejen krævede al min Tid og Kraft?

Men jeg kunde ikke frigøre mig for Tanken, og de gentagne Opfordringer nødte mig, saa jeg tilsidst maatte sige til Herren: vil du give mig Lov til nænsomt og sønligt at fortælle dine Venner i Danmark en køn Historie om to Mennesker, som du har velsignet?

Og saa tog jeg fat paa Arbejdet i Tro paa, at Herren vilde lede min Tanke og Kærlighed til Fader og Moder. Og velsignede Nattetimer — thi det meste er skrevet om Nætterne — har jeg tilbragt med det Arbejde. Det var, som sad de to kære Mennesker hos mig og fortalte mig om deres velsignede Livs rige Oplevelser. Og saa tror

jeg endda, at 2. Bind, som skal omfatte Ørsløv, vil blive end mere levende for mig; thi dèr har jeg jo selv oplevet saa meget af det, jeg skal fortælle.

Nu udsender jeg saa 1. Bind*) og beder Læserne tage det, som jeg har givet det, og husk fremfor alt, *det er en Søn, der taler om sine Forældre.*

Man havde maaske ventet, at jeg ogsaa skulde have omtalt deres Skrøbeligheder, men her vil jeg svare med Faders Ord om sine Forældre: *Fejlene kan man altid se, og dem taler mange om, men dem fortæller en Søn ikke om sine Forældre.*

København, Sommeren 1921.

Axel Beck.

*) Andet Bind udkommer, om Gud vil det, i Løbet af 1922.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Ær din Fader og din Moder	9
At det maa gaa dig vel	26
Morgenen gryr, men det er endnu Nat	36
Under Mesterens Haand	54
Gaa hen i min Vingaard	63
Den Kvinde, Herren udsaa til sin Tjener	91
Et udvalgt Redskab	117
Tjenstledig, og dog virksom i Herrens Tjeneste	199
Omplantet	218

ÆR DIN FADER OG DIN MODER

Gemt under de gamle Lindetræers Kroner i den parklignende Have laa den rød-hvide *Ørsløv Præstegaard*, den Præstegaard, som er indskrevet i den danske Kirkes Historie som *Nina og Vilhelm Becks* Hjem, Indre Missions Midtpunkt igennem de mange Aar, det gæstfrie Hjem for Herrens Venner i det meste af et Slægtled.

Ja, det gamle Hjem *laa* der — til Februar 1918, da en endnu uopklaret Ildsvaade bogstavelig talt jævnedes det med Jorden.

Ørsløv Præstegaard var imidlertid ikke blot mine Forældres Hjem i deres modne Alders travle Arbejdsdag, men med Henblik paa min Fader kunde den gerne bære Overskriften „Fra Vuggen til Graven“; thi i Ørsløv begyndte og sluttede han sit Liv paa Jord.

Da mine Forældre flyttede til Ørsløv 1874, stod min Bedstemoder en Dag ved Faders Skrivebord, lagde Haanden kærtegnende paa sin Søns Hoved og sagde: „Dèr, hvor du nu sidder, fødte jeg dig til Verden, min kære Søn.“

Dèr, hvor min Fader i sine Manddomsaar hentede Livets Brød fra Gud til de mange hungrende Sjæle, dèr, hvor han skrev de mange betydningsfulde Artikler, dèr, hvor saa mange Planer blev fødte til Verden, hvor kritiske Forhold blev udjævnede under Bøn og Samraad,

FADERS FORÆLDRE KORT EFTER DERES BRYLLUP 1819.

og hvor de enkelte raadvilde Sjæle fik klaret deres Frelsessag —, der fødtes Fader 30. December 1829 som yngste Søn af Provst *Johan Philip Hunæus Beck* og *Angelique Sophie Margrete f. Rømer*.

Der findes ingen Stamtavle over Familien, men efter det, Fader har meddelt, stammer Slægten fra Holsten og er en Sidelinje til Familien Beck-Friis. Der findes adskillige Embedsmænd blandt Forfædrene, dels juridiske, dels kirkelige, en var Biskop i Kristiania, en Broder til Bedstefader var Præst og var kaldet til Ørsløv ved sin Broders Forflyttelse, men døde inden Overtagelsen af Embedet. En Søn af ham blev opdraget i Uby sammen med Fader og hans Søskende, blev uddannet til Handelen, og efter sin Uddannelse begyndte han en Købmandsforretning i Børgense, som han drev frem til at blive den Bys største Forretning. Han er utvivlsomt den i Familien, som har interesseret sig stærkest for Slægtens Fortid og begyndte ogsaa Udarbejdelsen af en Stamtavle, men kunde ikke naa længere tilbage end til Midten af det 17. Aarhundrede, hvor Familiens Spor forsvinder, fordi en Kirkebog var brændt.

Bedstefader var et særdeles velbegavet Menneske. Fjorten Aar gammel tog han Studentereksamen med bedste Karakter, og som nittenaarig blev han theologisk Kan-

HANNIBAL BECK,
Købmand i Børgense, Faders Fætter.

didat med „Udmærkelse“. Efter i en halv Snes Aar at have manuduceret blev han Præst i Ørsløv, hvor han senere udnævntes til Provst for Arts og Løve Herreder.

Bedstefaders Studentertid faldt i den mest gudsforladte Rationalismes Periode, og han kunde ofte senere hen udtale sig med Harme over den rationalistiske Theologis Angreb paa Kristus og Bibelen. Og de rationalistiske Præster i hans Provsti havde en haard Provst i ham. Hvad blandt andet kom baade til Orde og Handling ved et skarpt Ordskifte mellem ham og Biskop Martensen ved et Landemode i Roskilde.

Nogle vantro Præster havde beklaget sig til Biskoppen over min Fader.

I den Anledning sagde Martensen til Bedstefader: „Vil De som Provst hilse Deres Søn og sige, at han har sin Biskops alvorlige Misbilligelse, fordi han rejser om i andre Sogne og forsømmer sit eget.“

Dette var jo en alvorlig „Næse“, men Provstens korte og fyndige Svar manglede intet i Tydelighed: „Det er Løgn, Deres Højærværdighed!“ Martensen, der næppe var vant til at blive tiltalt saaledes af sine Provster, fik et stærkt Rømningsanfald. Og da Bedstefader fortsatte: „Deres Højærværdighed holder vist meget af Blaar,“ vidste Biskoppen næppe, hvad han skulde svare, men stammede: „Blaar — Blaar — hvad mener De?“ „Man ser ikke godt, naar man faar Blaar i Øjnene,“ var Svaret, „og — tilføjede Bedstefader — nu vil jeg som Provst sige til min Biskop, dette om min Søn er en Sladderhistorie, og blandt de Præster, som har løbet med den, er der den og den, de passer aldrig deres Embeder, men jeg tilraader Biskoppen at holde uanmeldt Visitats hos dem.“ Martensen fulgte sin Provsts Anvisning, og inden et Aar havde de omtalte Præster Kapellan.

Myndig var Bedstefader, men aldrig uretfærdig, derfor taalte man ikke blot hans Myndighed, men han æredes og agtedes af sine Sognefolk, hvis baade aandelige og timelige Leder han blev. De betroede Hverv, de gav ham i Sognet, varetog han med Grundighed og Retfærdighed — og som Enehersker, idet hans Mening om Tingene straks blev ført til Protokols, og dermed var Sagen afgjort.

Som Præst var han præget af stor Alvor. Præstegeringen var for ham en hellig Tjeneste. Min Fader skriver i sine „Erindringer“, at dette kom særlig frem ved Døbefont og Alterbord, hvor personlig Overbevisning prægede ham med hellig Alvor og Ærefrygt for den Herre, han tjente. Dette kendtes ogsaa i hans Prædikener, hvor han trods sin rationalistiske Forskole dog altid bekendte Kristus som Guds Søn. Derimod manglede der Inderlighed i hans Forkyndelse, denne skjulte Magt, som vækker de vantro til Omvendelse.

I sin Tale over Bedstefader skildrede Fader ham i følgende Ord:

„Denne Skole (Rationalismens kristusforagtende Skole) har min Fader, eders gamle Præst, gennemgaaet, Løgnernes og Spotternes Skole, og det er jo ikke rimeligt, at han skulde være gaaet aldeles uskadet ud af en saadan Skole. Men det kan jeg sige til min gamle Faders Ære, at han udgik mere *uskadt**) af denne Skole end de fleste Præster. Der manglede noget i hans Forkyndelse, der manglede det dybe, alvorlige Syn for den store Adskillelse mellem Guds Rige og Djævelens Rige, mellem Guds Børn og Verdens Børn. Der manglede denne varme Livsaand, som bringer Liv i de døde. Der manglede det „fremfarende vældige Vejr“, Pinsevejret, der „gaaer Menne-

*) Fremhævet af Fader.

skene gennem Hjerterne“, saa at de vaagner og spørger, „hvad skal vi gøre for at blive salige?“ — Men min Fader var altid *en alvorlig Mand**) i al sin præstelige Gerning. *Han troede, at Kristus er Guds Søn**), og det har han prædiket. Og naar jeg tænker paa de Dage, da han færdedes i dette Guds Hus, saa tænker jeg altid med størst Glæde paa de Øjeblikke, naar jeg saa ham staa ved *Døbefont og Alterbord**) — dèr hvor ellers Ødelæggelsens Vederstyggelighed saa ofte endnu staaer i Præsteskikkelse paa det hellige Sted, hvor det helligste og dyrebareste afjaskes, somom det var det ligegyldigste af alle Ting, — kan I huske det, mine Venner i denne Menighed! Kan I huske eders gamle Præst, naar han døbte eders Børn, og naar han rakte eder Herrens Legeme og Blod? — Dèr stod han, den gamle Præst, som en ret Herrens Tjener fuld af Alvor og Ærefrygt for den Herre, som selv er til Stede.“

Saaledes skildrede min Fader sin Fader, utvivlsomt et sandt Billede af ham som Præst, ikke en Tale, som skamroser den døde, men den sønlige Ærbødigheds Ord paa Sandhedens Grund.

Men kom der ingen Vækkelse som Frugt af Bedstefaders Forkyndelse, saa deler min Fader dog i sønlig Ærbødighed Vækkelsen ved sin egen Forkyndelse med sin Fader. Efter først at have givet Gud Æren for Vækkelsen siger han nemlig i den samme Ligtale: „Men det var min gamle Fader, som rakte Haand dertil, da han kaldede mig til sin Medhjælper, skønt han forud vidste, hvordan Ordet vilde komme til at lyde. Han saa Livet vaagne . . . Men det skal siges til min gamle Faders Ære, *han har aldrig lagt saa meget som et Halmstraa i Vejen*

*) Fremhævet af Fader.

for min Virksomhed — men han har mangen Gang udtalt sin Glæde for mig over, hvad her er sket.“)*

Saaledes var „den gamle Provst“ af den gamle Skole, men bevarende Troen i sit Hjerte paa Kristus som Guds Søn, og lykkelig over at se det Liv vaagne, som hans egen Forkyndelse ikke havde kunnet vække.“

Og som Bedstefader var den alvorlige og retlinede Præst i sin Gerning, var han det ogsaa som Mand og Fader i sit Hjem. Han var „en stille Mand“, siger Fader om ham i sine „Erindringer“, men som forestod Hjemmet med Myndighed uden mange Ord“. Der herskede en stræng Moral i Hjemmet. Tvivlsomme Vittigheder saa lidt som Eder blev ikke taalte. Han kunde irettesætte sine Børn, men altid med korte og myndige Bemærkninger. Og han taalte ikke, at Børnene blandede sig i de voksnes Samtale. Da min Fader engang som halvvoksen prøvede derpaa, blev Munden hurtigt lukket paa ham med følgende Bemærkning af Bedstefader: „Hvad du ikke har Forstand paa, skal du ikke tale med om,“ og dermed var yderligere Indlæg i Diskussionen fra min Faders Side udelukket.

Som Bedstefaders stærke Vilje var den bestemmende i Hjemmet, var den det ogsaa over hans Børns Fremtid. Han saa paa sine Børns Evner, og derefter traf han sin Bestemmelse, og der blev ikke taget Hensyn til deres personlige Ønsker. Da min Fader saaledes som Dreng ytrede Ønsket om at blive Gartner, afvistes dette med en lakonisk Bemærkning: „Tal ikke mere derom,“ og saa var den Sag afgjort.

Der var fire Sønner. De tre skulde studere, den fjerde til Landvæsenet; saaledes mente Bedstefader, han gavnede sine Børn bedst.

*) Fremhævet af Fader.

At Valget var heldigt truffet for min Fader og dennes ene Broder, senere Godsinspektør Frederik Beck paa Lerchenborg og Løvenborg, tvivler ingen om, som har kendt dem i deres Virksomhed. Men den tredje Søn, som skulde studere, havde kun ringe Evner og naaede først sent en Fuldmægtigs Stilling i et af Ministerierne. Derimod, den Søn, som kom til Landvæsenet, burde sikkert have studeret. Han var nemlig velbegavet og tankeklar, og naar der senere ofte kunde spores en vis Bitterhed hos ham, bundede dette sikkert i Skuffelse over ikke at være kommet ind paa Studiernes Vej.

Men var Bedstefader saaledes en myndig Mand med en alt beherskende Vilje, var Bedstemoder af en ganske modsat Karakter. Fader skildrede hende som en blød, kærlig og opofrende Natur med et smukt Ydre. „Jeg synes, der var ingen, som havde saa smuk en Moder,“ skriver Fader om hende. Jeg har kun kendt hende i hendes høje Alderdom, men det var let at se, hun maa have været smuk som ung. Lille af Vækst var hun dog en udpræget Personlighed, der havde en selvstændig Mening og kunde gøre denne gældende.

Der var noget fornemt over hendes lille Skikkelse, en Arv, hun sikkert havde taget med sig fra sit Patricierhjem i København, hvorfra hun som nittenaarig Brud drog ind i Ørsløv Præstegaard.

Men hun medbragte en endnu skønnere Arv fra sit Hjem; „*det var hendes Natur at elske,*“*) siger Fader i sin Ligtale over hende. „At øve Kærlighed; et blødt og kærligt Sind havde hun arvet efter sin bløde og kærlige Moder, som hun fremfor alle sine Søskende lignede saa stærkt — og den Kærlighed var *den trofaste Kærlighed,*“*)

*) Fremhævet af Fader.

CARL BECK,
 Fuldmægtig i Finansministeriet.
 Faders ældste Broder.

NICOLAJ BECK,
 Præstegaardsforpagter i Uby.
 Faders næstældste Broder.

FREDERIK BECK,
 Godsinspektør paa Lerchenborg.
 Faders yngste Broder.

der holdt ud i hele hendes lange Liv overfor de Menne-
sker, som hun elskede.“

En saadan Natur, saa afgjort modsat Bedstefaders, maatte enten blive forkuet under en myndig Mands Indflydelse eller blive en Velsignelse for Mand og Børn. Hun blev det sidste. Læser man Faders Skildring af sin Moder, faar man absolut Indtryk af en indflydelsesrig Kvinde; saaledes siger Fader i sin Ligtale over Bedstefader: „Det var en mageløs stor *Guds Naade*,*) at Herren bevarede den gamle trofaste Hustru, vor kære gamle Moder, for ham til det sidste. Denne trofaste Sjæl, som for henved et halvt Hundrede Aar siden rakte ham Haanden for Alteret og lovede at ville være hans „Medhjælp“, hun har holdt sit Løfte, hun har været hans trofaste Medhjælp til hans sidste Stund. Gammel, træt og syg har hun baaret alle hans Skrøbeligheder med en vidunderlig Kraft og en vidunderlig Kærlighed. Han har haft en Ægtefælle som faa — det er *Guds Ære og Guds Naade**) —; og hun har været mere end en kærlig Hustru, hun har gjort mere end hjælpe ham i hans jordiske Nød, hun var hans Præst paa hans gamle Dage. Da den gamle Præst trængte til sin Sjælesørger, da blev hans Hustru hans Præst... Aldrig skal jeg glemme den sidste Aften ved min Faders Seng, hvordan den gamle trofaste Hustru bad den sidste Bøn for min Faders Sjæl, bad Gud for Jesu Skyld om at være hans Sjæl naadig!“

Men var Bestemoder en trofast „Medhjælp“ for sin Mand, saa var hun en Velsignelse for sine Børn. De elskede deres Moder, og de elskede hende for hendes Kærligheds Skyld. Jeg mindes fra min tidlige Barndom, naar den 28. Januar oprandt — Bestemoders Fødselsdag —, da samlede hendes Sønner i mit Barndomshjem, hvor

*) Fremhævet af Fader.

Bedstemoder boede, altid med sønlig Ærbødighed og Hengivenhed for deres gamle Moder. Og de kom altid, hvad enten Vejret var Snefog eller opløst Tøbrud, uagtet den ene maatte køre fem Mil og den anden tre Mil for at lykønske deres gamle Moder.

Den sønlige Hengivenhed kender jeg selvfølgelig bedst hos Fader; han elskede sin Moder, og det er, som han i sin Ligtale over hende og senere i sine „Erindringer“ ikke kan finde Lovord nok for hende.

Men som alt, hvad Fader talte og skrev, altid hvilede paa Sandhedens Grund, saa fortav han heller ikke i sine Lovord over sin Moder, at hun var en Synder, som kun kunde frelses af Guds Naade i Kristus.

Han fremhæver saa stærkt sin Moders Fromhed, men fortier ikke, at denne netop i lang Tid var den store Hindring for hendes Omvendelse.

I sin Tale over Bedstemoder fremhæver Fader stærkt, at Gud har gjort store Ting mod ham og hans Søskende ved at have givet dem en saadan Moder. „Og dog — følger han til — kunde jeg ikke sige andet om min Moder end, hvad hun var af Naturen, da maatte jeg hellere tie; thi da hørte hun ikke til dem, som Herren har ført hjem til det himmelske Sion; da var hun ikke andet end et stakels fortabt Menneske... Ogsaa hun var jo en af „Sions Fanger“, fanget som hvert Menneske i *Syndens rædsomme Fangenskab**); og det vilde være nemt for dem, som kendte hende, at fortælle om hendes Synder, men dem fortæller Sønnen ikke om sin Moder. Men dette fortæller Sønnen om sin Moder med al den Tak, som kan fylde min Sjæl, at hun, som engang ikke kendte sin Frelser, at hun, som engang levede uden Frelse, *kom til at leve sammen med ham, som er Synderes eneste Frelser, Jesus*

*) Fremhævet af Fader.

fra Bethlehem, paa hvis Fødselsdag hun lukkede sine gamle trætte Øjne^().*

En saadan Tale er kærlige Ord udtalt i sønlig Ærbødhed for sin fromme Moder, men talt paa Sandhedens Grund.

Hvornaar denne hellige Forvandling er sket i Bedstemoders Liv, kan ikke oplyses, men allerede i hendes første Enkeaar mærker man den i et Brev til min Fader, hvor hun skrev: „Vel har jeg aldrig været uvidende om, hvor jeg skulde finde Trøst og Hvile for min bange Sjæl, men at Herren gjorde dig, mit elskede Barn, til et Redskab i hans Haand til end mere at klare Herrens Vej for mig arme og vise mig hen til min Sjæls Frelse, hvor den ene er at finde. Dette er en mageløs Naade. Har du mangan Gang været mismodig og forknyt over din Moder og troet, at jeg ikke kunde følge med, saa vær overbevist om, at det ikke var af Uvilje, men det var, hvad du ikke kunde fatte, Enfoldighed, og jeg maatte have Tid til at tænke mig om. Tab aldrig Taalmodigheden med din gamle Moder, som altid hungrer efter Guds Ord, og det smager saa godt fra dine Læber.“

Gud beviste Fader den store Naade at føre sin Moder til Kristus; dette vidnede hun selv mange Aar senere efter engang at være taget til Alters: „Vilhelm, jeg har fulgt dig som en Skygge, og jeg har aldrig fortrudt det,“ hvorefter hun tilføjede: „Min Søn, Herren har givet dig en stor Gerning: at føre din gamle Moder til sin Frelser.“

Hun begyndte at følge sin Søn, Herrens Tjener, som en Skygge, men hun sluttede sit Livs Aften paa Jord med den Bekendelse: „Ja, saa følger jeg min Herre!“

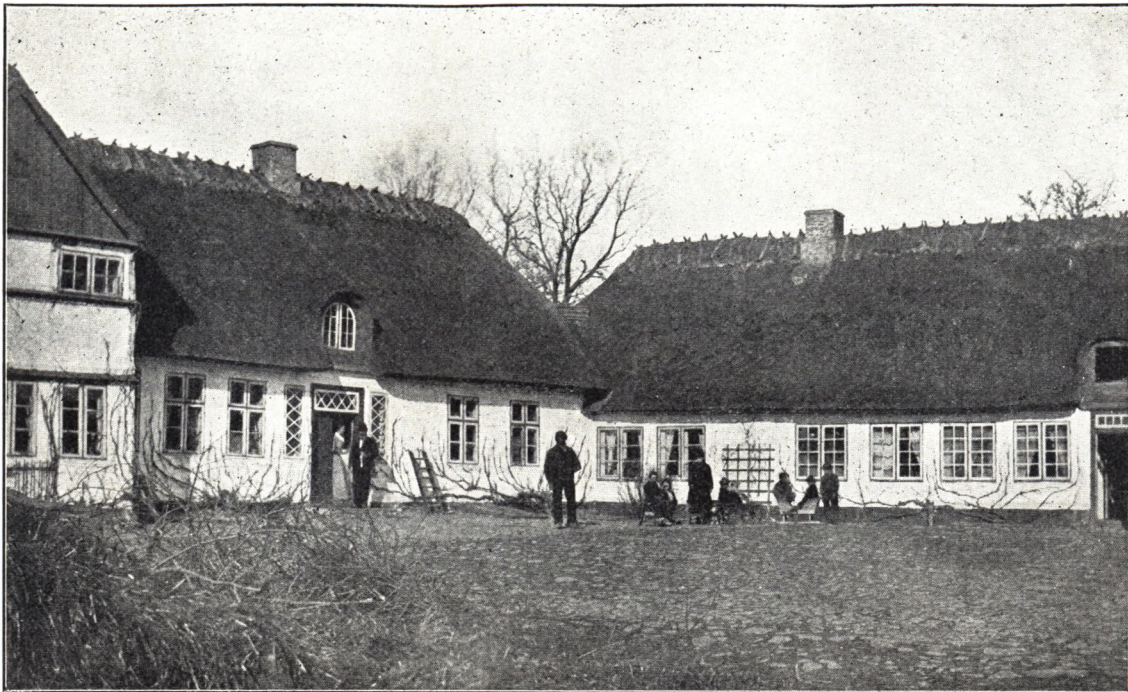
Denne Gerning, at føre sin gamle fromme Moder til Kristus, kalder Fader „den største Gerning, Herren har betroet ham“.

*) Fremhævet af Fader.

De, som kun kendte min Fader paa Afstand, havde i Reglen det Indtryk, at han var en myndig, noget haard Natur, en født Hersker, en Fører af Rang; men vi, som har haft den store Lykke at vokse op under Faders kærlige Haand, vi ved — og siger Gud Tak derfor —, at bagved al Myndighed og tilsyneladende Strængthed ejede han et mildt og kærlighedsfyldt Sind. Disse tilsyneladende modsatte Egenskaber, der hos Fader forenede sig til en helstøbt kristelig Personlighed, var den gode Arv fra hans Forældre.

Under saadanne Forældres Røgt og Pleje henlevede Fader sin Barndom, og som han selv siger, stærkt forkælet af sin Moder. Dette er vel nok den menneskelige Grund til, at han følte sig saa inderlig knyttet til hende. Om hun forkælede ham, fordi han var hendes Hjertebarn, eller paa Grund af hans skrøbelige Helbred i Barndomstiden, kan vel ingen udrede. Maaske det ogsaa havde sin Grund i, at han, der som voksen var saa smuk en Mand, i sin Barndom nærmest var grim af Ydre, som en determineret Tante af min Fader udtrykte sig, da hun saa ham første Gang: „Rødhaaret, fregnet og skeløjet! Tak, jeg har nok!“

Vi, som kun har kendt Fader fra hans Manddomskaar, har ondt ved at forlige os med den Tantes Højesteredom over hans Ydre som Barn. Men som Student overværede jeg en Samtale imellem Fader og hans Kusine, almindelig kendt under Navnet „Faster“; Samtalen drejede sig om „de graa Haar“, som „Faster“ fandt var smukke; men Fader sagde, at de mindede om Døden, og derfor kunde han ikke give dem Skønhedsattest. „Ja, men — indvendte Faster — du er dog en smuk Mand med dine graa Haar.“ Nu kom det kendte Glimt frem i Faders Øjne, da han svarede: „Nej, Karoline, jeg har været dej-

UBY PRÆSTEGAARD

lig, men nu er jeg grim.“ „Vilhelm — udbød Faster — du var rædsom som Dreng, men nu er du dejlig!“

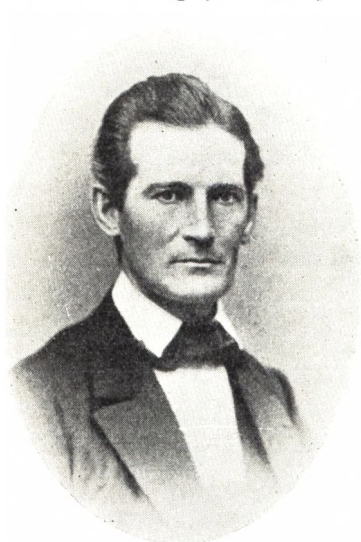
Hvordan Forholdet nu end har været mellem Faders Ydre og Moderens Forkælelse af ham, sikkert er det, at han var meget forkælet, og dette var utvivlsomt en væsentlig Grund til, at han blev doven i Skolen, gik og kom, som han vilde, saa længe han blev undervist af Huslærere i Hjemmet.

Denne Dovenskab har Bedstefader sikkert været uvidende om; thi det kan næppe tænkes, at denne nøjagtige Mand vilde have ladet sligt upaataalt; men der manglede noget i min Faders Barndomshjem, og uden den er selv den mest gennemførte Nøjagtighed og den omhyggeligste Moderkærlighed kun halve Midler. Der manglede Kristendom, denne Vogter over Børnene, ogsaa naar de er udenfor Faders og Moders Synskreds; „vi mærkede intet til den i Hjemmet,“ skriver Fader i sine „Erindringer“, „ingen Bøn, ingen Lovsang, ingen Tale om Guds Riges Anliggender. Jeg har aldrig som Barn lært at bede.“

1840 forflyttedes Bedstefader til *Uby*, og dette fik en indgribende Betydning for de fire Præstesønner. Mens Livet i Ørsløv havde været meget stille, kom der nu Røre i Stilheden ved Omflytningen til *Uby*, i hvis Nærhed Herregaarden Birkendegaard laa, hvor Familien *Frimodt* boede. Der udviklede sig hurtigt et Venskab mellem Ungdommen i de to Hjem, hvor de skiftedes om Søndagene til at besøge hverandre.

Vi, som kender det inderlige Venskab mellem Fader og Pastor *Rudolf Frimodt*, og hvad dette betød for Guds Riges Udbredelse senere i vor Hovedstad, forstaar, at Herren havde sin Haand med i at forene de to Familier, selvom det langtfra saa saaledes ud til en Begyndelse;

thi det var ikke straks til det gode, at der knyttedes Ven-
skab mellem Ungdommen i de to Familier. De stille
Præstesønner lærte mange Unoder og daarlige Dreng-
streger hos deres jævnaldrende paa Birkendegaard, navn-
lig kastede de sig flittigt over Tobaksrygningen. Men
denne lod sig jo ikke praktisere i Præstegaarden, dette

RUDOLF FRIMODT

skulde Bedstefader snart
have gjort kort Proces med;
men ude paa Marken laa
der en Del Gravhøje; en af
disse udsaa Drengene til
deres Røgsalon, og en Fætter
af min Fader, der som før
fortalt var i Huset hos mine
Bedsteforældre, maatte sør-
ge for Indkøbet, som væ-
sentlig bestod i at laane af
Bedstefaders Tobaksdaase
— uden at betale tilbage.
Denne Tobaksrygning i den
tomme Gravhøj var nu ikke
altid en udelt Nydelse; thi
Tobakken blev jo gemt i den

fugtige Gravhøj fra den ene Gang til den anden, og de
kendte Følger for Begyndere i dette Fag udeblev ikke.

Saaledes gik min Faders Barndom indtil Latinskole-
aarene: indenfor Hjemmets Døre under stræng moralsk
Paavirkning, noget der blev ham en god Hjælp i Ungdoms-
aarene til et rent Ungdomsliv, og samtidig en kærlig og
følsom Moders Omhu og Forkælelse, men naar han var
i sin egen Voldgade: Dovenskab og Drengestreger.

Men én Ting fødtes tidligt i hans Barnesjæl: Ærbødig-
hed og Hengivenhed for sine Forældre. „Ær din Fader

og din Moder,“ dette blev det hellige Bud i Faders Sjæl, og det glemte han aldrig, hvor gammel han end blev. Hans Ærbødighed for Forældrene kunde træde frem selv i de ringeste Anliggender, og hvor man mindst ventede den. Saaledes var han engang paa en Bjergtur med Grosserer *Viggo Lund*, og da de ikke kunde staa fast paa den isdækte Vej, opfordrede Føreren dem til at trække Strømper uden paa Støvlerne. Lund, der altid var hurtig i Vendingen, fik snart den Paaklædning ordnet; men Fader lod Førerens Opfordring uænset, uagtet han havde et Par Strømper i Tasken. Nu bad Lund ham tage Strømperne paa, da det ikke var ufarligt at glide paa den smalle Bjergvej; men kun et tørt Nej var Svaret. Lund blev irriteret, men der var intet at stille op med Fader, han vilde end ikke nævne Grunden til sin Vægtring, og Lunds Humør sank til Frysepunktet.

Da de to Venner kom paa Hotellet om Aftenen, skulde denne Sag klares imellem dem, og da sagde Fader: min gamle Moder har strikket de Strømper, jeg havde i Tasken, og dem nænnede jeg ikke at slide op paa Isen. — Ikke sandt, ær din Fader og Moder!

Dette kom vel stærkest til Orde i Talen over hans Moder, hvor han bl. a. sagde de allerede tidligere anførte Ord: „Det vilde være nemt for dem, som kendte hende, at fortælle hendes Synder, men dem fortæller Sønnen ikke om sin Moder.“ Eller naar han i Afskedsordet om sin Fader sagde: „Han var en kærlig Vogter og Vejleder for sine Børn.“

Fader lærte tidligt at ære sin Fader og Moder, og han glemte det aldrig. Derfor opnaaede han ogsaa Herrens Forjættelse: at det maa gaa dig vel, og du maa leve længe i Landet.

AT DET MAA GAA DIG VEL

Gud har lovet dem en god og lang Fremtid, som vil ære Fader og Moder. Og de, som kender blot det mindste til Faders Liv, ved, at han fik begge Dele. Herren havde særlig Brug for ham i sit Riges Gerning i Danmark, han blev „et udvalgt Redskab“, som Biskop Rørdam sagde i sin Tale ved hans Baare.

Derfor havde Gud ogsaa af Naturen udrustet Fader med de Evner, han som „det udvalgte Redskab“ havde Brug for, og ved Genfødselen i Daaben kom disse Evner ind under Aandens Fornyelse.

Men skulde Barnet Vilhelm Beck blive Manden Vilhelm Beck, maatte Gud gøre sin Gerning i hans Barne-sjæl; thi hvad Fader ejede af Naturen, og hvad der var virket i ham i Daaben, laa gemt dybt i Sjælen, dækket af noget daarligt. „Dovenskab og Drengestreger“ kalder han det selv.

Ser vi Guds indgribende Haand i Faders Liv fra hans Barndom, forstaar vi, at Latinskolen i Slagelse var her et brugeligt Redskab.

Denne Skole var vist ellers dengang en af de sletteste i sin Slags. Efter Rosenkildes og Ingemanns Fortællinger fortjener den visselig ikke bedre Vidnesbyrd. Fader fortæller selv om uduelige Lærere og en slet Moral, en

Tærskelplads for pryglelystne Lærere. Eleverne fik Prygl som daglig Kost, og de lærte efterhaanden at „lade Pryglene videre gaa“, ikke sjældent til Lærerne selv.

Fader har fortalt om en tre Alens Karl af en Elev, der var Specialist i at slaas, til almindelig Skræk ude i Byen. Engang havde to Slagtersvende besluttet ved forenede Kræfter at gøre Kæmpen ukampdygtig ved at gennemprygge ham, naar han vendte hjem fra Skolen. Eleven saa deres truende Holdning, lagde roligt sine Bøger paa Fortovet, stillede sig op ad Muren og sagde: kom saa an! De modtog Udfordringen, men i et Nu greb ham dem begge i Nakken, slog deres Pander sammen og lagde dem i Rendestenen, hvorefter Sejrherreren gik roligt hjem, somom intet var hændet.

Men denne Slagsbroder var alle de smaa og svage Elevers Protektor; han taalte ikke, at nogen forulempede dem. Fader, som selv var spinkel og svagelig, stod under hans Protektorat og nærrede derfor en udelt Beundring for ham.

Derimod vilde det være en stor Usandhed at paastaa, at Lærerne stod under Kæmpens Beskyttelse.

Som Fader bemærker i sine „Erindringer“, var de fleste Lærere nogle rene Tærskemaskiner. En af dem fik en Dag Lyst til at prøve sine Kræfter paa den omtalte Kæmpe. Men han skulde ikke have gjort det. Det endte i et formeligt Slagsmaal mellem de to, hvor Læreren laa underst paa Gulvet; Rektoren, som havde hørt Spektaklet, aabnede Døren; men da han saa Læreren underst, indskrænkede han sig til at raabe „hold Kæft“ og smækkede Døren i efter sig. Dermed var Kampen sluttet, men nu kom Fredsforhandlingerne. Eleven havde nemlig under Kampen tilegnet sig Læreren Stok. „Giv mig Stokken,“ hviskede Læreren. „Ja, hvis De lover ikke at

slaa mig," hviskedes der tilbage. Freden blev sluttet paa den sidste Betingelse.

Denne Begivenhed, som Fader ofte fortalte os, da vi Børn var smaa, er blot et enkelt Eksempel paa, hvilken Skole min Fader var kommet i.

Men selvom Fader stod under Kæmpens Protektorat, saa naaede dette dog ikke hans Forhold til de pryglelystne Lærere. Dèr maatte han ogsaa tage sin Tørn, og han lægger ikke Skjul paa, at de fleste Prygl var selvforskyldte. Fader mente nemlig, at han i Latinskolen kunde fortsætte Slendrianen fra Skolen i Hjemmet, komme, naar han selv vilde, og læse Lektierne paa Skolen.

Men han gjorde Regning uden Vært; thi kunde han ikke sine Lektier, blev Manglerne udfyldt med en dygtig Dragt Prygl. „Hvilken Masse Pryg har jeg dog faaet i denne Skole! — alle de Prygl, jeg havde fortjent i Hjemmet, men ikke faaet, var blevet opsamlet til mig i Skolen,“ skriver Fader.

Navnlig var der én Lærer, en meget hidsig Mand, som havde set sig gal paa hans Øjne. „Forbandede Dreng,“ kunde han udbryde i Arrigskab, „hvorfor stirrer du paa mig med dine forbandede Øjne?“, og saa begyndte der et Bombardement med alt ved Haanden værende, Kridtstumper, Svamp, Bibel m. m. Balles Lærebog blev ofte anvendt til „udvortes Brug“, noget, som næppe har været den gamle Biskops Hensigt med Bogen. Følgen blev, at Fader kom til at hade denne Bog og fik den senere afskaffet, hvor han blev Præst. Dette var vel næppe saa meget for dens „udvortes“ Anvendelse i hans Barndom som for dens utilfredsstillende Indhold.

Nu var de mange Prygl, Fader fik i sin første Latinskoletid — heller ikke de 14 regelmæssige Slag af den koldsindige Lærer — vel næppe fra Gud, men Herren

kunde bruge dem til at fjerne det Lag Dovenskab, der havde lagt sig over hans medfødte Evner og Anlæg, de som senere blev saa velsignet udnyttede i hans store Gerning, anvendt i Tro, frembaaret af en enestaaende Flid.

„Den dovne Beck“, som en Lærer kaldte ham, skulde forvandles til den jernflittige Mand. Og dertil brugte Gud en Adjunkt Kieler, „en rolig, stille Mand, retfærdig i hele sin Færd imod os“, siger Fader om ham. Det var denne Lærer, der en Tid forlystede ham med fjorten Slag daglig for at faa Bugt med hans Dovenskab. Allerede her møder man den stærke Vilje, der senere skulde blive saa nyttig en Tjener i Faders Liv og Gerning. Til en Begyndelse taalte han denne daglige Behandling, uden at Fliden vakttes til Live. Ja, han forsøgte endogsaa engang at tvinge Læreren til at høre op med Pryglene, idet han en Dag skar en Revne i Stokken og satte et Haar i, saa den flækkede ved første Slag. Næste Dag fik han blot 28 Slag i Stedet for. Det forsømte skulde jo indhentes.

Men nu var den trodsige Vilje knækket; der begyndte at komme noget godt ud af Pryglene, Fliden var vakt.

Havde det manglet paa Kristendom i Hjemmet, saa var denne Mangel dog langt større i Latinskolen. Her manglede den ikke blot, men var fortrængt af Kristusfornægtelse, og Fader blev stærkt smittet af denne Vantroens Aand, som han lagde for Dagen i en dansk Stil over Emnet: „Er en Aabenbaring nødvendig?“ Han besvarede dette Spørgsmaal benægtende og fik Anerkendelse derfor af sin Lærer, en theologisk Kandidat, som sagde, at han var enig med Beck, men tilføjede dog, at med Becks Opfattelse kunde man ikke være en Kristen.

Men midt i denne Vantroens Ørk skulde Fader dog komme til at staa Ansigt til Ansigt med den personlige

Bekendelse af Kristendommen, det som senere blev hans egen Styrke.

En Søn af P. A. Fenger, som dengang var Præst Syd for Slagelse, i det saakaldte „Hellige Land“, var kommet i Slagelse Latinskole. Denne Dreng kom ikke blot med den strænge Morals Ballast til Skolen, som Tilfældet var med Fader og hans Brødre, men han var vokset op i et troende Hjem, hvor Guds Navn var dyrebart og helligt. Derfor laa det ham saa fjernt at tage dette Navn forfængeligt og blev derved straks en afgjort Modsætning til de bandende og sværgende Skolekammerater. Thi foruden Prygl og Slagsmaal var Skolen ogsaa berømt for sine Eder og Forbandelser baade hos Lærere og Elever.

Kammeraterne opdagede snart, at den lille Fenger aldrig bandede, og dette vakte Spottens og Forfølgelsens Aand i de vantro Drengehjerner. De skulde nok lære denne nye Dreng at bande, mente de. Og i et Frikvarter fik en raa Flok ham ind i deres Midte og søgte først ved Opfordring at naa deres Hensigt, og da det ikke lykkedes, vankede der Knubs og Slag; men han stod tavs til det altsammen, indtil tilsidst to store Taarer listede sig ned ad hans Kinder; men ingen Ed vanhelligede hans Barnelæber.

Fader, som selv aldrig blandede sig i de raa Kammeraters Raaheder, stod udenfor Kredsen som et Saulusvidne til den unge Fengers Martyrium.

Denne Tildragelse i Skolegaarden gjorde dog et vist Indtryk paa Fader trods hans religiøse Ligegyldighed, og da han som voksen selv blev en bekendende Kristen, dukkede denne Begivenhed frem som eneste Minde om levende Kristendom i hans Latinskole.

Livstegnet kom fra „det hellige Land“ Syd for Slagelse, et af de faa Gemmesteder for Livet i Rationalismens

Tid, et Gemmested for „den Levning i Israel“, som Fader engang skulde blive Bannerbærer for.

Pryglene havde, som omtalt, gjort Fader flittig, og nu blev han en flink Elev, selvom han ikke altid stod paa den bedste Fod med enkelte af Lærerne. Han fortæller saaledes om et kraftigt Sammenstød med den senere Kultusminister Fischer, der dengang var Lærer ved Skolen. Sammenstødet var saa voldsomt, saa Fader forlangte Fischer afskediget. Dette vilde Rektor dog ikke gaa ind paa, men løste Knuden ved at undervise Fader privat det sidste Halvaar af hans Skoletid.

Rektor Elberling, „en grundlærd Filolog“ kaldes han i „Erindringerne“, holdt meget af Fader, og selvom han kunde buldre frygteligt op imod ham og kalde ham „den storsnude Preusser“, var han dog paa sin Vis god mod Fader. Og det skyldtes væsentlig Rektors Undervisning, at Fader blev saa dygtig i Græsk og Latin. I Undervisningstimerne viste Rektor bl. a. ogsaa sin Godhed mod Fader ved at taale hans Vittigheder, der af og til kunde komme som en velgørende Afbrydelse i de klassiske Sprogs Højtidelighed.

Dette benyttede Kammeraterne sig undertiden af for at aflede den Tordensky, der kunde vise sig paa Rektors Pande, at der ikke skulde blive altfor kraftige Lynnedslag.

De vidste nemlig, at lykkedes det at faa Rektor til at le eller til at faa Skraaen i den gale Hals, vilde Uvejret drive over.

En Dag i Græsktimen saa Rektors Pande ildevarslende ud, og en Kammerat hviskede til Fader: „Se at faa Rektors Skraa i den gale Hals!“ De havde den Dag en Lektie i Iliaden, hvor Artemis kaldes „den fodrappe“ (det græske Ord betyder egentlig „den luftfodede“ d. e. hendes

Fod bevæger sig let som Vinden), men Fader oversatte med tilsyneladende dyb Alvor „den vindbenede Artemis“. Der lød et kraftigt Grynt oppe fra Katheteret efterfulgt af en stærk Hoste, der betød saa meget som, at Vittigheden havde haft den tilsigtede Virkning, Skraaen sad paa det rigtige Sted i Rektors gale Hals. Tordenvejret drev over, og der blev ikke noget Lynnedslag den Dag.

Denne Friskfyragtighed, som Fader selv kalder det, var dog kun paa Overfladen, i det skjulte længtes han altid stærkt imod Hjemmet og navnlig efter sin kærlige Moder. Han led meget derunder og kunde til Tider henfalde til Tungvind og sentimentale Grublerier over sin ulykkelige Tilværelse.

Sentimentalitet og Friskfyragtighed, fortæller han selv, var de to Poler, hvorimellem hans Sindstilstand svingede, men det livlige Sind gik altid af med Sejren.

Fra sit Barndomshjem havde Fader ikke blot medbragt en stræng Moral og Kærlighed til sine Forældre, men hans Fader havde tidligt lært ham at elske Fædrelandet ved at fortælle ham om de heltemodige Kampe i 1801 og 1807, hvor Bedstefader havde været med i Studenterkorpsets Udfald fra Classens Have.

Et Gulduhr, som hans Fader havde baaret ved den Lejlighed, opbevaredes som et Klenodie. Det havde indtil Faders Død sin Plads paa hans Skrivebord, og efter hans Død er det gaaet i Arv til min Broder Filip — Præst i Stenmagle — som værner om det med samme Omhu.

Treaarskrigen udbrød i min Faders sidste Skoleaar, og da han saa Soldaterne drage gennem Slagelse for at indskibes i Korsør, blev hans Fædrelandskærlighed vakt til Handling. Han vilde med og meldte sig frivillig, men blev kasseret — han var for spinkel. Dette var en stor

Skuffelse, og han grundede over, hvorledes han skulde komme udenom den Vanskelighed.

En Dag saa han i en Eskadron Husarer en Soldat ride med en ledig Hest ved Siden. Hurtig i Tanken, som Fader altid var, og lige saa hurtig i Vendingen sprang han op paa den ledige Hest og red med til Korsør, saa mente han, at det gik af sig selv at komme med paa Slagmarken.

Men ogsaa denne Beregning slog fejl; han blev standset i Korsør og sendt hjem til Slagelse med en tilbagevendende Militærvogn.

Nej, dør havde Gud ikke Brug for Fader, „han var for spinkel“, han skulde dygtiggøres til den store Kamp mellem Lysets og Mørkets Rige. Endnu var han „for spinkel“ ogsaa til denne Slagmark; han ejede ingen Tro paa Kristus, kun en rationalistisk Anerkendelse af ham som Menneske. Og saa var han jo heller ikke mere end Skoledreng endnu. Først maatte han blive Student; dette var hans Faders uomgaaelige Vilje, og det var ogsaa Guds Vilje.

Dette skete i Efteraaret 1849. Skolen havde ikke Dismissionsret, og derfor maatte Eleverne tage Eksamen ved Universitetet.

Dette gik nu ikke saa glat som ventet. Thi selvom Fader var blevet en flittig Elev, var han dog en Del smittet af det Snyderi, der til daglig gik i Svang i Skolen; og Følgen var, at han og hans Kammerater mødte til Eksamen med en Del ustoppede Huller. Og paa Universitetet gik Snyderiet ikke saa let som i Skolen.

Fader har dog fortalt, at lidt Snyderi nok kunde lykkes paa Universitetet. Det var ikke ham selv, som trængte til Hjælp i den latinske Stil, men en af hans Kammerater, som forøvrigt senere naaede frem til Ministertaburetten.

Det var dette sidste, som gav Fader Anledning til at fortælle Snyderihistorien.

Det var nemlig kommet paa Tale at skaffe Fader Frikort til Banerne, „for — som han spøgende udtrykte det — kan Christen Berg faa Frikort til sine politiske Rejser, kan jeg vel ogsaa faa det til mine Missionsrejser, hvorved jeg dog skaffer Statsbanerne en god Indtægt.“

I denne Hensigt henvendte han sig til den omtalte tidligere Skolekammerat, men fik Afslag.

Bagefter sagde Fader spøgende: „Han kunde nu godt have givet det, da det dog er min Skyld, han blev Minister; thi havde jeg ikke hjulpet ham med den latinske Stil, var han dumpet til Studentereksamen.“

Men Ministeren fik sin Eksamen, kraftig støttet af Indre Missions Formand, maaske den eneste Hjælp han har faaet fra den Kant; men Fader fik ogsaa sin Eksamen — uden ministeriel Understøttelse — med anden Karakter, „og med Studenterhuen paa Hovedet og Minervaen i Panden var jeg overmaade tilfreds med mig selv og gik saaledes til Sinds op paa Banegaarden for at møde mine Forældre,“ beretter han.

Den gamle Provst var dog ikke saa tilfreds med sin yngste Søn. Han sagde intet, før de sad i Drosken, men saa kom det ogsaa kort og myndigt: „Vilhelm, jeg havde troet, du havde faaet første Karakter.“ Og dermed var den Sag uddebatteret.

Dette var et Skaar i Faders Studenterglæde, og han lovede sig selv for Fremtiden aldrig at ville tage nogen Eksamen uden med første Karakter, hvad han ogsaa holdt med Undtagelse af „Homileticum“, hvor han fik anden Karakter.

Herren havde sørget for, at det gik Fader vel i hans Latinskoletid. Uden Tro paa Guds Søn blev han dog værnnet af Gud mod den store Umoralitet i Skolen. „Den dovne Beck“ blev den flittige Elev, det forsagte og forkælede Barn var blevet den friske og frejdige Student.

Saaledes stod den nybagte Student omgivet af Herrens beskærmende Kærlighed, med sin Livstraad i den vidtskuende Guds Haand, uden at han selv anede, endsige troede, at det var Herren, som gennem hans Faders urokkelige Mening havde hindret ham i at blive Gartner og ved sin usynlige Indgriben standset ham paa Vejen til Slagmarken 1848.

Det var Gud, som ledte sit „udvalgte Redskab“ med Bind for Øjnene. Det var Herren, som gjorde alle Ting vel for Fader for at føre ham ad de Stier, der skulde bringe ham ud paa Guds Riges Arbejdsmark.

MORGENEN GRYER, MEN DET ER ENDNU NAT

Nu kom den Tid, hvor Fader løst fra Skolens Bundredhed skulde prøve Studentertidens frie Tilværelse. Ungdomsfriskhed manglede det ikke paa, og en udpræget Videbegærlighed havde han altid haft. Og denne gjorde ham ikke blot til en flittig Tilhører ved Professorernes Forelæsninger, men førte ham ogsaa og navnlig i den første Studentertid ud i det friske og livlige Studenterliv, som netop i de Aar havde sin Renaissance.

Skandinavismen var den Tids Løsen i Studenterverden. Mænd som Ploug, Hostrup, Helms o. m. fl. var de toneangivende. Og samtidig gik den nationale Stemning som en Bølge hen over alle ved de sejrrige Soldaters Hjemkomst efter Trearskrigen.

Alt dette greb Fader, ung som han var og let at begejstre.

De hjemvendende Soldater blev modtaget paa Kristiansborg Ridebane af Kongen, og ved Festmaaltidet i Ridehuset blev de opvartede af Studenterne, bl. a. ogsaa af Fader.

Havde han ikke kunnet komme med i de kæmpendes Rækker, saa vilde han dog i det mindste gøre sit til, at de, som havde sat deres Liv i Fare for Fædrelandet, kunde blive godt opvartede ved Hjemkomsten. Og som

Medlem af Studentersangforeningen deltog han i dennes Koncerter ved Festlighederne i Rosenborg Have.

Fader var virksom med overalt, hvor Mennesker berømmedes efter Krigens sejrige Afslutning, men hvor man glemte at give Gud Æren.

Ofte har jeg hørt ham udtale, at den dybe Ydmygelse i 1864 sendte Gud os, fordi man glemte at give ham Æren for 1848.

Men Kærligheden til Land og Folk voksede sig stærk i Faders unge Sind og blev senere en hellig Plantning i hans Hjerter, saa da den dybe Ydmygelse kom i 1864, arbejdede han Nat og Dag for at bringe Guds Ord ud til dem, som kæmpede den haabløse Kamp mod en overlegen Fjendemagt; og da Budskabet kom om Dannevirkes Rømning, Dybbøls Fald og den beskæmmende Fredsslutning, græd Fader hellige Taarer, og den gribende Bøn for Sønderjylland fødtes i hans Hjerter.

Vi, som har siddet under Faders Prædikestol og fra Gang til Gang sagt Amen til hans Bøn for de fraskilte Landsmænd, ser endnu i Aanden hans længselsfulde Udtryk, naar han bad: „Og saa beder vi, kære Gud, for vore fraskilte Landsmænd, som er skilte fra os ved Fjendehaand og mishandles af Fjendehaand; Herre, lad dem ikke være skilte fra dig, fra din Aand, dit Ord og dit Rige, og lad dem heller ikke for bestandig være skilte fra os, deres gamle Fædreland.“

Fader blev engang spurgt, om han virkelig ogsaa troede, at Gud vilde opfylde den Bøn, hvortil han med et Smil svarede: ja, selvfølgelig.

Rygtet om hans Forbøn for Sønderjylland var imidlertid naaet ned til Berlin, og det i en ret forvansket Form, idet det hed sig, at Fader hver Søndag fra sin Prædikestol bad Gud om „at knuse Tyskland“.

Dette blev refereret til den tyske Gesandt i København, som lod Sagen gaa videre til Kultusministeren, dengang Biskop Sthyr.

Fader blev kaldt til Ministeren og blev modtaget meget højtideligt; det drejede sig jo om „et vigtigt diplomatisk Spørgsmaal“.

Dette gjorde dog ikke det mindste Indtryk paa Fader, hvis Ro hverken Togets Fløjten eller en Ministers Højtidelighed kunde faa til at vakle, men han spurgte roligt, hvad det drejede sig om. Jo, Ministeren vilde da spørge ham, om han fra sin Prædikestol bad Gud om at knuse Tyskland; thi dette var han anklaget for af den tyske Gesandt. „Saadant noget Sludder vil jeg ikke svare paa,“ var Faders uforfærdede Svar.

Ministeren vred og vendte sig, som havde han faaet et Stød i Hjertekulen, men Fader vilde ikke give noget Svar. Tilsidst vidste Sthyr ingen anden Udvej end at sige: „Giv mig, kære Beck, blot et ja eller nej for min Skyld.“ „Naa ja, saa nej da! saadant noget Vrøvl kunde jeg selvfølgelig ikke finde paa at bede Gud om.“ — „Det var dejligt,“ sagde Ministeren, „nu kan jeg gaa lige op til Gesandten og fortælle, at det ikke passer.“ „Ja,“ var Faders Svar, „men det er ikke dejligt, at De vil være Trompeter for ham dernede i Berlin.“*)

Følgen af denne Historie blev, at der udsendtes et Cirkulære med Forbud mod Forbøn for Sønderjylland.

Men dette Cirkulære fik sit lille Efterspil. Nogen Tid efter traf Fader Biskop Rørdam, og den før omtalte Begivenhed kom paa Tale. Biskoppen morede sig over Historien, men føjede til: „De har vel modtaget et Cirkulære angaaende denne Sag?“ Og da Fader svarede benægtende, føjede Rørdam til: „Det er dog underligt, jeg har

*) Saaledes har Fader fortalt mig denne Samtale efter Minister Sthyr's Død.
Forf.

ellers sendt det ud til alle Provsterne i Stiftet. „Ja, men“, sagde Fader, „jeg har en fornuftig Provst, og han ved, at jeg vilde have puttet det i Kakkelovnen, saa han har vel ment, at han kunde spare det Frimærke.“

Den nationale Vækkelse, „Aanden fra 48“, greb, som alt fortalt, Faders unge, let bevægelige Sind, og han var en begejstret Tilhænger af Skandinavismen, deltog i de skandinaviske Studentermøder, bl. a. i Kristiania, hvor han første Gang mødte Grundtvig, men følte sig allerede dengang frastødt af ham og kom ham aldrig nærmere. Senere som troende Menneske fik Fader flere gode Venner blandt Grundtvigianerne, men Grundtvig selv fik han aldrig Sympati for, hans Væsen var ham saa frastødende.

Men i al denne Begejstring og Leven med i Tidens Rørelse bevarede Gud dog Fader uberørt af Tidens Umoralitet, uagtet han ogsaa var udsat for Fristelser fra den Kant.

I Begyndelsen af sin Studentertid havde Fader lejet et Værelse hos en Mand, som i daglig Tale gik under Navnet „Kristian Surbrød“; hvad Mandens borgerlige Navn og Stilling ellers var, ved jeg ikke, men han var et delvis forfaldent Menneske, der som oftest tilbragte Aftenerne paa Beværtninger, hvor han tog Fader med. Men det friske Humør kom Fader til Hjælp; han kunde ikke udholde at se paa disse kedsommelige Mennesker, der kunde sidde en hel Aften og nippe til Drikkevarerne uden at mæle et Ord, hvorfor han brød med „Kristian Surbrøds“ Selskab.

Faders livlige Væsen skaffede ham hurtigt Indgang i flere gode Københavnerhjem, hvor han altid var en velset Gæst baade ved Selskaber og Baller. Han var en ivrig „Dansehest“, fortæller han selv; men skønt han ellers havde let ved at „hitte paa noget“, kunde han aldrig hitte paa, hvad han skulde underholde sin Dame med. Han

misundte en ældre Broder, som altid kunde lade Munden løbe, og engang forsøgte han at lære ham Kunsten af. Fader stillede sig bagved Broderen, mens denne konverserede sin Dame med en ustandselig Ordstrøm. Men det hjalp ikke, det var jo om Vind og Vejr, og Vejr og Vind, om Bal og Theater, og Theater og Bal, „noget gruelig indholdsløst Pjat“, som Fader aldrig kunde faa indstillet sin Mund til.

Det var dog ikke blot det friske Humør, Gud brugte til at værne Fader med imod moralsk Fordærvelse, men ogsaa hans æstetiske Sans. Fader elskede Kunsten, baade den bildende og talende. Shakespeare var hans Yndlingsforfatter, og han var en jævnlig Gæst i det kongelige Theater, naar der blev budt paa god Kunst, og det var Faders Studentertid rig paa i Modsætning til vor aandsforladte Tid. Fru Heibergs Glansperiode faldt jo i hans Ungdom, og det var dengang, J. L. Heiberg forstod at skille Klinte fra Hvede i sit Valg af Skuespil, en Kunst, som vor Tids Theatercensur synes at være kemisk ren for.

„Jeg var en livsglad, lystig Fyr,“ siger Fader om sig selv, derfor var han med, hvor hans livlige og friske Sind kunde komme til sin Ret, om Vinteren i Studenterkredse og Selskaber, om Sommeren paa Udflugter med Studenterkammerater.

Fader havde et aabent Blik for Naturskønhed, hvad senere kom saa stærkt frem i hans Prædikener og Skrifter, særlig i hans „Lille Julegave“, hvor han ofte lader Guds Riges dybe Sandheder spejle sig i, hvad hans Øje har mødt ude i Naturen.

Alt fra sin Ungdom kunde han glæde sig saavel over Skovens storladne Skønhed som over den enkelte Blomsts Pragt. Derfor holdt Fader mere af at se Blomsten prange paa sin Plante end afskaaren anbragt i et Glas. Og han

kunde harmes, naar han blev Vidne til, at nogen tankeløst svippede Markens Blomster med en Stok eller rev Blade af Træerne.

En Dag gik han med en Ven i Ørsløv Have, og da Vennen river et Blad af og slaar Knald med det i Haanden, siger Fader alvorligt: „Hel det Blad og sæt det paa Grenen igen.“

Han elskede Naturen, derfor følte han sig som Fuglen i Luften, naar han ved Løvspringstid eller Midsommer var paa Udflugt med sine Studenterkammerater.

Paa disse Udflugter var de som oftest saa mange, saa de kunde fylde en af de gamle „Kaffemøller“, og saa gik det under lystig Sang og med mange Vittigheder ad Skoven til.

Det gjaldt ogsaa paa disse Ture om at kunne overbyde hverandre med Overraskelser. Og her vilde Fader ikke gerne staa tilbage.

Han havde afsat noget gammelt Tøj til en af de saakaldte „Tøjjøder“, som i Stedet for klingende Mønt havde betalt de udslidte Benklæder med en Kasse Cigarer. Da han kom hjem efter denne store Forretning, vilde han dog prøve Jødens Cigarer; men føj! hvor den smagte, og puh! hvor den stank!

Men saa satte Faders Hitte-paa-Talent sig i Bevægelse. De Cigarer var jo som skabte til en Kaffemølle-Tur. Paa den aftalte Dag mødte han ved Øster Port med Cigar-kassen under Armen. Der blev vild Jubel i Studenterflokkene; saa flot var man ikke vant; en hel Kasse Cigarer!

Da „Kaffemøllen“ begyndte at knirke ud ad Strandvejen, kom Kassen frem, og Selskabet kastede sig med Graadighed over dens Indhold, mens Fader med en Mæcens Højsind tog imod al den Hyldest, der blev ham til

Del for hans rundhaandede Gavmildhed, indtil man fik smagt Kvalmepinden og opdagede, at den var en Stinkadoris fra Læderstræde, saa var det forbi med Faders Berømmelse, og han maatte ud med den Cigars Historie.

Ja, Fader morede sig i sin første Studentertid, og han morede sig, som et ungt Verdensmenneske kan more sig med Afsky for alt, hvad der var grimt og raat, men uden Gud, uden Tro paa Kristus, uden Kendskab til Livet i Gud, kun med den alvorlige Moral fra Barndomshjemmet som Ballast og med et aabent Blik for alt, hvad der var skønt i Naturen og Kunsten. Men det var endnu Nat, Guds Riges Morgengry var endnu ikke at mærke.

Men Studierne da? Fader fortæller selv, at hans Rusaar gik hen med jævnt Driveri, og derfor var det ogsaa nær ved at gaa ham galt ved „Andeneksamen“. Denne omfattede dengang nogle flere Fag end den nuværende „Filosoficum“; der skulde bl. a. aflægges Prøve i Astro nomi, og paa dette Fag var Faders Løfte om aldrig at tage nogen Eksamen uden med første Karakter nær ved at strande.

Astronomien havde i omtrent hele hans Rusaar bogstavelig talt været en lukket Bog, og da Fader saa den sidste Aften før Eksamen for Alvor vilde lukke den op, indsaa han snart det haabløse i blot nogenlunde at komme ind i den.

Han kiggede hist og her i Bogen, saa paa nogle enkelte Tal og lukkede den saa med den Tanke: lad mig hellere tage mit Nul med Anstand.

I denne Tilstand mødte Fader næste Dag ved det grønne Bord for at modtage sin astronomiske Dødsdom. Da siger Professoren: „Kan De nævne mig Solens geocentriske Afstand?“

Fader saa først lidt paa Professoren, som tænkte han:

hvor meningsløst at spørge mig om sligt; men pludselig stod et af Tallene fra den foregaaende Aften for Tanken, og han udslynger Tallet med fem Decimaler med en tilsyneladende Fasthed i sin Viden. „Det er rigtigt,“ svarede Professoren, „men der behøves kun fire Decimaler.“ „De fem er rigtige,“ lød Faders Svar. Professoren spurgte nu om en anden astronomisk Afstand, og det andet Tal fra den foregaaende Aften blev udslynget med samme Overbevisnings Fasthed, ogsaa med fem Decimaler. „Der behøves kun fire,“ indvendte Professoren. „Hvorfor ikke alle fem, naar de er rigtige?“ svarede Fader. Dette imponerede i den Grad Professoren, saa Eksaminationen var sluttet med det samme — sikkert til stort Held for Fader.

CARL WILHELM LUDVIG von RÖMER
Generaløjtnant, Kammerherre.

Det lykkedes saaledes i første Omgang at holde Løftet om „første Karakter“, selvom han maatte bekende: uden min egen Værdighed eller Fortjeneste.

Da nu Rusaaret var vel overstaet med de mange Adspredelser og ringe Læsning og endt med den første „første Karakter“, vaagnede den i Skoletiden vakte Flid op paany; men det var væsentlig Forelæsningerne, Fader

kastede sig over, maaske som et Udslag af hans udprægede Videbegærlighed, mens det gik smaat med Læsnin-gen. Selskabslivet og Studenterforeningen havde stadig den dragende Magt over hans livsglade Sind.

Sine Søndage tilbragte han regelmæssig hos Morfaderen, *General Rømer*, en meget formaaende og indflydel-sesrig Mand hos Kongen. Indtil 1848 indtog han 'en lig-

nende Stilling som den nu-værende Krigsminister.

Dette Hjem var Fami-liens Samlingsted; den gamle General var en „fuldstændig Patriark“ i Familien, den, om hvem alle flokkedes. Han var af den gamle Støbning, højtidelig i sin Tale som i sine Breve. Jeg har en-gang læst et Brev fra ham til en af hans nær-meste, det var helt igen-nem holdt i Cancellistil.

Blandt dem, Fader traf i dette Hjem, skal nævnes hans Kusine *Nina*

NINA KØPCKE

Køpcke, med hvem der blev sluttet et „Venskab for Tid og Evighed“. „Tante Nina“ var nu ogsaa en sjælden Kvinde, højt kultiveret med mange aandelige Interesser, med et aabent Blik for Naturskønheden i dens mange Enkeltheder, mange smukke Malerier er udgaaet fra hendes Haand, hvoraf en Del prydede mit Barndomshjem. Og da Ørsløv Præstegaard var restaureret 1874, deko-rerede „Tante Nina“ Fyldingerne i Havstuedørene med

smukke Blomstermalerier. Disse Dekorationer fortærede Ilden desværre med saa meget andet smukt i det gamle Hjem 1918.

„Tante Nina“ blev ikke blot mine Forældres Veninde, men hele Hjemmets „Tante Nina“. For os Børn var hun en kærlig og hengiven Tante, som til sin sidste Stund omfattede os med en aldrig svigtende Kærlighed. Dem af os Søsken, som fik vort Hjem her i København, besøgte hun trofast, saa længe hendes skrøbelige Helbred tillod det, og hun bragte altid en hellig Fred med til vore Hjem.

Jeg regner det til min Ungdoms store Lykke, at hun kunde bruge mig som sin Præst, da jeg som ganske ung begyndte her i Hovedstaden; hun var dog dengang det gamle erfarne Guds Barn, og jeg Begynderen. Men hun tog altid saa kærligt imod mig, og vi havde velsignede Timer sammen, naar vi sad alene og skiftede Ord om Kristus og hans Naades Rigdom; men jeg mener rigtignok, at jeg høstede den største Velsignelse af vore Samtaler. Hun var jo den prøvede og erfarne i Guds Visdom.

Ja, en prøvet Kvinde var „Tante Nina“, forsøgt i megen Sygdom fra sine unge Aar; ofte maatte hun paa Operationsbordet, uden at dog Lægerne kunde faa Magt med Sygdommen, der endte som en uhelbredelig Kræft; men taalmodig og stille for Gud var hun i al sin Trængsel.

I General Rømers Hjem traf Fader ogsaa jævnligt den Kvinde, som af Gud var udset til at blive hans velsignede „Medhjælp“ Livet igennem, min yndige Moder, *Nina Staffeldt*.

Min Moder — denne fromme, stærke Kvinde, denne trofaste Hustru for Fader, den velsignede blandt Danmarks Præstehustruer, den selvopofrende Moder for os Børn — vil jeg nøjes med her kun at nævne for senere

i sønlig Ærbødighed og inderlig Kærlighed til hende at tegne et Billede af denne yndige Kvinde og Moder, saaledes som hun har staaet for mig fra min tidligste Barn-dom, og som jeg endnu gemmer det i mit Hjerte.

Fader havde vel mange Kammerater i sin Studenter-tid, men kun faa Venner. Selv nævner han kun to, nemlig *Viggo Gøtzsche*, den senere Biskop, og *Carl Ipsen*,

VIGGO GØTZSCHE

CARL IPSEN

der blev den ansete Præst indenfor Indre Mission og i mange Aar sad i dens Bestyrelse.

Disse Venskaber blev vel sluttede udenfor Guds Rige, men fortsattes hele Livet igennem og blev kun mere inderlige, efter at de alle tre havde omvendt sig til Gud.

Ipsen var den af Vennerne, Fader omgikkes mest med i Studenterdagene; de var sammen omtrent daglig og læste sammen. De passede ogsaa saa godt for hinanden, begge

velbegavede, begge med et frisk og fornøjeligt Sind, og da de blev omvendte, begge lige nidkære i Herrens Tjeneste, og Ipsen med en særlig Evne til at stifte Fred; ofte kunde han udjævne Vanskeligheder ved en lille humoristisk Bemærkning. Saaledes engang i Bestyrelsen for Det danske Missionsselskab, hvor de begge havde Sæde, og hvor det nu ikke altid gik saa blidt til. Ved et Bestyrelsesmøde havde Bølgerne gaaet ret højt, og flere af Medlemmerne truede med at ville træde ud, indtil Ipsen pludselig bemærkede paa sin stille, lune Maade: jeg vil gøre det Ændringsforslag, at vi alle træder ud. Hele Bestyrelsen brast i Latter, og Vanskeligheden var overstaaet for den Gang.

PROFESSOR MARTENSEN

Faders Studenteraar gik imidlertid med mange Forelæsninger og kun ringe Læsning.

Blandt Professorerne var det navnlig *Martensen* og *Clausen*, som fangede hans Interesse. Særlig var han stærkt grebet af Martensens aandfulde Forelæsninger, som vakte hans Sans for det aandelige; og selvom Fader ikke siger det direkte i sine „Erindringer“, var denne

Professor dog utvivlsomt den blandt Mennesker, som først rørte ved hans Hjerter. Fader hørte ogsaa Martensen, naar han prædikede i Slotskirken. Naar undtages Faders Beundring af disse Prædikenes Klarhed har de næppe haft nogen livsvækkende Indflydelse paa ham. Nej, det var utvivlsomt Forelæsningerne, der dengang gjorde det stærkeste Indtryk paa ham.

I Begyndelsen var det kun Interessen for Theologi, Martensen vakte hos Fader. Dette Studium havde han fra først af kun valgt efter sin Faders Ønske, men nu begyndte det at interessere ham.

Professor Clausens Forelæsninger med deres stærke logiske Klarhed udviklede Faders Tænkeevne og blev ham saaledes en stor Hjælp til senere selv at fremsætte sine Tanker klart. Derimod kunde han ikke forlige sig med hans Theologi med al dens Udslættelse af Underet og hele rationalistiske Tankegang. „Selvom jeg intet havde med Troslivet at gøre — skriver Fader —, stod det dog klart for mig, at enten er Bibelen Sandhed fra først til sidst, eller ogsaa er det hele med Kristendommen intet.“

Saaledes reddede Gud ham fra Rationalismens Faldgrube.

Men hjalp Faders Tankeklarhed ham over den Vanskelighed, havde han til Gengæld noget i sin Natur, som var ham en stor Hindring i at naa til ydmyg Tro paa en underfuld Frelser. Fader kalder det selv „mit naturlige Hovmod“.

Dette Hovmod regnede det for Dumhed at tro paa Kristus. Her var utvivlsomt den store Hindring, ja maa-ske Vantroens Hovedfæstning i Faders Hjerter. Og denne hovmodige Foragt for den enfoldige Tro var yderligere blevet styrket ved, hvad han saa hos nogle enkelte theologiske Studenter, som uden Tro paa Gud og med et fuld-

stændigt Verdensliv bagved Kulisserne udgav sig for Kristne og maskerede sig med en pathetisk Velærværdighed, naar de optraadte paa den theologiske Scene, hvorfra de nok kunde udslynge dømmende Bemærkninger om andre, bl. a. over Fader, der aldrig udgav sig for andet end det, han var.

Saaledes var Fader nemlig, baade da han levede uden Gud i Verden, og senere da han blev et Guds Barn og Herrens tro Vidne, altid den samme, der ikke vilde give sig ud for andet og mere end det, han var.

Underligt nok, at blandt de omtalte farisæiske Studenter var ogsaa Faders senere saa inderlige og hengivne Ven Rudolf Frimodt.

Da dette Venskab var sluttet paa hellig Grund, drog de engang i en Samtale Minderne frem fra Studenterdagene, og Fader udtrykte sin Glæde over Venskabet, hvad Studentertiden ikke havde ladet ane, hvortil Frimodt svarede: „Ja, Vilhelm, men du var ogsaa en Hedning,“ hvad Fader villigt indrømmede; men nu vilde han ogsaa gerne høre Frimodts Mening om sig selv som Student. „Jeg var en Jøde,“ lød Svaret.

Men Paulus, som gerne vilde være Jøderne en Jøde og Grækerne en Græker for at vinde dem for Kristus, blev netop den, som banede Vejen til Frelseren for de to Studenter, som repræsenterede de to Afskygninger indenfor Vantroen.

Fader, som i sit Hovmod havde regnet det for en Dumhed at tro paa Kristus, mødte ved Læsningen af de paulinske Breve i disses Forfatter en Mand, som virkelig troede paa Kristus, og denne Paulus turde han ikke kalde en Dumrian; thi han var en klog og kundskabsrig Mand, noget Fader i sin akademiske Overlegenhed havde en afgjort Respekt for.

Hvad Martensens Forelæsninger havde vakt af theologisk Interesse, tog Guds Aand nu fat paa og førte videre hen imod en sand Vækkelse, saa Fader kom til at overveje, hvad der skulde til for at blive en sand Kristen. Og Studeringen af Paulus' Liv og Breve viste ham, at det var Omvendelse, der krævedes.

Her begynder Faders Vækkelse, fremkaldt ved Herrens store Apostel Paulus og ikke ved *Søren Kierkegaard*, som Dr. Moltesen ganske misforstaaet skriver i Salomonsens Leksikon. Nej, ved den Apostel, som har ført saa mange til Retfærdighed, skulde ogsaa Fader ledes ind paa Frelsens Vej.

Derfor satte han ogsaa Paulus saa højt, ja regnede ham for den første blandt Apostlene. Og engang han i en Vennekreds omtalte sin Vækkelse ved denne Apostel, udbrød han i overstrømmende Glæde: „Det første Menneske, jeg vil spørge efter i Himlen, skal være Paulus; thi han hjalp mig til Kristus.“

Det var Morgenens, der gryede, Guds Riges Morgengry i Faders Liv; men det var kun den første Begyndelse paa Morgengryet; det var væsentlig kun Erkendelsen af Kristendommens Sandhed, som var vakt. Det var dog endnu Nat. Guds Riges Morgenrøde skulde først bryde frem, naar Embedseksamen var overstaaet, og han ret kunde faa Tid til at være alene med sin Gud og sin Bibel.

Beslutningen om at tage Embedseksamen kom som saa meget andet i Faders Liv ved et kategorisk Ord fra Bedstefader.

Da Juleferien var sluttet i Uby ved Begyndelsen af Faders fjerde Studenteraar, og han skulde rejse tilbage til København, gav Bedstefader ham følgende Afskedshilsen: „Til Efteraaret skal du udskrives til Soldat, jeg stiller for dig, og du tager din Eksamen.“

Dette var en kold Dusch en Vintermorgen; thi Fader vidste med sig selv, at han havde læst altfor lidt de foregaaende Aar til at kunne tage Eksamen saa hurtigt. Men det friske Humør svigtede ham heller ikke i det Øjeblik; thi da han tog Afsked med sin Moder, sagde han: „Du kunde da ogsaa have ventet 24 Timer med at føde mig til Verden, saa havde jeg haft et helt Aar endnu, til jeg skulde være Soldat.“ (Fader er som bekendt født 30. December.)

Naar hans Fader havde sagt et Ord, vidste han imidlertid, at der ingen Vej var udenom. Eksamen maatte tages, men hvordan?

Praktisk har Fader altid været, og det kom ham til Hjælp baade ved Indordningen af sin Læsetid og Tilrettelæggelsen af Stoffet. Han læste det Aar regelmæssigt 15 Timer i Døgnet. Ja, Fader fik endogsaa Tid til at høre endnu en Forelæsning af Professor Hermansen over gammeltestamentlig Symbolik, noget som interesserede ham meget og som senere fik sin Betydning for ham i hans billedrige Udlæggelse af Skrifterne.

Men denne Forelæsning kom ogsaa Fader til Hjælp paa en anden og ret uventet Maade ved Eksamen.

Inden Fader blev et troende Menneske, kunde hans Evne til Vittigheder ofte give sig Udslag i sarkastiske Bemærkninger om andre, saa de blev til Latter. Denne Tilbøjelighed løb om Hjørnet med ham ved den skriftlige Eksamen i gamle Testamente, som var Professor Hermansens Fag.

I sine Forelæsninger fulgte denne Professor ofte følgende Fortolkningsmethode: naar der var forskellige Opfattelser, blev hver enkelt gennemgaaet med den Bemærkning, at den passede der og der, men ikke der, og dermed blev de kasserede en for en, indtil Professoren kom

med sin egen Opfattelse, og den passede. Denne Methode fulgte Fader ved Løsningen af den skriftlige Opgave, gennemgik de forskellige Opfattelser og kasserede dem efter sin Lærers Anvisning. Men tilsidst anførte han ogsaa Hermansens Fortolkning og skrev: „Den passer der og der, men ikke der,“ og dermed afleverede han sin Opgave.

Dette var nær kommet Fader dyrt til at staa. Hermansen blev nemlig meget forbitret og erklærede ved Censuren: „Beck skal have Nul; thi han gør Nar ad det hele.“ „Nej — svarede Clausen — han skal have Laud; thi han har arbejdet selvstændigt.“

Da det nu ikke lykkedes Hermansen at slaa Fader ihjel ved Censuren, var det Meningen at slagte ham ved den mundtlige Eksamen, og i den Hensigt blev han eksamineret i gammeltestamentlig Symbolik, idet Professoren forudsatte, at Fader ikke havde haft Tid til at høre den Forelæsning. Men det var et forkert Regnestykke; thi som før fortalt havde Fader midt under den travle Eksamenslæsning haft Tid til at høre den Forelæsning, og han afleverede ogsaa denne Gang sin Lærers Tanker og Meninger, men uden kritiske Kommentarer; og Professorens „Faderglæde“ over at møde et af hans „egne Børn“ var saa stor, at han tilgav Fader den skriftlige Opgave, og Eksamen fik sin lykkelige Afslutning med Laud i Hovedkarakter.*)

Naar det lykkedes Fader at faa saa god en Eksamen, skyldtes dette menneskelig set ikke alene hans koncentrerede Arbejde det sidste Aar, men sikkert ogsaa hans udmærkede Hukommelse, saa meget af det, han havde hørt ved de mange Forelæsninger, havde fæstnet sig hos ham. Han havde af Naturen en god Hukommelse, men i Studenterdagene havde han yderligere skærpet den ved

*) Denne Tildragelse er fortalt Bedstefader af Professor Clausen.

en Tid daglig at gaa ned til Havnen og lære Skibenes Navne udenad.

Den gamle Provst i Uby var jublende glad over sin yngste Søns Eksamen, og Belønningen var en Hundredalersseddel, dog med den Bemærkning: „Er du fornuftig, min Søn, saa køber du dig et Skrivebord; er du ufornuftig, kan du købe dig et Gulduhr.“ „Saa er jeg ufornuftig,“ svarede Fader, og Gulduhret blev købt, kostbart var det, og ædelt Guld var det af, men Værket var ikke synderlig godt. Dog ombyttede han det aldrig med et bedre; det var jo en Gave fra hans Fader i et af hans Livs lykkelige Øjeblikke.

Efter Faders Død arvede jeg dette Uhr, og selvom det ikke altid kan sige mig nøjagtigt, „hvad Klokken er slaaet“, fortæller det mig dog altid om det Øjeblik, da Fader som en lykkelig Kandidat gik fra den theoretiske Uddannelse ind til det praktiske Liv, ja mere end dette, gik fra et begyndende Morgengry ind i Guds Riges skønne Morgenrøde; thi saaledes blev det Morgen i Faders Kandidataar, en skøn Morgen forud for Guds Riges store Arbejdsdag i hans Liv.

UNDER MESTERENS HAAND

Kandidattiden kan ofte være den vanskeligste Tid, et Plageri med megen Lediggang, hvor man er ude af Stand til straks at opnaa den Stilling, man stiler imod, og uden Lyst til at tage fat paa noget andet, der som oftest kun bliver Fyldekalk, for at man ikke i Vente-tiden skal gaa helt til Grunde i Ørkesløshed og Lediggang.

Med sin gode Eksamen stod Fader nu overfor den Lakune i et virkelystent Liv, der hedder Kandidattiden.

Bedstefaders Plan om at stille for ham til Soldat var glippet, da alle Stillerne blev kasserede. Og det var unyttigt for Fader selv at blive Soldat, da han jo skulde være Præst. Dengang var Præsterne nemlig fritaget for Soldatertjeneste.

Men som Provst havde Bedstefader Besættelsesret til enkelte Lærerembeder i Provstiet, bl. a. til Fjerdelærerembedet i Kalundborg, som netop da var ledigt.

Det blev nu bestemt, at Fader skulde søge dette Embede og tog i den Hensigt til Kalundborg for at præsentere sig. Men Ekspeditionen faldt ikke heldigt ud. Fader, som tidligere havde kunnet være temmelig studentikos overfor Bedsteborgerne i Kalundborg, var dengang ikke velset iblandt dem; og da han meldte sig som Ansøger, mente de, at det var et af hans sædvanlige kaade Indfald, hvor-

for han maatte vende hjem med uforrettet Sag. Bedstefader udnævnte ham saa udendvidere til Lærer.

Kun ét Aar var Fader i *Kalundborg*, Bedstefaders apoplektiske Anfald kaldte ham hjem til Præstegerningen.

Men dette ene Aar kaldte Fader sit Frihedsaar; Lærergerningen faldt ham let og levnede ham megen Frihed.

Og hvorledes brugte han saa sin Fritid?

Netop som det er typisk for et vakt Menneske, en bestandig Svingen fra det gamle til det nye, snart i Guds Rige, snart i Verden; snart i stille Stunder med sin Bibel, som det var ham en Vederkvælgelse at læse uden den videnskabelige Fortolknings Pindhuggeri, og snart igen ude i Selskabslivets Adspredelser. Ved sit livlige Væsen fik Fader nemlig hurtigt fjernet Bedsteborgernes Fordomme imod ham, og han blev en velset Gæst i deres Huse.

FADER SOM LÆRER I KALUNDBORG

Men — han var nu under Mesterens Haand; Herren, som havde udset ham til sit Redskab, vidste jo, at snart skulde den gamle Provst blive arbejdsudygtig for Resten af sit Liv, og hans Søn skulde kalde den bortløbne Hjord tilbage til den gode Hyrde.

Men Fader var jo endnu uskikket hertil, derfor maatte Mesteren lægge Haand paa Værket for at berede ham til Underhyrdens Gerning.

Den kære Gud kan ofte vælge underlige Midler for at naa sit Maal. Skulde Fader kunne prædike Omvendelse fra det tomme Verdensliv, maatte Herren først gøre ham selv ked af det. Og dertil brugte han de verdslige Selskaber med al deres Dans og Kortspil, som Fader atter og atter mødte i Kalundborg.

Ved stadig at være Gæst ved disse Selskaber fik han Øjnene aabnede for dette Livs Tomhed, naar han saa Gæsterne, hvorledes de først ved Middagen overfyldte sig med Mad og Vin og Resten af Aftenen ikke havde andet end Kortene at forslaa Tiden med, saa naar Selskabet var forbi, „gik de hjem med en fyldt Mave og tom Aand.“

Paa denne Maade gjorde Herren ham ked af Verdenslivet, og Fader besluttede at tage Afsked med „Klør Knægt“ og Dansen, den sidste ved at arrangere et Afdansningsbal paa Raadhuset, dansede selv paa Kraft — fortæller han — og gik hjem og takkede Gud for, at det nu var Slut. En mærkelig Maade at tage Afsked med Verdenslivet paa, men — ikke sandt, en Svingen frem og tilbage mellem det gamle og nye.

„Klør Knægt“ gik det langsommere at faa afskediget. Det hørte jo dengang til god Tone at spille Kort, og selv ind i sin Præstetid, da Fader stod som en ivrig Omvendelsesprædikant, holdt han fast ved „den gode Tone“, indtil han en Dag hos nogle bekendte, hvor han som sædvanlig havde sat sig til Spillebordet, fik Øjnene op for, at „Klør Knægt“ ikke var nogen passende Gæst i Guds Rige.

Under Spillet kom nemlig en Herre hen til ham og sagde i en spodsk Tone: „Det gaar jo udmærket, Hr. Pastor!“ Dette brændte i Faders Samvittighed, og fra den Dag brød han med dette Stykke Verdensliv.

Men kunde Gud nu end bruge selve Verdenslivet med dets Tomhed til at nedbryde, hvad der skulde nedbrydes

hos Fader, saa var den hellige Skrift dog fremfor alt Frelsesmidlet. Med Guds Ord opbyggede Herren Troen i hans Hjerte, „dog endnu kun som man tror i sin Opvækkelsestilstand, jeg havde langt fra fat i Frelserens fulde Naade, men jeg troede paa ham som den uomtvistelige Sandhed,“ beretter Fader selv.

Han var nu under Mesterens Haand, og Gud brugte ofte underlige Midler til sin Gerning, og saa mødte Fader dog noget, som nær havde slaet det hele i Stykker.

Paa denne Tid udkom *Søren Kierkegaards* „Øjeblikke“. Denne Tænkens Klarhed og skarpe Kritik, ja ofte bidende Satire tiltalte i høj Grad Faders logiske Sans og kritiske Anlæg. Han „formelig slugte“ Søren Kierkegaard; men naar han saa mødte Skildringen af Kristi Efterfølgelse som et Liv i Lidelse, da var det hele ved at gaa i Stykker for ham, og han var ved at kaste hele Kristendommen over Bord. Og kun Søren Kierkegaards egen Paastand: „Jeg er ikke en Kristen, jeg kan kun beskrive Kristendommen“, reddede Fader; thi saa meget havde han nu set, at Kristendommen var mere end en Lære, den var et nyt Liv, og derfor stod det ham klart, at kun en sand Kristen kan skildre Kristendommen; derfor brød han med den store Tænkens theoretiske Tanker og holdt sig alene til Guds Ord som det eneste, der fuldkomment kunde vise ham Frelsens Vej.

Det var den Betydning, Søren Kierkegaard havde for Fader, han havde paa et hængende Haar slaet det begyndte Værk i Stykker for Herren; sandelig, dette er hverken at vække eller omvende.

Og en Vanskelighed til forvoldte den store Tænk. Han vakte en fuldstændig Ringeagt hos Fader for Præsterne, og vel var de fleste af Datidens Præster næppe megen Agtelse værd, naar undtages nogle enkelte levende

grundtvigske Præster; men med denne Foragt for Præsterne vaagnede ogsaa en afgjort Ulyst hos Fader til selv at blive Præst, den Stilling, som Herren netop vilde have ham ind i og derfor maatte tvinge ham dertil ved Bedstefaders uhelbredelige Sygdom og Familiens indtrængende Anmodninger.

Som Herren maatte tvinge en Saulus til at blive Paulus, har han ofte senere maattet bruge lignende haarde Midler overfor sine andre udvalgte Redskaber; og han maatte gentage dette med Fader. Der var jo ogsaa her en stærk Vilje, som vidste, hvad den vilde, og den maatte først bøjes.

Det laa i Mesterens Haand at udrette dette. Han, som bøjer Kongers Hjerter som Vandbække, maatte for en Gangs Skyld bøje „Beck'en“ som Kongers Hjerter.

Dette var Mesterens Gerning i Faders Kalundborgaar; men nu Faders Gerning i den samme Tid? Ja, den var jo at give Børn Kundskab, og dèr var han dygtig. Vi, som har været hans Konfirmander, var betagne af hans Evne til at gøre det hele klart. Dette laa sikkert ikke blot i hans Undervisningsevne, men ogsaa i Maaden at undervise paa, altid livligt og friskt, ofte illustreret med træffende Eksempler.

Jeg har aldrig selv „gaaet i Skole“ hos Fader, men jeg har „gaaet til Præst“ hos ham, jeg kunde fristes til at sige i mange Aar; thi vi Børn listede os saa tidt ind bagved hans Stol ved Konfirmandundervisningen. Han kunde male Kristus saa betagende for os; Frelseren blev levende for os, vi saa ham paa Bjergskrænten med Fugletrækket over Mængdens Hoveder og Liljerne titte frem mellem Markens Græsstraa. Gribende, saa vi aldrig glemmer det, skildrede han den tavse Frelser midt i den larmende og brølende Mængde Langfredag. Og naar han

fortalte os om Hedenskabets tomme Afgudsdyrkelse, var det paa en Maade, saa Afguderne og deres Altre blev omstyrtede for os. Havde man hørt det én Gang, glemte man aldrig Skildringen af Thor som en Slagsbroder, der gik om og slog Jætter og Trolde ihjel, eller Odin som et Daarekistelem, der kastede sit ene Øje i Mimers Brønd for at blive viis, eller Ydun som en almindelig Æblekone, der falbød sine Skønhedsæbler.

Professor Madsen, som engang uventet blev Tilhører ved denne Undervisning, sad i en ustandselig Latter for bagefter at takke Fader for „den nye Maade at lære Mythologi paa“.

Vi fik unægtelig ikke megen Agtelse for de nordiske Afguder, men det var jo heller ikke Meningen; Hensigten var tværtimod at vise os Afguderiets Hulhed.

Men som Fader senere underviste sine Konfirmander, underviste han Eleverne i Kalundborg Skole, livligt og frisk, fængslende og gribende, saa han vandt deres Hjerter.

At Pryglene var afskaffede i hans Timer, mens de blev kraftigt anvendt af de andre Lærere, bidrog ogsaa til, at han blev Drengenes forguede Lærer.

Fader havde jo i Slagelse faaet en grundig Afsmag for Prygl, alene af den Grund anvendte han dem ikke.

Dog var der en Dreng, som engang havde gjort sig velfortjent til en Dragt Prygl, og Fader fik Tampen frem, anbragte Synderen over sit Knæ, og saa skulde Autodaféen begynde; men Fader forfejlede det første Slag og anbragte Tampens Knude i sit eget Knæ i Stedet for paa Drengens kødfulde Parti.

Det gjorde frygtelig ondt, men jo paa det gale Sted. Fader maatte bide Smerten i sig og lovede sig selv, at Tampen for Fremtiden hverken skulde røre hans Knæ eller Drengenes Haler.

Derimod var der en anden Lærer, som var Specialist i at svinge Tugtens Svøbe, vistnok det eneste han kunde, men det kunde han ogsaa til Fuldkommenhed; han ramte aldrig det forkerte Sted.

Var der saa en Dreng i Faders Klasse, der havde gjort sig velfortjent til Prygl, blev han sendt ind til Specialisten; og det varede ikke længe, før man hørte taktfaste Slag og Drengens ynkelige Hyl.

Da Fader skulde overtage Præstegerningen og dermed var færdig med Skolen i Kalundborg, vilde Børnene give deres afholdte Lærer et Minde med fra hans Lærertid.

Da de vidste, at han holdt meget af at ryge, maatte Gaven blive noget i den Retning, men hvad? En foreslog en Mængde Cigarer, men da indvendte et lyst Hoved: „Naar han saa har røget alle dem, har han jo glemt os; nej, lad os give ham en Pibe, den vil altid kunne minde ham om os.“ Dette Forslag vandt almindelig Bifald, og de gav ham en meget smuk Merskumspibe med Sølvbeslag (en „Kurlænder“); Fader kaldte den „Degnen“, for at den altid skulde minde ham om hans Dreng i Kalundborg.

Fader var nu ikke blot Børnenes Ven, men ogsaa Borgerne i Kalundborg satte Pris paa ham og kappedes om ham til deres Hjem. Han var saa interessant med sine Vittigheder og sit Vid. Og kom de tilkort med deres Indsigt, var han altid deres Tilflugt i Nøden.

I „Klubben“ blev der jævnlig holdt Foredrag, og da maatte Fader ofte være det Konversationsleksikon, Foredragsholderen øste sin Viden af. Og da var det ikke altid, han kunde tøjle sin Tilbøjelighed til at have en beklemt Foredragsholder til bedste.

Saaledes skulde engang en af de gode Borgere holde et Foredrag om Byen Kalundborg. Den stakkels Mand var i den frygteligste Vaande med, hvad han skulde sige

om sin egen By. Havde han nogensinde været i Nærheden af Danmarkshistorien, var det i det mindste længe siden.

I denne Vaande mødte han Fader paa Gaden. „Kan De ikke hjælpe mig, Kandidat Beck, med mit Foredrag, hvad ejendommeligt er der at fortælle om vor By?“

Med dette Spørgsmaal standsede han Fader. Men Synet af den lille, trivelige Mands Figur og store Forlegenhed vakte slet ikke Faders Medynk, tværtimod det modsatte.

„Jo — svarede han — Kalundborg ligger midt paa Kloden.“

„Det er da ikke muligt,“ udbrød Manden betydelig lettet ved at have faaet noget meget ejendommeligt at vide om sin By.

„Gaa med hen paa Skolen — fortsatte Fader — saa kan De selv overbevise Dem derom.“ Den store Globus blev taget frem. „Der kan De se — sagde Fader og pegede paa Kalundborg — midt paa Kloden!“

„Ja, sandelig, det har jeg aldrig tænkt,“ lød Mandens dybsindige Svar.

Nu har det næppe været Faders Hensigt at gøre Manden latterlig ved Klubmødet, men kun at holde ham lidt til gode under Samtalen i den Tanke, at Globusen skulde afsløre, at det hele kun var et spøgefuldt Indfald.

Men nej, den lille, trivelige Borger udslyngede om Aftenen med stor Pathos, at „en Ejendommelighed ved vor By er, at den ligger midt paa Kloden“.

Der udbrød en mægtig Latter, og da denne havde lagt sig, hviskedes der Tilhørerne imellem: „Det har Beck lavet,“ og det var jo ikke helt forkert gættet, omend Fader ikke havde haft saa vidtrækkende en Hensigt med sit vittige Indfald; thi kunde han end lade sine Vittigheder

gaa ud over andre, vilde han dog aldrig gøre Fortræd med dem. Og det kom han til i dette Tilfælde; thi den stakkels Mand, som havde ladet sig lede paa glat Is, maatte høre ilde for den Historie i lange Tider.

Tiden løb ikke langsomt for Fader i Kalundborg, altid optaget, om Formiddagen af Skolen, Resten af Dagen af de mange forskellige og modsatte Ting, som er fortalt, hvor han kunde svinge fra den muntreste Kaadhed ude blandt Mennesker til den dybeste Alvor i de stille Timer med Gud.

Han havde jo endnu ikke fundet Hvile i Guds Naade i Kristus; han droges stærkere og stærkere mod sin Frelser; men Verden og hans eget livsglade, ofte kaade Sind havde dog endnu et stærkt Tag i ham. Derfor de stærke Svingninger, derfor de store, tilsyneladende uforenelige Modsætninger i hans Liv og Færd.

Men det, der drog ham mod Herren, var dog det stærkeste; thi det var jo Mesteren selv, der drog sin Discipel. Derfor sejrede Gud tilsidst, men først efter at have ført Fader gennem den dybe Sjælekval ved Bedstefaders Sygdom, hvor han selv blev tvunget ind i Præstegerningen, den Gerning, som Søren Kierkegaard havde betaget ham Lysten til, men hvor Gud havde Brug for ham som „det udvalgte Redskab“.

GAA HEN I MIN VINGAARD

Denne Overskrift er hentet fra Herrens kendte Lignelse om Vingaardsmandens to Sønner, der fik den samme Opfordring og gav de forskellige Svar med de forskellige Følger.

Faders Indgang i Herrens Vingaard lignede den Søns, som først sagde nej, men dog gik ind.

Saaledes stod Fader, da Budskabet om hans Faders alvorlige Sygdom og Familiens Opfordring til at blive Kapellan naaede ham i Kalundborg.

Herren havde sørget for, at det gik ham vel i Skoleaarene og Studentertiden, og Mesteren havde gjort det Mesterstykke at vække Troen i den unge Kandidats Hjerte med det friske og viljestærke Sind.

Nu stod Fader med de menneskelige og aandelige Betingelser for at kunne begynde Gerningen i Herrens Vingaard, men med en afgjort Uvilje derimod, den Vilje, som var saa stærk, men som Herren kunde bøje og ogsaa fik bøjet, omend gennem stor Sjælekamp for Fader.

Denne Uvilje var vakt, som før fortalt, ved Søren Kierkegaards „Øjeblikke“, og det var ikke en øjeblikkelig Stemning. Fader vilde ikke være Præst, han sagde nej til at „gaa hen i Vingaarden“.

Dette skyldtes nu næppe alene den vakte Uvilje mod Præstegerningen; thi vel havde Fader set mange Leje-

svende indenfor Præstestanden, men han vidste ogsaa, at disse „ynkelige Præster“ kun var en Karikatur af den sande Præst, af Herrens hellige Tjener; men hvorledes skulde han kunne være en sand Herrens Tjener, han, som vel var vakt, og vakt ved den store Apostel Paulus, der netop stod for ham som en virkelig Præst for Gud? Fader saa, at en saadan Præst kunde han ikke blive, vakt som han vel var, men uden Hvile i den fulde Naade; hvorledes skulde han i den aandelige Tilstand kunne hjælpe andre til Hvilen i Kristus?

Det var saadanne Tanker, der gjorde det umuligt for ham at overtage en Præstegerning.

Familiens indtrængende Bønner var ingen Hjælp; næppe en eneste af dem forstod vel hans aandelige Kvaler, og deres Anmodning var nok væsentlig, for ikke at sigte alene dikteret af timelige Familiehensyn.

Bedstefaders Sygdom var jo uhelbredelig, og der var kun Valget mellem Afskedigelse eller at tage Kapellan, og hvem var vel nærmere her end hans egen Søn. Men denne Søn følte sig selv som den fjerneste til den Gerning. At blive Præst alene af Familiehensyn stod for ham som at blive et nyt Nummer i den Række forargelige Præster, der i Forvejen var nok af.

Derfor maatte Fader have Bud fra en anden Kant, om han skulde lade sig overtale; og han, som i sit Kandidataar mere og mere havde lært, at Afgørelserne i et Menneskes Liv træffes ikke paa Jorden, men i Himlen, maatte til Gud med al sin Smerte og Raadløshed. Herren maatte træffe Afgørelsen, den vilde Fader saa bøje sig for, hvad enten den gik med eller imod hans personlige Ønske.

Da denne Beslutning var taget, bad han Gud om et Tegn, og dette vilde han søge i Lægens Udtalelse, om

der var Udsigt til Bedstefaders Helbredelse eller ej. Og Erklæringen lød paa, at den syge nok kunde komme sig, men aldrig blive i Stand til at forestaa sit Embede.

„Du skal altsaa være Præst,“ lød det i Faders Sjel. Saa længe Kampens Udfald stod i det uvisse, var det svært at kæmpe; men nu Afgørelsen forelaa, truffet af Herren selv, var han som sønderknust.

Fader forstod stadig ikke, at han kunde bruges til den Gerning, men Gud forstod det.

Det var netop en saadan Præst, Herren havde Brug for i Uby, en Præst prøvet i Vækkelse med dens Svingninger og Kampe, men uden Erfaring af Livet selv.

Der var jo ingen at prædike Livet for, men derimod trængte de alle til at vækkes op af Vantroens og Verdslighedens Søvn.

Indtil Fader selv i 1859 oplevede sin Omvendelse, var hans Prædikener væsentlig Opvækkelsesprædikener. „Jeg kunde lave et frygteligt Tordenvejr over al Verdens Ugudelighed,“ skriver han. Og dette er sikkert sandt.

Efter min Faders Død talte jeg med en Mand, der var blevet vakt ved ham. „Det var nogle mægtige Prædikener — sagde han — Haarene rejste sig paa vore Hoveder, naar Deres Fader svingede Lovens Svøbe over al vor Synd og Verdslighed.“

Med Herrens Afgørelse i den aandelige Kamp kunde Fader dog ikke straks tiltræde Præstestillingen; først var der de praktiske Prøver og Ordinationen, som skulde overstaas. Og begge Dele betød noget af en Skærsild for ham.

Prædikegerningen stod for Fader som noget helligt og stort, saa en Prøveprædiken, som den holdtes dengang og er vedblevet at blive holdt indtil for faa Aar siden, var for ham en vanhellig Komædie. Men han skulde jo

gennem den „Komodie“, og da han havde prædiket adskillige Gange i sit Kandidataar, tog han en af disse Prædikener og ændrede den efter den opgivne Tekst.

Udfaldet var ikke glimrende, han fik kun anden Karakter.

Fader nøjedes imidlertid ikke med at modtage sin Karakter, men da den ene Censor opfordrede ham til at holde Prøveprædiken om igen under Paaberaabelse af hans store Dygtighed, udtalte han en afgjort Fordømmelse over denne Forestilling med følgende Bemærkning: „Nej, den Komodie opfører man kun én Gang i sit Liv.“

Med dette Slutningstableau gik Tæppet ned for den Forestilling, og Fader var glad over ikke mere at skulle optræde som Skuespiller.

Straks efter Aflæggelsen af de praktiske Prøver forelaa Udnævnelserne til Kapellan, men inden Fader kunde tiltræde Embedet, forestod der ham endnu en Prøve, den saakaldte Bisppeeksamen, og den blev visselig ingen Komodie, men bitter Alvor for ham; thi „Martensen behandlede mig saa uforskammet, som det var muligt at behandle et Menneske ved en saadan Lejlighed,“ skriver han, en Behandling, som Biskoppen fortsatte ved Visitationen i Uby tre Maaneder senere.

Udfaldet af Bisppeeksamen svarede til Martensens Adfærd; Fader blev kun erkendt „værdig“ til at ordineres, mens de andre Kandidater erkendtes „meget værdig“. — Og saa har Martensen maaske i sin lange Bispetid ikke ordineret mange mere værdige Herrens Tjenere end Fader, yderligere forpint af Biskoppens Behandling, og det saa meget mere som han trods alt dette dog følte sig i dyb Taknemlighedsgæld til sin tidligere Lærer, nu saa

FRUE KIRKE, HVOR FADER ORDINEREDS 1. MAJ 1856.

strænge Biskop, og nærede oprigtig Ærbødighed for ham, hvad han ofte senere fik Lejlighed til at vise.

Men gik Bispeeksamen Fader nær til Hjerte, tog han sig det ikke saa nær med den mindre gode Karakter ved Prøveprædikenen.

Den har derimod adskillige Præster senere interesseret sig levende for, navnlig de Præster, der ikke kunde lide Fader, og som var misundelige paa ham, fordi han trods sin daarlige Karakter kunde samle de store Skarer om sin Prædikestol, mens de selv maatte staa i en halv- eller trekvarttom Kirke. Og ofte kom dette Emne paa Tale, hvor slige Præster samledes.

Saaledes engang ved et Præstekonvent paa Lolland, hvor Biskop *Monrad* var til Stede, og hvor Emnet „Vilhelm Beck“ fik sin gejstlige Drøftelse.

Under denne ytrede en Præst bl. a.: „Og saa vil denne Vilhelm Beck rejse om og lære os andre at prædike, mens han selv kun har anden Karakter.“

Biskop *Monrad*, som nok kunde lide ved en passende Lejlighed at trække en Præst til Vands, blandede sig nu i Samtalen med den Bemærkning: „Ja, men Beck kan én Ting, som de andre ikke kan; han kan prædike i to Timer, uden jeg bliver ked af at høre paa det.“ Og da en Præst ubesindigt indføjede: „Hvis jeg vilde prøve paa det, tror jeg nok, Biskoppen vilde blive ked af det,“ svarede *Monrad*: „Det tror jeg ogsaa!“

Det var saaledes ikke alle, der vragede Faders Prædikener for Anden-Karakterens Skyld. Der fortælles om Biskop *Rørdam*, at han til en Kandidat, der beklagede sig over at have faaet anden Karakter for at prædike, svarede: „Bryd Dem aldrig om det; Vilh. Beck fik ogsaa kun anden Karakter, men han prædiker virkelig godt.“

Da nu alle disse forberedende Øvelser til Præsteger-

ningen med alle deres Sjælekampe og Skuffelser var overstaaede, blev Fader i Maj Maaned indsat som Kapellan i Uby Kirke.

Han maatte delvis selv besørge sin Indsættelse. Bedstefader var kommet sig saa meget efter sit apoplektiske

UBY KIRKES INDRE

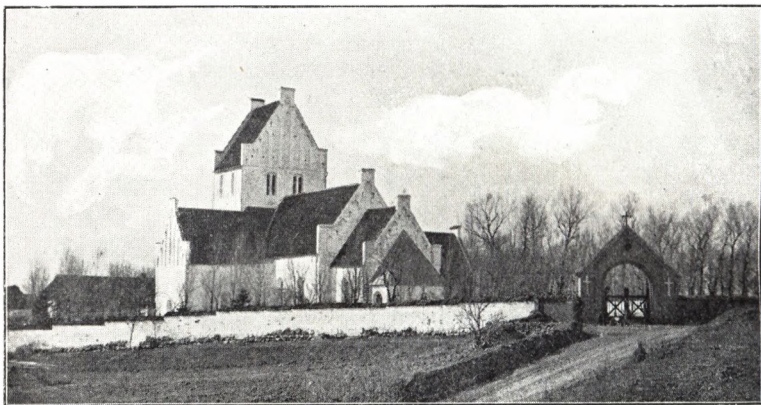
Anfald, at han kunde holde Indsættelsestalen, men maatte overlade Oplæsning af Kaldsbrev og Collats til Fader.

Der var kun 30 Mennesker i Kirke den Dag, men dog en stor Forsamling imod, hvad der i hans første Præstetid samledes om Søndagene.

Der herskede jo en skrækkelig Død i Sognet dengang, og den var ikke blevet mindre under den lange Vakance inden Faders Udnævnelse. Og de rationalistiske Degne

havde bidraget deres til at sprede aandelig Vankundighed blandt den opvoksende Slægt.

Betegnende for Undervisningen dengang er følgende Tildragelse. Efter en Skoleeksamen havde Fader foreholdt Læreren det forkastelige i hans Fornægtelse af Djævelen og Helvede. Bagefter fortæller Læreren dette til en af sine bekendte og tilføjer med Indfletning af en grov Ed, hvor Satans Navn traadte stærkt i Forgrunden: „Nu skal vi nok have indført Djævelen igen.“

UBY KIRKE

Saaledes saa det Hjørne i Herrens Vingaard ud, som Fader var kaldet til.

I Kirke kom saa godt som ingen; om Søndagene kunde der sidde 5—10 Mennesker i den store Kirke, en af de største og smukkeste Landsbykirker fra Esbern Snares Tid.

Befolkningen var fuldstændig afvant med Kristendommen, den levede et ganske jordbundet Liv, gik til daglig op i deres Gerning og ved særlige Lejligheder i deres Æde-, Drikke- og Dansegilder, og det var uden Forskel,

om Anledningen var Bryllup eller Begravelse, der skulde ædes, danses og spilles Kort til det altsammen.

Hvorledes faa saadanne Mennesker i Tale? hvorledes faa sagt dem, at de vandrede paa Fortabelsens Vej? Dette var det tunge Spørgsmaal for Fader.

I Kirke kom de jo ikke, og de var ikke at formaa dertil. Det var, som de manglede al aandelig Sans.

Fader gik fra Hjem til Hjem for at faa dem i Tale. De kendte ham jo alle fra hans Barndom; og som de stod med Ærbødighed overfor den gamle Provst, holdt de ogsaa af hans Søn som Menneske.

Men at faa en aandelig Samtale med dem var umuligt. Fader kunde tale med dem om deres Køer, Heste og Svin. Han kunde nok „begynde med Grisen“, men endnu kunde han ikke „ende med Jesus“, i den Grad rugede Vankundighed over Sindene.

Havde det været svært for Fader at blive Præst, saa gjorde alt dette det visselig ikke lettere for ham at være det.

Gud maatte give ham en Lejlighed til at faa Folk i Tale. Som Herren nødte ham ind i Præstegerningen, maatte han ogsaa gøre den forsømte Brakmark til Guds Ager.

Og Herren svigtede ikke sin unge forknytte Tjener, men gav ham en Lejlighed til at faa de sløvede Sind til at lytte.

Denne kom ved Begravelsen af en Mand, som aldrig havde gaaet i Kirke, men levet et ugudeligt og lastefuldt Liv.

Det var en „skandaløs Begravelse“, kalder Fader den, hvor mange i Følget mødte berusede, dinglende med Kisten til Kirkegaarden.

Fader harmedes over dette skammelige Optog, og i sin Tale sagde han bl. a.: „Saalænge denne Mand levede,

kom han aldrig i Guds Hus, og nu han er død, maa I slæbe ham herop.“

Men ved en Bibellæsning kort Tid efter tog han endnu kraftigere Bladet fra Munden og svingede Tugtelsens Svøbe over deres skamløse Begravelser med følgende Ord:

„Hold dog op med at begrave eders døde som Mennesker, naar I dog lever og dør som Dyr. Læg den døde Krop midt i Stuen og lad de unge danse om den, mens de gamle spiller Kort paa den, og tag saa den døde paa Nakken som et andet dødt Kreatur og bær det op paa Kirkegaarden og grav det ned som et selvdødt Dyr, og lad Præst og Degn blive hjemme. Saa er det, som det passer til eders dyriske Gilder.“

Dette var myndige Ord, netop saa passende grove, som der skulde til for at afsløre det dyriske i de Menneskers Levevis.

Talen gjorde sin Virkning, den vakte Skamfølelsen, og de skandaløse Begravelsesgilder hørte op.

I Kirken gik det dog stadig smaat med Besøget; først ved den store Efteraarsaltergang fik Fader Mængden i Tale, og da vakttes den første Hørelyst.

Om Sommeren var der imidlertid sket en Begivenhed, som fik sin Betydning for Fader, selvom Anledningen ikke var saa lystelig.

Biskop Martensen havde nemlig anmeldt Visitats i Uby med særligt Ønske om at „høre Kapellan Beck prædike“. Den unge Kapellan var i Unaade. Det var Fortsættelsen af det pinlige Optrin ved Bispeeksamen, Fader nu skulde prøve.

Ved sin Ankomst til Præstegaarden vilde Biskoppen ikke hilse paa ham. Og forsøgte Fader en Samtale, fik han intet Svar.

Denne Behandling gjorde det pinligste Indtryk paa Fader, som i Virkeligheden havde et meget følsomt Sind.

Han var bundulykkelig, og da han næste Dag fra Prædikestolen saa ned i Koret, der var fyldt med Præster med Biskoppen i Midten, kunde han ikke sige et eneste Ord. Han søgte at trøste sig med Luthers Ord: „Naar jeg kommer paa Prædikestolen og bliver bange, tænker jeg: alle de, som sidder dèr, er nogle Træklodser.“

Men Luther kunde den Dag ikke rigtig trøste sin ellers saa tro Discipel.

Kunde Luthers Ord maaske med Rette anvendes paa de fleste af de tilstedeværende Præster, syntes Fader alligevel ikke, det rigtig passede paa ham „med Fløjls-maven“ (Biskoppen).

Og Luther var vel heller ikke rigtig bibelsk her i sit Omdømme af Menneskene.

Men saa fik Fader en anden, og det en bibelsk Tanke: „De er nogle Syndere allesammen, som trænger til at frelses.“

Nu kunde Fader prædike; thi han „med Fløjlskjolen“ var jo ogsaa en Synder, der havde Frelse behov. Og med kraftig Røst og myndige Ord forkyndte han dem Frelsens Sandhed fra Gud.

Efter Prædiken talte Biskoppen og fortsatte med stærke Ord i Faders Spor, foruden at han udtalte sig meget anerkendende om hans Prædiken.

Dette var vel et Lyspunkt i alt det Mørke, som omgav Fader; kun forstod han slet ikke dette pludselige Omslag hos Biskoppen, det hele var ham en Gaade, og den blev ikke mindre, da Martensen senere snoede sig om Fader som en kælen Kat med mange Kærtegn og et stadig gentaget „kære Beck“.

Løsningen paa Gaaden kom først flere Aar efter, da

Fader engang traf Pastor Blædel ved Garnisons Kirke, hvor alt dette kom paa Tale.

Det hele var naturligtvis en „Misforstaaelse“ af Biskoppen, som havde hørt, at en Beck skulde være Præstegaardsforpagter i Uby, og saa mente han, at denne Beck var Fader, som vilde forene Forpagteren og Kapellanen i én Person. Noget, Biskoppen dog ikke behøvede at tage saa gruelig paa Veje for, da de fleste Præster i hans Stift baade var Præster og Landmænd paa én Gang, maa-ske mest det sidste, men dog formelt begge Dele, og dette har næppe skaffet nogen Præst Biskoppens Unaade. Men nu hed det „Kapellan og Forpagter“; dette var dog for meget for Biskoppen. — Og saa var det hele kun en Sladderhistorie; der var ikke og havde aldrig været Tale om, at Fader skulde være Præstegaardsforpagter, derimod overtog en ældre Broder Forpagtningen omtrent samtidig med hans Udnævnelse til Kapellan.

I hele denne Sag viste Martensen sig som en lille Mand, han som ellers var en af de store, ja, sikkert sin Tids største indenfor vor Kirke. Og han var ikke blevet ringere, om han havde talt rent ud til Fader om den hele Sag; men i Stedet for søgte han at strø Sand paa den Historie med sin overdrevne Venlighed efter Gudstjenssten; og Fader maatte selv finde Gaadens Løsning ved den tilfældige Samtale med Blædel flere Aar efter.

Det var nu ikke blot disse ydre Vanskeligheder og Genvordigheder, der gjorde det svært for Fader. Han havde samtidig sine lønlige Kampe, som skulde gennemkæmpes, om han skulde blive den brugelige Arbejder i Herrens Vingaard. I Breve fra den Tid klager han over „sit haarde Hjerte“; han kunde sukke over den svære „Kamp med Forfængelighed“. Og i disse Kampe maatte han engang gennemleve Anfægtelsens Jordskælv, hvor

han troede sig selv fortabt. I et Brev til Moder fortæller han selv følgende herom: „Forleden Aften, jeg gik og tænkte paa min Prædiken, paakom der mig den rædsomme Angest; jeg syntes mig fortabt; jeg syntes at se Helvede aabne sig for mig og alle Djævle grine ad mig og tilraabe mig: du tilhører os; thi du har tilbødt os i hele dit Liv. Ja, hele mit syndige Liv stod for mig saa levende og forbød mig Adgang til Gud. Jeg vilde bede, men maatte ikke, de onde Aander forbød mig det; jeg stred i Bønnen, og først gennem lange Kampe og Rædsler hørte jeg det Ord af min Frelser: min Fred giver jeg eder! og saa strømmede det ene velsignede Ord ind til mig efter det andet, og da lød det til mig: jeg er kommet for at opsøge og frelse det fortabte. Saa fik jeg Fred. Det var et Ord for mig.“

Ja, det var et Ord for Fader selv, et Ord, der gav ham Sejr i hans lønlige Kamp. Men hvorledes skulde han faa bragt dette Ord ud til den døde Mængde? Ved Efteraarsaltergangen var der, som før fortalt, vakt nogen Hørelyst, men det var dog stadig smaat med Kirkebesøget. I Breve til *Johannes Clausen* meddeler han: „I Dag var der 40 Mennesker i Kirke“, eller: „Nu er jeg naaet op til 50.“ Men saa fik han Tanken om Bibellæsninger, om de dog ikke skulde kunne hjælpe.

Det viste sig, at denne Tanke var fra Gud. Bibellæsningerne blev virkelig det Middel, der nedbrød Skranken mellem Folk og Kirken. Og samtidig bragte de ham selv megen Velsignelse. En Aften hjemkommen fra en saadan Bibellæsning skrev han til Johannes Clausen: „Jeg er saa glad i Aften; jeg er nemlig kommet hjem fra at holde Bibellæsning i Skolen; og mens jeg udbreder Evangeliets Fred, tager jeg den altid med mig hjem derfra... Disse Bibellæsninger er noget, en Præst ej bør forsømme;

thi jeg tror, at der udrettes meget derved.“ Og efter at have fortalt, at Skolen var fyldt ved den ene Bibellæsning, og at Skolegaarden maatte tages til Hjælp næste Gang, slutter han med at skrive: „Det aander til os fra Guds Rige.“

Da Bibellæsningerne først var kommet i Gang, blev de en stor Hjælp til at faa Folk i Tale. Men det gik blot ikke saa let at faa begyndt.

Fader havde været ude i Hjemmene med Indbydelsen, og den første Aften gik han i stor Forventning til Skolen. Men det blev en ny Skuffelse, Skolen var væsentlig fyldt, men — med Børn.

Nu maatte han ud i Hjemmene paany, og paa Spørgsmaalet, hvorfor de ikke var mødt, svarede de: „Det var jo Bibellæsning, og saa troede vi, der skulde læses, og dertil var Børnene da skrappere end de gamle,“ men nu skulde de saa nok komme. Og for Fremtiden var der fuldt Hus til Bibellæsningerne.

Men det kneb stadig at faa dem ind i Kirken. Den aandelige Vankundighed var ikke let at faa Bugt med. Bedstefader havde ikke magtet det; uagtet han dog i sin Velmagts Dage havde holdt dygtige Prædikener og forkyndt Kristus som Guds Søn, havde hans Forkyndelse dog ikke kunnet vække Livet. Og i Nabosognene var der om muligt endnu mere dødt.

Det var herom, Fader paa sin frejdige Maade gav Biskop Martensen Oplysning paa en Spadseretur efter den før omtalte Visitats, hvor Fader efter først at have fældet en kraftig Dom over Visitatsernes Betydningsløshed og med sin velkendte Slagfærdighed slaaet alle Biskoppens Indvendinger til Jorden, gjorde denne opmærksom paa flere Nabopræsters Uduelighed og skammelige Vanrøgt af deres Gerning og nævnede bl. a. en bestemt

Præst, som 13 Søndage i Række ikke havde holdt Guds-tjeneste i sit Annekssogn.

Dette var dog Biskoppen for meget, han blev tavs og indesluttet paa Resten af Spadsereturen, hvilket betød, at nu maatte der handles. Kort efter fik nemlig den omtalte Præst Kapellan. Fader føjer rigtignok til i sine Erindringer, at dette forbedrede ikke Forholdene; thi Kapellanen var kun endnu ringere end Sognepræsten.

Omgivet af saadanne Nabopræster og med Døden ru-gende i sit eget Sogn stod Fader med hele sin Sjæls Længsel efter at udrette noget i sin Herres Tjeneste.

Men hvorledes skulde det dog lykkes? Søndag efter Søndag prædikede han for en lille, men dog stadig voksende Forsamling, Bibellæsning holdtes hver Uge med god Tilslutning, og daglig gik Fader om i Sognet for at faa Folk i Tale, men noget vaagnende Liv var der ikke at spore.

Men saa kom Mormonerne ham til Hjælp; dette skamløse Hedenskab, der søgte at dække over sin Skamløshed med kristelige Talemaader, huserede dengang stærkt paa Egnen og hjemsøgte ogsaa Uby.

Disse Mormoner hjalp ufrivilligt Fader til at faa Folk i Tale om aandelige Ting ved det Røre, de bragte i Lejren. Som Fader sagde under en Samtale med Professor Scharling (Professor Henrik Scharlings Fader), da denne spurgte ham, hvorledes det gik i Uby, „jo Tak, godt!“ svarede Fader. „Men er det da ikke slemt med de mange Mormoner?“ lød det fornyede Spørgsmaal. „Nej — var Svaret — det er udmærket med dem, de virker som en Gedde i en Karussepark.“ — „En Gedde i en Karussepark!“ gentog Professoren forbavset. „Ja — sagde Fader — en Gedde skal nok sætte Røre i Karusserne, naar den kommer ind i deres Park.“

Professoren skyndte sig at sige Farvel, den Tanke laa øjensynlig altfor fjernt fra hans videnskabelige Sfære, til at han ønskede at fortsætte Samtalen.

Men netop saaledes virkede Mormonerne i Uby; der „kom Røre i Karusserne“. Naar Fader kom ud i Hjemmene, var der nu en Anledning til Samtale. Folk vilde dog nok høre deres Præsts Mening om Mormonerne. Og fra dette aandelige Bedrag gled Samtalen let ind paa sand Kristendom.

Men næsten paa alle sine Husbesøg fandt Fader Mormonagenternes Skrifter i Hjemmene. Dette maatte forhindres, og for Fremtiden tog han opbyggelige Skrifter med sig og gav dem i Bytte for Mormonskrifterne.

Dette fik en af disse samvittighedsløse Agenter at vide paa en ganske morsom Maade.

Han kom en Dag ind til Fader for at sælge ham nogle Bøger. Men om hver Bog, der blev taget frem, sagde Fader: „Jeg har den.“ Agenten blev noget forundret herover og søgte at drage hans Ord i Tvivl. Men nu trak Fader sin Skrivebordsskuffe ud og væltede Indholdet ud over Bordet: „Her kan De selv se, der ligger de allesammen. Jeg er nemlig gaaet efter Dem fra Hus til Hus og har ombyttet alle Deres Bøger med mine egne.“

Der stod Agenten maabende, afvæbnet overfor sin Modstander og forsvandt hurtigst muligt ud af Døren.

Ved denne Adfærd havde Fader givet Mormonernes Propaganda i Uby et alvorligt Grundstød. Endnu en Tid forsøgte de dog at holde den gaaende ved Møder i Hjemmene. En Mand, som havde aabnet sit Hjem for dem, udspurgte dog først Fader om dem, og under denne Samtale blev et af deres grimme Beviser for Flerkoneriet afsløret, hvorfor Manden anmodede Fader om at overvære Mødet.

Den aftalte Dag blev det imidlertid et frygteligt Snefog, og Mormonagenternes Kærlighed til Sjælene har øjensynlig ikke kunnet taale det kraftige Snevejs Afkøling; de blev i det mindste borte; men Fader mødte, som han havde lovet. Og den Aften skete den første Indhøst til Guds Rige.

Hvad Fader havde begyndt i sin Samtale med denne Mand, fortsatte Gud i en Drøm, hvor Mormonismens Bedrag blev helt afsløret for ham, saa da han vaagnede op af sit Drømmesynd, gav han Gud sit Hjerte.

Dette var Førstegrøden af det store Liv, der senere skulde vaagne i Uby. Og dermed var Mormonernes Saga ude i det Sogn.

Mange var ængstelige for Faders Kamp med Mormonerne; de frygtede, der skulde ske ham Overlast. Men i et Brev til Moder skriver han: „Jeg kender ikke til Frygt for dem; det er min Herres Ærinde, jeg gaar; da kan jeg gaa trygt i Kamp mod Mormonerne, disse Paddehatte, om jeg dog kunde rykke dem op, mens de ingen Rod har i den sure Jord.“

Men maatte Mormonerne opgive Kampen i Uby, huserede de til Gengæld slemt i Nabosognene, navnlig i Sæby, hvor Pastor Lind (senere Biskop i Aalborg) havde mangen en haard Dyst med dem.

Fader besøgte jævnligt denne Præst, „i hvem jeg har fundet en Mand, som jeg bøjer mig dybt for i alt,“ skriver han til Johannes Clausen. En Dag, han var paa Besøg i Sæby, skulde der netop være Mormonmøde. Pastor Lind bad ham gaa med, hvilket han dog kun indvilligede i paa Betingelse af, at han maatte blive fri for at tage Ordet.

Dette gik Lind ind paa. Ved Mødet udspandt der sig en ivrig Ordstrid mellem Præsten og Agenten, og denne,

som var meget slagfærdig, syntes at have Overtaget overfor Linds lærde og skriftkyndige Indlæg.

Men da vaagnede Faders Kamplyst, han vilde dog ikke være tavs Vidne til, at hans Præstebroder skulde blive sat til Vægs af saadan en forslagen Fyr. Nu kom han frem paa Talerstolen. „Jeg vil kun spørge — sagde han henvendt til Agenten — er det sandt, at I lærer, at Jesus havde tre Koner: Martha, Maria og Maria Magdalene?“

Den ellers saa mundrappe Agent tav, men Fader gentog sit Spørgsmaal. „Jeg forlanger et Svar.“

Dette kom nølende og undvigende. „Det staar i Jeres Katekismus,“ sagde Fader og greb til sin Lomme for at tage den frem (den laa ganske vist hjemme paa Skrivebordet).

Nu blev der Uro i Forsamlingen. „Vil du svare, din Rad!“ raabte de nede fra Bænkene, og der viste sig Tegn til, at Fyren skulde faa sig en Dragt Prygl, saa Fader maatte føre ham ud af en Bagdør, for at han ikke skulde blive mishandlet af den ophidsede Mængde. Det var nemlig ikke Manden, Fader vilde til Livs, men hans forførelse Lære.

Saadan var Fader, og saadan vedblev han at være hele sit Liv igennem, naar han stod paa Kamppladsen: han stred for sin Herres Sag, Modstanderne vilde han aldrig Fortræd.

Herrens Sag var blevet hans Sag; dette var den skjulte Kraft i hans Livsgerning. Havde hans Modstandere forstaaet dette, havde han næppe haft saa mange af dem.

I de første Præstear i Uby virkede Gud dette i hans Hjerte; Herrens Sag blev hans Livsopgave. Mere og mere blev Sjælenes Frelse ham magtpaaliggende.

Førstegrøden var allerede indhøstet ved den før om-

talte Mands Omvendelse, og lidt efter lidt fulgte flere med.

Det var dog særlig blandt de unge, Kristendommen slog Rod. Ved Konfirmationsforberedelsen fik Fader dem i Tale, og selv ung gik det let for ham at vinde dem, og Troen spirede frem i mange Hjerter ved Ungdommens Begyndelse. Og for at det begyndende Trosliv ikke skulde dø hen, indførte han Katekisation med Ungdommen ved Lørdagsskriftemaalet, saa de blev ved at være hans Konfirmander ogsaa efter Konfirmationen.

Disse Katekisationer indførte Fader ogsaa senere i Ørsløv. Og da Livet var vaagnet dèr, var det ikke blot de unge, som meldte sig til Overhøring, men ogsaa mange ældre og graahærdede Mænd og Kvinder traadte ud paa Kirkegulvet.

Dette vakte Biskop Fogs Forundring, da han paa sin Visitats fik lutter ældre med mig eneste unge at katekisere med. „Det var jo lutter gamle og graahærdede, jeg katekiserede,“ sagde han efter Gudstjenesten. „Ja — svarede Fader — men saadan ser den Flok ud, jeg katekiserer hver Lørdag.“

Men var Hørelysten nu end vakt i Uby og Livet saa smaat begyndt at vaagne, var der dog endnu meget, der skulde ryddes af Vejen, for at det ret kunde bryde frem; navnlig var der mange indgroede Vaner og Skikke, som ikke var lette at faa Bugt med, og blandt disse særlig Fastelavnsløjerne, hvor de unge Karle udklædte red om fra Gaard til Gaard og tiggede Penge og Fødevarer til deres Gilder, hvor det gik til paa det vildeste med Svir og Dans, noget som kunde vare hele Fastelavnsugen igennem.

I de første Aar, hvor der kun fandtes faa troende Mennesker i Uby, stod Fader ganske magtesløs overfor dette

Uvæsen. Han bogstavelig flygtede for det, og saa var det endda ikke altid, hans Flugt helt kunde redde ham fra at blive Vidne til Halløjjet.

En Fastelavns Mandag var han saaledes redet til sin Broder, der var Godsinspektør paa Lerchenborg. Men da han red tilbage om Aftenen, mødte han i Byens Ud-kant en Fastelavnsnar, som forsøgte at skræmme Faders Hest, om han kunde faa Præsten at se som „Græsrytter“.

Nu var Fader udfordret, og han har jo aldrig hørt til dem, der veg tilbage for en Holmgang, hvor han blev ud-æsket, saaledes som det er velkendt, naar han senere med Mund og Pen stred for sin Herres Sag. I Kampen med Fastelavnsnarren faldt Slagene kun paa en lidt anden Maade end fra Talerstolen.

Fader viste sig ved denne Lejlighed som en dygtig Rytter, der kunde tumle den opskræmte Hest; han tvang den ind paa Narren og lod nu Ridepisker danse Fastelavnsdans paa Fyrens Rygstykker med en Færdighed, saa man skulde tro, han ikke havde bestilt andet hele sit Liv end at banke Fastelavnsnarre.

Endnu i hans Livs Aften, da Fader nedskrev sine Erindringer, var denne Tildragelse en kendt Historie blandt de gamle paa Ubyejnen.

Ved en anden Lejlighed kom Fader dog mindre hel-digt af Sted med Fastelavnsoptogene.

Han var som sædvanlig flygtet fra Uby Fastelavns Mandag, denne Gang for at besøge Johannes Clausen; men da Fader skulde ride ind i Præstegaarden, sluttede et helt Fastelavnsoptog op bagved ham, saa han blev den ufrivillige Fører for Fastelavnsnarrene — til megen For-nøjelse for Clausen.

Det var dog hverken Flugtforsøg eller Ridepisk, der kunde faa Bugt med Fastelavnsøglet; det kunde kun det

frembrydende Liv, og efterhaanden som det bredte sig blandt de unge, døde Gøglet ud af sig selv.

Hvad her er fortalt om Faders Kamp imod Hindringerne for Guds Rige, viser hans Nidkærhed; selv vakt vilde han vække de mange, der endnu sov. Men i denne Nidkærhed, som vel var fra Gud, var der sikkert iblandt ikke saa lidt af hans eget. Fader havde jo en Gaa-paa-Natur, som ikke blot kunde være ham en Hjælp, naar Modstanden var stor, men som ogsaa kunde komme til at staa hindrende i Vejen for Gud, saaledes som det gamle og det nye baade kan brydes og forene sig i den vakte. Men netop dette brugte Gud til at gennemføre hans Omvendelse, som fandt Sted i Sommeren 1859.

Den ydre Anledning var en sørgelig Familiebegivenhed, som navnlig berørte Fader stærkt, hvorfor han ogsaa følte sig kaldet til at skulle ordne denne Sag og var forvisset om, at det nok skulde lykkes ham.

Men jo mere han arbejdede med den, desto mere forviklet og uløselig blev den. Her var hans stærke Vilje kommet tilkort, saa han vekselvis var et Bytte for Vrede mod de Mennesker, der havde gjort Fortræd, og Forknnythed over, at Sagen ikke kunde ordnes. Som han en Dag gik i Præstegaardshaven i denne omvekslende Sinds-tilstand, stod Herren pludselig for ham, og hans Ord lød fast og alvorligt i hans Sjæl: „Uden mig kan du slet intet gøre.“

Dette Ord, talt af Gud selv, bøjede den unge stærke Vilje og besejrede al Selvtillid, saa Fader sank i Knæ ved Korsets Fod for at faa hele sit Liv overskygget af sin Frelasers Naade. „Da først var jeg blevet rigtig lille og Herren rigtig stor,“ skriver han.

Den Dag fik Gud sin unge Ven helt og forvandlede ham til sin ydmyge Tjener; thi det blev Fader, det kan

UBY PRÆSTEGAARDHAVE,
hvor Fader oplevede sin Omvendelse 1850.
Efter Maleri af Nina Køpcke.

alle de bevidne, som har lært ham at kende i hans Liv og Gerning.

I fire Aar havde Fader staaet som den „vakte“ Præst, der kunde „lave et frygteligt Tordenvejr“ i sine Prædikener. Men saaledes havde Gud Brug for ham i Begyndelsedelen til at rense Luften, der var saa forplumret af de vantros lastefulde Liv.

Men da saa det aandelige Liv var begyndt at vaagne, maatte Herren berede sin Tjener til at blive dette Livs Vejleder; og det skete gennem Omvendelsen hin Sommerdag i Uby Præstegaardshave.

Da Gud havde ordnet dette, tog han ogsaa den bedrøvelige Familiebegivenhed i sin Haand, og saa gik den stille og rolig i Orden som alt, hvad der bliver lagt i Herrens Haand. Og saa kom der endda en Ting til ud af denne Begivenhed, idet den gav Anledning til, at mine Forældre giftede sig et Aar efter.

De havde dengang været forlovede i 8 Aar, idet de Nytaarsdag 1851 var blevet enige om den Sag. Forlovelsen var straks blevet meddelt Faders Moder, som vistnok var Døren til Bedstefaders Hjerter, og hun sendte omgaaende et kærligt Svar, der dog sluttede med en Hilsen fra den gamle Provst, holdt i dennes sædvanlige myndige Form: „De maa gerne være forlovede, men jeg vil ikke vide noget derom, før Vilhelm faar sin Eksamen.“

Dette var dog en Slags Sanktion, om end med en ret stram Servitut; thi det betød jo „hemmelig Forlovelse“, noget som maaske kan være meget romantisk for dertil indrettede Gemytter, men i Virkeligheden rummende mange Fristelser til Usandhed.

Men en Hemmelighed skulde Forlovelsen være, om den end blev en offentlig Hemmelighed.

En Kusine til mine Forældre, den tidligere omtalte

Nina K pcke, var deres fælles Veninde og viste sit Ven-
skab i Forlovelsestiden ved at være deres „Postillon
d'amour“, en Titel, som hun beholdt Resten af sit Liv.
Saa sent som i halvfemserne ved en Julefest i  rsl v,
hvor „Tante Nina“ som sædvanlig var Præstegaardens

FADER OG MODER SOM FORLOVEDE

Gæst, forærede Fader
hende sin „Lille Jule-
gave“ og havde foran i
Bogen skrevet: „Til vor
gamle Postillon d'amour
fra Nina og Vilhelm“.

„Postillon d'amour“
blev Nina K pcke nu
ikke blot i dette Ords
almindelige Betydning,
men fremfor alt som
mine Forældres trofa-
ste Veninde, der saa
ofte gik Kærlighedens
 rinde til dem begge,
naar andre lagde Sten
paa deres Vej.

Den „offentlige Hem-
melighed“ varede i tre
Aar, indtil Fader fik
sin Embedseksamen, den af Bedstefader bestemte Ter-
min, saa kunde de offentliggøre den Hemmelighed,
som alle kendte i Forvejen, hvad ogsaa var let ken-
deligt paa de mange Gratulanter, som indfandt sig i
Præstegaarden for at lykønske Fader til hans gode
Eksamen. De var nemlig alle beredte paa at kunne gra-
tulere baade til Eksamen og Forlovelse paa  n Gang og
var derfor ikke saa lidt forlegne, da der ikke blev ytret

noget om Forlovelsen, mens Fader overstrømmende glad tog mod de mange Haandtryk i Anledning af Eksamen. Han havde naturligvis en Ræv bag Øret med dette. Med Vilje udsendte han først Forlovelseskortene Dagen efter, saa maatte alle Gratulanterne om igen, og han havde den Fornøjelse at blive gratuleret to Gange.

Imidlertid gik ikke blot Kandidataaret, men ogsaa de første Præsteaar, uden der blev tænkt paa Bryllup. „Det var min Kæphest, at Kapellaner ikke maatte gifte sig,“ skriver han. Gjorde de det, betød det jo som oftest at styrte sig ud i en Gæld, som de vanskeligt eller maaske aldrig kom ud af, og det vilde Fader ikke være med til.

Og i denne Mening var han urokkelig, som han saa ofte senere har vist sig paa andre Omraader. Det er denne Urokkelighed, der ikke sjældent, endogsaa af hans Venner, er blevet udlagt som Stædighed. Jeg tror nu, man har gjort Fader Uret. Han havde sine faste Meninger, men disse var ikke tilfældige Indfald, kun gennem alvorlig Prøvelse og Overvejelse naaede han til sin Overbevisning, og saa lod han sig ikke rokke, med mindre han blev overbevist ved uomstødelige og klare Grunde, men saa kunde han ogsaa forandre sin Mening.

Saaledes gik det ham i hans Forhold til Herren; da han blev overbevist om Kristendommens Sandhed, skiftede han Vantroens Overbevisning og blev vakt; og da han blev overbevist om sin egen Viljes Uduelighed og egen Styrkes Afmagt, blev han omvendt.

Og paa samme Maade gik det med Overbevisningen om „den ugifte Kapellan“, selvom man maaske her bedre kan anvende det gamle Ord om „at søbe af den Kaal, man selv har spyttet i“.

Fader maatte naturligvis høre mange drøje Ord af sine Venner for det brudte Princip. Og saa kunde han

ikke engang forsvare sig med, at de økonomiske Forhold var blevet bedre; thi hele Lønnen var 300 Rdl. aarlig og frit Ophold, saa han maatte stille dukke sig, saa ofte han blev mindet om „Kæphesten“.

Men nu var Beslutningen taget, og saa blev Brylluppet fastsat til 14. Marts 1860.

Moder skrev i den Anledning til Fader: „Lad os saa tilsammen bede den gode Gud at give sin Velsignelse til vort Ægteskab . . . En vil antage sig vor Sag, det er den Herre Kristus; ikke sandt, vi vil begge stræbe at føre vort Liv i ham, som vi ved ene er Vejen til Livet.“ Og med det Sind, der altid tænkte paa andres Frelse, føjede hun til: „O, vilde dog alle tro det, vidste de dog, hvilken Fred det skænker i enhver af Livets Sorger, hvilken Trøst i enhver Fristelse, at Kristus har knust Slangens Hoved.“

Vielsen skulde foregaa i Slesvig By, hvor min Moders Moder dengang boede som Enke med sine Døtre.

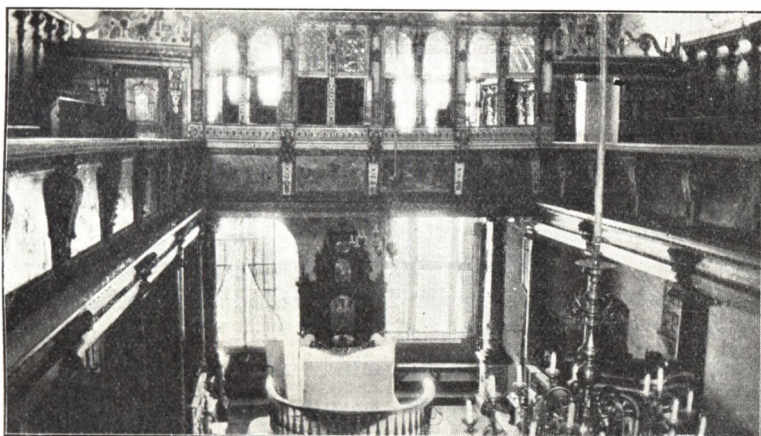
Dagen kom, men det var nær ved, at Brudgommen ikke var kommet, og han betyder dog noget en saadan Dag, maaske ikke saa meget som Bruden — efter manges Mening — men alligevel saa meget, at hans Udeblivelse er en afgjort Hindring.

Det var en meget haard Vinter i 1860, og det var netop faldet ind med Istransport og Snefog, da Bryllupsdagen nærmede sig.

Fader havde trods det frygtelige Vejr alligevel begivet sig paa Rejsen sammen med sin Ven Johannes Clausen, men naaede ikke Slesvig i rette Tid.

Brylluppet var bestemt til Kl. 5 i Gottorp Slotskirke, men der var ingen Brudgom. Der var saa intet andet at gøre end at afbestille Præsten og Kransekagen og saa se den følgende Dag an.

Men en Times Tid senere traadte Fader ind ad Døren, og nu gik der atter Bud til Præst og Konditor — to uundværlige Faktorer ved et Bryllup — og Familien kørte hen til Slotskirken, sidst i Optoget min Moder med tre smaa Kusiner som Brudepiger — den ene iført sin Daabskjole, ændret og moderniseret efter Lejligheden — og Kl. 7 om Aftenen blev Vielsen forrettet af Slotspræst Høyer-Møller, den senere bekendte Feltpræst.

GOTTORP SLOTSKIRKE

Moder skal have været meget smuk som Brud, en statelig Skikkelse, frisk og livlig med de dybblaa Øjne, som endnu i hendes fremrykkede Alder prægede hele hendes Ydre.

Fader, som ellers kunde være saa munter og oprømt, lignede slet ikke selv den Dag.

Det var dog ikke Dagens Højtidelighed, der indvirkede paa hans Sindsstemning, men den besværlige Rejse havde været ham for anstrængende, hvilket gjorde sig gældende ved Bryllupsmiddagen, hvor Brudgommen faldt

i Søvn. Det maa have været et opløftende Syn for den muntre og livsglade Brud.

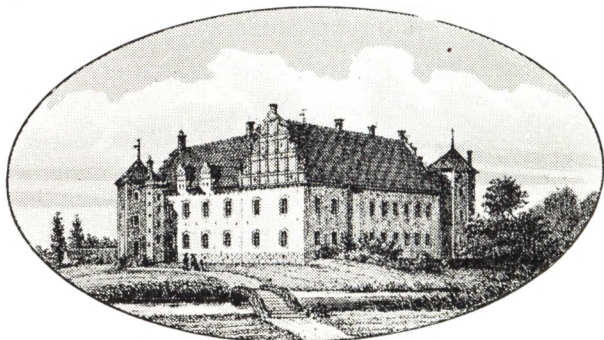
Om en Onkel til Moder har bemærket Faders Stilheden ved Middagen, ved jeg ikke, men bagefter kom han hen til hende med den Bemærkning: „Hvis du havde spurgt mig til Raads, Nina, var du ikke blevet Præstekone, dertil er du altfor munter.“

Men maaske har han ment, at kun Eddikebryggers eller Bedemænds Døtre var skikkede til Præstekoner.

Moder svarede kun med et Smil, men den lille Slummer ved Middagen havde øjensynlig gjort sin Virkning paa Fader; thi med en Vittighed gjorde han Onklen opmærksom paa, at „en tilfrossen Beck ogsaa kan tø op“.

Det frygtelige Vintervejr nødte de nygifte til at blive i Slesvig nogle Dage, før de kunde begive sig til det lille Præstehjem i Uby.

Men Grundvolden til et lykkeligt og harmonisk Ægteskab var lagt, „Gud havde ført Kvinden til Manden“, den Kvinde, om hvem Fader skrev i 1897: „Min trofaste Hustru, min utrættelige Medhjælp i mit Liv og Arbejde i Menigheden og vort Hjem.“

GOTTORP SLOT

DEN KVINDE, HERREN UDSAA TIL SIN TJENER

En Kendsgerning, som ofte har gentaget sig, er det, at store Mænds Hustruer bliver sat i Skyggen i Skildringen af deres Mænds Liv og Gerning. Hvor findes Forklaringen? thi det er dog ikke alle Stormænd, som har haft smaa Hustruer, snarere er det vel saaledes, at en af de væsentligste Aarsager til en Mands Storhed skjuler sig hos hans Hustru. Nej, mon ikke Grunden ofte ligger deri, at det er Mænd, som skriver Historien.

Men lad det nu være med dette, som det vil, en Kendsgerning er det, at berømte Mænds Hustruer ofte bliver sat i Skyggen eller maaske helt glemte. Og jeg synes, noget lignende har været ved at vederfares min velsignede Moder.

Meget, ogsaa meget godt og sandt er der siden 1901 skrevet om Fader, men lidt, ja altfor lidt om Moder, og det er visselig ikke Faders Skyld; han fremhævede ved enhver Lejlighed hende og hendes store Betydning for ham i Liv, Hjem og Gerning.

Og jeg vilde være en daarlig Søn, om jeg nøjedes med tilfældige Strøbemærkninger om Moder hist og her i min Fremstilling af Faders Liv og Gerning.

Bliver det saa end med fattig Evne, jeg søger at tegne

et Billede af min yndige Moder, saa er det dog i sønlig Hengivenhed for hende og med inderlig Tak til Gud for den Moder, der blev den enestaaende blandt Mødre; det vil alle mine Søskende vidne med mig. Mange yndige og velsignede Mødre har der levet, men jeg synes ikke, nogen har haft en saadan Moder som vi Søskende.

Jeg ved, hvad du, Læser, tænker, at jeg er blind i min Kærlighed til Moder. — Men tænk, hvad du vil. I mange Hjem er jeg kommet baade som Barn og voksen, men aldrig har jeg truffet nogen Moder, der kunde komme paa Højde med min, ingen som kunde se med saa helligt et Kærlighedsblik paa sine Børn som hun, ingen der kunde være Barn med sine Børn som hun, ingen der kunde glemme sig selv eller opofre sig for sine Børn som hun.

Hun kunde lide med den lidende iblandt os, men hun kendte ingen større Glæde end, „naar hendes Børn vandrede i Sandheden“.

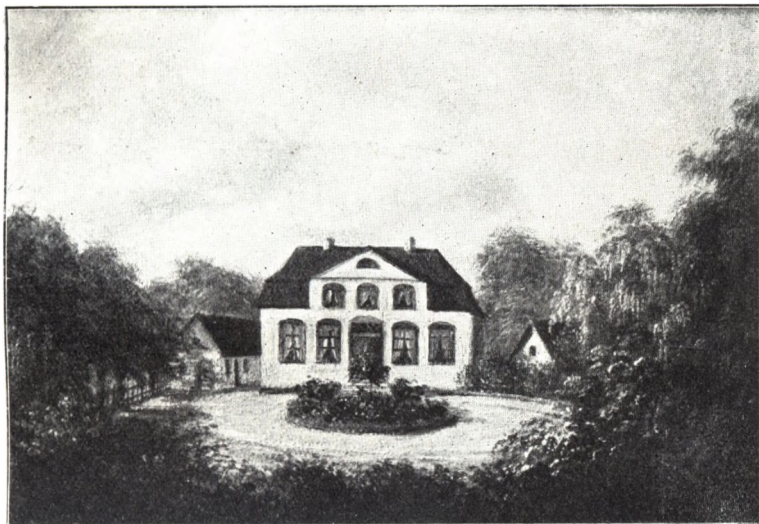
Moder udtrykte selv dette i en Samtale med en af vort Hjems Venner: „Det maa blive, som det kan, med mine Børns timelige Stilling, om de skal naa frem paa de fremskudte Pladser eller gaa ubemærket gennem Verden, blot Herren maa faa dem allesammen.“

Denne Udtalelse vidner saa meget desto stærkere om, hvilken velsignet og ydmyg Kvinde Gud havde gjort hende til, som hun selv stod ved en fremragende Mands Side og var af en Slægt, der talte mange store i sin Midte.

Moder var Datterdatter af den tidligere omtalte *General Rømer*, og hendes Farfader var *Kammerherre Otto Diedrich v. Staffeldt*, som var Stiftsamtmænd i Holsten og boede paa Traventahl ved Segeberg, gift med *Vigantine Angelique f. von Holten*, hvis Brodersøn var den saa ofte herhjemme omtalte *General Holten*, der skrev den mindre heldige Bog om Frederik VII.

Moder, hvis fulde Navn er *Nina Charlotte v. Staffeldt*, var Datter af *Kammerjunker Christian v. Staffeldt* og *Charlotte Caroline Marie f. Rømer*. Faderen var Inspektør over de kongelige Domæner i Holsten og boede paa Godset *Drage* ved *Itzehoe*. Her saa Moder Dagens Lys 20. Marts 1834.

Hendes Fader døde i en ret tidlig Alder; han omkom

DRAGE VED ITZEHOE

paa en Jagt, formodentlig ramt af et Vaadeskud. Bedstemoder flyttede saa med sine tre Døtre til Slesvig By; og det var ikke let for den unge Enke at opdrage sine tre uforsørgede Børn, lille som hendes Pension var.

En Slægtning af Moder var Adjudant i den danske Livgarde, men under Oprøret i 1848 fristede han en trist Skæbne.

Han, som selv var dansksindet, var gift med en fana-

MODERS MODER

ANGELIQUE MATHIESEN, Moders Søster.

OSCAR OG NINA MATHIESEN

tisk Slesvig-Holstener, som ved Krigens Udbrud stillede ham Valget mellem hende eller Danskheden, og „Kvinden, som du gav mig“, var den stærkeste. Han gik over til Oprørerne, men med en mærket Samvittighed, som drev ham frem paa de mest udsatte Poster, og her fandt han Døden for en Kugle fra de danske Rækker, hvor hans Hjerter dog var. En Fortvivlelsens Død, som han selv mente at have gjort sig fortjent til ved at forraåde den Sag, som han elskede.

Af Moders to Søstre blev den ældste, *Angelique*, gift med *Branddirektør Matthiesen* i Slesvig; den anden Søster døde i en ung Alder her i København.

Blandt Moders Søsterbørn skal her kun nævnes *Nina*, som i sin tidlige Ungdom var nøje knyttet til mit Barndomshjem, indtil hun blev gift med *Kammerherre Carl van Deurs*, og *Oscar Matthiesen*, den nu saa bekendte Professor og Kunstmaler.

Moder var, som fortalt, den yngste af tre Søsken, og under beskedne Kaar henlevede hun sin Barndom i Hjemmet i Slesvig, men med et livsglad og frisk Sind, som gjorde hende elsket i Familien. Hun bragte Solskin med sig, hvor hun kom; hendes kønne Ydre og livlige Væsen skaffede hende mange Venner; og saa var hun sig alt dette ubevidst, hvorved hun kun blev endnu mere afholdt.

Allerede som Barn havde Moder det, som senere blev saa fremtrædende hos hende, at kunne være noget for andre. Hun besøgte saaledes ofte en Tante, der led af Tungsind, men saa snart den lille Niece kom ind af Døren, var de tunge Tanker jaget bort, naar Moder begyndte paa sin barnlige og ligefremme Maade at fortælle sin syge Tante om alt, hvad hun havde mødt og oplevet paa sin Vej. Altid smilende og fornøjet var hun en Opmuntring og Glæde for andre.

Dette var en Gave fra Gud, hvormed hun senere som Præstekone bragte saa megen Velsignelse ind i Sygestuen og Fattigmands Hjem; thi Moder blev den syges Opmuntring og den fattiges Veninde.

I Slesvig fik hun en god Skoleuddannelse, og lærenem, som hun var, tilegnede hun sig en stor Kundskabsrigdom. Hun talte Tysk, Engelsk og Fransk og var velbevandret i den klssiske Litteratur, baade vor egen og den udenlandske; og kundskabsrig, som hun var, var hun et interessant Menneske at skifte Ord med. Man fik altid et godt Udbytte af en Samtale med hende. Den tomme Konversations-Jargon var hende ganske fremmed. Naar hun talte, mærkede man altid en rig Indsigt bagved hendes Ord. Dette kan sikkert endnu mange bevidne, som har besøgt Hjemmet i Ørsløv.

Da Biskop Fog var paa Visitats i Ørsløv 1891, opdagede han snart disse Egenskaber hos Moder, og dette var noget for den gamle Biskop. De gik lange Ture i Have og Marker, og det var ikke om Vind og Vejr, de talte, nej, snart var det de dybe religiøse Spørgsmaal, der drøftedes, snart skiftede de Ord om Litteraturen og dens Stormænd, og hver fremdrog af deres Indsigts og Kundskabers rige Fond.

Fog var betaget af Moder, hvad ogsaa kom til Orde i hans Tale ved Bispemiddagen, hvor han citerede Aladdin: „Hver Mand har sin Lampe, men jeg har en særlig Lampe,“ og henvendt til Fader sagde han: „Hver Ægte-mand har sin Kone, men De, Pastor Beck, har en særlig Kone,“ hvorefter der fulgte en Lovprisning over alt det, som gjorde Moder til den „særlige Kone“.

Disse lange Samtaler mellem Biskoppen og Moder gav Fader Anledning til følgende spøgefulde Bemærkning:

„Det var godt, Biskoppen rejste; thi var han blevet her længer, var jeg nok blevet jaloux.“

Grunden til Moders Indsigt og Kundskabsrigdom blev lagt i Skolen i Slesvig; hun var dygtig til alt, hvad hun tog fat paa, undtagen Geografi; selv det dygtigste Menneske har jo sin Achilleshæl. Fader sagde engang spøgende: „Moder har aldrig naaet længere end til at være ved Siden af Geografien.“ Men sin Dygtighed var hun aldrig overlegen eller vigtig af, brugte den tværtimod til at være andre behjælpelig. Var der f. Eks. en Skolekammerat, som ikke kunde faa sit Haandarbejde i Orden, var Moder altid hjælpende ved Haanden.

Undervisningen i Slesvig foregik paa Tysk, og selvom Familien var dansksindet, var Tysk dog det daglige Sprog i Hjemmet. Dette gav Fader Anledning til at sige: „Den eneste Tysker, jeg holder af, er Nina.“ Senere inddrog han dog ogsaa Luther i sin snævre tyske Vennekreds.

Selvom Fader nu kaldte hende „Tysker“, var hun dog dansk i sit Hjerte og har lært os at elske vort Land og Folk. Ogsaa her blev hun ét med Fader.

Dette kom særlig frem ved en given Lejlighed, mens mine Forældre boede i Ørum. De drøftede en Dag, om de skulde tale Tysk med Børnene i Hjemmet, da det dog vilde være en Hjælp senere i Skolen. Men af Frygt for, at dette skulde vække Forargelse i den stærkt nationale Tid efter 1864, blev de begge enige om at opgive det.

Da Moder som 11 Aars Pige flyttede til København og kom i Huset hos General Rømer, blev hun sat i dansk Skole. Den bratte Overgang fra tysk til dansk Undervisning beredte hende i Begyndelsen en Del sproglige Vanskeligheder, hvilket fik et komisk Udslag ved en enkelt Lejlighed.

Hun skulde en Dag fremsige: „Der er et yndigt Land“,

og da hun naaede til „ædle Kvinder, skønne Møer“, havde hun forvekslet det tyske ä og det danske ö, saa hun kom til at sige: „ædle Kvinder, skønne Mær“, hvilket naturligvis vakte en mægtig Latter i Klassen, og hun maatte i lange Tider høre ilde for den „Mær“.

Dette tog dog ikke Humøret fra Moder, men hun forstod den Kunst at le med, naar de andre lo ad hendes Sprogfejl; og snart blev hun en af Skolens dygtigste Elever, ogsaa i Dansk.

Efter at have afsluttet sin Skolegang i København, kom Moder en Tid i Huset hos mine Bedsteforældre i Uby, hvor hun blev konfirmeret. Dèr vandt hun hurtigt de gamles Kærlighed. „Du drog til et Kærlighedens Hjem — skrev Fader nogle Aar senere til hende — de kære Gamle omfatter dig som en Datter med Forældres Kærlighed.“ Og saaledes var det ogsaa. „Mit kære Barn,“ „min egen Nina,“ kaldtes hun af de gamle Præstefolk i Uby.

Og ikke saa underligt, at hun blev saa elsket i dette harmoniske Hjem; thi det, som gjorde hende saa afholdt af alle i Barndomsaarene i Slesvig, var kommet endnu stærkere frem med hendes Udvikling, altid tjenstvillig, altid tænkende paa andre forstod hun at gøre sig nyttig, ja uundværlig. Hun var Bedstemoders trofaste Hjælp, hvad enten det gjaldt Kyllingerne i Hønsegaarden eller Blomsterne i Stue og Have, overalt var hun med for at række en hjælpende Haand. Og naar Moders Ophold i Uby senere blev begrænset til Sommeren, mens hun tilbragte Vinteren i København, blev Forbindelsen dog holdt vedlige gennem Breve, hvor hun i Tankerne levede videre med sine Kyllinger og Roser. Det fremgaar i det hele af disse Breve, at hun betragtede Hjemmet i Uby som sit andet Hjem.

Vi, som tror paa Herrens forberedende Gerning, ser

i alt dette hans Beredelse af den unge Pige til at blive den dygtige Præstekone, som netop ogsaa fik med alt dette at gøre og lagde saa stor Dygtighed for Dagen i disse rent timelige Anliggender, men som hun forstod at gøre til et Led i Guds Riges Gerning.

Al den Kærlighed, Moder mødte i Uby, bragte hende i den inderligste Taknemlighedsgæld til sine Slægtninge dér. Hun udtrykte dette saare skønt og ydmygt i et Brev til sin Tante (min Bedstemoder): „Jeg vil holde saa meget af eder, det er den Tak, jeg kan byde eder for al den Kærlighed og Godhed, jeg har mødt; vi ved jo alle, at ingen Løn her kan opveje, hvad Onkel Beck (Bedstefader) har gjort imod mig; havde han ikke taget mig til sig, hvad var der saa blevet af mig?“

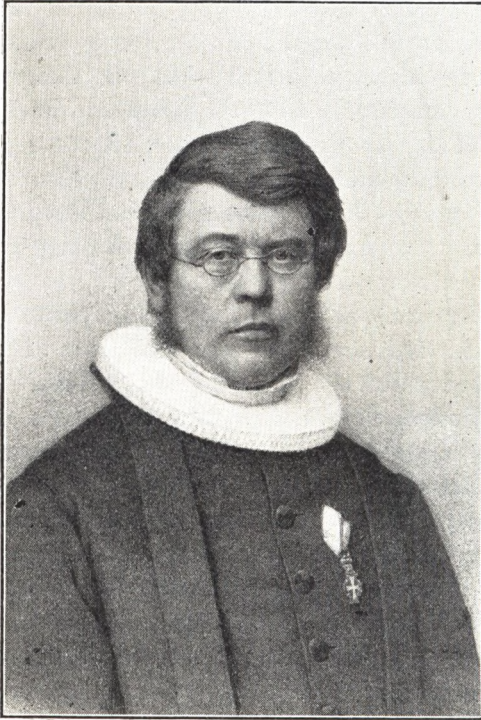
Saaledes var Moder dengang, og saaledes var hun det endnu mere og endnu skønnere, da hun stod som den selvforglemmende Moder iblandt sine Børn og den velsignede Hustru ved Faders Side, den ydmyge Kvinde, der levede for andre og netop derfor regnede ethvert Kærlighedsbevis for en uforskyldt Gave.

Dette tjenende Sind, hun alt som Barn og ganske ung altid lagde for Dagen, var hende en medfødt Gave, som blev givet i Herrens Haand, da hun naaede frem til bevidst Tro paa Frelsen i Kristus.

Uden at kunne angive nogen bestemt Dag for Moders Vækkelse faldt denne dog i hendes tidlige Ungdom, da hun atter var flyttet til København. Blandt Mennesker var det *Pastor Blædel* ved Garnisons Kirke, der vakte Frelsesspørgsmaalet i hendes Sjæl.

Moder var opdraget til udvortes Gudsfrygt, hvor det jo hørte med at gaa i Kirke om Søndagen, og heri blev hun yderligere bestyrket under sit Ophold i Uby, saa da hun flyttede til København, var det selvfølgelig for hende

at søge Guds Hus paa Helligdagene. Men klog, som hun var, og med en forstandig Dømmekraft kunde hun ikke finde sig til Rette med en hvilken som helst Forkyndelse, og først hos Blædel fandt hun den, som passede hendes

PASTOR BLÆDEL

Hjerte. Her forstod hun, at der blev prædikeret sand Kristendom. Derfor blev Garnisons Kirke ogsaa hendes aandelige Hjem i

Ungdomsaarene, og den levende Forkyndelse blev til en frembrydende Tro i hendes unge Hjerte. Og det gik hende som vel de fleste Mennesker, der er ledet til Kristus ved et andet Menneske, hun glemte aldrig sin Ungdoms Præst. Endnu i sin høje Alder omtalte hun med Glæde og Taknemlig-

hed Søndagene i Garnisons Kirke i hendes unge Aar.

Var Moder nu end et livsglad og muntert Menneske, der altid bragte Glæde med sig, var hun dog langt fra at være overfladisk og indholdsløs. Tværtimod gemte der sig dybe og alvorlige Tanker bagved det muntre og glade

Væsen, ja, hun kunde tage sig Modgang saa nær, saa hun mente sig glemt af alle og udslettet af deres Kærlighed, som ellers holdt af hende; saa blev hun stille og indeluttet, lukkede sig inde med sin Sorg for at græde ud i Enerum.

Men gennem alt, hvad Moder i sin tidligste Ungdom kunde møde af Sorger og Trængsler, modnedes hun tidligt til en selvstændig Personlighed. Baade af mine Forældres Omtale af deres Ungdomsaar og af Breve fra den Tid faar man det Indtryk, at hun var tidligt udviklet. Og som denne tidligt udviklede Kvinde, endnu ikke 17 Aar gammel, blev hun forlovet med Fader Nytaarsdag 1851.

Om Moder allerede dengang var berørt af Kristendommen, vides ikke med Sikkerhed, men Fader var det i hvert Fald ikke; han var den friske unge Student, flittig til at høre Forelæsninger, mindre flittig til Hjemmestudering, Moder den livsglade unge Pige med den alvorlige Understrøm, smuk af Ydre og med et yndigt Smil, der betog alle.

Fader var lykkelig over sin Erobring; i hans Breve kommer denne Glæde ofte stærkt til Orde i Skildring af Moders Skønhed og Klogskab. Nu maa man dog ikke mene, at deres Breve indeholdt tom Romantik om Maaneskin og Bølgeplask; dette laa dem begge ganske fjernt. Man kunde maaske have ventet det, da deres Forlovelsestid faldt midt i Romantikens Blomstringstid, og Moder, som selv havde en lille Digteraare, var af Digterslægt, idet Schack Staffeldt hørte til Familien.

Men man møder intet hastemt i deres Breve, tværtimod faar man Indtryk af, at de var en realistisk Mod-sætning til deres romantiske Samtid. Hvad de skrev til hinanden, var altid dikteret af en klog, nøgtern Forstand og ikke af en svømmende, sentimental Kærlighed. For-

standen var allerede dengang Kærlighedens Tjener, som den var det senere, da de stod sammen i deres store Livsgerning.

Var Moder nu den tidlig udviklede Kvinde, blev hun ogsaa den første af de to, der grebes af Kristendommen, og den blev herefter Understrømmen i hendes Breve, navnlig til Fader. Saaledes omtaler hun i et Brev en

MODER, 16 AAR.

MODER, ca. 20 AAR

Slægtning, som var udpræget materialistisk sindet, og bemærker: „Jeg kan ikke tænke mig en Tilværelse som hans uden Trang til noget højere end just de daglige Fornødenheder, uden anden Religion end en ubestemt Anelse om et højere Væsen og uden Tro paa en Frelser. Et saadant Liv kan umuligt vare længe ved, han maa dog engang vaagne.“ — Ikke sandt, et nyvakt Menneske, der selv har set, at Livet uden Frelseren er uudholdeligt.

Moders Tanker og Sind søgte efter hendes Vækkelse bestandig ind til Kristus i alt. Mødte hun Vanskeligheder paa sin Vej, blev disse ikke blot betroet Fader, men hun viste altid hen til Frelseren som den eneste, der kunde klare dem for hende.

Naar jeg tidligere omtalte, at den første ringe Begyndelse til Faders Vækkelse skete i Studenterdagene ved Læsning af Paulus, kan jeg — og sikkert med Rette — føje til: og ved Læsningen af Moders Breve; thi hun, som var et Bønnens Menneske lige fra sin Vækkelses Begyndelse, har utvivlsomt vist Fader Bønnens Vej, endnu mens han var uomvendt. I det mindste antyder han dette i et Brev, han sendte hende kort efter at have taget Afsked med hende i Roskilde: „Med Hjertet fuldt ilede jeg til Domkirken, og under disse gamle Hvælvinger, hvor saa mange Bønner er opstegne og bønhrorte, opsendte ogsaa jeg en Tak til Gud for dig og mig . . . Du lovede, naar du samles med din Gud, ikke at glemme din Ven, der trænger mere dertil end du.“

I dette Brev fra Begyndelsen af deres Forlovelsestid, ser man ikke blot Moder som den Kvinde, der kendte Bønnens Vej, men ogsaa Fader med en dæmrende Længsel efter i sit Gudsforhold at naa paa Højde med sin tilkommende Hustru.

I et andet Brev fra Aaret efter anslaaer Fader de samme Toner. Moder maa have mødt Modgang; thi i sit Svar skriver han: „Husk paa din Frelser og Herre, som du selv minder mig om; ogsaa ham har du at leve for! Den Kærlighed, som jeg nærer for dig, er kun en svag Afglans af den, hvormed han omfatter dig; og dette er dit Maal, at hans Kærlighed skal fuldkommes i dig.“

Den, som skriver saaledes, maa selv have været i Berøring med Kristendommen; men man faar tillige et

Indblik i Moders personlige Gudsforhold, at hun ikke blot betroede Herren sine Sorger, men havde sat sig som Maal, at hans Kærlighed maatte fuldkommes i hende, som hun selv antyder det i et Brev: „Naar man ret kunde fatte al den uendelige Kærlighed, som har besjælet Frelseren, hvilken Rigdom vilde man da ikke optage i sig.“ Eller som hun senere udtrykte det: „Vist er Kristus i Himlen, men lad os drage ham ned i vore Hjerter, hvor han saa tidt banker paa; lad os drage ham ned i vort daglige Liv.“

Og var det ikke netop saaledes, vi saa hendes Liv iblandt os, et Liv med dette store Kærlighedsmaal for Øje?

Fader har altid sat Moder meget højt, og det lige fra Forlovelsestiden. Han beundrede hendes Ydre, hendes Klogskab og Dygtighed, men saa fremfor alt op til hende som en Personlighed, og alt i Forlovelsestiden havde han et aabent Blik for, hvad hun betød for ham.

Det lyder profetisk, naar han i 1852 kunde skrive til hende: „Uden dig har jeg ingen Kraft . . . i alle mine Handlinger har du en Finger med;“ thi saaledes blev det; vel ved jeg — og Fader vilde aldrig nægte det —, at Herren var hans Kraft, og at det var ham, der havde en Finger med i alle hans Handlinger, men den samme Herre og Frelser havde gjort Moder uundværlig for Fader og gjort hende til den virksomme Del i alle hans Handlinger.

En enkelt Tildragelse fra Fadere Ørumstid viser dette tilfulde; den er maaske kendt af mange, men maa dog gentages her til Bekræftelse af det anførte.

En Søndag var det blevet et forrygende Snefog, saa det syntes Fader ganske umuligt at naa frem til Ginne-
rup — Annekset til Ørum og en Mil derfra —, og den gamle Adam trøstede ham med, at nu kunde han da faa

en Hviledag. Slobrocken blev trukket paa, den lange Pibe tændt og en god Bog taget frem.

Men der var en, som havde tænkt det anderledes, og det var Herren, og sine Tanker meddelte han gennem Moder, da hun uventet kommer ind i Faders Stue med hans Ridestøvler i Haanden og siger: „Niels Kusk er for Døren med din Hest, og da Vejret er daarligt, rider han med dig.“

Fader forsøgte en spagfærdig Indvending om det frygtelige Vejr, og at der sikkert ikke kom nogen i Kirke. Men her hjalp ingen „kære Nina“; han maatte i Støvlerne, og med sin tro Kusk ved Siden red han over de snedækte Marker, da Vejene var ufremkommelige. 50 Mennesker havde dog fundet Vej til Kirken i det forrygende Vejr, saa Fader efter sin Hjemkomst maatte takke Gud for sin Hustru, der havde „sin Finger med i alle hans Handlinger“. Og han fik god Tid dertil; thi saa forfrosne var hans Lemmer efter Rideturen, saa han ikke straks turde gaa ind i den varme Stue, men maatte en hel Time gaa frem og tilbage i Entréen, inden han kunde faa optøet de frosne Lemmer.

Som alt fortalt, maa man ikke mene, at mine Forældres Breve i deres Ungdom strømmede over med tom Lyrik, nej, alvorlige Anliggender drøftede de med hinanden. Var der sørgelige Forhold indenfor deres Bekendtskabskreds, omtaltes dette ikke blot som noget, der nu en Gang var sket, men de søgte at komme til Bunds i Tingene for at kunne dømmе og tænke klart derom. I disse Breve møder man allerede den Retfærdssans, som senere var saa fremtrædende hos dem begge.

Saaledes var der indtraadt sørgelige Forhold i en Familie blandt deres bekendte, Forhold som havde afstedkommet megen Vrede og Uforsonlighed, og Moder havde

betroet Fader sin dybe Sorg herover og Medfølelse med den, som led den ilde Medfart.

I sit Svar tog Fader denne Sag op til Behandling, og med den Klarhed, hvormed han senere forstod at udrede indfiltrede Traade, skar han gennem alt Vrøvlet og gjorde Ret og Skel til begge Sider. „Der er skyldige og uskyldige i denne Sag — skriver han —. Vel ved jeg, at den ene Del af Familien kan have foranlediget det og saaledes for en Del tilregne sig Skylden derfor (skønt det da blot burde gaa ud over de skyldige); lige saa vel ved jeg, at der er en retfærdig Vrede, og at den skal have sin Tid; men jeg ved ogsaa, at den ikke skal have sin Evighed, og at som der er Tid til Vrede, er der ogsaa Tid til Forsoning og Tilgivelse; indtræder denne ikke, da skifter de skyldige og uskyldige, de dømte og dømmende Rolle“; hvorefter han i de inderligste Ord udtrykte sin Medfølelse med den ulykkelige, den fornæntlig skyldige, „hvem har rakt en hjælpende Haand her? ikke en eneste... Tanten med de mange Følelser og Fornemmelser, ja hun pynter sig og sine Døtre, hun føler og føler og føler, men for sin Slægtning har hun ikke en halv Tomme af Følelser o. s. v.“; og Fader nævnte Grunden til al denne Tvedragt og Hjerteløshed, „for megen ubestemt og ufrugtbar Følelse og for liden indbyrdes Kærlighed og Godhed for hinanden, for megen Egoisme og for liden praktisk Forstand, for megen Holden paa egen Værdighed (d. e. Dumhed) og for lidet Hensyn til, hvad man skylder andre (d. e. Fordragelighed og Fornuft).“

Saaledes kunde de to kære Mennesker skifte Ord i deres Forlovelsestid; sandelig, dette var ikke pjattede, hastemte Kærlighedsudgydelser, men en klar Meningsudveksling, hvor de søgte at hjælpe hinanden til Rette med at skelne mellem Ret og Uret, Sandhed og Forløjethed.

Og som de søgte at klare Sandheden for hinanden i andres Anliggender, talte de ogsaa rent ud om deres egne Fejl og Mangler.

Moder havde saaledes bebrejdet Fader hans „Ustadighed“ (i Studeringerne), idet han jo dengang ofte kunde lade Bøgerne ligge, naar Selskabslivet eller en munter Aften i Studenterforeningen vinkede.

Efter først i muntre Ord at have søgt at udviske det ubehagelige „ustadig“, slaar Fader pludselig over i dyb Alvor: „Jeg har det Haab til Gud — skriver han —, at Skyggerne (hans Ustadighed) kun skal blive til for end mere at fremhæve Lyset.“ — Munterheden havde dog Overtaget i hans Sind den Nat; thi han slutter Brevet med følgende Randbemærkning som for helt at udviske Moders Misstemning: „*Otto Staffeldt* (Moders Fætter, nu Kordegn ved Garnisons Kirke) har været her, som du ved; jeg kunde godt lide ham; han blev ganske forelsket i mig; ja, det hører nu den Familie til!“

Ja, saaledes kunde Fader og Moder skifte Ord, vekslede fra dyb Alvor til kaad Munterhed, altsammen frembaaret af en inderlig Kærlighed til hinanden, en Kærlighed, som ikke fortav Skrøbelighederne eller gik udenom Vanskelighederne paa deres Ungdoms Vej, men hjælpende hinanden til Rette i det altsammen.

Dette kom endnu stærkere frem i Faders Kandidataar og første Kapellantid; da faldt jo hans aandelige Brydningstid, og af hans Breve kan man se, hvorledes Moder, hvis Vækkelse var sket tidligere, var ham en Hjælp i hans aandelige Kamp.

I et af disse Breve skriver han: „Du har bortjaget mange mørke Tanker... Med hvor megen Klarhed og Fornuft, med hvor megen Fromhed og Gudhengivenhed overskuer du ikke ethvert Forhold og enhver Livsstilling,

hvori vi findes; lær mig saaledes at overskue alt, sæt mig paa dit Synspunkt, hvorfra du betragter alt! men det kan du ikke, dertil kræves, at jeg først maatte blive dig et ganske andet Menneske; nej, jeg vil takke, fordi jeg har dig, og lade dig se for mig; jeg vil hengive mig trøstigt til min kærlige og fornuftige Nina.“

I samme Brev klagede Fader over, saa haardt hans Hjerte endnu var, „kun du kan gøre det blødt; gør det, min Nina, du kan,“ hvorefter han takker Gud for „sin Nina“ og føjer til: „Jeg maa erkende, hvor meget Gud har givet mig, og hvor lidt jeg har fortjent det; jeg har altid anset mig selv for at besidde en sund og klar Fornuft, men hvor lille føler jeg mig ikke overfor dig; hvor megen Klarhed og Forstandighed indeslutter du dog ikke i dit Hoved; hvor megen sand Følelse indeslutter du dog ikke i dit Hjerte; hvor megen Styrke og Udholdenhed og Kraft indeslutter du ikke i din Vilje; hvor let er det ikke at føle sig lille ved Siden af dig!“

Her faar man ikke blot et Indblik i Faders aandelige Kamp, og hvorledes han ydmygt tager mod Hjælpen fra Herren, rakt ham gennem Moder, men sikkert sig selv ubevidst har han i dette Brev tegnet det skønneste og klarreste Billede af Moder, saadan som hun var dengang, og som hun i langt højere Grad blev det senere, den vise og forstandige Kvinde med den stærke Vilje og det milde Sind, der fortod som kun faa at hjælpe andre i aandelig og timelig Nød.

Naar man læser det anførte Brev, forstaar man Faders Ord ved en Familiefest i Ørsløv: „Uden Nina var jeg aldrig blevet det, jeg blev.“

Hvor Faders Tanker dvælede i det Øjeblik, fortav han, men mon de ikke bl. a. gik helt tilbage til hans Væk-

kelsestid, hvor Moder hjalp ham saa godt fremad paa Vejen til Gud.

I sin Ungdom var Fader ofte syg, og dette gjorde ham tidt nedtrykt i Sindet, men da forstod Moder saa godt at styrke ham. „Det gør mig ondt, at du er syg — skrev hun engang — men vi maa jo stole paa, at Guds Raad er vise, og atter bede, at hans Naade maa være os nok . . . Du kan saa tidt være meget nedslaaet, naar der møder dig Skuffelser i Livet; og da overser du tidt de mange Velsignelser, der daglig bliver dig tildelt i din Stræben.“

Dette Brev hjalp Fader, som hans Svar viser: „Dit Brev har igen opbygget din næsten sammenfaldne Ven.“

Det var imidlertid ikke blot Forknythed over Sygdom, der nedbøjede Fader, men meget mere Kampen mellem Fornuften og Troen; thi han skriver: „Der er meget, som Fornuften siger os, og som vi erkender for sandt; men hvad nytter det, naar Hjertet er uroligt — prøv at overbevise de skummende Bølger om det ufornuftige i deres Rasen! — nej, først naar det siges paa den Maade, som dine Breve taler til mit Hjerte; men det er Kærlighedens og Hjertets Røst, den lytter det urolige Hjerte til, det oplives og opvarmes, bliver roligt og stille;“ og saa slutter han Brevet med: „Jeg har da prædiket, som du ved; det gik meget godt, og jeg følte med mig selv, at saaledes burde det være; *ogsaa det er din Skyld.*“*)

Atter et Vidnesbyrd om, hvor klart Fader saa Herrens Redskab i Moder; atter et Billede af den velsignede og betydningsfulde Kvinde, Moder var.

Men var hun i Begyndelsen den aandelige Hjælp for Fader, fordi hun paa et tidligere Tidspunkt var blevet grebet af Kristendommen, saa naaede han i sin Kamp snart saa langt frem, saa han ogsaa kunde blive en Hjælp

*) Fremhævet af Forf.

for Moder, og deres Breve fra de første Kapellanaar viser, hvorledes de gensidigt styrkede og hjalp hinanden frem mod den store Afgørelse.

De delte deres Kampe og Oplevelser med hinanden, Sorgerne saavel som Glæderne var deres fælles Eje, og i Brevene lagde de alt dette frem i Guds Ords Lys.

I denne Periode tilbragte Moder Sommerhalvaaret i Uby, mens hun om Vinteren boede hos Familien i København. Og dette var ikke altid let. Hun stod jo dengang som eneste troende Menneske i sit Hjem. Med sit sagtomdige og stille Væsen levede hun dør ene med sin Kristendom uden Forstaaelse hos de andre. Hun skjulte ikke sin Tro, men det var dog paa saa stille en Maade, hun lod Familien mærke, hvor hendes aandelige Længsel drog hende hen.

Dette maatte hun lide for, Fortrædeligheder, Drillerier og Spydigheder maatte hun jævnlig døje af dem, som stod hende nær, og hvor hun havde Ret til at vente Kærlighed.

Det gik Moder efter Herrens Ord til dem, som vil følge ham, at de skal have Fjender blandt deres nærmeste. Og naar dette hændte hende, søgte mine Forældre i deres Breve at styrke hinanden i Kampen.

„Jeg skrev til dig — staar der i et af Faders Breve — for at du skulde lære, hvad du ofte har lært mig, at i det daglige Liv med alle dets Fortrædeligheder, der skal du prøve din Kristendom; og derfor sagde jeg, at du skulde vokse i Naade og Visdom ikke blot for Gud, men ogsaa for Mennesker.“

Det var netop denne Vækst i Naade og Visdom, Moder længtes efter, og derfor spejdede hun efter Guds Tanker med Trængslerne, som det fremgaar af et Brev til Fader: „Jeg stod forleden Dag og betragtede et Træ udenfor Vin-

duerne, som endnu havde alle sine Blade, skønt de var visne; da kom paa en Gang et Vindstød farende saa stærkt og voldsomt, at alle Bladene faldt af, men Træet blev staaende. Jeg tænkte paa et Menneskeliv, en stor, en heftig Hjertesorg kan pludselig berøve det alt, hvad det havde i Verden, men det ved ikke, lige saa lidt som Træet, at det er nødvendigt for at faa en bedre, skønnere Dragt.“

Undertiden kunde Moder dog klage over den fuldtonende Bekendelses Vanskeligheder. Dette var ikke et Udslag af Fejghed hos hende, men den naturlige Kærlighed til hendes Familie, der kæmpede med Kærligheden til Herren.

Den Tanke var saa forfærdelig for hendes af Naturen saa kærlige Sind, om hun skulde miste de Menneskers Kærlighed, som hun ved Blodets Baand var knyttet til.

Kærligheden til Jesus sagde: jeg vil vinde dem for Herren. Men saa kunde den naturlige Kærlighed hviske: gør det saa lempeligt, saa mildt og let, saa de ikke stødes.

Hvem af os har ikke prøvet denne Kamp mellem den himmelske og jordiske Kærlighed! Moder maatte prøve den, og den blev en af hendes Ungdoms haardeste Kampe. Hendes Hengivenhed for Familien kunde til Tider svække Vidnesbyrdet, men da blev Fader hende en trofast Hjælper i Striden.

Med myndige Ord, som dog aandede en inderlig Kærlighed, skrev han: „Du tøver for meget med at opfylde dine Pligter hos din Slægt, du er altfor frygtsom, og det bliver ikke til noget, saa længe du blot slaar „de enkelte Tangenter“ an, du maa have de fulde Toner frem, kun Synd og Naade toner sammen . . . Er du bange for at sige din Slægt hele Sandheden uden Forbehold? husk paa Kærligheden, naar den er fuldkommen, driver den Frygten ud.“

Med disse Ord vilde Fader styrke Moder, da Forsagthed var ved at faa Overhaand; og hun ejede netop den Kærlighed til „sin Vilhelm“, som kunde modtage det myndige Ord som et Kærlighedsord med Haab om, „at jeg for Fremtiden maa vedblive at være modtagelig for alt det gode, du vil indprænte mig“, som hun skrev i sit Svar, saa Fader senere kunde udtrykke sin Glæde over, at „Herren gav mig at plante Ordet i dit Hjerte“.

Men senere, endnu i deres Forlovelsestid, skulde de begge faa større Kampe, sværere Trængsler, ja saa svære Lidelser, saa det en Tid saa ud, som var deres Gudsforhold i Fare.

Et skammeligt Rænkespil blev spillet imod dem med den Hensigt at skille dem.

Ikke blot Herren saa, hvad de to Mennesker betød for hinanden og skulde komme til at betyde for Guds Rige i Danmark, men ogsaa Mørkets Fyrste saa det, og det gjaldt for ham her som altid, om han kunde fordærve dem, Herren vilde velsigne, og dertil udsaa han sig netop den Familie, som mine Forældre var ene om at vise Medfølelse i Ord og Gerning i deres svære Time.

Men Herren er ikke bange for at lade sine Venner komme ud i Intrigernes Hvirvelstrøm, ogsaa dèr skulde hans højre Haand holde dem fast, saa hvor omtumlede de end blev, førtes de dog frelste og lutrede gennem det altsammen, kun endnu inderligere sammenknyttede og med en dybere Erkendelse af, at Gud havde bestemt dem for hinanden.

Aarsagen til dette Rænkespil bundede i den Families Fjendskab mod Kristendommen. Mine Forældre vilde nemlig ikke blot være dem en menneskelig Støtte i deres Vanskeligheder, men følte begge og navnlig Moder en hellig Pligt til at hjælpe dem til Kristus.

Heraf kom Fjendskabet, som avlede Intrigerne.

Det gjaldt om at drive en Kile ind imellem mine Forældre, og i den Hensigt foregav man dem, at den ene ikke mere brød sig om den anden, afskar dem al Forbindelse med hinanden ved at opsnappe deres Breve og hindrede Moder i at komme til Uby ved at foreholde hende, hvor uundværlig hun var for sin Moder. Dette var netop de rette Strænge at slaa paa hos hende, som fra Barn af havde følt sig saa stærkt bundet i sine datterlige Pligter. Og da de intrigante først havde faaet hende i deres Garn, helt isoleret fra Fader, bearbejdede de hende ved at forestille hende, at hun kunde „gøre langt bedre Partier end Fader, et saadant usselt, svageligt og fattigt Menneske“. Og for at Fader ikke skulde have nogen Støtte i sine Venner, blev disse fyldte med de samme Sladderhistorier.

Alt dette rystede Fader dybt; skulde han miste „sin Nina“, syntes han, alt var tabt med hende; ja, han klagede i et Brev: „min Tro er borte.“ Men hans Vilje var endnu ikke borte, den Vilje, som Gud endnu en Tid maatte kæmpe med om Førstepladsen i hans Hjerter. Og Gaa-paa-Natur, som Fader var, brød han overtvært, „kan jeg ikke høre fra Nina, og kan hun ikke faa mine Breve, saa kommer jeg selv.“

Med denne Beslutning rejste han til hende, dog med det Forsæt at ville „overvinde det onde med det gode“. Og det saa virkelig ud, som skulde det lykkes Fader at sætte sin Vilje igennem. Den ene af de intrigante blev overvundet og opgav — tilsyneladende i det mindste — al Skilsmissetanke; men saa mødte han den anden, som holdt alle Rænkespillet's Traade i sin Haand, paa én Gang et diplomatisk Snille og en brutal Person.

Overfor Faders Aabenhed kom han ingen Vegne med sin diplomatiske Behændighed, men saa greb han til Bru-

talitetens raa Vaaben, overfusede Fader med de raaeste Skældsord og lod ham forstaa, at „saadan en ynkelig Fyr var altfor daarligt et Parti for Nina“.

Fader, som dengang ellers let fik Blodet i Kog, havde lovet Gud at være sagtmødig, og dette Løfte vilde han ikke bryde, derfor tav han til al Forhaanelsen.

Men da traadte Moder til, og med hele sin Kærlighed til Fader sagde hun til sin Forfølger: „Dersom du tænker paa et andet Parti for mig, saa opgiv du det hellere med det samme.“ Dog havde dette rænkefulde Menneske opnaaet saa meget, at hun ikke straks fik Lov at følge med Fader tilbage til Uby.

I alt dette havde Moder vist sig som den største af de to. „Hun er saa fuld af Tro og Haab under det alt-sammen,“ skrev Fader om hende. Opøvet som hun var i den daglige Kamp, havde hun tigget sig Fred og Stilhed hos Herren, og da mine Forældre skiltes paa Banegaarden, og hun saa, hvor nedbøjet Fader var, kunde hun styrke ham med det Ord: „Vi er Guds Slægt.“

Da Moder kom hjem fra Banegaarden, meldte Reaktionen sig dog efter al den aandelige og legemlige Spænding; hun fik et alvorligt Nervechock, som lammede hendes ene Ben, saa hun maatte holde Sengen i lang Tid.

Hos Fader viste Reaktionen sig paa en anden Maade. Paa Vejen hjem tilskrev han Moder det mest smertefyldte Brev, hvor han ikke lagde Skjul paa sin fuldstændige Haabløshed, klagede over de mange Fristelser, Djævelen angreb ham med. Og det Ord, Moder havde villet styrke ham med ved Afskeden, sønderrev han for sig selv: „Du kalder os Guds Slægt — skrev han —, nej, Nina, vi er Forbandelsens Slægt for vore forbandede Synders Skyld;“ og han slutter Brevet med: „Jeg skal prædike for andre og kan ikke prædike for mig selv.“

Saaledes blev Fader omtumlet i Fortvivlelsens Hvirvelstrøm. Han, som allerede dengang saa ofte havde prædikeret, at vi i Daaben er genfødte til at være Guds Børn, Guds Slægt, sønderrev i det Øjeblik sin egen Prædiken for sig selv.

Det blev en lang Kamp og Lidelsestid for dem begge; men Herren havde ikke sluppet sine Venner i Hvirvelstrømmen, han holdt dem fast med sin stærke Haand og lægede de saarede Hjerter.

I denne Trængselstid fandt Moder Trøst hos en troende Familie, som hun søgte hen til, saa snart hun kom oven Senge. „Jeg kan ikke sige dig — skrev hun til Fader — hvilken himmelsk Fred der stiger ned til mig, naar jeg er dèr, da er jeg saa tryk og rolig, som om jeg vidste, at gode Aander beskyttede dette Hjem. De aner ikke, hvor stor en Naade Gud har ladet mig vederfares ved dem.“

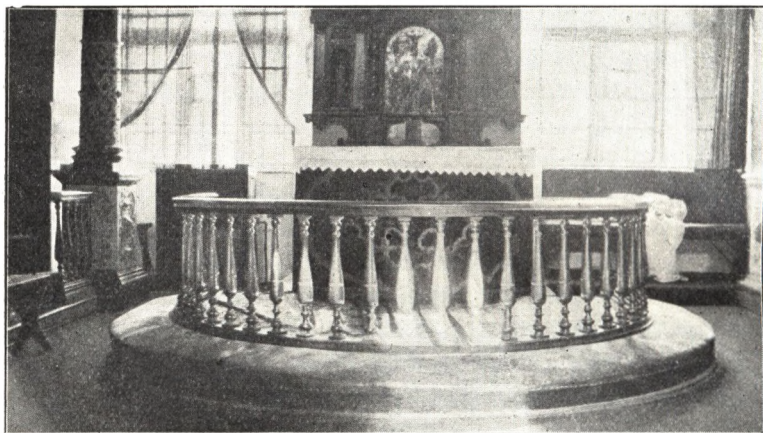
Efter nogen Tids Sygeleje blev Moder dog saa rask, at hun omend med stort Besvær kunde rejse til Uby. Og da havde Herren gjort Afstanden mellem dem og den sønderrivende Oplevelse netop saa stor, at de nu kunde tale i Stilhed derom og lægge alt tilsammen frem for Herren. Og saa fik Gud udrettet sit med dem begge: et nyt Skridt hen imod den Stund, hvor det gamle skulde være forbigangent og alt blive nyt.

Endnu en Trængsel maatte de igennem, „nogle meget bedrøvelige Familieforhold“ kalder Fader det i „Erindringerne“. Hvilke disse har været, hører til de Livets Hemmeligheder, som de to kære Mennesker har taget med dem i Graven, men „sørgelige Familieforhold“, som Herren brugte til at give Fader Omvendelsens Oplevelse hin Sommerdag i Uby Præstegaardshave.

Omtrent samtidig kunde Moder meddele, at hun havde fundet Hvile ved sin Frelsers Kors. „Jeg maa takke Gud

for dig, Vilhelm — skrev hun —, thi du har dog lært mig om den Herre Kristus og ført mig til ham.“ Jublende glad svarede Fader: „Saaledes har jeg altid ønsket, det maatte blive, at vi to gik ind i Guds Rige paa samme Tid.“

Efter den lange Ventetid med de mange Prøvelser og Trængsler, som Gud brugte til Gennemførelsen af sin Frelsestanke med Fader og Moder og modnede dem til

ALTERET I GOTTORP SLOTSKIRKE

sin store Gerning, kaldte han dem til Alteret*) i Gottorp Slotskirke d. 14. Marts 1860 for at signe de to Hjerter, der var blevet saa inderlig sammenknyttede gennem Forlovelsestidens tunge Prøvelser.

Naar man læser dette, forstaar man, hvorfor de til deres Bryllup valgte Salmen: „I gennem Nat og Trængsel“; thi de maatte gennem mange Trængsler og Kampe, ja gennem Haabløshedens og Fortvivlelsens mørke Nat, inden de naaede frem til Herrens Alter.

*) Alteret var kort før Brylluppet blevet forsynet med et nyt Alterklæde, som Moder havde været med at brodere. Se ovenstaaende Billede.

ET UDVALGT REDSKAB

De ydre Vanskeligheder og lønlige Hindringer var nu overvundne. Faders stærke, selvraadige Vilje var bøjet til Ydmyghed, og Moder var friet ud af Intrigernes Rænkespil. Begge stod de med en vaarfrisk Tro, som hvilede trygt og sikkert i deres Frelsers Naade. Saaledes havde Gud beredt det, for at de ved Begyndelsen til den fælles Gerning kunde være ét i Tro og Kærlighed til deres fælles Frelser.

Derfor var det med Tak til Gud, de drog ind i den lille Kapellanlejlighed, at han fik saa meget godt ud af det, som havde været saa svært og en Tid syntes saa haabløst.

Deres Bolig var ingen rummelig Præstegaard, ikke engang et lille beskedent Hus, men kun to mindre Værelser i Præstegaardens Sidefløj.

Men de var lykkelige i deres lille hyggelige Hjem, ingen af dem følte sig trykket af de smaa Forhold. Mine Forældre var jo opdraget til Nøjsomhed. I sine Studenterdage satte Fader en Ære i at koste sin Fader saa lidt som muligt, og smaa Kaar havde Moder prøvet fra Barndommen i sit Hjem.

Dette kom dem godt til Hjælp, da de skulde begynde som nygifte paa en lille Gage i et lille Hjem.

Bedstemoder, som ved sin Mands Sygdom overtog Styret i Præstegaarden, forkælede ikke de nygifte, selvom

hun var god og kærlig imod dem. Med sit kærlige Sind kunde hun dog være en myndig Kvinde, der havde sine bestemte Meninger, og dem var der ingen Vej udenom, alle maatte bøje sig for dem, ogsaa de nygifte; og det faldt dem let. Fader havde jo altid næret en inderlig Hengivenhed for sin Moder, og min Moder stod i dyb Taknemlighedsgæld til sine Svigerforældre fra sin tidlige Ungdom af, og nu som nygift følte hun sig fri som Fuglen,

MINE FORÆLDRES DAGLIGSTUE I UBY
Efter Maleri af Nina Køpcke.

der var sluppet ud af Buret, efterat hun var kommet baade legemlig og aandelig uskadt ud over den før omtalte Trængsel.

Derfor følte ingen af dem sig trykket af „Provstindens“ faste og urokkelige Meninger, selvom enkelte af dem kunde være ubehagelige.

Det var saaledes en Regel i Uby Præstegaard, at der ikke maatte fyres i Sovekamrene, og denne Regel naaede helt ned i Sidefløjen til Kapellanlejligheden.

Dette var jo ikke altid behageligt, naar det faldt i med haard Frost, og ofte kunde Væggene i Sovekamret være isbelagte.

Denne Ubehagelighed fra Kapellanaarene var en af Aarsagerne til, at der senere, da Moder fik sin egen Præstegaard, altid var dejlig lunt i Soveværelserne ved Sengetid.

Dette mindes ikke blot vi Børn, men sikkert ogsaa mange af dem, der har været mine Forældres Gæster i deres lange Præstetid.

En anden Virkning havde det kolde Soveværelse ogsaa. Fader var ofte syg i sin Kapellantid, navnlig havde han om Vinteren jævnlig en slem Halslidelse forbundet med megen Hoste, som aldrig rigtig forlod ham siden. Maaske denne Hoste stammede noget fra den saakaldte „Præstesygge“, — „jeg er jo slem til at lukke Munden for højt op,“ skrev han engang til Clausen —, men den nærmestliggende Grund var det iskolde Soveværelse.

Fader og Moder var imidlertid unge, og det har aldrig ligget til dem at pylre for hinanden. De havde større Ting at tage Vare end at pleje hinandens Magelighed.

Fremad i Herrens Gerning! Dette stod skrevet i deres Hjerter, og derfor blev det Overskriften over deres Liv.

Gerningen var jo begyndt. I fire Aar havde Fader gjort det store og brydsomme Pionérarbejde, ofte under mange Sukke, fordi det mange Gange saa saa haabløst ud i Begyndelsen. Og samtidig havde han sine egne Vanskeligheder at kæmpe med, ikke blot dem, som stammede fra hans medfødte Natur, „det haarde Hjerter“, som kunde gøre hans Ord og Meninger saa haarde, naar han udtalte dem paa sin afgjorte Maade, men ogsaa Vanskeligheder i Gerningen.

Her er ikke tænkt paa dem, han mødte udefra; thi dèr

kom hans medfødte Kamplyst ham som oftest til Hjælp, men Vanskeligheden ved at udarbejde sine Prædikener.

Dette lyder underligt for os, som først har kendt ham fra en senere Tid i hans Liv. Naar vi hørte Fader tale, var vi ikke blot betaget af Prædikenernes Indhold, men ogsaa af deres Form og den Lethed, hvormed han talte. — „Han er den Præst, som fører det bedste danske Sprog paa Prædikestolen,“ har Biskop Rørdam sagt om ham.

Men saa let maa det dog ikke have været for Fader i hans Ungdom. „Jeg hører ikke til de Præster, som kan ryste en Prædiken ud af Ærmerne,“ sagde han om sig selv.

Det var Udarbejdelsen af Prædikenerne, der faldt ham saa svært de første Aar. Han kunde gaa helt i Staa midt under Arbejdet. Og naar han søgte Hjælp paa „Postillernes Græsgang“, f. Eks. Biskop Martensens, blev det helt galt for ham; thi med sin glimrende Hukommelse kunde han huske hele den læste Prædiken, og andres Prædikener vilde han ikke holde; det var jo ikke Martensen, men Vilhelm Beck, der skulde prædike om Søndagen i Uby.

I al sin Tomhed greb Fader til Dickens' „Pickwickklubben“; der fristedes han da ikke til at holde en andens Prædiken. Men denne lystige Bog med de mange pudsige Hændelser satte atter hans Tanker i Bevægelse, saa han igen kunde tage fat paa den afbrudte Prædiken.

Fader fortæller selv, at Vanskelighederne med Prædikenerne bundede i, at han sad inde med for lidt Erfaring om den Naade og Sandhed, han skulde forkynde.

Men med Troslivets Vækst kom ogsaa Erfaringen, og derfor udrettede Faders Prædikener saa meget, fordi de først var prøvede i hans eget Liv.

Det er allerede fortalt, hvorledes mine Forældre var

en Velsignelse for hinanden i deres Forlovelsestid. De blev det endnu mere i deres Ægteskab, hvor de saa hinanden i det daglige Livs „daglige Klæder“ — som Fader udtrykte det engang i en Brudetale — med dets Skrøbeligheder og Ufuldkommenheder, men ogsaa med det, som var virket af Gud.

Her var Moder en velsignet Hjælp for Fader i hans personlige Gudsforhold.

Hun havde en underlig stille Maade at sige det paa, naar hun vilde retlede. Det var aldrig bydende eller befalende, men dog saa afgjort, saa alle Indvendinger forstummede.

Og hun var Fader en velsignet Hjælp i hans Gerning, arbejdsom og virksom som hun var, og med en medfødt Lyst til at være noget for andre. Derfor passede hun saa godt ved Faders Side i hans Gerning, som i enestaaende Grad blev en Gerning for andre.

Her virkede hun altid tilskyndende, ikke for at faa en stor Mand ud af Fader, men for at han aldrig maatte blive fundet som en utro Tjener for sin Herre.

Derfor faldt det hende aldrig ind at hemme eller hindre ham i Gerningen. Moder hørte ikke til de Præstefruer, der med sentimental Stemme siger: „Lille Fa'r,

MODER I UBY

du maa virkelig skaane dig selv lidt og ogsaa tænke en Smule paa os herhjemme.“

Nej, fremad i Herrens Gerning! ud at vinde Sjæle for Kristus! dertil vilde hun hjælpe Fader.

Saaledes var Moder, da hun begyndte som den unge Præstekone i Uby, og hun blev yderligere styrket deri gennem en Drøm et af de første Aar i sit Ægteskab.

Mine Forældre havde en Dag talt meget sammen om Guds Rige, navnlig om Herrens Genkomst, og at det hastede med at føre Mennesker ind paa Frelsens Vej.

Med Hjertet optaget af alt dette gik hun til Sengs for i Drømmenes Rige at fortsætte disse Tanker. Da ser hun i et Drømmesyn Fader førende en stor Skare Mennesker ind i Himlen, og hun hører en Stemme sige til hende: „Du maa aldrig hindre denne Mand i at føre Mennesker ind i Guds Rige.“

Da hun vaagnede, blev det hendes Forsæt aldrig at være Fader en Hindring, men om hun ved Guds Naade altid maatte faa Lov at være hans tilskyndende Hjælp til at føre Mennesker ind i Guds Rige. Og hun blev det, ja, blev det som kun faa Præstekoner.

Og naar hun tilskyndede Fader i hans Gerning, var det ikke blot til selvfor nægtende Troskab og Udholdenhed, men ogsaa til at hente hos Herren, hvad hun fandt manglede i hans Liv, Arbejde eller Prædiken.

Her blot ét Eksempel. En Søndag efter Gudstjenesten i Uby var mine Forældre som sædvanlig gaaet en Tur. Og paa disse Spadsereture plejede de altid at drøfte Dagens Prædiken.

Fader havde den Dag med stor Styrke svunget Lovens Svøbe over Folkets Synd, og han syntes, han havde gjort det godt; men nu vilde han ogsaa gerne høre denne Anerkendelse af Moder. Men den kom ikke; saa maatte han

hjælpe hende paa Gled, men det blev ingen Ros, hun syntes ikke om Prædikenen. „Ja — indføjede Fader — men de fik dog Sandheden at vide i Dag,“ hvortil Moder svarede: „Herrens Domsord over Synden var der vel, men Frelserens Taarer over Jerusalem manglede.“

Ikke sandt, en Tilskyndelse til at hente hos Herren, hvad der manglede i Prædiken.

Fader havde ofte senere fortalt denne Historie i sine Prædikener, men altid uden at nævne, hvorfra den stammede.

Men en Søndag i Solbjerg Kirke fortalte han den igen og føjede til: „Og for at I ikke skal tro, denne Historie er opdigtet, vil jeg i Dag sige eder, at den haarde, kærlighedsløse Præst var eders Præst, og er Frelserens Taarer fra Oljebjerget kommet med i denne Prædiken, saa har Gud virket det i mig ved den trofaste Hustru, han gav mig.“

Naar jeg nu saa mange Aar efter nedskriver dette, ser jeg endnu i Aanden min Fader staa paa Prædikestolen med Kærligheden lysende ud af hans skønne Aasyn, den Kærlighed, som længtes efter, at der dog i den Forsamling maatte være ét Menneske, der vilde gemme sig under Herrens Vinger.

Med det vakte Liv i Uby brød „den nye Sang“ frem. Mine Forældre, som begge var musikalske, elskede Sangen og saa i den et velsignet Middel baade til at vække Livet og bevare det vakte Liv frisk.

Den unge Menighed blev en syngende Skare, rundt om i Hjemmene, hvor Guds Folk samledes, lød der hellig Sang. Og i de stille Sommeraftener samledes de unge i Haverne eller paa Pladsen foran Kirken for at udsynge deres Glæde i Herren for de vejfarende, og disse Sangmøder kunde ofte trække langt ud paa Aftenen.

Fader fortæller i „Erindringerne“, hvorledes han og Moder en Søndag Aften mødte to syngende Skarer udenfor Kirken. Her maatte de være med, det var jo deres aandelige Børn. Sammenkomsten trak længe ud og endte med, at de gik ind i Kirken ved halvtolv Tiden, hvor Fader afsluttede Samværet med et Guds Ord.

Rygtet om denne Begivenhed bredte sig vidt omkring, og navnlig var der nogle Nabopræster, som blev dybt forargede i deres velærværdige Indre over „den gale Kapellan“, der nu holdt Gudstjeneste Kl. 12 om Natten.

Fader behøvede dog ikke at gaa udenfor Sognet for at mærke Modstanden; den mødte han nok af hos de vantro. De var vrede paa ham, fordi han ved sine stærke Angreb paa deres ugudelige Liv havde berøvet dem mange af deres Fornøjelser. Da Livet bredte sig i Ungdommen, var der ingen mere til at „ride Fastelavn“; de troende unge vilde ikke, og den uomvendte Del af Ungdommen turde ikke af Frygt for, hvad der vilde blive sagt om dem fra Prædikestolen den følgende Søndag.

Og den Vankundighed, som i 1856 en Tid syntes at skulle gøre det umuligt for Fader at faa begyndt sin Præstegerning, kunde han endnu efter fire—fem Aars Arbejde løbe paa i mange Hjem.

Det var navnlig, naar han blev kaldt ud for at tage de syge til Alters, at han mødte den, og ikke sjældent maatte han nægte den syge Sakramentet, naar han under Samtalen opdagede, at den mindste Forudsætning for Modtagelsen manglede.

Ja, det er fast utroligt, hvad Fader blev Vidne til ved saadanne Sygebesøg. Et Dyb af Vankundighed aabnede sig for ham, naar de syge fortalte, hvorfor de vilde tages til Alters. Saaledes forlangte en syg Mand engang Sakramentet, fordi han havde „saadan en gruelig Mavepine“.

I dette og flere lignende Tilfælde nægtede Fader den syge Nadveren; og der rejste sig en Harme blandt de vantro over „denne haarde og hjerteløse Præst“.

Den samme Uvidenhed kunde han møde, naar han blev kaldt ud til Hjemmedaab, fordi Barnet havde lidt Mavekneb. „Dette skulde Daaben hjælpe paa“!

Men lige saa myndig Fader kunde optræde imod slige Forsøg paa at misbruge Herrens Gaver, lige saa mildt og lægende kunde han lægge Guds Ord ind i lidende Sjæle.

Saaledes fortæller han i et Brev til Johannes Clausen om en troende Kvinde, som ved en Bibellæsning pludselig blev forvirret i sin Tanke, rejste sig op og holdt en lang Tale isprængt med mange Ord fra Skriften. Fader lod hende roligt tale ud, og da Bibellæsningen var sluttet, blev hun bragt til sit Hjem, hvor hendes Tilstand yderligere forværredes.

Dette Optrin fyldte Fader med megen Angest for, hvad Følgerne skulde blive, navnlig ængstedes han for, at Spotten mod Kristendommen skulde faa Vind i Sejlene og blive til Skade for Guds Rige. „Nu var det da vitterligt, at den gale Kapellan gjorde Folk gale.“

Fader gik ind i Lønkamret med al sin Angest; det var jo Herrens Ære, der stod paa Spil, og her tiggede han Gud om Visdom til at tale saaledes til den syge, saa de uklare Tanker maatte vige, og Sindet igen finde Hvile i Gud.

Næste Dag gik Fader ud til Familien. Manden, som ogsaa var et troende Menneske, sad stille og forknytt ved sin syge Hustrus Seng. Men nu tog Fader Bibelen frem og lagde det ene hellige Ord efter det andet ind til den syges Hjerter. Og det gentog sig her, hvad atter og atter har bekræftet sig, at mens Tankerne er forvirrede, kan Hjertet dog være klart.

Guds Ord fandt hellig Jordbund i den syges Sjæl og fyldte hende med Fred, og denne Fred fra Gud overvandt de uklare Tanker, saa den syge blev helbredt.

Denne Begivenhed kalder et andet Menneske frem i min Erindring, en ung Gaardmandskone fra Høng, bedst kendt under Navnet „Karen fra Høng“.

Denne Kvinde var alt som Barn kommet i Berøring med Kristendommen, formodentlig ved det Liv, som var vakt ved *Pastor Østrup* i Gørlev i Begyndelsen af Trediverne.

KAREN FRA HØNG

Sindssyge laa til hendes Slægt; hendes Fader havde i mange Aar været sindssyg og sad indespærret i sit Hjem. Den eneste, som kunde berolige ham, var Karen, naar hun stillede sig udenfor hans Dør og sang sine aandelige Sange. „Naar Karen synger om Frelseren, bliver jeg stille,“ sagde han.

Dette fortælles kun for bedre at forstaa denne Kvinde og Faders Indflydelse paa hende i hendes Trængselstid.

Som ung Gaardmandskone maatte hun en Tid tage Faderens Sygdom i Arv. Og den var hos hende forbundet med de stærkeste Anfægtelser, hvor hun troede sig forskudt af Gud, og Selvmordstanker var ved at tage Magten over hende, saa hun besluttede at ville gaa ud og drukne sig i Tørvemosen. Da hun nu stod ved Tørvegravnen, siger

hun: „Saa i Jesu Navn!“ og dermed vilde hun styrte sig ud. Men i det samme slog den Tanke ned i hende, at dette var at vanhellige Frelserens Navn paa det skammeligste. Den Frelser, i Ly af hvis Navn hun vilde begaa Selvmord, greb hende med denne Tanke og frelste hende paa Fortabelsens Rand.

„Ja, saa maa jeg til den unge Præst i Uby,“ tænkte Karen, som havde hørt de mange Rygter, baade gode og onde, om Fader. Og til ham betroede hun al sin Lidelse og Kamp, og atter viste det sig, hvor Fader forstod Menesker og forstod sig paa at behandle dem.

Han opdagede snart, at denne dygtige og forstandige Kvinde, som Karen var, ikke lod sig overbevise af Fornuftgrunde, men at hun ejede en dyb Ærefrygt for Guds Ord; hun kendte nemlig Skriftens Velsignelse fra den Tid, hun som halvvoksen Datter beroligede sin forvirrede Fader med Sang og Guds Ord. Derfor fremdrog Fader det ene Ord efter det andet fra den hellige Skrift, og de sænkede sig med al deres Vederkvægelse i Karens syge Sjæl, saa hun atter fik Frimodighed til at tro Herrens Naade, og hendes Tankers Lidelse veg fra hende.

Fra den Tid var Karen og hendes Mand, *Anders Hansen*, denne fromme, stille og flittige Mand, hver Søndag i Uby Kirke og efter Gudstjenesten som oftest mine Forældres Gæster i deres Hjem. Men de kom sjældent tomhændede til Uby. Karen havde nemlig et meget offervilligt Sind, ja, der syntes ikke at være nogen Grænse for hendes Gavmildhed. Herren havde ogsaa givet hende i Overflod, men dette skulde deles med andre, og da navnlig med de Præstefolk, der havde hjulpet hende saa godt, da hun stod paa Fortvivlelsens Rand.

Denne Kærlighed hørte aldrig op i Karens Liv, men fortsattes, da mine Forældre flyttede til Ørum, hvor hun

hver Jul sendte dem en Gaas fyldt med Medisterpølser; og da de senere kom til Ørsløv, en Mil fra Høng, var Karen og hendes Mand hver Søndag i Kirke dør.

Naar jeg har fortalt disse to Eksempler fra Faders Gerning saa udførligt, er det dels for at vise ham i hans Arbejde og dels for at slaa den taabelige Snak ned, at Fader ikke var Menneskekender og ikke forstod sig paa at behandle den enkelte.

Midt i det Liv, der var vaagnet i Uby, stod nu de unge Præstefolk. De levede med deres Menighed, de havde lært at sige til Herren: „Dit Folk skal ogsaa være vort Folk.“

Samfundsmøder, som vi nu har dem, kendtes ikke dengang. Men naar mine Forældre besøgte de troende i deres Hjem, blev det altid til Samfundsmøder; og som allerede fortalt blev det lille Kapellanhjem snart Guds Folks Hjemsted om Søndagen efter Gudstjenesten. Og disse Sammenkomster blev en Fortsættelse af Gudstjenesten, hvor Evangeliet blev taget frem til inderligere Uddybelse gennem Samtale, og hvor det, som var prædikeret, blev prøvet paany i Guds Ords Lys.

Mine Forældre var lykkelige over disse Søndageftermiddage i deres Hjem. Fader omtalte dem i et Brev til Clausen: „Hvor er det dog herligt saaledes at holde Hviledagen hellig med Menigheden — ikke blot et Par Timer i Kirken om Formiddagen — men den hele Dag atter og atter at samles med de samme.“

Det var ved en saadan Lejlighed, Spørgsmaalet om Syndsforladelse i Nadveren kom paa Tale. Fader havde prædikeret herom og i Overensstemmelse med Luthers Forklaring hævdet, at vi fik Syndernes Forladelse i Nadveren.

Men da siger en troende Kvinde i Kredsen: „Hvorfor

vil De dog tage Daabens Naade fra os, dèr er vi jo døbte i Jesu Kristi Navn til Syndernes Forladelse?"

Dette alvorlige Spørgsmaal fra et Menneske, som hvilede trygt i Daabens syndsforladende Naade, gav Fader alvorlige Tanker at overveje.

Han maatte have sin Bibel frem for at lade Herren klare Spørgsmaalet for ham, og Resultatet kender alle. Den troende Kvinde havde Guds Ord paa sin Side, og dermed var den Sag afgjort for Fader. Fra den Tid forkyndte han altid den hele og fulde Syndsforladelse i Daaben, mens Herren i Nadveren bekræfter Daabens Naade for os med sit Legeme og Blod. Og i denne Overbevisning forblev han urokkelig hele sit Liv, men det var ogsaa Guds Ord, der havde overbevist ham, og netop derved godtgjorde han sit aandelige Slægtskab med Luther.

Mange Aar senere, efter at være kommet til Ørsløv, holdt Fader efter Indbydelse af Københavns Præstekonvent et Foredrag om Nadveren. Foruden de københavnske Præster var ogsaa de theologiske Professorer til Stede, bl. a. Professor P. Madsen.

I Foredraget udviklede Fader sin Nadveropfattelse, opbygget paa Skriftens Grund, og i den efterfølgende Forhandling fremkom mange lærde og mindre lærde Indvendinger imod ham. Tilsidst skulde han besvare de mange Indvendinger, som han gav en kort og klar Behandling, hvad han jo var en Mester i, og sluttede saa med at tilbyde at forgylde hele det theologiske Fakultet, om det kunde bevise ham, at Bibelen lærte Syndsforladelse i Nadveren. — Der var ingen, der meldte sig den Aften og heller ikke senere.

Nogen Tid efter træffer Fader Professor Madsen i Bethesda og standser ham med det Spørgsmaal: „Melder

Professoren sig til Forgyldning?“ „Nej — var Svaret —, men jeg haaber ikke, det skal forstyrre Venskabet.“

Et kærligt Smil og trofast Haandtryk var Faders Svar.

Men denne Overbevisning om Nadveren fik Fader af Gud gennem en enfoldig troende Kvinde. Ogsaa her ser vi ham, som han var og vedblev at være, en Lærer for andre, men som selv maatte lære, og han var ydmyg nok til at kunne lade sig belære af dem, han var sat til Vejleder for, blot Lærdommen var fra Gud. Denne Ydmyghed hos Fader gjorde ham saa elsket i Menigheden, og derved kunde han end mere være en Velsignelse for dem; thi de forstod, at hvad enten han prædikede i Kirken eller oplod Hjemmet for dem efter Gudstjenesten, var det ikke for at herske over deres Tro, men at arbejde med paa deres Glæde.

Der er ofte spurgt, hvorledes de unge Præstefolk kunde magte den Gæstfrihed, smaa som deres Indtægter var. Dette Spørgsmaal blev engang stillet Moder, og da gav hun et Svar, som viser os Kilden til deres Gæstfrihed: „Jeg er glad — svarede hun —, at jeg aldrig har givet efter for Fristelsen til at regne ud, hvor meget det vilde koste at aabne mit Hjem for de hellige; thi saa var der aldrig blevet Raad dertil; men jeg har givet, hvad jeg havde, og der var altid nok. I Uby havde jeg kun lidt mellem Hænder, og ingen vidste, at det, jeg satte paa Bordet til de mange, som fulgte med hjem fra Kirken, var alt, hvad jeg ejede; og dog var der altid nok, og der blev endda noget tilovers. Jeg har aldrig savnet, hvad jeg gav for Herrens Skyld.“

Her staar vi ved Gæstfrihedens Kilde i mine Forældres Hjem: „For Herrens Skyld“. For Herrens Skyld aabnede de deres Hjem, for Herrens Skyld bespiste de de mange. Og der var altid nok, og endda noget tilovers.

Hvem kan frigøre sig for at tænke paa Bispisningsunderet i Ørkenen, et Under, som Herren atter og atter gentager i sine Venners Hjem, blot han finder den Tro og Kærlighed, der kan sige: „For Herrens Skyld“!

Og netop den Tro og Kærlighed fandtes i mine Forældres Hjem.

Det kom engang paa Tale at give, og da sagde Moder: „Man skal altid give andre det bedste, man har.“ Dette var ikke Mundsvejr, men hun levede daglig derefter. Det var saligt for hende at give, og hun gav altid det bedste, hun ejede. Hun gav Menigheden i Danmark sit bedste; thi hun gav den sin Mand og bar gerne alle de Afsavn, der fulgte med, naar hun maatte være ene med os mange Børn og det store Hus, mens Fader var paa Rejse. Og de mange, der gæstede vort Hjem, gav hun det bedste, hun ejede; thi hun gav dem sit Hjem. Det skulde nemlig være deres Hjem, saalænge de besøgte mine Forældre. Og hun gav os Børn det bedste, hun ejede; thi hun gav os Ydmyghedens, Opofrelsens og Selvfornægtelsens skønne Eksempel til Efterfølgelse.

Og netop fordi mine Forældre levede efter det Ord, at give andre det bedste, slap Herrens Velsignelse aldrig op i deres Hjem. „Der blev altid nok“, og ofte sørgede Gud derfor ad sine underlige Veje. Derfor følte Fader og Moder sig aldrig fattige; selvom det mangen en Gang kunde se smaat nok ud, saa talte de aldrig derom til andre. Derimod fortalte de ofte om Rigdommen i deres Venners Kærlighed.

Jeg mindes en Samtale fra min Faders sidste Dage, hvor et Menneske, som stod os nær, sagde: „Du vilde nu have været en rig Mand, om du havde lagt alt det til Side, du har anvendt til Gæstfrihed.“

„Ja — svarede Fader med sit milde Smil —, det er

nok muligt, og dog tror jeg, at jeg er meget rigere, nu jeg ejer alle de mange Menneskers Kærlighed.“

Ja, saaledes var Fader, og Moder var ét med ham deri; de anbragte ikke deres timelige Midler i menneskelige Foretagender, men i den store Virksomhed, der hedder Guds Riges Fremme i vort Folk, og Herren gav dem gode Renter, han gav dem de helliges Kærlighed.

En af Faders Venner sagde engang til ham: „Der er ingen, der har saa mange Fjender som du.“ „Jeg ved det ikke — svarede Fader — jeg holder ikke Mandtal over dem; men mon der er nogen, der har saa mange Venner som jeg?“

Fjendernes Fjendskab interesserede ham ikke; hvis alle de mange Fusentaster og Brushoveder, som i Tidens Løb har rettet deres svære Skyts imod Fader, havde anet, hvor spildte deres Anstrængelser var, kunde de have sparet meget Krudt. Det gamle Ord: „Af sine bedste Venner og værste Fjender skal man høre Sandheden“, ansaa Fader for en fordrejet Sandhed. Nej, Sandheden skal man høre af sine Venner; thi dér faar man den helt og fuldt, og de kan sige os den paa den rette Maade; det var hans Tanke.

Den store Venneskare, der i Aarenes Løb fylkede sig om mine Forældre, var deres Hjerters Glæde. Dette har Fader vist aldrig sagt klarere og skønnere end i 1900, da han fyldte 70 Aar, i hvilken Anledning det var stærkt paa Tale, at han skulde have „Kommandørkorset“, hvad dog ikke blev til noget af Grunde, som senere vil blive omtalt. I en Artikel i Missionstidende takkede han Venneflokket for de mange Kærlighedsbeviser til Fødselsdagen; og i denne Artikel berørte han ogsaa dette med Kommandørkorset og bemærkede, at det egentlig var overflødigt, da han allerede havde „Storkorset“, sin Frelsers Kors fra

Golgatha, ja, havde det indfattet i Brillanter, nemlig de helliges Kærlighed, og denne „Dekoration“ var hans skønneste Prydelse.

Det var i Uby, Vennernes Skare begyndte at vokse frem omkring mine Forældre, navnlig da det lille Præstehjem blev aabnet for dem, som vilde holde Hviledagen hellig med deres Præstefolk efter Gudstjenesten.

Dette var dengang noget ganske nyt og ukendt paa Egnen, hvor de allerfleste Præstegaarde var hermetisk til-lukkede. Man forstaaer derfor, hvor mine Forældres Gæstfrihed maatte gribe Sindene og uvilkaarligt give Folk Indtryk af, at de var elskede af deres unge Præstefolk, saa meget mere som alle i Sognet vidste, at de sad i smaa Kaar; men det blev snart klart for alle, at denne Gæstfrihed var et Led i deres Arbejde paa Sjælenes Frelse.

Mine Forældres Virketid i Uby ligger jo mange Aar forud for min Tid, da jeg er den yngste i deres store Børneflok, og derfor kan det ikke være af Selvsyn, jeg beretter dette. — Og dog jo.

Naar mine Tanker gaar tilbage til Barndomsaaarene i Ørsløv, hvor Præstegaarden fyldtes om Søndagen af Venner fra fjern og nær, kunde det jævnlig lyde fra en af os Børn: dèr er Ubyerne! og saa var det altid *Brødrene Roelsen, Kristian Vilhelm*, og hvad de nu hed allesammen. De var da blevet graahærdede, disse mine Forældres Ungdomsvenner, hvoraf de fleste havde været Faders Konfirmander.

Naar vi Børn saa vore Forældre i denne Vennekreds, forstod vi bedre alt det meget, de har fortalt os om Guds Riges Morgenrøde i Uby.

Det var Højtidsdage, naar Ubyerne kom, og det var det ikke mindst for disse gamle Venner, der var kørt tre

Mil for at „holde Hviledag“ med deres Ungdoms Præst. Nu saa de ret, hvad han var blevet til, „det udvalgte Redskab“ i Guds Riges Arbejde i Danmark, og man læste den hellige Glæde i deres Ansigter, — ja — om jeg maa sige det saaledes — deres hellige Stolthed over deres Præstefolk fra Ungdomsaarene.

Navnlig var der en i Flokken, man ikke kunde undgaa at lægge Mærke til baade ved hans Iver efter at tale med Fader og den Kærlighed, der laa i hans Ord. Han var den mindste i Flokken, en lille spinkel Skomager, og dog maaske den, som havde den største Plads i mine Forældres Hjerte. *Kristian Vilhelm* hed han.

Han var nemlig en af de første, Fader førte til Herren, og blev tidligt et levende Vidne for Verden.

Han havde altid været agtet i sin By for Flid og Dygtighed, men ved hans Omvendelse kom alt dette under Herrens Haand, og Verden fik Respekt for Kristendommen, som de mødte den i denne Mands Liv.

Kristian Vilhelm var altid med Fader ved Møderne i Sognet, og grebet som han var af Kristus, varede det ikke længe, før Lysten og Trangen til at vidne vaagnede hos ham.

Fader greb med Glæde denne Lægmandshaand uden at ane, at Gud i det Øjeblik førte ham ind i den Gerning, han var udvalgt til, at lægge den troende Lægmands Haand i Præstens til fælles Arbejde paa Guds Riges Fremme i vort Folk.

Fra nu af var Kristian Vilhelm ikke blot den trofaste Tilhører ved Faders Møder, men tog som oftest ogsaa selv Ordet.

Det vakte naturligvis baade Forundring og Forargelse, at „saadan en Skomager“ vilde prædike. Da Fader mærkede dette, benyttede han ved et Møde Lejligheden, ikke

til at værne om „Skomageren“, men om det Ord, der var talt, at ikke Djævelen skulde tage det af Hjerterne ved at friste Tilhørerne til at sammenligne de to Talere, hvem der havde gjort det bedst.

Denne Paamindelse var netop paa sin Plads; thi paa Hjemvejen fra Mødet var der en Mand, som udtrykte sin Beundring over Kristian Vilhelm med de Ord: „Det var da ogsaa gevaltig med den Skomager, saa han kunde tale, han var jo lige ved at dølle Præsten.“

Det er tidligere fortalt, at Fader ogsaa havde mange Fjender blandt de uomvendte i Sognet, navnlig blandt de lastefulde. Og der var nogle af dem, som ved Lejlighed pønsede paa at hævne sig paa ham for hans Revselse af deres lastefulde Liv.

Saaledes havde en Drukkenbolt besluttet, at han ved en Begravelse vilde støde Fader ned i Graven, og i den Hensigt listede han sig hen bagved ham. Men idet han vilde udføre sit Forsæt, greb en i Følget ham i Armen og hviskede: „Pas paa Præstekjolen, det koster dig Tugthuset.“ Og Fader var reddet.

„Fra den Tid har jeg elsket Præstekjolen — fortæller Fader —; thi den har reddet mig fra at komme for tidligt i Graven og en stakkels Drukkenbolt fra at komme i Tugthuset.“

Eftersom Livet vaagnede, bredte det sig ogsaa til Nabo-sognene, og dette blev til Fortrydelse for adskillige Nabo-præster, som klagede til Biskop Martensen over Fader, at han løb om i andre Sogne og forsømte sit eget. Sammenstødet i den Anledning mellem Biskoppen og Bedstefader er fortalt. Den gamle Provsts Slutningsbemærkning til Martensen: „De Ærter skal min Søn nok selv klare“, virkeliggjorde Fader i et Brev til Biskoppen som Svar paa dennes Forespørgsel om Sagens Sammenhæng. Jeg

gengiver Brevet in extenso, da det rent umiddelbart giver os et Indblik i Faders Ærbødighed, Klogskab og faste Overbevisning.

Højærværdige

Hr. Dr. theol. Biskop Martensen!

Kmd. af Dbr. og Dbrmd.

Igennem min Fader erfarer jeg, at der er blevet forebragt Deres Højærværdighed om mig, at jeg rejser omkring i Sognene her paa Egnen og holder Forsamlinger, ligesom ogsaa, at Deres Højærværdighed har udtalt Deres Misbilligelse derover.

Jeg skylder derfor Dem som min Biskop, og jeg skylder mig selv, at opklare Sammenhængen med det, hvoraf der vistnok er forebragt Deres Højærværdighed en falsk Fremstilling. Jeg skal tillade mig at gøre dette i al Ærbødighed.

Det er falsk, dersom der er berettet, at jeg rejser omkring og holder Forsamlinger i Sognene, som om jeg var ordineret „in partibus“, saaledes som et vist Parti synes at opfatte deres Beskikkelse. Jeg ved det, at jeg er beskikket for Uby Menighed og ikke for nogen anden; her er mit Hjem og min Virksomhed. Det vilde derimod være Sandhed, om der var berettet, at jeg har faaet Indbydelser fra Sognene her omkring til at komme og holde Forsamlinger, og at jeg bestandig har afslaaet det; fra Værsløv, fra Tømmerup, fra Rørby, fra Gjersløv Sogn har jeg faaet og faar endnu saadanne gentagne Indbydelser, og har bestandig afslaaet det. Kun i 2 Sogne, Gjølsløv og Helsing, har jeg flere Gange været til Stede ved Forsamlinger, som andre og ikke jeg sammenkaldte, og jeg har ogsaa talt i disse Forsamlinger. — Grunden til, at jeg har følt mig forpligtet til at komme der, er følgende:

Der er i disse 2 Sogne en gammel Opvækkelse, som skriver sig fra *Pastor Østrup* i Bakkendrup, men som siden den Tid har gaaet paa sine egne Ben og er ikke blevet ledet af nogen Præst, som havde Ansættelse der og daglig kunde vaage over den. Disse Folk har haft deres

egne Prædikanter lige siden Østrups Død og har bestandig holdt Forsamlinger i hverandres Huse (det var dem, som blev saa stærkt forfulgte derfor under Frederik VI); dog ligesom denne Opvækkelse er udgaaet fra en Præst og fra Kirken, saaledes har de heller aldrig sat sig i Opposition til Kirken og det kirkelige Embede, men altid søgt en Præst til Vejledning, naar de ikke troede at kunne finde Vejledning og Opbyggelse hos deres egen Præst og i deres egne Kirker, og saalænge *Pastor Fenger* var i Bjergby, søgte de ham og hans Kirke, skønt mange af dem havde 3—4 Mil dertil, men da saa Fenger gik bort, gik de igen paa egne Ben med deres Forsamlinger, og siden den Tid er disse 2 Sogne blevet Samlingsstedet for alle forskellige Sektereres Udsendinge: baade Mormoner og Baptister og Sommers Disciple og andre Nuancer af den frikirkelige Retning har stadig gennemstrefjet og holdt Forsamlinger der, forført nogle og gjort mange vaklende. Da begyndte disse Folk for 2 Aar siden at komme til Uby Kirke og søgte mig for at finde Raad og Vejledning; — jeg har vejledet dem, saa godt jeg formaar, og med Guds Naade har jeg vundet deres Tillid og befæstet mange, som ellers efter alle menneskelige Udsigter at dømme vilde have været et sikkert Rov for Sekterne. De kommer nu bestandig i Uby Kirke næsten hver Søndag, skønt de har 2 Mil og derover hertil, og er de ikke her, saa er de i Havrebjerg Kirke, ja flere af dem har paa min Formaning begyndt at søge deres egne Kirker, hvor de før aldrig kom, og som derfor stod saa godt som tomme. Og under alt dette er der sket en ny Opvækkelse der iblandt mange døde Lemmer; men Opvækkelsens Tid er den farlige Tid. Og mens de nu atter søger Kirken, vedbliver de dog at holde Forsamlinger i Husene, som de fra gammel Tid er vant til, hvor de læser i Bibelen med hverandre og synger Salmer, men hvor ogsaa Sekterernes Udsendinge vedbliver at komme og søger at drage dem fra Kirken. Og de har derfor flere Gange indbudt mig til at være til Stede i deres Forsamlinger for at komme dem til Hjælp, og det har jeg ikke turdet vove at afslaa og tør ikke vove at gøre det, om saa hele Verden vilde anklage og fordømme mig derfor. Jeg har talt i deres Forsamlinger for at gen-

drive den falske Lærdom og for at bestyrke de svage, og ved Guds Naade er det kommet saa vidt, at Sektererne i dette Øjeblik meget vanskeligt kan komme til Orde. Dog de er der endnu, og der er mange ubefæstede Sjæle, som let kan falde, naar ingen holder fast ved dem; og der er ingen, som holder fast ved dem. Jeg har formanet dem til at indbyde deres egne Præster til deres Forsamlinger, hvilket de ogsaa har gjort, men forgæves.

Og endnu er der en Grund, hvorfor jeg ikke tør blive borte fra disse Mennesker, og det er netop, fordi jeg er beskikket til at vaage over Uby Menighed; thi siden disse Mennesker har begyndt at søge Uby Kirke, har der knyttet sig et nøje Venskabsforhold mellem dem og de kirkelige i Uby; om Søndagen kommer de her om Morgenen og gaar i Kirke, bliver her saa til Bibellæsningen om Eftermiddagen, og den mellemliggende og efterfølgende Tid opholder de sig her i Sognet hos deres kristelige Venner; til Gengæld besøger nu de fra Uby atter dem og er ofte til Stede i deres Forsamlinger. Skal jeg vaage over min egen Menighed, maa jeg sandelig ogsaa vaage over dem, som de omgaas med paa denne Maade; thi har Fjenden først vundet Slaget i Gjølørø og Helsing, saa kommer Turen til Uby; men Gud være lovet! Sektererne har endnu ikke vovet at sætte deres Fod i Uby Menighed.

Jeg skal dertil endnu bemærke, at de Folk, hos hvem jeg har været indbudt til Forsamling, hører nu til Uby Menighed, idet de har løst Sognebaand, og at jeg altsaa er deres Sjælesørger og ligefrem forpligtet til at komme, naar de indbyder mig. Overhovedet forlanger disse opvakte fra Gjølørø og Helsing stadig at maatte indtræde i Uby Menighed, men jeg søger at holde igen saa meget som muligt; thi det kan dog ikke være ligegyldigt, om de gamle Sogneforbindelser rent opløses; og fra det Øjeblik, at jeg aldrig mere vilde komme i deres Forsamlinger, saa vilde de fleste af dem løse Sognebaand, og det blev ikke enkelte, men i Hundredevis.

Saaledes forholder Sagen sig. Og jeg overlader nu til Deres Højærværdighed at dømme, om jeg har kunnet handle anderledes; jeg ved med mig selv, at jeg ikke let-sindigt har gjort dette, men tværtimod meget modstræ-

bende og kun efter lang og alvorlig Overvejelse, tvunget af min Samvittighed har jeg handlet, som jeg har. Og skulde Deres Højærværdighed alligevel misbillige det, ja, da maa jeg udtale det, hvor dybt det vilde smerte mig at maatte bære det; jeg skylder Dem saa uendelig meget; thi ved Dem er det første Livspust fra Guds Rige kommet til mig, fra den Tid, da De begyndte at oplade mig Skrifterne og lærte mig at skue ind i Kristendommens dybe Hemmeligheder; jeg har siden den Tid baaret Dem i mit Hjerter med en Discipels hele Kærlighed; og De er endnu min Lærer, jeg endnu Deres Discipel; det vilde smerte mig dybt, om De nu som Tilsynsmand skulde se til Deres Discipel med alvorlig Misbilligelse, mens Discipelen er bundet i sin Samvittighed. Dog De har jo selv lært mig, at „et hvert Discipelforhold til en menneskelig Lærer er forskelligt fra Discipelforholdet til Herren selv deri, at den menneskelige Lærer altid maa arbejde paa at frigøre Discipelen fra sin egen Autoritet“.

Med sand Højagtelse
Deres inderlig hengivne Discipel

Vilh. Beck.

Desværre er Biskop Martensens Svar gaaet tabt, men af Faders Livserindringer fremgaar, at Biskoppen forstod, at hele Anklagen var en Sladderhistorie, og at Fader i Nidkærhed for Herrens Hjerd havde ladet sin Virksomhed naa ud over sit eget Sogns Grænser. Han skriver nemlig:

„Jeg fik et saare skønt Svar fra Biskoppen, hvori han udtalte, at han ikke turde lægge nogen Samvittighedstvang paa mig, men bad mig om at lade min Virken i andre Sogne være exceptionel.“

Sin Glæde over Martensens forstaaende og kærlige Svar udtrykte Fader i et andet Brev, som jeg ogsaa gengiver ordret, da det lader os skimte Hovedtankerne i Biskoppens Brev:

Uby d. 3. September 1860.

Højærværdige

Hr. Biskop Dr. theol. Martensen,

Kmd. af Dbr. og Dbmd.

De har, højærværdige Hr. Biskop, sendt mig et saa kærligt Brev og dermed gjort mig inderlig glad, at jeg kan ikke andet end endnu en Gang tilskrive Dem for at takke Dem derfor. Ja, af mit fulde Hjerte takke Dem for hvert Ord, for hver kærlig Følelse, som De deri har udtalt. Thi jeg var dybt bedrøvet, ofte dybt forsagt ved Tanken om, at jeg muligvis havde mistet Deres Venskab, da jeg havde Dem saa kær og følte, at jeg aldrig vilde ophøre at elske Dem, hvordan saa Deres Sind blev mod mig, — jeg er knyttet til Dem ved „den første Kærlighed“. Derfor blev jeg saa glad ved at modtage Deres kære Breve, ved at se, at min elskede Lærer og Biskop endnu havde saa kærligt et Sind og saa kærligt et Ord til mig. Og hvad De skriver, højærværdige Biskop, det er jo altsammen en Genklang af, hvad De tidligt har nedlagt hos mig, og som vil vedblive at være de Principer, som vil anvise mig Grundsætningen for mit Liv og min Virksomhed. Jeg har følt mig meget tiltrukken af den grundtvigske Retning, eller rettere af enkelte betydelige Personligheder, som tilhører den Retning, men mens jeg ogsaa dèr har fundet noget godt, som jeg vil beholde, saa er det dog netop den Ledeløshed i dogmatisk Henseende, ligesom ogsaa i Henseende til den kirkelige Samfundsorden, som bestandig vil holde mig borte fra nogensinde at slutte mig til den Retning. Og derfor har Deres Brev glædet mig saa meget mere, fordi jeg ved mig i Overensstemmelse med de Grundsætninger, ja jeg kan godt sige med hvert Ord, som De deri udtaler.

Min Virksomhed er her i Uby, ja det fastholder jeg med Bestemthed, og Gud ved, at her er meget mere at gøre, end jeg formaar at udrette, som Herren vil have det gjort. Og naar jeg i et enkelt ekstraordinært Tilfælde har overskredet *μετρον του ζωου**)), da er det at henhøre til „Livets Tilfælde“, og jeg har in casu ikke turdet handle

*) 2 Kor. 10, 13.

anderledes; men ligesom dette ikke stemmer med de Grundsætninger, som jeg ellers følger i min Virksomhed, saaledes skal det ogsaa for Fremtiden vedblive at være noget meget „ekstraordinært“. Ligesaa maa jeg ogsaa fuldkommen slutte mig til, hvad De siger om det lidet nyttige i Disputeren med Sektererne og Disputeren med Lægfolk i gudelige Forsamlinger. Det har jeg næsten aldrig indladt mig paa, eller rettere, det er lykkedes mig ved Guds Naade, naar jeg har talt, at de andre har tiet stille.

Saa slutter jeg disse Linjer med Tak til Gud vor Fader, som ogsaa har ledet dette saa godt, at jeg har beholdt Dem, højærværdige Hr. Biskop, min gamle elskede Lærer, som min Ven, fuld af kærlige Følelser for mig. Ja, han fører al Ting herligt ud, og denne Sag har jo saaledes kun tjent til at knytte det gamle Baand endnu fastere.

Og saa ønsker og beder jeg, at vor Herres Jesu Kristi Naade maa være med Dem i Deres store hellige Gerning, og at vi altid maa blive befundne i den samme Tro omsluttede og forbundne med den samme Kærlighed.

Jeg skal bringe Dem min gamle Faders venlige Hilsen.

Deres med dyb Højagtelse
inderlig hengivne

Vilh. Beck.

Med dette Brev var denne kedelige Sag ude af Verden, og det gamle Tillidsforhold mellem Fader og Martensen genoprettet. Selvom Biskoppen stod noget fremmed overfor Faders Virkemaade, forstod han dog som den aandelige Mand, han var, at det var Livet, der brød frem, hvor Fader virkede, og dette bøjede han sig altid for.

Fader havde dog ogsaa enkelte Venner blandt Nabo-præsterne. Pastor Lind i Sæby er allerede nævnt. I „Erindringerne“ omtales en Pastor Knudsen i Bregninge, „en mægtig Tordenrøst“, kaldes han i et Brev fra den Tid. „Det var den fælles Tro“, der forenede ham med Fader.

I Omtalen af Vennerne blandt Præsterne maa her fremfor nogen anden nævnes *Johannes Clausen*, dengang

Kapellan i Stenmagle-Stenlille Sogne; thi der var ingen Præst, der kom til at staa Faders Hjerter saa nær eller fik saa stor Betydning for ham som denne lille varmtfølende og idérige Mand. De elskede hinanden som en David og Jonathan.

Dette Venskab var fra Gud, som havde sin lønlige Tanke dermed. Clausen skulde være den Ven, som tog Fader ved Haanden og førte ham frem til den Plads, hvor han skulde være det udvalgte Redskab, den styrende og ledende i Indre Mission.

Da dette Venskab begyndte, var der ingen af dem, som anede denne Guds Tanke. Herren lod dem gaa i flere Aar med Bindet for Øjnene. Der var noget, som har først maatte berede. De skulde begge dygtiggøres til den Gerning, Gud havde tiltænkt dem, og Venskabet maatte grundfæstes og styrkes saaledes, at de kunde paavirke hinanden i den Retning, som var Herrens Tanke med dem.

Fader og Clausen kendte vel hinanden fra Studenterdagene uden dog dengang at være Venner. Derimod havde de fælles Venner i *Viggo Gøtzsche* (den senere Biskop) og *O. C. Ipsen*; men paa den Tid var det, som Clausen og Fader ikke ret kunde finde hinanden.

Clausen, som i sine Studenterdage ofte var meget nervøs, bildte sig ind, at Fader havde ham til bedste med sine Vittigheder, var overlegen og saa ned paa ham.

I et Brev fra 1855 til Fader omtaler han selv Grunden til, at han følte sig udenfor Vennekredsen.

„Min Personlighed — skriver han — frembyder saa mange Mangler i intellektuel og conventionel Henseende, at jeg aldrig ret har kunnet hengive mig til den oplivende Tanke, at jeg af eder (Fader, Ipsen og Gøtzsche) betragtedes som Ven i Ordets indholdsrige Betydning. Jeg har bestandig betragtet mig som femte Hjul, der slæbtes efter

af gammel Vane, og ikke som ensartet Led eller Del i eders Kreds. Netop som min Karakter er, har dette ofte, og oftere end du tror, gjort mig fortrædelig og forknyt.“

Fader har utvivlsomt Ret i, at Clausens Nervøsitet indgav ham vrangte Forestillinger om de tre Venners oprigtige Sindelag. Og da disse tre ikke stod tilbage for hverandre i vittige Indfald og overstadig Lystighed, kunde dette maaske nok virke nedtrykkende paa den nervøse Clausen, uden at de sikkert nogensinde har villet have ham til bedste med deres Vittigheder.

Men saa brugte Gud Clausens Sygdom til at fjerne denne Hindring for Venskabet.

Clausen blev nemlig inviteret ud til Uby Præstegaard for en længere Tid for at faa Nerverne til Ro. Og i den Tid lagdes Grunden til det Venskab, som aldrig gik i Stykker, heller ikke da Fader og han mange Aar senere fik forskellige Anskuelser om enkelte kirkelige Spørgsmaal.

Men da Venskabet var grundlagt, grundlagt af Herren selv, fik de to Venner uvurderlig Betydning for hinanden. De kunde opmuntre og styrke hinanden, de kunde gensidig afslibe de skarpe Kanter og sige hinanden de smertefulde Sandheder, saaledes som det kan siges mellem to trofaste Venner, og Venskabet bliver kun knyttet fastere derved.

I Anledning af en af de mange Vanskeligheder, Fader maatte prøve i sine første Præsteaar, havde Clausen været paa Besøg i Uby. Bagefter skrev Fader til sin „kære og bedste Ven, du som har lært at gøre dig saa inderlig savnet“: „Nu jeg er ganske alene, nu føler jeg først tilfulde, hvilken Gave af Gud det var, at jeg havde dig saa længe hos mig; hvor meget har du dog ikke været for mig i den Tid! hvor mange herlige Vink gav du mig ikke! og hvor

mange herlige Grundskud gav du ikke min ulyksalige Forfængelighed, og hvor mangt et Ord nedlagde du ikke dybt i mit Hjerte, naar du selv maaske mindst anede det . . . Du maatte vist ofte føle dig trykket ved at være sammen med mig; jeg er saa haard, saa kantet og støder saa ofte dem, jeg nødigst vilde støde . . . Glem alt dette og behold det gode i Erindringen; noget maa du vist have fundet hos mig, siden du saa gerne var hos mig; glem det onde; og husker du det, da bed for mig, at du maa finde mig bedre, naar du atter kommer til mig.“

Kun sande Venner kan skifte Ord med hinanden paa den Maade. Og naar de sad i fortrolig Samtale eller skrev til hinanden, skjulte de intet. De kendte den sande Fortroligheds Velsignelse; de udtalte sig aabent om deres egne eller hinandens Fejl og Fejlgreb, og dette kunde deres Venskab taale; thi det hvilede paa hellig Grund.

Som tidligere fortalt, havde Fader sine Genvordigheder med nogle Nabopræster, og ung, som han var, med en hurtig Tanke og skarpe Ord kunde han maaske nok til Tider tage haardere paa sin Modstander end nødvendigt.

Dette foreholdt Clausen ham: „Om dit Forhold overfor dine Embedsbrødre har vi ofte talt; jeg har altid anerkendt, at dine Principper var bedre end deres, din Tro paa Evangeliet og dets Kraft stærkere; men jeg har troet, at du har vist Mangel paa kristelig Ydmyghed og Beskedenhed, den Ydmyghed navnlig, som erkender, at er en bedre Aand opkommet i mig, da skyldes den ikke mig selv, jeg maa derfor benytte den som en Gave, der ikke berettiger mig til at hæve mig hverken i Tanke eller Ord over andre, som ikke fik denne Gave.“

Fader svarede straks paa dette Brev, men ikke som den opfarende og fortørnede, der tilbageviste Beskyldnin-

gerne, nej, „min kære Ven! — skrev han — ædleste Menneske, som Gud endnu har ført sammen med mig! derfor skriver jeg allerede i Aften for straks at takke dig ... jeg har takket Gud saa længe i Gaar Aftes for dig og dit Brev...hvert Ord, du skriver, er saa sandt, saa sandt; hvor har Gud dog givet dig at se saa dybt i Menneskets Sjæl?“ Hvorefter Fader omtaler sin egen Natur med dens Vanskeligheder og Fristelser og sin Nyhed i Troen, og fortsætter saa: „Derfor er jeg saa fuld af Kanter, fordi først den prøvede og fuldvoksne Tro bærer Kærlighedens dejlige Frugter. Mit Forhold til Præsterne er visselig ikke som et Forhold til Embedsbrødre; men jeg har set det og angret det og besluttet det anderledes.“

I dette Brev ser vi ind bagved Forhænget i Faders Sjæl. Udvendigt kunde der være Kanter og et haardt Væsen, men bagved et ydmygt Sind, der lader sig lede af en trofast Ven, fordi han vidste, den Ven var givet ham af Gud. Og gennem Vennens Formaninger lærte han at „beherske sit Legeme og holde det i Trældom, at ikke han, der skulde prædike for andre, selv skulde blive forskudt“.

Fader skulde jo prædike for andre. Synd og Naade skulde han forkynde dem. Men han vidste, at den Prædiken blev den bedste, som først var prøvet i Præstens eget Hjerte og Liv. Eller som han udtrykte det engang, da han blev spurgt, om han holdt den samme Prædiken i Hovedsognet og Annekset: „Ja, det er saa nogenlunde den samme, ligesom Præstens Liv ogsaa nogenlunde skal være en Gjentagelse af hans Prædiken.“

Det var netop dette, de to Venner søgte at fremelske hos hinanden. De forstod begge, at Ydmyghed er en uundværlig Magt i Præstens Liv og Gerning, om der skal ud-

rettes noget for Herren. Og i deres Venskab var de ikke bange for at ydmyge hinanden, naar det gjaldt om at fjerne det, som stod det rette Tjenersind i Vejen.

Gennem Clausens Breve ydmygede Herren Fader, saa han fik Hindringerne at se. „Min Haardhed, mit kantede Væsen, min Forfængelighed“ kalder han dem og føjer til: „De er mine Laster, som nedbøjer mig og gør mig saa forknyt.“

I de Breve, hvor han saaledes omtaler sine Skrøbeligheder, vender han atter og atter tilbage til Sokrates' Ord: „kend dig selv“; Fader vilde kende sig selv helt til Bunds; alt, hvad der skjulte sig i Sjæledybet, skulde frem i Guds Ords klare Lys, for at hver Plantning, som ikke var af Gud, kunde blive oprykket med Rod, at hans Hjerte kunde blive det ydmyge Hjerte, hvor Livet i Gud ret kunde udfolde sig.

Netop fordi han fra sit Troslivs Begyndelse optog dette Arbejde saa grundigt og gennemført, hjulpet af sine bedste Venner og fremfor alt af Moder, blev han ogsaa den ydmyge Mand.

Saaledes har vi netop kendt Fader, som fik Lov at se ham i hans daglige Liv. Og saaledes møder vi ham atter og atter i hans Skrifter. Læs blot Forordet til „Erindringer fra mit Liv“: „Det stod for mig som et Vigtigmageri at skrive en Bog om mig selv... Et er, at Gud har stillet mig og mit Liv frem for Mennesker, et andet er det dog at ville stille sig selv frem.“ Eller følgende i samme Forord: „Et beder jeg alle Guds Riges Venner om at tro: at dersom mit Livs Erindringer ikke var flettet ind i Guds Riges Historie, men kun angik min egen Person, vilde de aldrig være fremkommet.“

Saaledes skrev Fader om sig selv, og saaledes pegede *Provst Zeuthen* paa hans Ydmyghed, naar han i Minde-

ordet sagde: „Verden troede, at Beck havde store Tanker om sig selv, men deri tog den fejl.“

Ja, Verden tog fejl, naar den mente, at Fader havde store Tanker om sig selv. Men han havde store Tanker om Guds Naade imod ham. Derfor var hans Ord saa myndige, naar han forkyndte Herrens Naade. Og han troede fast i sit Hjerte, at den betroede Gerning var givet ham af Gud, derfor kæmpede han saa uforfærdet, naar den blev angrebet. Men han vidste fremfor alt, at han var en Synder, der var vederfareet Barmhertighed, og derfor tog han saa ydmygt imod sine Venners Kritik.

Her kun et Eksempel. I sin Anmeldelse af Faders „Erindringer fra mit Liv“ kritiserede Provst Zeuthen ikke blot Bogen, men ogsaa dens Forfatter. I den Anledning sendte Fader ham et Brev, som kun indeholdt følgende: „Tak! gamle, kære, sanddru Ven!“

Saaledes taler ikke den, der har store Tanker om sig selv, men kun den, som har ydmyget sig for Herren og hans Naade, kan sende en redelig og sanddru Ven en saa ydmyg Tak.

Dette ydmyge Sind var virket af Gud i Faders Hjerte i hans Ungdom; Herren arbejdede selv med sin Aaand og sit Ord, men han tog ogsaa Mennesker til Hjælp, bl. a. Johannes Clausen.

De to Venner forstod at slibe hinanden af, de kunde ydmyge hinanden, saa de blev ydmyge. De var nemlig som et oplukket Gemme for hinanden, og de misbrugte aldrig denne Venskabets Velsignelse.

Da Clausen havde taget Embedseksamen og med en mindre Karakter end ventet, skrev Fader til ham:

„Deri ligger den faste, urokkelige Grundvold for vort Venskab, at vi intet skjuler, men aabent og ærligt afslører hinandens Fejl, som er saa vanskelige for os selv at faa Syn paa.“

Og da Clausen i sin Meddelelse om Eksamens Udfald havde kaldt det et „bristet Haab“, fortsatte Fader i sit Brev: „Hidtil ved du, at jeg ingen Fejl kunde se paa dig; nu kan jeg det; og dette er den store Anke, som jeg har imod dig, at ved dette Eksamensværk har du forladt Kristi Aand. Da du gik til Eksamen, havde du ikke den Fortrøstning, som det sømmer sig en Kristen, og som gør Hjertet saa tillidsfuldt. Da du saa et skønt Haab skuffet, havde du ikke den Hengivelse i Guds Vilje, som det sømmer sig en Kristen, og som giver Hjertet Fred. Kære Ven! det er ikke i Haardhed, at jeg skriver dette, men af det inderligste Venskab til dig... Det er jo dog, naar alt kommer til alt, kun et timeligt Haab, som er glippet, ja et af de allertimeligste; det er jo dog kun et Pengetab; og er det ikke at elske Verden og de Ting, som er i Verden, for meget? Jeg ved det, kære Ven! at du siger ja hertil, naar du faar ret set det i Kristi Lys; og jeg ved det, at saa bliver ogsaa dit Hjerte stille... O, gid jeg snart maatte faa et Brev fra dig, hvoraf jeg kunde se, at dette Venskabsord havde fundet dit Hjerte, saa jeg atter maatte høre den gode Bekendelse, jeg saa ofte har hørt af dig, til min egen Tros Styrkelse.“

I sit Svar skrev Clausen: „Dit Brev glædede mig, og heri ligger jo, at jeg erkendte, at dets Indhold var sandt, og at din Anke imod mig var fuldt berettiget. Naar jeg var mismodig over Udfaldet af min Eksamen, da indrømmer jeg, at jeg kun var det af Mangel paa Hengivenhed i Guds Vilje.“

Ved en anden Lejlighed havde Clausen klaget over private Vanskeligheder, han stod overfor, og de Fristelser, som derved pinte ham, saa Bønnen var ved at vige fra ham; da tilskrev Fader ham: „Tør du klage for lidt Fristelse? Kan du ikke bede, saa maa du „stride“ i Bønnen;

thi Gud vil, at vi mangen Gang skal fravryste ham Vel-signelsen . . . , min bedste Johannes, vær dog ikke altid et Rør, som bevæges hid og did af enhver Stemning, men plant Kristi Kors dybt i dit Hjerte.“

Hvor forstod de to Venner dog at hjælpe hinanden, uden Omsvøb fremdrog de Skrøbelighederne, men altid paa en saadan Maade, at selv de smertefulde Sandheder fandt Vej til Hjerterne.

Gud saa, hvad de kunde blive for hinanden, derfor gav han dem Frimodighedens og Sagtmodighedens Sind overfor hinanden.

Men Fristeren saa det ogsaa; kunde han derfor faa drevet en Kile ind i det Venskab, vidste han, hvor meget han kunde faa ødelagt for Gud og hans Rige. Og det er som oftest den gamle Adam, der er hans Haandlanger i Ødelæggelsesværket. Saaledes var det ogsaa, da han vilde fordærve Venskabet mellem Fader og Clausen.

Naar de to Venner kom sammen, drøftede de ikke blot de hellige og dybe Sandheder, men deres muntre og livlige Væsen kunde ogsaa gøre deres Samtaler lystige, isprængte med mange Vittigheder, som de begge havde et udpræget Talent for.

Naar de saaledes paa en god og forfriskende Maade lod deres Vid spille, kunde det dog ske, at den gamle Adam narrede dem, saa de kom til at saare hinanden. Dette skete engang paa en Rejse, hvor Clausen følte sig stødt af „nogle barnagtige Narrestreger“, som Fader havde fundet paa, for at Rejsen ikke skulde blive kedelig. Og Følgen var, at Brevvekslingen mellem dem blev afbrudt i lang Tid.

Dette blev i Længden Fader uudholdeligt, hvorfor han skrev til Clausen: „Min kære, gode Ven! tør jeg ikke nok kalde dig saaledes endnu? . . . jeg maa skrive til dig;

jeg kan ikke andet, kære Johannes! thi endnu er du mig bestandig lige kær, bestandig den gamle letbevægelige, men lige aabne og trofaste Ven.“ Hvorefter han omtaler den Velsignelse fra Gud, Clausen har været for ham og fortsætter saa: „Jeg ved det, at den gode Aand, som hvilede over os i de stille Timer under vort tidligere Samvær, ikke altid følger med mig ud i Livet; men vilde du — kunde du nænne derfor at forlade mig? O nej, vort Ven-skab hviler vist paa en fastere Grund, det hviler paa den fasteste af alle Grundvolde, det hviler paa Kristendom-mens Grund, paa fælles Tro, fælles Stræben, fælles Maal, og vi er sat til at hjælpe og vejlede hinanden mod dette Maal.“

Da var Clausen vundet tilbage og det gamle Venskab fornyet og — inderliggjort. Efter i sit Svar først at have omtalt Faders Fejl skrev han: „Er der Kulde i dette Brev? det forekommer mig, naar jeg læser det nu igennem. Denne Kulde maa bort. Jeg rækker dig Haanden med samme inderlige Glæde som forhen. O, den skændige Synd, som saaledes kan tage Glæden fra os. O, disse djævelske Ind-skydelser! Ja, hvor let bevægelig er jeg, vaklende som Sivet, men dog — Gud være takket — Kristi Kærlighed lyser dog ind i min Sjæl, det gør den i denne Stund, begge ser vi mod den lyse Kyst, vi vil ikke lade de mørke Skyer formørke vor Vej. O, jeg trænger saa meget, meget til dig; Daarskab at ville støde dig bort!“

Saa nær havde det været ved Venskabets Brist, men den gode Aand, Guds Hellig-Aand ledte dem atter til hinanden og knyttede Baandet fastere og stærkere end nogensinde før, saa Fader glad kunde skrive tilbage: „Vi er igen gode gamle Venner, hver med sine Svagheder, den ene ikke bedre end den anden; vi bedømmer ikke hinanden, vi hjælper hinanden (Clausens Ord i hans

Brev); tak, min kære, kære Johannes for disse Ord; det er saadan, det skal være.“

Ja, det var saadan, det skulde være, og saadan var det mellem de to Venner; thi Herrens Tanker med dem var, at de skulde hjælpe hinanden med at lægge *Grundstenen til Indre Mission d. 13. September 1861 i Stenlille.*

Dette var Guds lønlige Tanke med dette Venskab, derfor maatte det ikke briste, men skulde bevares med al sin Fortrolighed og Tillid, for at Fader kunde være lydige mod det himmelske Kald, da det i 1861 lød til ham: *kom og hjælp!* saa Herren kunde sætte ham paa den betroede Plads som „det udvalgte Redskab“ til at bære Korsets Evangelium ud i hele vort Folk og styre den Gerning, der skulde

naa ud over hele Landet, ja langt ud over Landets Grænser til vore Landsmænd i fremmede Verdensdele.

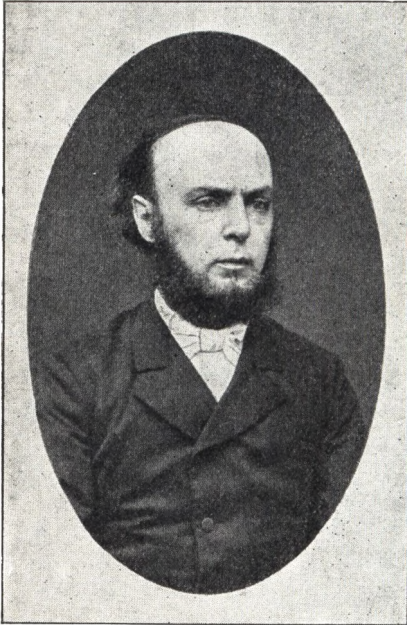
Inden den Dag kom med hint betydningsfulde Møde i Stenlille, havde Fader og Clausen dog ikke nøjedes med at pleje deres Venskab.

Efter at Clausen var blevet Kapellan i Stenmagle-Stenlille Sogne, besøgte de jævnligt hinanden, og dette

VILH. BECK

førte snart til Samarbejde. De kom til hinandens Bibellæsninger, og disse blev snart til Møder, uden at vel nogen af dem tænkte paa at kalde dem Missionsmøder, selvom de i Virkeligheden var det. Møderne holdtes i deres egne Sogne, og naar Kirkerne eller Skolerne ikke benyt-

JOHANNES CLAUSEN

tedes, var det ude i Gaarde eller Huse. Skovmøderne begyndte først, efter at Indre Mission var stiftet.

Naar de saaledes overværede hinandens Møder, talte de som oftest begge, og med deres smukke Sangstemmer, som passede saa godt sammen, bidrog de til at bane Vej for Ordet til Hjerterne. Ofte sang de tostemmigt, som naturligtvis gjorde sit stærke Indtryk paa Tilhørerne og i høj Grad fremelskede Sangen i deres Menigheder, saa de unge troende Skarer

ret lærte at udsynge deres Glæde i Herren.

Clausen, der blev Præst et Par Aar senere end Fader, havde i Uby set sin Vens Arbejde, som det var begyndt og slog an; og da han saa, hvorledes Herren arbejdede med og stadfæstede Gerningen dør, stod det ham klart, at hans Arbejde maatte gaa i et lignende Spor. Og her

var Fader hans Raadgiver og Hjælper baade med sin Nær-
værelse og gennem Breve.

Da Clausen begyndte at holde Bibellæsninger, kunde han ofte blive forsagt, naar det ikke gik saa godt, som han gerne vilde; og da maatte Fader altid opmuntre ham. Saaledes i et Brev fra 1858: „Jeg tænker ofte paa disse Bibellæsninger, som jeg var med at synge ind; de gaar vel godt, og du er vel ikke bange for Herrens Aand, at den ikke skal være stærk nok til at holde en Bibellæsning. Thi ikke sandt, kære Johannes! det er jo dog ham, der holder den bedst, naar vi uden Frygt giver os hans Ord og hans Aand i Vold, — og uden Menneskefrygt lader Ordet maale Menneskers Liv.“

Og nu Samarbejdet var begyndt, fremskyndede de bestandig hinanden paa Vejen og i Gerningen; Glæden over hvert et Menneske, der blev vundet for Kristus, delte de tilsammen, ligesom deres Sorger og Modgang var fælles Eje. Fælles i Glæde som i Sorg, saaledes vilde de to unge Præster fortsætte deres Venskab og leve med i hinandens Gerning.

Ogsaa rent timelige Spørgsmaal drøftede de med hinanden. Fader var jo praktisk anlagt, hvad ikke trykkede Clausen i nogen synderlig Grad. Derfor søgte han altid Raad i Uby. Skulde han anskaffe sig en Hest, gik der Bud derom til Vennen, han maatte besørge Købet; thi Clausen vidste, at skulde Faders praktiske Evne glippe, saa var der Præstegaardsforpagteren, min Onkel, som kunde lure Hestepangerne deres Kneb af.

Men det var dog først og fremmest Guds Riges Spørgsmaal, de drøftede i deres Breve.

Clausen havde mange Bryderier i sit Sogn, navnlig lagde Baptisterne ham mange Sten i Vejen.

I et Brev fra 1860 besværer han sig i stærke Ord her-

over: „Du gør dig ingen Begreb om — skriver han —, hvor vi er plagede med Sektvæsen. Du arbejder rigtig nok under gunstigere Forhold; thi du har dog kun Kamp med Vantroen, og de, du vinder ind i Menigheden, dem er du sikker paa at beholde. Men lige saa snart man her kan ved Guds Naade faa vakt Liv i en Sjæl, straks er Frimenighedsstifterne *Peder Pedersen, Grunnet* og navnlig Baptisterne ved Haanden og lægger Snarer for saadanne. Jeg var saa glad over to unge Gaardmænds Opvækkelse, og nu er de efter Sigende paa Vejen til at blive Baptister.“ Hvorefter han retter de stærkeste Bebrejdelser mod Nabopræsterne for deres Ligegyldighed overfor Sektvæsenet og deres Uduelighed til at modarbejde det. Deres „Kirker staar tomme, alle de dygtigere Konfirmander bliver straks Baptister“. Og baade Provst og Biskop faar deres glatte Lag, fordi de intet foretager sig mod Vildfarelsen.

Fader var enig med Clausen i hans Syn paa Baptisternes skadelige Indflydelse paa det nyvakte Liv og deres utilbørlige Fischen i rørte Vande. Derimod kunde han ikke bifalde hans stærke Angreb paa Biskop Martensen, sin gamle Lærer, som han ærede og elskede. Her kunde han ikke tie, men maatte sige det rent ud, og han gjorde det paa en saare skøn Maade, naar han skrev:

„Jeg har et lille Ord — om du vil: formanende Ord — at sige dig, og du vil nok modtage det i Kærlighed; det er angaaende Martensen, — jeg elsker denne Mand, ja elsker ham i Ordets sande, fulde Betydning, — og vil vedblive at elske ham . . . jeg takker Gud for ham baade for min egen Skyld og for Kirkens Skyld; thi jeg skylder ham eller Gud gennem ham uendelig meget.“ Og efter at have omtalt Mangler og Svagheder hos Biskoppen fortsætter Fader: „Han har dog været en Troens Lærer for mange.

mange Præster, han er dog en Troens Prædikant, hvor som helst han oplukker sin Mund...kære Ven! han har været vor Lærer, er vor Biskop, og endnu mere vor Broder; lad os kun se hans Fejl, men lad os samle dem allesammen i daglig troende Forbøn for ham.“

Saaledes lettede Fader sit Hjerte, naar han mødte noget hos Vennen, som han havde Mishag i, og som han vilde rette, for at Clausen ikke skulde rette sit Skyts mod Provst og Biskop, da det dog ikke var dem, men Sektvæsenet, som lagde Sten i Vejen for hans Gerning. Og Clausen tog godt mod sin Vens Ord og lovede at ville søge det rette Sind hos Gud overfor Biskoppen.

I Brevene fra denne Tid, hvor de to Venner meddelte hinanden alt, hvad der rørte sig i deres Sogne, omtaler Clausen ogsaa *Indre Missionsforeningen*.

Fader kendte dengang saa godt som intet til den Forening. Den virkede jo ikke paa hans Egn. I 1858 havde han vel paa en Rejse truffet *Pastor Rønne*, Foreningens Formand, som formodentlig havde hørt Rygtet om Faders nidkære Arbejde i Uby og derfor opfordrede ham til at hjælpe med i Missionens Arbejde, men fik Afslag. Og Fader følte sig bekræftet i sit Afslag, da han hos andre Præster hørte Rønne omtale som en Mand, der vilde føre de unge ind paa farlige Veje.

Clausen derimod havde Foreningen paa nært Hold, og den interesserede ham, selvom han ikke var tilfreds med den i dens daværende Skikkelse, hvor den vel havde en Præst til Formand, men dog væsentlig beherskedes af Lægmænd.

Blandt Clausens Nabopræster blev Missionsforeningen ofte drøftet og var Forhandlingsemne ved deres Konventer.

I den Anledning skrev Clausen til Fader: „I den senere

Tid har jeg tænkt meget paa den „*indre Mission*“. Vi har to Gange haft den for i vort Konvent, navnlig ved et foreleden i Sorø. Det blev mig overdraget at referere vore Anskuelse til Rønne for om muligt at faa Missions sagen paa Fode; nu staar den og falder og er ikke sig selv klar. Jeg har i den Anledning tilskrevet Rønne for at erholde af ham en Erklæring, om han vil tiltræde de af os opstillede Grundsætninger.“

Hvilke disse Grundsætninger har været, skal senere omtales.

Indre Missionsforeningen var stiftet 7 Aar tidligere paa et Møde i *Ordrup* ved Ringsted 17. September 1853, men fremtraadte udelukkende som en Lægmandsforening med Gaardmand *Peder Pedersen* i Nyrup, Stenmagle Sogn, som Formand og *Jens Larsen* (Smeden fra Kirkeværlose) som eneste Udsending.

Naar den begyndte som en Lægmandsforening, var det ikke i Opposition til Kirken eller dens Præster, men udelukkende fordi Præsterne, trods indbudte, udeblev fra Stiftelsesmødet.

Dog blev Foreningen ikke kirkefjendsk derfor. Dens Stiftere og Venner var Kirkens tro Mænd og vilde gøre deres Gerning paa Naademidlernes og den kirkelige Bekendelses Grund for ved Guds Naade at virke til Livets Vækkelse i de døde Masser.

Aaret efter besluttedes det at udgive et Blad, „*Den indre Missions Tidende*“, hvis Redaktion overdroges til Bomuldsvæver *Peder Sørensen* i *Ordrup*.

De Mænd, som stiftede Foreningen, hørte til de grundtvigske Kredse, og for saa vidt har Fader Ret, naar han skriver, at *Indre Mission* er Grundtvigianismens Barn, og følger til: „Det er ikke smukt af Grundtvigianerne at

LANDSBYEN ORDRUP

tale ilde om den, fordi Barnet er vokset og blevet myndig og vil leve sit eget Liv.“

Paa sin første Missionsrejse kom Jens Larsen til „det hellige Land“ Syd for Slagelse, hvor han kom i Forbindelse med *Pastor C. F. Rønne i Høve*.

P. PEDERSEN. Nyrup.

Denne fromme Præst med en levende Længsel efter at se Guds Rige brede sig i Folket, hilste med Glæde den nye Bevægelse, som netop i lang Tid havde været hans lønlige Ønske. Og han blev den første Præst, der sluttede sig til Indre Mission.

Jens Larsen var en ualmindelig flittig Arbejder for Guds Riges Fremme, han rejste om paa Øerne og i Jylland og prædikede tidligt og silde og blev overalt agtet for sin Nidkærhed.

Det var imidlertid noget nyt, at en Lægmand rejste om og prædikede, og det Spørgsmaal mødte af og til Jens Larsen, om han var ordineret. Man havde dengang svært ved at sætte sig ind i, at en uordineret Mand var Ordets Forkynder; og den Tanke blev fremsat, at man skulde søge at faa ham ordineret, hvilket Ministeriet dog afslog.

Dette Ordinationsspørgsmaal havde dog ogsaa sine

Modstandere indenfor Missionsforeningen, bl. a. „Missionstidendes“ Redaktør.

Navnlig ved Foreningens Halvaarsmøde i København

C. F. RØNNE

16. Marts 1858 gik Bølgerne meget højt om dette Spørgsmaal, og bagefter fortsattes Striden bittert og voldsomt i Bladet, saa P. Sørensen tilsidst fratraadte Redaktionen og udgav selv et nyt Blad, „Sendebudet“.

Den første Modsætning indenfor Foreningen var kommet frem, og selvom Arbejdet fortsattes og Jens Larsen utrættelig og selvforægtende vedblev med sine Missionsrejser, samtidig med at han havde overtaget Redaktionen af Bladet, var Modsætningen der alligevel.

For at faa mere Fasthed i Foreningen blev der i Foraaret 1857 afholdt en Generalforsamling, hvor der danndes en Bestyrelse paa 4 Medlemmer, valgt paa 3 Aar; ogsaa her blev den før omtalte Peder Pedersen valgt til Formand.

Denne nye Ordning styrkede Foreningen, idet mange tidligere havde opfattet Missionen som Jens Larsens egen Sag.

Denne Missionær havde ved sin utrættelige Nidkærlighed vundet mere og mere Yndest, men mere end han kunde bære. Selvraadighed begyndte at faa Magten over ham, og han kom i Strid med Missionens Formand, mod hvem han rettede tilslørede Beskyldninger for at have „svigtet Pagten og oprettet en ny Salighedsorden“.

Denne Strid endte med, at P. Pedersen trak sig tilbage fra Formandspladsen ved Efteraarsmødet i Ordrup 1858, og *Pastor Rønne* valgtes i hans Sted.

Den aftraadte Formand brød derved med Missionsforeningen og dannede med sine Venner en Frimenighed, den Frimenighed, som senere skulde volde Johannes Clausen saa mange Bryderier.

Med Pastor Rønne som Formand blev Missionens Tilknnytning til Kirken officielt fastslaaet. Men den Modsætning, som tidligere var fremkommet, var der dog stadig, og Jens Larsen blev den, som mere og mere forøgede den.

Han havde været med fra Begyndelsen og vel ogsaa baaret den tungeste Del af Byrden; men han havde ikke agtet paa sig selv, at han kunde bevares i Ydmyghed, uagtet

Herren dog havde sendt ham alvorlige Prøvelser med Sygdom i Hjemmet.

Og de mange, som ved ham var hjulpet til Troen, for-gudede deres aandelige Vejleder og fristede ham derved til Overmod. Han vilde ikke respektere „det gejstlige Overhoved“ (Pastor Rønne), valgte sine egne Veje uden at give Bestyrelsen Meddelelse om sine Møder, saa denne ikke kunde følge hans Færd. Dertil kom, at han forkyndte vildfarende Anskuelser dels om Bibelen som Guds Ord og dels om Daaben.

Saaledes udviklede Jens Larsen sig til at blive den om-stridte Person, der vilde have sprængt Missionsforeningen ved Mødet i Stenlille 13. September 1861, om ikke Her-ren havde faaet Tag i de to unge Kapellaner fra Uby og Stenmagle.

Mens Fader hidtil havde stillet sig afvisende og ufor-staaende overfor Indre Mission, havde Clausen sluttet sig til den ved dens Efteraarsmøde 1860 og med sine rige Evner stillet sig til dens Tjeneste.

Ved Foraarsmødet i Høve 1861 var han til Stede og fremlagde de før omtalte Grundsætninger fra *Sorø-Kon-ventet*, gaaende ud paa, at Missionsforeningen skulde bringes ind under Biskoppernes Myndighed, idet Konventet hævdede, at Landets Biskopper skulde autorisere For-eningen, hvilket af Hensyn til „den kirkelige Orden“ skulde ske ved, at Missionens Udsendinge først skulde prøves af Biskopperne.

Rønne, som bifaldt Forslaget, fik ikke Medhold hos den øvrige Bestyrelse; dog ønskede man, at de ledende Grundsætninger for Missionen maatte blive mere kendte, og at „en større Tilslutning af de troende Medlemmer baade af Lærer- og Lægstanden paa det af Bestyrelsen vedtagne Grundlag kunde finde Sted.“

Dette lykkedes i nogen Maade ved *Ydre Missionsmødet* samme Aar i *Aarhus*, hvor Rønne lagde Sagen frem og viste, at *Indre og Ydre Mission* er „*Tvilling-søtre* af den samme Moder, Guds levende Menighed“.

Saaledes saa *Indre Mission* ud, da *Efteraarsmødet* skulde holdes i *Stenlille d. 13. September 1861*.

Udadtil i Orden med en voksende Forstaaelse hos Kirkens Mænd, indadtil fyldt med Sprængstof.

Denne alvorlige Fare saa Clausen, og med sit varme Hjerter for Guds Rige besluttede han at ville gøre noget, for at det, som var fra Herren, maatte bevares som Herrens. Og han kendte sin trofaste Vens Nidkærhed for Guds Riges Fremme, Vennen fra Uby; ham maatte han have med, han som havde været med ham i alt i de svundne Aar.

Nu var Herrens Time inde for Fader, nu var det Øjeblik kommet, hvor Gud havde Brug for sit „udvalgte Redskab“.

Tjeneren var modnet til den store Gerning, og Johannes Clausen var den Ven, som alene vilde være i Stand til at overtale Fader til at sige ja til dette himmelske Kald.

Clausen bad ham om at tale ved det paatænkte Møde i *Stenlille*, og Fader sagde ja. „Jeg har altid haft den Regel — skrev han mange Aar efter i sin Omtale af dette Møde — aldrig at sige nej, naar nogen forlangte mig til at prædike, dersom jeg da paa nogen Maade kan, og allermindst vilde jeg da sige nej til min kære Ven Johannes Clausen.“

Nej, derfor havde Gud inderliggjort Venskabet mellem de to unge Præster, saa Fader ikke kunde sige nej i det Øjeblik, han kaldtes til den nye og for ham endnu saa ganske fremmede Gerning.

Pastor Rønne havde vel et Par Gange opfordret ham til

at hjælpe i Missionens Arbejde, dels som før nævnt i 1858 og dels senere i 1860, men begge Gange forgæves. Fader havde faaet en vrang Forestilling om Missionen, hvilket stammede fra hans Studenterdage, hvor han havde læst i Avisen om en Missionsforening paa Ringstedegnen, og at en Pastor Rønne havde stillet sig til dens Tjeneste, men at Lægfolket kun vilde taale ham som Broder, ikke som Præst. Dette sidste maa dog vist staa for den Avis' egen Regning; thi en Kendsgerning er det, at de Lægfolk, som stiftede Foreningen, ikke blot gjorde dette paa Kirkens Grund, men at de ogsaa gerne vilde have Præsterne med, og at det alene skyldtes disses Udeblivelse, at Missionen begyndte som en Lægmandsforening. Ja, P. Pedersen, Jens Larsen og hvad alle disse gode Mænd fra Grundlæggelsesmødet i Ordrup nu hed, var blevet stødte paa *Pastor Blædel*, fordi han trods indbudt ikke mødte. Han var nemlig i Ringsted den Dag, men efterkom ikke Indbydelsen, alene fordi det var ham umuligt at faa Befordring til den lange Vej til Ordrup.

Den omtalte Avisartikel fra Faders Studentertid havde ikke givet ham høje Tanker om Missionen og endnu mindre om Rønne, som han dengang regnede for „en Natue af en Præst“. Senere forstod han, at denne Præsts Ydmyghed var Herrens Middel til at knytte Baandet mellem troende Præster og Lægfolk.

Men for at forstaa dette maatte Fader først selv i Berøring med Indre Mission og dens Formand. Dette skete paa det oftnævnte Møde i Stenlille, der er blevet et af de betydeligste i vor Kirkes Historie i det 19. Aarhundrede.

I Anledning af dette planlagte Møde havde Clausen skrevet til Fader: „Jeg anser det for givet, at du kommer i det mindste et Par Dage tidligere, for at vi kan i For-

vejen tale sammen. Det forekommer mig, at man enten bør opgive den hele Missionssag eller ogsaa se at tage den (eller søge den fremmet) paa en hel anden Maade, end nu sker. Det er mig imidlertid ikke klart, hvorledes man skal behandle den Sag.“

Clausen var raadvild, og Fader kendte saa godt som intet til hele Sagen, og med disse Forudsætninger drog han til Stenlille for at prædike ved Mødet. Men hvad skulde han prædike, ukendt som han var med det hele? Men „saa satte jeg mig til Skrivebordet og konstruerede Indre Mission, som jeg tænkte mig, den burde være,“ udtalte han engang.

Fader har dog ikke været ene ved sit Skrivebord, Guds Aand gav ham Teksten, Luk. Ev. 5, 1—11, om Peters Fiske-dræt og lod ham i den Begivenhed fra Genezareth Sø se hele Indre Missions Gerning, som den „burde være“, og som den til denne Dag er øvet iblandt os.

En saa mægtig „Programtale“, som denne Prædiken var, og som har været retledende gennem Slægtled, kan kun gives af Guds Aand. Hvor tankeklar og praktisk Fader nu end var, saa vilde disse menneskelige Evner dog ikke have slaæet til, kun hengivne i Aandens Tjeneste kunde de bruges til at fremme Guds Riges Arbejdsplan.

Med Myndighed fremdrog Fader i sin Prædiken de to Farer, som truede Indre Mission, nemlig Præsternes Foragt for „Lægmandsfiskeriet“ og det troende Lægfolks Fristelse til at agte Præsteembedet ringe og at mene, at „Lægmandsfiskeriet var nok saa godt som Præstefiskeriet, og at de skriftkloge Præster i Grunden slet ikke er nødvendige“. Hvorefter han lagde „de skriftkloge“ og „de troende Lægmand“ paa Sinde ikke at lade haant om hverandre, men at de som Medbrødre maa vinke ad hverandre og hjælpe hverandre med at fange Mennesker.

STENLILLE KIRKE OG SKOLE

Dette var den store Tanke i Faders Prædiken, som gjorde Missionsforeningen til „*Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark*“, og som har været den bærende Tanke i dette velsignede Arbejde indtil denne Dag.

Denne Tanke var fra Herren, derfor er ogsaa de mange Dødsattester over Indre Mission ved Faders Død blevet falske Attester.

Nej, det Arbejde kunde ikke dø, fordi Herren kaldte sin gamle tro Tjener hjem; thi Arbejdet hviler paa Herrens Tanke om Samarbejde mellem Apostlene og deres Stalbrødre, mellem Herrens indviede Tjenere og det troende Lægfolk.

Denne Tanke, som Fader fik fra sin Herre og Mester at bære frem i hin Prædiken, førte han ud i Praksis ved *Generalforsamlingen*, som holdtes i Skolen efter Guds-tjenesten.

Til en Begyndelse saa det ikke ud, som Tanken skulde blive virkeliggjort; det tegnede meget mere til, at hele Indre Mission skulde sprænges, hvilket vilde have været til ubodelig Skade for vor Kirke, en Ulykke, som ikke lader sig udmaale.

Det var *Jens Larsen*, Striden stod om. Dagen før Mødet havde Bestyrelsen forhandlet med ham og opfordret ham til stille at trække sig tilbage af de før omtalte Grunde, for at der ikke skulde blive Splid ved *Generalforsamlingen*.

Dette hverken vilde eller kunde han, og saa maatte Sagen frem ved *Generalforsamlingen*. Det blev et Rabaldermøde, hvor de to Lejre for og imod *Jens Larsen* talte haarde og ukærlige Ord til hverandre, og stærke Beskyldninger blev rettet mod Bestyrelsen.

Pastor Rønne vilde forlige de stridende Parter, samtidig med at han søgte at vise, hvor nødvendig det var for

Bestyrelsen at afskedige Jens Larsen, da mange havde mistet Tilliden til ham paa Grund af hans nye Lærdomme.

Det hjalp dog altsammen intet. Jens Larsens Parti var stort, og de vilde ikke slippe ham, saa var der intet andet for Bestyrelsen at gøre end at træde tilbage.

Alt syntes nu at være i Opløsning. Fader havde hidtil været tavs Tilhører og undrede sig med Forfærdelse over, at dette skulde kaldes „den Indre Mission“.

Men pludselig greb han ind i alt Virvaret, og med stærke Ord revsede han Forsamlingen for dens Opførsel.

„Jeg var taget til dette Møde — sagde han — i Forventning om at mødes med Guds Folk, men jeg har længe siddet og tænkt paa, om jeg ikke snarere var kommet til et Marked blandt halvfulde Verdensmennesker, som skældte hverandre ud, indtil de endte med at slaas.“

Dette bragte Forsamlingen til Tavshed; men dermed var Fader ikke beroliget. Da Bestyrelsen var traadt tilbage, saa han klart, at det hele vilde ende i „Sektvæsen eller anden Galskab, dersom den Indre Mission skulde overgives i de Menneskers Hænder“. Han „bad i Jesu Navn“ Rønne om at vedblive at være Formand.

JENS LARSEN

Efter nogen Betænkning indvilligede Rønne deri, der-
som Clausen ogsaa vilde træde ind i Bestyrelsen. Clausen
stod vaklende, men sagde tilsidst ja paa Betingelse af, at
Fader ogsaa vilde gaa med.

Saaledes kom Fader ind i den Indre Mission, som han
tjente i 40 Aar, fordi han vidste, det var Herrens Tjeneste.
Men det var sandelig ikke, fordi „han selv vilde skabe“
en Bevægelse, som *Dr. phil. Moltesen* skriver i Salmon-
sens Konversationsleksikon, ganske uden Forstaaelse af
Fader og hans Livs Gerning; og det er saa meget mere
uforstaaeligt, som Doktoren selv angiver min Faders Livs-
erindringer som Kilde. Dèr maa *Dr. Moltesen* vel ogsaa
have læst Side 55, hvor Fader skriver: „Det var aldrig
min Tanke, at jeg skulde komme til at arbejde udenfor
den Kreds, hvor jeg var sat, eller at mit Navn skulde blive
bekendt derudenfor. Naar jeg gik rundt i Sognet for at
banke paa hos Folk i Jesu Navn, syntes jeg, at det var
saa umaadelig stort, at jeg lille Menneske var blevet saa
meget betroet, og kunde jeg faa Lov at gaa der stille og
ubemærket og udrette lidt i min store Herres Tjeneste,
vilde jeg være saare glad og taknemlig.“

Nej, Fader vilde visselig ikke selv „skabe noget“. Her-
ren maatte tvinge ham ind i Præstegerningen og med Bind
for Øjnene senere føre ham ind i Indre Mission, til den
Gerning, Gud i sin Naade havde udvalgt ham og gjort
ham skikket til i Aandens Skole.

Nu stod Fader ved sin store Livsgernings Begyndelse
med en fast Tro paa, at det var Herrens Gerning, en Tro,
som aldrig vaklede. Saaledes maa vi se paa hans Arbejde
gennem de mange Aar; og saaledes maa vi se paa ham
selv, naar han stod i Kampen, hvor den var hedest. Han
kæmpede ikke for at værne sin egen Person, men angreb
nogen Indre Mission, fandt de i ham altid en vaagen Mod-

stander, der ikke stod med rustent Sværd i Skeden, men altid kampberedt, altid rede til at værne om den Sag, der var betroet ham af Herren.

Ofte er han blevet misforstaaet, naar han stod som den uforfærdede Stridsmand og med stærke Ord slog sin Modstander af Marken, som om han talte i Vrede og Ubeherskelse. Nej, ingen af Delene, men Nidkærhed for Herrens Sag gjorde hans Ord myndige og uigendrivelige.

Personlige Angreb rørte ham ikke. Som oftest ænsede Fader dem ikke, og gjorde han det, udviskede han de personlige Fornærmelser med en vel turneret Vittighed. Her blot et Eksempel. Ved et Møde i København var en Deltager fremkommet med nogle ret ubehændige Udtalelser, som, om de blev taget højtideligt, nok kunde være fornærmende imod Fader, og der var Stilhed i Salen, da han skulde svare paa Angrebet. Men Stilheden udløste sig i en mægtig Lattersalve, da Fader sagde: „Man skal ikke tage N. N.s Ord saa højtideligt; han har nemlig saa lange Ben, og saa forløber man sig saa let.“

Kun én Gang mindes jeg, at Fader har paakaldt Rettens Hjælp overfor Fornærmelser, og dette gjorde han kun, fordi han mente, Guds Rige vilde lide Skade, om de forblev upaatalte.

Et københavnsk Blad havde for at reklamere for sig selv bragt en skammelig Løgnehistorie til Torvs om Fader. Der blev saa anlagt Proces, og da Bladets Redaktør mærkede, det var Alvor, bad han ynkeligt for sig og tilbød offentligt Dementi. Men Fader lod Processen gaa sin Gang, og Redaktøren fik en klækkelig Bøde, sikkert større end den indhøstede Fortjeneste paa Løgnehistorien.

Og saa blev denne Proces kun anlagt for Guds Riges Skyld. Blev dette angrebet, og særlig naar Angrebet gjaldt Faders Hjertebarn, den Indre Mission, da var Sværdet

draget med det samme, og det skulde være en behændig Modstander, der kunde parere hans Hug.

Som en saadan Stridsmand er Fader sikkert bedst kendt af dem, der stod ham paa Afstand; thi de saa ham sjældent uden paa Kamppladsen. Og det var jo ogsaa til Kamp, Herren kaldte ham hin Dag i Stenlille. Da traadte han frem fra sin stille Virkekreds i Uby, frem til at blive Danmarks Præst.

Dengang tænkte Fader næppe de Tanker, men senere forstod han det, som han engang udtrykte det paa en Køretur med Pastor Blauenfeldt (Faders første Kapellan), da de passerede Sognegrænsen, og Blauenfeldt bemærkede: nu kører De ud af Deres Sogn: „Mit Sogn — svarede Fader —, hele Danmark er mit Sogn!“ Dette var hverken Hovmod eller Vigtigmageri, men den fulde Sandhed.

Dette laa dog ikke i Luften ved Mødet i Stenlille; for Menneskeøjne saa det mere ud, som Indre Mission dengang laa for Døden, end at den skulde blive det store Træ med Grene ud over alle Samfundslag i vort Folk.

„Kirkelig“ var Missionen dog blevet; tre Præster og to Lægmand udgjorde Bestyrelsen, og paa Generalforsamlingen vedtoges det, at „Foreningen slutter sig hjerteligt til den hellige almindelige Kirke og dens lutherske Afdeling her i Landet, anerkender dennes kirkelige Embede . . ., og at dens Opgave er ved Ordets Forkyndelse at arbejde sammen med Kirkens Lærerstand til Kristi Legemes Opbyggelse, at det maa vokse til Mands Modenhed, til ham, som er Hovedet, Kristus“.

„Templet i Ordrup var nu i Stenlille blevet en Kirke“, som Pastor Blauenfeldt skriver i „Den Indre Missions Historie“.

Og dette var Missionens Lykke; thi var de to unge

Præster, Fader og Clausen, ikke traadt til og havde ført Missionsforeningen ind i det kirkelige Spor, var den utvivlsomt havnet i Sektvæsen eller Sværmeri.

Nu laa der det store organiserende Arbejde, og det var væsentlig Fader og Clausen, som tog dette op, Clausen med de mange Idéer, Fader med sin særlige Evne til at „prøve alt og vælge det gode“, selvom de to unge Præster aldrig glemte at tage sømmeligt Hensyn til „Gamle Rønne“, han var jo deres Formand, og ingen af dem tænkte paa eller forsøgte at rive ham Tømmerne af Haand. Tværtimod stod de med dyb Ærbødighed overfor den gamle Præst, den første i Danmark, som havde rakt Haanden ud til Samarbejde med det troende Lægfolk.

Men Fader og Clausen var jo unge og allerede skoledede i Missionsarbejde indenfor deres egne Sogne. Det faldt derfor naturligt, at Arbejdet væsentlig blev lagt til disse to unge arbejdsdygtige og arbejdsvillige Præster.

Og de arbejdede som to, der ved fælles Kræfter skulde løfte den tunge Byrde. De vilde ikke lave noget nyt, men hvad der duede i det gamle blev taget op og ført videre.

Paa Clausens Foranledning udsendtes der et Indbydelsesskrift med Faders Prædiken fra Stiftelsesdagen; og i dette Skrift gjorde Bestyrelsen rede for, hvad den Indre Mission var, og hvad den vilde, et Samarbejde mellem troende Præster og Lægfolk til Guds Riges Fremme i vort Land. Og med dette Maal for Øje udsendte den troende Lægfolk som „Evangelister“ (Missionærer), Mænd med godt Vidnesbyrd i Menigheden og prøvede af Bestyrelsen, om de havde aandelig Visdom til at kunne forkynde Evangeliet. Endvidere udsendtes Kolportører, som ikke maatte tale i Forsamlinger, men vidne ved Husbesøg og søge at afsætte gudelige Bøger, der var godkendte af Bestyrelsen til Salg.

Kolportørernes aandelige Lødighed blev ligeledes prøvet af Bestyrelsen, og at de ikke førte andet med sig i deres Bogtaske, end hvad der kunde tjene til Guds Riges Fremme, at det ikke skulde gentage sig, hvad engang skete, at en Kolportør medbragte to Tasker, en med gudelige Skrifter, en anden med Tandbørster; og den sidste blev altid favoriseret, naar det gjaldt at omsætte Indholdet.

Fra Nytaar 1862 overtog Fader Redaktionen af „Indre Missionstidende“, et Arbejde han var selvskreven til baade paa Grund af sin Tankeklarhed, der gjorde ham det let at behandle en Sag, og paa Grund af sin stilistiske Dygtighed. Viggo Lund gaar saa vidt i sin Ros af Fader som Stilist, at han siger: „han var temmelig enestaaende i den danske Litteratur i saa Henseende.“ Og V. L. har utvivlsomt Ret. Fader havde nemlig den ret enestaaende Evne som Forfatter, at hans Stil aldrig ledte Læserens Opmærksomhed bort fra Indholdet. Saa ligefrem og naturlig var hans Skrivemaade, saa ukunstlet og ligetil, saa fri for Aandrigheder eller Sprogblomster, saa man glemte Formen for Indholdet. Videre kan en Forfatter ikke naa i Fremstillingsmaade, naar han da virkelig skriver for at klare Tanker og Meninger, og ikke blot og bart for at optræde som Ord-Jonglør. Og saa faldt det Fader saa let at skrive. Man undrer sig, naar man ser hans Manuskripter, saa godt som ingen Rettelser eller Overstregninger. Det hele laa klart i hans Tanke, før han skrev. Og tog han saa Pennen, gled den let hen over Papiret, til alt var nedskrevet.

Viggo Lund stod en Dag i stille Beundring ved Faders Skrivebord, mens en Artikel til „Annekset“ kom til Verden. Pludselig afbryder Lund ham: „Du er dog et lykkeligt Menneske, som vi andre kan misunde os grønne over.

Sidder du ikke dèr og skriver din lange Artikel uden at standse eller rette, mens vi andre atter og atter maa lægge Pennen, rette, strege over og begynde forfra, naar vi skal skrive.“

Lund har Ret, naar han skriver, at denne stilistiske Evne er ganske blevet overset hos Fader. Og dog bidrog den netop i saa høj Grad til, at hans Artikler og Bøger med deres rige Tankeindhold greb Læseren og fik saa stor Udbredelse.

Udrustet med disse Evner overtog Fader Redaktionen af Missionstidende og ledte den saaledes, at den fra et lille Maanedssblad med 100 Abonnenter i 1862 voksede til et Ugeblad med 18,000 Holdere ved hans Død 1901.

Det er velkendt, at Fader foruden at passe sit Embede holdt de mange Møder ud over hele Landet. Dette tog sin Begyndelse, da han og Clausen var traadt ind i Missionens Bestyrelse, men kun i ringe Maalestok sammenlignet med senere. De fleste Kirker var lukket for de to unge Præster, saa Møderne holdtes enten i Skolerne eller i Gaarde og Huse. Men om Sommeren valgte de Skovene.

Dette var noget ganske nyt og virkede med Nyhedens Interesse, saa Folk strømmede til i hundredevis. Der var naturligvis ogsaa dem, der forargedes over disse Skovmøder, navnlig indenfor Præstestanden. Og med den Fremsynethed, som Modstandere af ethvert nyt Fremskridt i Guds Riges Arbejde mener sig udrustet med, blev der spaaet de frygteligste Følger af Skovmøderne, de vilde blive til Kommers og Forargelse og ende med Svir og Sværm. „Men alt dette beskæmmede Gud; der var saa stille som i en Kirke,“ skriver Fader.

Nej, der kom hverken Svir eller Sværm ud af disse Møder, men Hundreder og atter Hundreder Menneskers Frelse blev Frugten.

Men Modstand og Uvilje var der fra mange Kanter. Selv Biskop Martensen var uvillig stemt derimod og blev ved dermed til sine sidste Dage.

I Slutningen af hans Liv besøgte Fader ham efter et Ulvedalsmøde. Ved den Lejlighed udtalte Biskoppen sig imod Skovmøderne. De var ikke efter Herrens Mening, han vil, vi skal tale i hans Helligdomme; selv talte han i Templet og Synagogerne; hvortil Fader svarede: „Det forekommer mig dog, at Kristus engang holdt en Tale, der kaldes Bjergprædikenen.“

Fader elskede Skovmøderne. Hans Kærlighed til Naturen følte sig hjemme dèr, og hans udprægede Evne til at lade de hellige Sandheder spejle sig i Naturens Liv kom rigtig til sin Ret ved disse Møder. Nogle af hans skønneste og mest betagende Prædikener stammer fra Skovmøderne. Omgivelserne, han stod i, gav ham ofte Teksterne, eller rettere oprullede Guds Ords Indhold for ham, saa han i mægtige Malerier fremstillede Frelsens Sandheder for Tilhørerne. Saaledes ved Mødet i *Sneveris Skov* ved Kalundborg 1863 (det første Skovmøde Fader har holdt), hvor han talte over „Hvad Skoven fortæller“; hver Gren og Kvist over Tilhørernes Hoveder fik Tunge og hviskede en hellig Sandhed fra Gud.

Folk strømmede til i store Skarer, hvor Fader holdt sine Møder. Men det var ikke lutter Velvilje, der slog Kreds om hans Talerstol. Der var ogsaa dengang dem, som blev vrede over hans Prædikener. Han fortæller selv i sin „Konfirmandforberedelse“ om en Mand, der var blevet meget vred over hans Prædiken. Og da Fader ved Slutningen bekendtgjorde et nyt Skovmøde senere, besluttede denne Mand at komme til Stede, og første Gang Fader nævnte Satans eller Helvedes Navn, skulde han faa en Sten i Hovedet.

I den Hensigt mødte han den bestemte Dag med Lommerne fulde af Sten. Han blev imidlertid selv ramt i Hjertet af Ordet, før han fik Lejlighed til at sende den første Sten mod Fader. Og nu havde han ikke mere Brug for Amunitionen, hvorfor han til stor Undren for de omkringstaaende tømte Lommerne for deres Indhold.

Med dette Menneskes Omvendelse og mange med ham beseglede Herren disse Skovmøder.

Det var hovedsagelig i den vestlige Del af Sjælland, Møderne holdtes, og som oftest var der flere Talere. Clausen var vel hyppigst med, men Fader nævner ogsaa *Pastor Hoff*, dengang Præst i Vallekilde, senere Valgmenighedspræst i Ubberup og sidst ved Vartov i København.

Pastor Hoff hørte til de fremtrædende Skikkelser indenfor den grundtvigske Lejr, men en „Guds Riges Grundtvigianer“ med en levende Længsel efter at kalde Syndere til deres Frelser.

Derfor arbejdede Fader og han saa godt sammen i deres Ungdom og var hyppigt Talere ved samme Møde. Saaledes ved det før nævnte Møde i Sneveris Skov, hvor Hoff i Tilslutning til Faders Prædiken talte over „Hvad Smaakvistene hviskede i hans Hjerte“.

Deres Prædikener faldt saa godt i Traad sammen, saa Folk gerne vilde høre dem, men helst *Pastor Hoff* sidst, „thi han kunde saa godt vende Blad“.

Af dette Samarbejde fremvoksende et inderligt Venskabs mellem de to, hvad Fader bl. a. viste ved at bede Hoff være Fadder ved min Søsters Daab. Og dette Vennesind bevarede usvækket til det sidste, i det mindste for Faders Vedkommende, og jeg tror ogsaa, *Pastor Hoff* bevarede det i sit Hjerte.

Jeg har personlig faaet det Indtryk den eneste Gang,

jeg har talt med Pastor Hoff. I Ærinde for den københavnske Kirkesag opsøgte jeg ham. Og da han hørte, hvem jeg var, tog han saa venligt imod mig og talte kærlige Ord til mig. Jeg forstod, det var Minderne fra hans Ungdoms Venskab, der greb hans Sind og lagde ham de kærlige Ord paa Lærerne til hans gamle Vens unge Søn.

Senere, da Modsætningen mellem Grundtvigianismen og Indre Mission traadte saa stærkt frem, kom de hinanden mere paa Afstand, og engang syntes det, som var det gamle Venskab borte.

Det var ved et „Bethesdamøde“, hvor et sakramentalt Spørgsmaal blev behandlet, saavidt jeg husker „Nadveren“, og Modsætningerne mødtes, og som sædvanlig ved disse Møder tog Indre Mission og Grundtvigianerne et kraftigt Livtag.

Efter Mødet kom Fader meget skuffet over Forhandlingen hen til Hoff og sagde: „Jeg troede dog, at vi her (i Nadverspørgsmaalet) kunde mødes i Samdrægtighed,“ hvortil Hoff svarede: „Vi er ikke enige med dig i noget!“

Dette Svar bedrøvede Fader meget; men Hoff maa have angret det; thi da de mødtes næste Dag, tog han Fader om Halsen og kyssede ham.

De var dog Venner og vedblev at være det til det sidste.

I *Konradineslyst Skov* mellem Uby og Vallekilde holdt Fader og Hoff ofte Møder sammen. Det var Komtesserne *Moltke*, Søstre til Greven paa *Nørager*, der foranstaltede disse Møder, nidkære som de var for alt Guds Riges Arbejde. Derved knyttedes der Venskab mellem mine Forældre og Familien *Moltke*, der næsten hver Søndag søgte Gudstjenesterne i Uby.

Dette Venskab svækkedes dog senere. Familien paa *Nørager* havde faaet sin kristelige Vækkelse fra den

grundtvigske Lejr, og da Modsætningen mellem den og Fader senere blev saa afgjort, kom Grev Moltkes ogsaa mere paa Afstand fra mine Forældre. Og Kløften uddybedes yderligere ved min Faders Stilling til Missionær *Skrefsrud*, som stod i et personligt Venskabsforhold til Familien paa Nørager.

Efter at mine Forældre var flyttet til Ørsløv, der ligger 2 Mil fra Nørager, var Forbindelsen saa godt som afbrudt. En sjælden Søndag kom de unge til Faders Guds-tjeneste. Kun én Gang mindes jeg, der gik Bud efter Fader. En dyb Sorg havde ramt Familien, og da fik den atter Brug for sin Ungdoms Præst, og Fader skal have været til megen Velsignelse for dem i de tunge Dage.

Baade Hoff og Familien Moltke vidner om, at Fader i sine første Præsteaar havde Venner blandt Grundtvigianerne, og indenfor den Lejr nærede man en Tid det Haab, at han nok tilsidst vilde slutte sig helt til den. Kun Hoff kendte sin Ven bedre, da han sagde: „At ville gøre Beck til Grundtvigianer er lige saa klogt, som da Molboerne vilde drukne Aalen.“

Der var for meget, navnlig i Lære og Liv, indenfor den grundtvigske Lejr, som frastødte Fader, til at han kunde slutte sig helt til den. Men han fandt mange alvorlig troende Mennesker iblandt dem, og derfor mente han, at „hvad der var Liv i, maatte dog høre sammen“, og nærede en Tid det Haab, „at Grundtvigianerne og den Indre Mission maatte kunne slutte sig sammen i fælles Arbejde for Guds Rige“. Det var disse Tanker, som en Tid bragte ham i Samarbejde med Mænd fra den grundtvigske Side.

Dette Haab brast dog senere, navnlig efter at „de løbske Grundtvigianere“, som Fader kaldte dem, var blevet en Lejr for sig selv ved Siden af „Guds Riges Grundt-

vigianere“, da udtalte han offentligt: „Lad der ikke være Trætte mellem Brødre, men lad os som Abraham og Lot gaa hver sin Vej og saa arbejde hver især, som Gud giver os Naade til, for hans Riges Fremme.“

Men dette Venskab i de unge Aar med en Del Grundtvigianere gjorde flere af Faders Venner ængstelige.

Navnlig var Clausen meget bekymret for Fader og kom ofte i sine Breve ind paa dette Spørgsmaal, hvor han foreholdt ham Grundtvigianismens Vrangsider. Saaledes omtaler han i 1861 et kirkeligt Møde, der var afholdt i Norge, og skriver: „*Dr. Zeuthen* (Fader til Stiftsprovsten) var temmelig misfornøjet, naturligvis fordi det grundtvigske Væsen træder mere og mere frem paa en arrogant og væmmelig Maade. Det er i Grunden sørgeligt, at de mange vigtige Spørgsmaal, som kunde trænge til Behandling og Drøftelse i Kirken, skal trænges til Side for den evindelige og kedsommelige for ikke at sige frugtesløse Snakken frem og tilbage om det grundtvigske Vrøvl.“

I et Brev fra 1862 bringer Clausen atter Grundtvigianismen paa Tale. Efter først at have omtalt „en herlig Forsamling i Stenlille Skole“, hvor der kom „et Aandens Pust“ over dem, fortsætter han: „Forleden var jeg til et Skolelærermøde i Ringsted, hvor jeg havde Lejlighed til at se Grundtvigianismen i Skolelærerskikkelse; heller ikke og endnu mindre tiltalte den mig i den Form. Grundtvigianismen er vel gennem Præster destilleret ned i Skolelærerne, for ikke at sige dryppet ned i dem; den har ikke vundet i Klarhed for mig ved denne Proces.“

Maaske Clausen er blevet bange for, at hans Omtale af Grundtvigianismen skulde virke for kraftigt paa Fader; thi i et senere Brev fra samme Aar skriver han angaaende Missionens Sommermøde i Havrebjerg, hvor der var

en grundtvigsk Præst: „Ingen Vrøvl! Du prædiker, du kan bedst; glem ikke, at vi kommer ind i en hel Rede af Grundtvigianere, derfor skal du ikke for Sagens Fremmes Skyld indbage din Prædiken altfor stærkt med Kraftudtryk mod disse Antinomister.“

Frygten for Faders Grundtvigianisme blev dog ved at spøge i Clausens Hjerne, indtil Fader tilsidst skrev: „Det er ikke rart, at du stadig vil være med at udnævne mig til Grundtvigianer; jeg har nu i flere Aar staaet som „karakteriseret Grundtvigianer uden Anciennitet“, og kære Ven! mere bliver jeg aldrig; jeg faar aldrig nogen Anciennitet i den Vaabenart; derfor borger dig blandt andet min medfødte Frihedsfølelse og min inkarnerede Stivsindethed; lad mig være og blive din inderlig gode og fuldtro Ven! det er jeg.“

Ja, det var Fader, og det vedblev han at være, ogsaa da Antigrundtvigianeren Clausen blev Grundtvigianer.

Havde Clausen saaledes en væsentlig Skyld i, at Fader ikke blev Grundtvigianer, havde Moder det ikke mindre. Hun nærede en Tid Frygt for Fader i den Retning. „Og med sin sunde, praktiske Sans — skriver Fader — forholdt hun mig atter og atter den Kendsgerning, at Præster, som havde haft en god Virksomhed, mistede denne og udrettede intet eller saare lidt, naar de blev Grundtvigianere. Og hun kunde pege paa bestemte Eksempler, som bekræftede dette. „Bliver du Grundtvigianer, er det forbi med Velsignelsen i dit Arbejde,“ sagde hun altid. Om Gud har brugt hende til at afværge dette, ved jeg ikke; har han gjort det, skal han ogsaa have Tak for hende for dette.“

Beskyldningen mod Fader for Grundtvigianisme antog dog en Tid en ret alvorlig Form, idet „Jyderne“ vilde have ham afskediget som Redaktør af Missionstidende,

fordi han havde optaget Artikler, som lugtede af Grundtvigianisme. Clausen søgte gennem Proprietær *Lawaetz*, der havde Forbindelse med Jyderne, at faa denne Mistænksomhed mod Fader slaaet ned. Og for at faa en Ende paa Vrøvlet udsendte Bestyrelsen en Erklæring om Missionens Virksomhed, hvortil Fader føjede en Efterskrift om sin Redaktionsvirksomhed. „Det er uberettiget — skriver han —, at alle de enkelte, der skriver i Missions-tidende, skal skrive ens. Paulus skrev ikke som Jakob og Johannes ikke som Peter, men deres Skrifter fik dog Plads i den samme hellige Bog; vi skal heller ikke skrive ens, men efter det Troens Maal og det Troens Syn, som vi har . . . Jeg selv hører ikke til nogen af de kirkelige Retninger med særegent Stridsstempel og vil ikke høre dertil — dertil har jeg *min Frihed* for kær; Missionstidende skal heller ikke komme til at høre til nogen af disse Stridsretninger, saalænge det redigeres af mig.“

Nej, det har næppe nogensinde været Guds Tanke, at Fader skulde virke indenfor den grundtvigske Lejr. Der var tiltænkt ham et andet Arbejde. Det, som Grundtvig selv havde begyndt saa mandigt, da han udraabte over Landet: „Hvi er Herrens Ord vejet fra hans Hus!“, det skulde Fader føre videre uden Indblanding af „det menneskelige og folkelige“.

Grundregelen i hans Arbejde var altid denne: først Guds Rige, først hjælpe Menneskene til Kristus; thi før duer det menneskelige ikke; før Kristendommen faar Magt over et Folk, duer Folket ikke.

Derfor blev Modsætningen mellem Faders Gerning og Grundtvigianismen ogsaa bestandig stærkere med Aarene, og ofte kom det ved de store kirkelige Møder til skarpe Brydninger.

Ja, allerede i Kapellanaarene kunde Fader møde

Uvilje fra Præster, som kaldte sig Grundtvigianere, uden vel i Virkeligheden at være det.

Denne Uvilje blev han dog ikke ene om at bære, han maatte dele den med Clausen, som maaske i de Aar endda var mere udsat derfor, fordi han indlod sig i Kamp med dem ved deres Forhandlingsmøder.

Der blev saaledes engang indgivet Klage til Biskoppen over Clausen „i en Nadversag“, fortæller han selv og slutter Brevet herom til Fader med følgende Bemærkning: „At dette glæder din fromme Sjæl, ved jeg.“

De to Venner delte Arbejdet med hinanden, baade dets Glæder og Genvordigheder. Og som de var fælles i den betroede Gerning og glædede sig tilsammen derover, saa delte de ogsaa de hjemlige Forholds Glæder med hinanden.

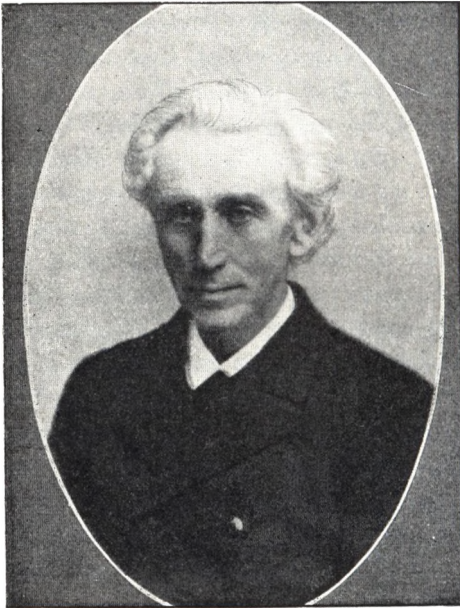
Da saaledes min ældste Broder var født ved Juletid, meddelte Fader straks Clausen dette: „Blot et Par Ord, for at du kan glæde dig med dine Venner. Nina fødte mig en Søn d. 23. December og har det godt siden tillige med den lille Dreng, der er en fuldkommen Copi af hende lige indtil Næsen. — Hvor er dog Guds Naade stor imod os, — o gid den dog ikke maa være forgæves.“

Clausens Svar var en trofast Vens Ord: „Glæden straaler jo nu dig i Møde, min kære Ven... Herren har velsignet eder... jeg skal indeslutte eders lille Søn i min Bøn... jeg vil tale med Gud om eders Lykke, at han vil lade eder have den som dem, der kunde miste den, men dog lade eder være lykkelige. Og hvorledes kan det være anderledes? Naar I to er forsamlede om eders Barns Vugge, da staar jo Frelseren og breder sin velsignende Fred ud over det; thi I er forenede i Jesu Navn. En saadan Lille ved Julens Tid! det er jo det levende Billede paa Jesusbarnet.“

Clausen, der stod Fadder til min Broder, bevarede

stadig en inderlig Interesse for sin Gudsøn. Ofte spørger han i sine Breve til „den lille Herres Befindende“, snart med kærlige Ønsker for ham, snart med spøgefulde Bemærkninger om, at Fader „vel opdrager ham i strængt kirkelig Aand“.

Men møder man nu end i deres Breve denne Interesse for hinandens hjemlige Anliggender, saa er det dog først og sidst Spørgsmaalet om Missionens Arbejde, der optager dem.

O. LAWAETZ

Det gjaldt jo om at vinde fremad. Derfor blev der stadig berammet flere Møder, og man søgte at knytte flere Præster og Lægfolk med godt Lov paa sig i Menighederne til Missionen. 1862 blev Proprietær *Lawaetz* paa Refsnæs-gaarden indvalgt i

Bestyrelsen. Dette Valg var en stor Vinding for Indre Mission dels paa Grund af hans personlige Dygtighed og praktiske Sans, dels ved den ubetingede Tillid, han havde hos „Jyderne“ fra sit Ophold iblandt dem nogle Aar forud. Og i ham fik mine Forældre en god og trofast Ven for hele Livet.

Med det fremvoksende Liv gennem Missionens Virk-

somhed vaagnede Trangen til *Samfundsmøder*. Idéen var Clausens, som lod den gaa videre til Fader: „Vi har indrettet her nogle saakaldte „Maanedsforsamlinger“. De afholdes den 1. Søndag i hver Maaned. Hovedmeningen er at tilvejebringe en fastere stadig Forbindelse imellem Troende.“

Disse Møder udviklede sig snart til at blive ugentlige, som en „Lægmand fra Stenlille“ berettede samme Aar i Missionstidende: „Hver Søndag Eftermiddag samles man hist og her i Husene, hvor der bliver læst et eller andet Stykke af den hellige Skrift eller af en anden gudelig Bog, hvilket vi da samtaler om til fælles Oplysning og Bestyrkelse i vor Tro og Haab, og taler ogsaa vor Herre til med Salmer og Lovsange, og skilles om Aftenen glade ad, styrkede til vor jordiske Gerning og for den kommende Uge. . . . Saadanne Forsamlinger er jo endnu i deres Barn-dom, og hvad jeg ved, Hr. Clausen har tilsigtet, da de ved hans Bistand kom i Gang, det er: at vi herved ikke saa meget lagde an paa, at en stod og talte Gudsordet, som at vi for hverandre udvekslede de Erfaringer og Resultater, som var vundne i Kristi Naade og Kundskab.“

Saaledes blev Samtalemøderne til, de Møder, som med Aarene er blevet Tusinder Guds Børn et uundværligt Middel til Troslivets Vækst, og som fremfor alt er blevet det store Bindeled mellem Guds Folk, og endnu den Dag i Dag er et af de Naademidler, der holder Herrens Venner indenfor den Indre Mission sammen.

Gud skal have Tak, at han gav Clausen Visdom til paany at praktisere den gamle Samfundstanke fra de første kristne Menigheder.

Denne Tanke slog hurtigt an, hvor der fandtes troende Mennesker, og snart udvidedes disse Samfundsmøder til Fællesmøder for flere Samfund. Saaledes fortæller Fader

i „Erindringerne“, hvorledes hans og Clausens Menigheder besøgte hinanden for ved en Dags Samvær at berige hverandre.

Det kunde dog ogsaa hænde, at de ved disse Sammenkomster bragte ufrugtbare Menneskepaahit til hverandre. Ubyerne havde saaledes engang faaet Besøg af Stenmaglerne, og blandt disse var der enkelte, som vilde sætte Troens Kendetegn i rent udvortes Ting, f. Eks. Klæde- dragten. Nu var det netop i Krinolinernes Tid, og da de unge fra Stenmagle saa skævt til Uby-Krinolinerne, fik de deres Veninder overtalt til at aflægge dette Stykke Verdslighed.

Dagen efter saa Fader til sin Undren alle de unge Uby-Piger „saa flade som et Spækkebrædt“, og paa hans Spørgsmaal om Grunden svarede de, at man efter Stenmaglernes Mening ikke kunde være et Guds Barn, naar man gik med Krinoline. „Forskrækket over at skulle faa den Slags Kendetegn paa Guds Børn indført iblandt os — skriver Fader —, kommanderede jeg Krinolinerne paa, og snart havde vi vore unge Piger igen i den sædvanlige Klokkeform, og de blev dog ved at være Guds Børn.“

Fader omtaler et andet lignende Tilfælde fra Stenmagle. En ung Mand, den senere saa dygtige og nidkære Indre-Missionær Christen Hansen, var blevet omvendt. Men en troende Mand i Sognet var ikke rigtig tilfreds med ham paa Grund af hans krøllede Haar.

Clausen og Fader lo dog af denne Betænkelighed, men da Fader senere var paa Besøg i Stenmagle, var Christens Krøller væk, og Manden fortalte med stor Glæde, at det var hans Værk; han havde klippet Krøllerne af og mente dermed at have fjernet den sidste Hindring for Christen Hansens aandelige Lødighed.

Aarene indtil 1864 var Indre Missions Foraarstid, hvor Livet spirede frem overalt, hvor dette Arbejde toges op.

Men med *Sorgensaaret 1864*, hvor vort Folk skulde prøve den Smerte at miste de mange Brødre og Søstre Syd for Kongeaaen, fik Missionen et nyt Virkefelt.

Og her var det igen Fader og Clausen, som trak det tunge Læs, Clausen ude blandt Soldaterne, Fader arbejdende hjemme, bogstavelig baade Dag og Nat, med at forsyne sin Ven med de nødvendige Skrifter og Blade til Soldaterne og med at vække Menighedens Interesse for *Soldatermissionen*.

Pastor Høyer-Møller var af Regeringen udnævnt til Feltprovst, og det blev overdraget ham at udtage til Feltpræst dem, han ansaa for skikkede dertil blandt de frivillig anmeldte, bl. a. *Dr. P. Rørdam* fra Lyngby og Præsterne *Prip* og *Johannes Clausen*.

Det varede længe, inden hele Feltpræstmaskineriet kom i Orden, og Clausens Breve var stadig fyldte med stærke Utaalmodighedsudbrud.

Mens denne Ordning stod paa, havde en anset Dame sendt Fader en Opfordring til Missionstidende om at begynde en Soldatermission. Hun havde læst, hvorledes det nye Testamente var blevet uddelt til Soldaterne under den nordamerikanske Krig, og hvilken Velsignelse dette havde bragt. Nu bad hun Fader om at slaa til Lyd for et lignende Arbejde blandt vore Soldater.

Opfordringen blev indrykket i Missionstidende med en Efterskrift af Fader glødende af Kærlighed til Sjæle-nes Frelse. Han skrev her bl. a.: „Det har længe ligget mig inderligt paa Hjerte, at der maatte gøres noget for vore Soldater i aandelig og evig Forstand, hvortil der vistnok højlig trænges; og deri er jeg saa meget mere blevet bestyrket ved de mange Breve fra Soldaterne, hvori der

stadig klages over, at de hører aldrig et Guds Ord; der mærkes ikke til nogen Feltpræst, mens derimod Baptister og Mormoner strejfer om i Hæren med deres Skrifter for at gøre deres Fangst. — Ved ovenstaaende Brev (det omtalte Opraab) er min Tanke kommet til Modenhed, og den er da denne, at Missionsforeningen vil sende et Par af vore dygtigste Kolportører til Hæren.“ — Hvorefter han opfordrer Guds Folk indtrængende til at støtte Sagen med deres Gaver, da Bøger og Skrifter skulde uddeles gratis blandt Soldaterne, og fortsætter saa: „Brødre og Søstre! tænk paa vore Soldater, hvordan de gaar i Døden, hvor de gaar, og ved dem aldrig sikre! tænk saa paa, hvor mange vantro Sjæle der gaar i denne Dødsfare, og tænk paa, hvad det er for en Fare, som de gaar i! . . . O, lad os saa slutte os sammen for at afhjælpe noget af den Nød! Lad os arbejde paa, at flere og flere af disse Sjæle, som gaar i Døden for os, kan gaa i Døden til evigt Liv . . . Det var dog dejligt, om vi kunde gøre noget til, at blot en enkelt af de mange, som vil falde i Krigen, faldt i sin Frelsers Favn.“

Disse varmtføjte Ord tændte Ild i Hjerterne, hvor de blev læst.

Hvor nødvendigt et frivilligt Arbejde for Soldaternes aandelige Pleje var, viser en Artikel af Rønne i et følgende Nummer af Missionstidende, hvor han bl. a. skrev: „Troende Soldater har f. Eks. skrevet fra *Dannevirke*, at de i 9 Uger ikke havde hørt et Guds Ord, og at dette var dem et mageløst Savn.“

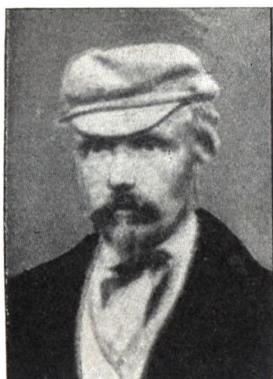
Sagen blev derfor taget op i Missionsbestyrelsen, hvor man besluttede „med alle Midler at understøtte en af de anmeldte Præster, Pastor Clausen, for saa vidt han ikke fik særlig Ansættelse som Feltpræst.“

Dette fik han imidlertid en Maaned senere, hvorfor

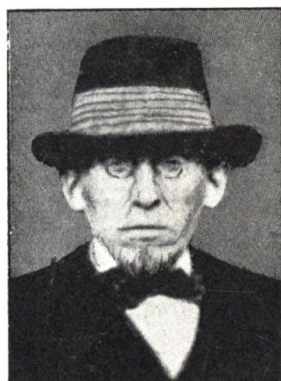
Missionen tilbød Høyer-Møller at sende Kolportører til Hæren, hvilket Feltprovsten tog imod med Glæde.

Kolportørerne *Wippert* og *Dahlstrøm* blev saa sendt til Hæren, to Mænd, som ved deres Frimodighed og Uforfærdethed virkede til stor Velsignelse blandt Soldaterne.

De skyede ingen Fare, var hos Soldaterne i Skanserne, hvor det gik varmest til, delte Strabadserne med dem; midt under Bombardementerne var de hos dem og vid-

A. WIPPERT

J. DAHLSTRØM

nede om Kristus, ofte afbrudte i deres Vidnesbyrd, naar Granaterne blev for nærgaaende.

Men denne Uforfærdethed vakte kun Soldaternes Tillid, de lyttede til deres Tale og kappedes om de gudelige Skrifter og Traktater, der uddeltes.

En Traktat, „Ord til Trøst i vor nærværende Trængselstid“, blev udgivet under Krigen og var meget efterspurgt blandt Soldaterne. Clausen berettede i et Brev om den store Efterspørgsel: „Forleden sad jeg i tre Timer og uddelte nye Testamenter og Traktater til Soldaterne; jeg glædede mig over denne Begærlighed efter at faa Guds Ord.“

Mens Clausen og Kolportørerne daglig virkede blandt Soldaterne, var Fader optaget hjemme med at ordne alt det fornødne. Ved stadig fornyede Opraab i Missions-tidende og Beretninger om Arbejdet i Felten holdt han Offerviljen vedlige, saa det strømmede ind med Gaver til Anskaffelse af Nye Testamenter, gudelige Smaaskrifter og Udgivelsen af den før nævnte Traktat.

Fader havde størst Vanskelighed med at skaffe det fornødne Antal Testamenter, uagtet der dog var to Bibelselskaber i København. Men Sekretæren for „*Det danske Bibelselskab*“, *Pastor C. Rothe*, der øjensynlig ikke var nogen Ven af Indre Mission, havde skadet Soldatermissionens Arbejde meget med en Artikel i „Dagbladet“, hvor „han dadlede Missionsforeningens Forehavende som utidigt og overflødigt“, og Følgen blev, at Soldatermissionen i følelig Grad kom til at mangle Nye Testamenter, uagtet *Pastor Frimodt* ved Johanneskirken havde trængt stærkt paa hos de to Bibelselskaber (I. M. T. Nr. 11 1864).

Men saa udsendte Fader et nyt Opraab, som gjorde sin Virkning, saa Bibelselskaberne blev medgørlige.

Hele dette store Arbejde „bagved Fronten“ hvilede væsentlig paa Fader. Hvert Nummer af Missionstidende bragte Meddelelser fra Hæren, snart gennem Breve fra Clausen og Kolportørerne, snart Artikler fra Fader selv, samtidig med at han hver Maaned aflagde Regnskab for indkomne Gaver. Og foruden Redaktionsarbejdet var han stærkt optaget med at besvare Breve fra Soldaterne.

Til al denne Travlhed kunde Dagens 12 Timer ikke række, Natten maatte tages med. „Jeg kom sjældent i Seng nogen Nat før Kl. 4,“ skriver han, og Tilføjelsen „i den Vinter mistede jeg mit Haar“ viser, hvor Arbejdet sled paa hans fysiske Kraft.

Forskellige Bemærkninger i Brevene fra den Vinter

viser, at Faders Arbejdsevne maa have været spændt til det yderste. „Tak for Brev, som jeg kun kan svare paa i al Korthed — skrev han til Clausen —; jeg skriver ikke lange Breve i Krigstid, men mange.—“ I et andet Brev fra samme Tid skrev han: „Blot et Par Ord, da jeg er urimelig træt.“

Vi, som har kendt Faders utrolige Arbejdsevne, forstaar, hvilke Bjerge af Arbejde der maa have gemt sig bagved dette Hjertesuk.

Blandt alt det, Fader skrev i Missionstidende under Krigen, maa særlig omtales hans Prædiken over Joh. Evg. 6, 1—15: „*Hvor skulle vi faa Brød?*“, holdt kort efter *Dannevirkes* Fald, en Prædiken, som aander den inderligste Kærlighed til Land og Folk i dets timelige og aandelige Nød.

„Lad os kun se paa *Danmarks Nød* — lyder det — og spørge saaledes: *hvor skal vi faa Brød?* hvor skal vi faa Hjælp? . . . Thi det gælder, om vi skal have noget *Fædreland* mere paa denne Jord, . . . om vi skal have Lov til at tale vort kære gamle danske *Modersmaal* eller ej, . . . om vi skal have *Frihed* til at leve efter vore egne Love og styre vore egne Sager eller ej. *Fædreland*, *Modersmaal* og *Frihed*, disse dyrebare Gaver fra Gud, er det, Fjenderne vil tage fra os. Har vi da ikke Grund til at spørge: *Hvor skal vi faa Brød, hvormed vi kan holde Danmark og alt, hvad der er dansk, i Live?* . . . Men til dette Spørgsmaal er der vel mange, som med Filip svarer: Brød for to Hundrede Penninge er ikke nok for dem; thi der er mange vantro iblandt os, som ikke tror paa nogen anden Frølse og Hjælp end den, han kan tage og føle paa; og der er mange, som er ganske ligegyldige ved, enten Danmark lever eller død, *Verdens Børn*, som ikke begærer noget højere end at faa Lov at æde og drikke og sove og

dø i Fred og Ro; og det kan man ganske vist gøre lige saa godt paa Tysk som paa Dansk... Men hvad siger da *Guds Børn*? Mon der ikke er dem, der tænker ligesom Andreas: her er en lille Dreng, som har fem Brød og to smaa Fisk, men hvad er det til saa mange? Mon der ikke er mange Jesu Disciple, som siger: *her er en lille Krigshær*, og den er modig og tapper, men *hvad er det til saa mange Tusinder Fjender!* De mener, det kun er *Drengestreger* at tænke paa, at vi kan sejre i denne Kamp... Men Andreas havde glemt, at *bagved den lille Dreng stod den store Herre, den store Jesus, som har alt Magt i Himlen og paa Jorden...* og han fik Brødene og Fiskene til at blive nok til de mange Tusinder... Vil vi være Jesu Disciple, saa lad os tage Jesus med i vore Beregninger. Og han siger: *Bring Folket til at sidde... Ja, bring Folket til at sidde omkring sin Frelser!* Det siger Frelseren til os i al denne jordiske Nød; bringe Folket til at sidde i *Ydmyghed* og betænke, at Synden er Danmarks Fordærvelse, og at „uden Jesus kan vi slet intet gøre“...; bringe Folket til at sidde i *stille Tro paa*, at vi formaar alt i Kristus, som gør os stærke... bringe Folket til at sidde i *daglig ydmyg og alvorlig Bøn* og bede ikke om at faa Ret, men om Naade og Forbarmelse. Havde det danske Folk gjort det, da Uvejret trak op fra Sønder, havde vore Hærførere, vore Krigsmænd gjort dette og siddet saaledes omkring Frelseren nede paa Danmarks gamle Grænsevold, saa var det ikke sket, hvad nu er sket, saa stod vor lille Krigshær endnu ved Danmarks gamle Grænse, og den store tyske Kæmpe havde intet formaaet imod os.“

Og efter saaledes indtrængende at have mindet om, at Hjælpen alene skal komme fra Herren, fortsætter Fader: „Har dette Ord mættet os, saa lad os dog samle det tiloversblevne op, at vi kan have noget tilovers, naar

Danmarks Nød bliver lang og stor. Det kan være, at vor Nød bliver endnu større, fordi Vantroen er saa stor i Danmark, fordi der maaske maa flere og skarpere Ris til at bøje de haarde Halse. Men om nu saa var, om vore sidste Skanser faldt, om vor lille Krigshær spredtes som Avner for Vinden, om vore Fjender tog det hele Land — saa gælder det, *om vi har sanket noget tilsammen* af det, som har mættet os i dette Øjeblik, om du kan staa fast midt i Nøden og sige: den store, stærke Herre vil endnu give os Brød, vil endnu give os Hjælp, vil endnu bevare vort Fædreland, Modersmaal og Frihed.“

Saaledes talte Fader til vort Folk midt i dets dybe Trængsel myndige Ord, men med hellig Kærlighed, der ikke skjulte noget af Sandheden om Nøden og Synden, men som fremfor alt pegede hen paa Jesus som Folkets eneste Frelser paa Prøvelsens Dag.

Fader elskede sit Land og Folk. Folkets Smerte var hans Smerte, og kom han end aldrig selv med i Krigen, saa udførte han dog en vidunderlig Krigstjeneste ved fra sin Stue i Uby at lede hele Soldatermissionen.

Alligevel var der en Tid, hvor den gamle Soldaterlyst fra Skoledagene vaagnede paany, blot denne Gang ikke vakt ved Begejstringen fra „48“, men ved det tunge Budskab om Dannevirkes Fald.

Han sov ikke den Nat, Rygtet herom naaede Uby. „Du maa med!“ blev det ved at lyde til ham.

Han vækkede Moder for at høre hendes Mening, og hun, som aldrig vilde holde Fader tilbage fra, hvad der var godt og sandt, svarede paa sin stille Maade: „Ja, gaa du kun med.“

Ved at overveje Sagen og tale med Gud derom, blev Fader dog klar over, at det hverken var som Soldat eller Feltpræst, han skulde gøre Tjeneste, men han skulde lede

Guds Riges Intendantur blandt Soldaterne. Og dette Arbejde fortsatte han med Opbydelse af al sin Tid og Kraft, saa længe Krigen varede.

Dette Arbejde for Soldaterne, som led saa meget under den tyske Hærs Overmagt, forøgede ikke blot Faders Fædrelandskærlighed, men uddybede ogsaa Kløften mellem ham og det tyske Folk, en Kløft, som i Forvejen var baade dyb og bred.

I et Brev til Clausen lagde han ikke Skjul paa disse Følelser; Clausen havde kaldt ham „sin Jonathan“, hvorpaa Fader svarede: „Er jeg din Jonathan, saa vilde jeg ønske, at du var min David; men det er du nu ikke; thi ellers slog du bedre løs paa den tyske Goliath.“

I „Erindringerne“ omtaler Fader de to Kolportører Wippert og Dahlstrøm, der blev taget til Fange og maatte lide megen Raahed fra de tyske Soldater, og som Fanger blev de ført til *Sønderborg Slot*, hvor de kom i Forhør hos Kommandanten. Da denne fik at vide, at de arbejdede for Guds Riges Udbredelse blandt Soldaterne, udbrød han: „Saa er vi jo Brødre“ og gav dem frit Lejde gennem Forposterne Nord paa.

Fader slutter denne Beretning med at tilføje: „Der var dog altsaa rimeligvis i det mindste ét troende Menneske i denne tyske Røverbande.“

Ved Krigens Slutning ophørte Soldatermissionen af sig selv, og Fader kunde nu samle al sin Kraft om Missionens Opgaver.

Ved *Ydre Missionsmødet i September i Sorø* holdt han Foredrag om Indre Mission for at vække forøget Interesse for den blandt Præsterne.

Senere paa Efteraaret foretog han en Missionsrejse i det sydlige Fyn og paa Ærø, hvor han bl. a. i *Stokkeby* havde prædikeret over „Stormen paa Søren“.

Da han den næste Dag skulde sejle tilbage til Fyen, blev det „en rygende Storm paa den forfærdelig oprørte Sø“, og det saa livsfarligt nok ud; thi pludselig faldt Stor-sejlet ned. Skipperen, der var en troende Mand, beordrede Fader til Roret og forklarede ham i faa Ord, hvordan han skulde styre ind i „Dødssøerne“. Mens Fader sad noget uvant og passede Roret, — den Slags Ror havde han jo ikke haft med at gøre før —, ordnede Skipperen Sejlet, hvorefter han igen satte sig tavs hen i Agterstavnen og overtog Styret. Ingen af dem sagde noget, dertil var Stillingen for alvorlig. „Jeg havde aldrig i mine Dage troet, at der kunde se saadan ud paa Søen — beretter Fader —, og jeg havde aldrig i mine Dage troet det muligt, at et saa lille Skib kunde sejle i en saadan Storm og i saadanne Bølger.“

Pludselig afbrød Skipperen Tavsheden med det Spørgsmaal: „Naa, Præst, nu skal vi prøve, om De tror, hvad De selv prædiker; tror De nu ogsaa, at Kristus kan magte saadanne Kanaljer til Bølger som disse?“ Det var et alvorligt Spørgsmaal til Selvprøvelse; Fader gav kun et kort Svar, men dog en Bekræftelse paa, at selv de vildeste Bølger ikke havde svækket hans Tro paa Herrens Magt til at byde over „Storm og Bølge“. Og han blev heller ikke beskæmmet i sin Tro; thi selvom Uvejret rasede, til de naaede ind under Fyens Kyst, bød Herren dog over Storm og Bølge, at de ikke maatte skade hans „udvalgte Redskab“.

Herren havde jo endnu meget Arbejde, han vilde have udrettet ved Fader. Missionen var kun i sin Begyndelse, kun et lille Arbejde i Sammenligning med, hvad den skulde naa til med sine Grene ud over alle Samfundslag i vort Folk. Hidtil havde den kun virket paa Landet og i nogle enkelte Provinsbyer, men Hovedstaden var for saa vidt ganske uberørt af Missionen.

Nogle enkelte gode Præster som *Frimodt* og *Blædel* kæmpede den haarde Kamp imod Strømmen, men endnu var Missionen ikke rykket ind i København. Fader og *Frimodt*, der jo kendte hinanden fra Barndomstiden, havde nu, efter at de begge var blevet Herrens nidkære Tjenere, nok en Del Samarbejde, men dette bestod væsentlig i, at *Frimodt* blev kaldt ud til Missionens Møder paa Landet og af og til sendte en Prædiken til Missions-tidende.

Tanken om at „indføre“ den Indre Mission i København var en Frugt af Soldatermissionen under Krigen. „Der kom mange Gaver ogsaa fra Hovedstaden til dette Værks Fremme — skriver Fader — og det var os et Vidnesbyrd om, at der lever en Flok af Guds Børn i København, som gerne vil Guds Riges Fremme og Sjælenes Frelse.“

Det blev nu bestemt at udsende en offentlig Henvendelse til „Den Indre Missions Venner i København“, fremkommet i Missionstidende 15. Januar 1865, hvor de opfordredes til at samarbejde med Missionen til Guds Riges Fremme i Hovedstaden, idet man vilde „forsøge paa en efter de særlige Forhold afpasset Maade at virke for den Indre Mission i København.“

Man mente, at der blandt de fordrevne slesvigske Præster kunde findes dem, som sammen med troende Hovedstadspræster og theologiske Kandidater vilde tage dette Arbejde op. Og som en Begyndelse tænkte man afholdt en offentlig Gudstjeneste i en af Byens Kirker.

Denne Opfordring fik en god Modtagelse, navnlig tog Præsterne *Frimodt* og *Blædel* med Tak mod den udrakte Broderhaand fra Landet, og den paatænkte Gudstjeneste blev holdt *d. 15. Februar 1865 i Garnisons Kirke*, der var fyldt til sidste Plads.

Blædel holdt først en aandsfyldt Prædiken over Luc. Evg. 13, 23: „*Nød dem til at gaa ind*“. Her fremlagde han med inderlig Kærlighed til Syndere Missionens Program. Paa den afsluttede Krigs mørke Baggrund gav han en levende Skildring af Missionsarbejdets Nødvendighed i vort Folk. „Det danske Folk er tugtet, men det har ikke omvendt sig. Herren maa sige til os, som han sagde ved Profeten til Israels Folk: jeg har slaaet dig, men du har ingen Smerte følt... Vi vil vække disse sovende Samvittigheder. Vi vil bringe Uro i disse Sjæle..., om vi ved Aandens Naade kan lede dem ind i de Strømme, som fører Sjælene til Freden i Kristus.“

Derefter prædikede Fader over Joh. Evg. 8, 1—11: „*Hvordan Jesus vil have Syndere behandlet*“. Udfra Teksten om Kvinden, der var grebet i Ægteskabsbrud, omtalte han først „Kirkens Utroskab mod den himmelske Brudgom, men derfor har vi ingen Ret til at forlange den stenet, som Sektererne gør. Vi skal bekende vor Kirkes Synd, men vi skal med Jesus sige: jeg fordømmer dig ikke — gaa bort fra den gamle Utroskab og synd ikke mere... Det er dette, vi vil, som har dannet Kirkelig For­ening for den Indre Mission: opfordre alle levende Guds Børn til at *slaa en Kærlighedskreds om Kirken*, vor gamle Moder, der har født os til det evige Liv, opvakt Troen og Livet i vore Hjerter, og i Kærlighed føre hende bort fra Boleriet med Verden til den rette Troskab mod sin Brudgom, Jesus Kristus.“

Derefter omtalte Fader de mange Navnkristne, der „lever, somom de var uægte Børn“, „dem vil vi søge at føre tilbage til Kristus, at de kan blive, hvad de engang har været i deres Daab: *vor Frelasers ægte Børn*.“

Samme Aften holdtes et nyt Møde i en Gymnastiksal i Sølvgaden, hvor Fader for en talrig Forsamling gjorde

rede for Missionens Arbejde, hvorefter Pastor Blædel talte om den aandelige Nød i Hovedstaden, som gjorde et indre Missionsarbejde nødvendigt, og Pastor Frimodt sluttede Aftenen med en Formaning om at bruge det betroede Pund.

De følgende Dage holdtes der Forhandlingsmøder, som førte til Oprettelsen af *en københavnsk Filial til „Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark“*, ledet af en særlig Bestyrelse med *Pastor Frimodt som Formand*. Blandt dem, der sluttede sig til Arbejdet, skal særlig nævnes Kandidaterne *Volf* (nu Stiftsprovst i Storehedinge) og *P. Krag* (den senere saa kendte Præst ved Jakobskirken).

Fader overværede dog ikke disse Forhandlingsmøder, da han under Mødet i Gymnastiksalen telegrafisk blev kaldt hjem til sin døende Fader.

Dagen efter, *den 16. Februar 1865*, lukkede den gamle Provst sine Øjne. Denne myndige Mand med de afgjorte Meninger var gennem sine mange Aars Svagelighed blevet den stille Mand, der havde set med Glæde paa det nye Liv, som var vaagnet ved hans Søns Forkyndelse; og han, som tidligere i fornem Tilbagetrukkethed modtog Sognets Folk i Præstegaarden, lærte i sin Alderdom at glæde sig over at se Guds Folk samlede om deres unge Præstefolk i deres Hjem.

Bedstefaders Død betød mere for Fader end Savnet af en æret og agtet Fader, den betød det dybe Indgreb i hans timelige og aandelige Hjem. „Jeg var blevet vant til at leve i mine Forældres Hjem — nu var det forbi — og Uby Menighed var blevet mit aandelige Hjem — nu var det forbi,“ skrev han.

Sin dybe Sorg gav han frit Løb i sin Tale over Bedstefader. Efter at have lagt sine Brødre og sig selv paa Sinde,

at hvad de var blevet til, var de næst Guds Naade ført til ved deres Forældres Haand, føjede han til: „Jeg har vel mest Grund til at sige det, som det maaske ogsaa falder mig tungest at sige det; thi saa længe jeg har levet, har jeg faaet det daglige Brød af min Faders Haand; han blev min Hustrus og mine Børns kærlige Fader og For-

FADERS MODER

FADERS FADER

sørger; han elskede mine Børn, som han har elsket os, han elskede min Hustru som en Datter; han var min Hjælper til det sidste, og da han ikke kunde hjælpe mere, saa ønskede han sit Barn at *fare vel*. Ja, det var al hans Stræben, at vi, hans Børn, maatte fare vel. Med ham har jeg mistet mit Hjem og min kæreste Stilling i Livet, men lad mig aldrig glemme, at det var ham, som gav mig dette Hjem og satte mig i denne Stilling.“

Ved Bedstefaders Dødsleje havde Fader lovet sin

Moder ikke at forlade hende, saa længe hun levede; og Følgen var, at Bedstemoder blev i mine Forældres Hus til sin Død 1881.

Men hvor skulde mine Forældres nye Hjem være? Dette laa foreløbig skjult i Guds Fremtidstanke med dem.

Menigheden havde indtrængende opfordret Fader til at søge Uby, og han gjorde det, uagtet han paa Forhaand ansaa det for ganske udelukket, at han, den unge Præst, skulde faa saa stort et Embede.

En Nabopræst, *Provst Jensen*, blev Bedstefaders Eftermand. Men inden han søgte det, spurgte han Fader, om han kunde være Præst i Uby, og Svaret lød: „Hvis De paa Deres Tiltrædelsesdag kan sige: jeg er hellig og vil leve i de helliges Samfund i Uby og derfra søge at drage de andre, saa kan De være Præst i Uby.“

Dette klare Svar gjorde Provst Jensen betænkelig, saa han ikke den Dag turde indsende sin Ansøgning. Han gjorde det dog senere og fik ogsaa Embedet.

Ved Indsættelsen gjorde Fader Tjeneste ved Alteret, og den unge levende Menighed sang deres særlige Sange, som de plejede ved hans Gudstjenester. Dette gjorde et meget stærkt Indtryk paa den nye Præst. Og han, som først havde været betænkelig ved at gaa ind til „de vanskelige Forhold, som Pastor Beck havde efterladt sig“, som Biskop Martensen udtrykte sig, var nu glad ved at staa midt i det.

TJENSTLEDIG OG DOG VIRKSOM I HERRENS TJENESTE

Som tjenstledig Kapellan havde Fader dog Ret til at blive boende i Præstegaarden Naadensaaret ud. Efter at den nye Præst var indsat, kunde Fader bedre anvende hele sin Tid og Kraft paa Arbejdet i Missionen. Han holdt derfor mange Møder og var ogsaa en Tid i København for at hjælpe med i Missionsarbejdet dér, som det kneb for Frimodt at overkomme paa Grund af hans store Sognearbejde ved Johanneskirken.

Under dette Ophold i København foreslog Frimodt, at Fader skulde tage fast Ophold i Hovedstaden i Stedet for at søge Embede og derfra lede hele Indre Mission i Byen og paa Landet.

Fader var meget tvivlraadig, navnlig efter at Clausen havde tilskyndet ham stærkt til at gaa ind paa Forslaget med den Begrundelse, at Missionen og hele Guds Rige i Danmark var bedst tjent dermed, og at Fader som Præst i et fast Embede enten maatte forsømme Missionen eller Præstegerningen.

Det var dog ikke Københavnerlængsler, der var ved at faa Overhaand hos mine Forældre; dette laa dem saa uendelig fjernt, men Fader kunde ikke se, hvor Herrens Vej gik for ham, og det blev ham endnu mere uklart, da han en Aften under Bøn om denne Sag hørte en Røst

sige: „Flyt til København og styr den Indre Mission, saa bliver du til noget stort.“ Han skriver selv om sin Kamp med disse uklare Tanker: „Jeg afviste denne Røst som kommende fra Djævelen, der jo altid vil have os til at drømme om noget stort, og mine Tanker gik til Josefs Drømme om at blive noget stort. Men Røsten kom igen: Josefs Drømme kom ikke fra Djævelen, men fra Gud. Jeg bad: giv mig klar Besked, Herre, om Røsten er fra dig eller Djævelen. Men Røsten tav, og jeg sad fremdeles i Uvished.“

Saa sluttede Fader en Akkord med Gud, at han vilde søge alle de ledige Embeder, og saa maatte Herren til Gengæld vise ham sin Vilje inden Naadensaarets Udgang, om han skulde være fast Præst eller ej ved at give ham et Embede indenfor den Tid eller lade alle Ansøgninger være forgæves.

Efter den Aftale søgte Fader alt, hvad der var ledigt, uden at se paa Indtægternes Størrelse. Ofte lo man ham ud, naar han søgte Landets største Embeder, eller man rystede betænkeligt paa Hovedet, ja advarede ham, naar det drejede sig om smaa Embeder. Bl. a. advaredes han indtrængende mod *Ørum*, som efter Sigende ikke var til at leve af, og fordi „det var nogle forfærdelige Folk, som boede dèr“. Navnlig var Clausen meget ivrig med at fraraade dette Embede, saa han fik Fader overtalt til at forhøre sig derom hos Provsten. Det var dog ikke om Indtægterne, han forhørte sig, men om der var nogle troende Mennesker i Sognet, og fik det opmuntrende Svar, at der havde været „en troende Skræder, men han var død“.

Dette klarede ikke Sagen; men Fader havde jo sluttet Akkord med Gud, og saa maatte han holde sin Forpligtelse at søge alt ledigt, ogsaa *Ørum* med „de forfærdelige Folk“,

som netop var udset af Gud som mine Forældres nye Hjem. Og dette har utvivlsomt været Missionens Lykke, at den Mand, som skulde bære denne Sag frem i vort Folk, ikke var en titulær Præst, men at han fra et fast Embede udførte den store udadgaaende Gerning.

Udnævnelsen skete i *November 1865*. Om den ydre Anledning til, at Fader fik Ørum, fortæller han selv, at nogle Herremænd, der beherskede alt i Sognet, havde henvendt sig til Kultusministeren om at blive fri for en Grundtvigianer, hvormed de sikkert, mente en troende Præst, „da disse Herremænd ikke vidste mere, hvad Grundtvigianisme var, end Studene i deres Stalde“, men om de maatte faa en dygtig Mand; og deres Hensigt var utvivlsomt, skriver Fader, at faa en Mand, som kunde deltage dygtigt i deres Spillegilder. Lidet anede disse Herremænd, at de skulde faa en Præst, som skulde føre Guds Rige ind paa deres Gaarde og sætte en Bom for deres verdslige Liv.

Det var Minister Fonnesbech, som ofte havde overværet Gudstjenesterne i Uby, der tilraadete Kultusministeren at imødekomme Herremændenes Andragende ved at give Fader Embedet, da han „var en dygtig Mand“.

Inden Udnævnelsen til Ørum var der sket to betydningsfulde Begivenheder, nemlig *Missionens Sommermøde i Uby* og *Faders og Clausens Missionsrejse i Jylland* om Efteraaret.

Den 11.—14. Juli 1865 holdtes Sommermødet i Uby; den gamle Præstegaard stod aaben, og de særlige Forhandlings- og Bestyrelsesmøder holdtes i mine Forældres Hjem.

Det forrige Aar havde Bestyrelsen begyndt særlige Forhandlingsmøder med deres Udsendinge, hvor „de kunde udtale sig for hverandre i alt, hvad der gensidig

maatte ligge dem paa Hjerte, som ogsaa for at de kunde lære hverandre bedre at kende og smelte bedre sammen i indbyrdes Kærlighed“.

Ved Mødet i Uby fandt denne Sammenkomst Sted Dagen før det egentlige Møde. Og den var sikkert højst fornøden.

Fader skriver nemlig i sin Beretning: „Mens Missionsforeningen bestandig har fornummet mere af Verdens Modstand og Vrede, saa har vi ogsaa erfaret, at der er

ANDERS STUBKJÆR

større Færer end dem, som kommer udefra; og det er de Færer, som kommer fra de forskellige Partier, hvori Guds Børn har delt sig i vort Fædreland“.

Derefter hævder han, at Missionen vil ikke være et Parti, men „vi vil sejle i vor egen Sø udenom alle Partierne“, for at hjælpe Mennesker til Kristus. Og „derfor havde vi

samlet alle Missionens Arbejdere, for at vi rigtig kunde samle os om vor Jesus i disse Dage, og han bringe alt til at lægge sig, som havde truet vor Forening med Sønderplittelse“.

Ved dette Forhandlingsmøde tog *Anders Stubkjær*, som var kommet i Missionens Tjeneste Aaret forud, Ordet, og „med dygtige og kærlige Ord formanede han til at blive sammen og arbejde trofast sammen og ikke give Djævelen Rum, som vilde have sin bedste Glæde af at se vor Forening søndersplittet“.

Han og Fader, som saa ofte senere forstod i Bestyrelsen at udjævne Vanskeligheder, viste allerede ved dette Møde denne fælles Evne; thi efter Beretningen at dømme var det særlig de to, som fik Hjerterne til at smelte sammen den Dag.

Ved Gudstjenesten d. 11. Juli skulde Johannes Clausen have prædikedet, men hindredes ved sin Faders Død, saa Fader maatte træde i hans Sted, og ud fra Skildringen i 2. Mosebog af Jødernes Helligdom talte han om „*Véd du Vejen til det Allerhelligste?*“, en udpræget Missionsprædiken, hvor han i Slutningen understreger meget stærkt Nødvendigheden for Guds Folk af at blive sammen i „det Hellige“ (de helliges Samfund).

Den store Kirke var ikke blot fyldt til sidste Plads, men Vinduer og Døre maatte aabnes, for at den store Skare udenfor ogsaa kunde høre.

Om Eftermiddagen og den følgende Dag holdtes Møderne i Præstegaardshaven, hvor bl. a. Præsterne *Rønne*, *Hoff* og *Schepelern* talte.

Uby frembød i de Dage et lignende Skue, som det senere var saa velkendt i Ørsløv; de tilrejsende var indkvarterede rundt i Sognet, mens Strømmen bestandig gik ud og ind i Præstegaarden.

Den sidste Dags Formiddag holdt Missionens Arbejdere Bedemøde i Præstegaarden, hvor de anraabte Gud om, at det dog „aldrig maatte lykkes den Onde at skille os ad, som følte sig saa inderlig forenede i vor Frelsers Tro og Kærlighed“.

Hvor lykkelige mine Forældre end var over at have haft dette Møde i deres gamle Menighed, var der dog Vemod i Glæden.

De kendte ikke Herrens Fremtidstanker med dem,

kun ét var sikkert, at de snart skulde bort fra Uby, deres kære Hjem og deres kære Menighed.

Dette kom ogsaa frem i Faders Beretning om Uby-Mødet. „Det var rigt velsignede Dage — skrev han — Gud være lovet og takket for dem og lade dem bære mangfoldig Frugt! Gud være lovet og takket, fordi han undte mig endnu at opleve denne Glæde i mit gamle Hjem, mit uforglemmelige Uby og min uforglemmelige Menighed, som det vil falde mig saa tungt at forlade.“

Men Fader var endnu „tjenstledig“, Herren lod endnu en Stund sin Vilje med ham være i det skjulte.

Da blev Planen lagt for en *Missionsrejse i Jylland*. Clausen havde allerede i Forsommeren bragt Tanken frem, idet han skrev til Fader: „Skulde du ikke faa noget af de Embeder, du søger, skal vi da drage ud sammen som Missionærer?“

Clausen, der ogsaa var blevet tjenstledig ved sin Faders Død, var paa Opfordring af nogle Missionsvenner paa Fyen blevet antaget som Missionens Rejsepræst. Dette gav Stødet til, at Tanken om Jyllandsrejsen blev virkelig-gjort.

I Slutningen af September drog de to Venner ud paa den to Maaneders Rejse, vel nok den mest betydningsfulde Rejse for Indre Mission; thi paa den lagdes Grunden til det Missionsliv, som senere udfoldede sig saa frodigt i Jylland og indtil denne Dag har været Indre Missions faste Borg.

Nogle Aar i Forvejen havde Fader holdt nogle Møder i Jylland paa Foranledning af *Proprietær Lawaetz*, men disse havde kun været daarligt besøgte.

Helt anderledes nu i 1865; Kirkerne kunde ofte slet ikke rumme de store Skarer, som strømmede til.

Efter først at have holdt et Par Møder paa Fyen, hvor

Fader og Clausen var mødtes i Vejlbj (Clausens Hjem), begyndte Jyllandsmøderne i Aarhus, hvor Fader prædikede i Domkirken.

Den senere bekendte *Provst Vahl*, som dengang boede i Aarhus, havde planlagt hele Rejsen for dem.

Silkeborg var et af de første Steder, der blev besøgt paa Rejsen, og paa Grund af sine mange Forbindelser her fra sin Feltpræstetid foreslog Clausen, at de skulde lade Opholdet i denne By strække sig over flere Dage.

Der fandtes her en Del troende Mennesker, hvis aandelige Vækkelse stammede fra *Pastor Hostrup*, „denne Mand, som den danske Litteratur skylder saa meget, men som Guds Aand førte fra Digterbanen ind paa Livsvejen til at blive et levende Vidne om Kristus“, skriver Fader om ham og føjer til:

J. VAHL.

„Trods det, at ingen af os to (Fader og Clausen) tilhører den udprægede kirkelige Retning, som Hostrup og hans efterladte Venner følger, samledes vi dog om det fælles, det, hvorom dog alle Kristne er enige, at Kristus er vor Frelser, at han alene er Vejen til Salighed.“

Under dette Ophold i Silkeborg traf Fader første Gang *P. E. Blume*, den senere saa fuldtro Ven af Indre Mission.

Blume fortæller selv om dette Møde. Clausen, hans gamle Skolekammerat, havde forgæves søgt ham, hvorfor Blume gik op paa Hotellet, hvor de to Rejsefæller boede, og blev vist ind i Faders Værelse; her traf han Fader staaende midt paa Gulvet i Færd med at lade et Æble vederfare Retfærdighed. Blume troede, han var gaaet fejl, da han endnu aldrig havde set en Præst med Overskæg

P. E. BLUME

og iført Jakke, hvorfor han lidt tøvende spurgte: „Er det Pastor Beck?“ — „og det var med en Blanding af Lettelse og Forundring — fortæller han —, at jeg erfarede, at den lille Mand, som nærmest lignede en Officer, virkelig var den allerede ret bekendte Kapellan Beck.“

Under Opholdet i Silkeborg havde Fader erfarede, at der var Tvedragt mellem de troende i denne By, der som før anført var grundtvigsk farvede, og de gammelluthersk-

troende ude paa Heden. Ved Mødet valgte han derfor at tale om den indbyrdes Kærlighed, der vil tjene og opbygge og ikke rive ned. „I denne Aand talte vi aabent og ligefrem — beretter han —, og vi kan med Sandhed bevidne, at de troende tog saa kærligt derimod.“

Saaledes gav Gud Fader Naade til at forlige de stridende Guds Folk paa den Egn. Og mindst ét Menneske

blev ved den Lejlighed hjulpet til Troen paa Kristus, og det paa en ejendommelig Maade.

Mine Forældre havde i 1860 været paa Rejse til *Himmelbjerget*. Under en Storm paa Julsø var de strandet med deres Baad, og da traf de i Skoven en Mand ved Navn *Steffen Madsen*; han og hans Kone vilde ikke, at mine Forældre skulde gaa i det frygtelige Vejr til Ry Kro, hvor de boede, og tog dem derfor med sig hjem. Og „der havde vi det godt i tre Dage“, skriver Fader.

Men saa vilde han til Gengæld ogsaa gøre det godt for sine Værtsfolk, og da han mærkede, de intet havde med Kristendommen at gøre, søgte mine Forældre at hjælpe dem til Omvendelse. Men det syntes at være forgæves, navnlig for Mandens Vedkommende. Han havde fornemme Fornemmelser fra den Tid, han havde været Tjener hos *Prins Ferdinand* og „haft megen Omgang med *Frederik d. 6.*“. Desuden var han meget selvtretfærdig, saa mine Forældre forlod det lille Hjem efter tre Dages Ophold med Tak for Gæstfriheden, men bedrøvede over, at deres Vidnesbyrd havde været forgæves.

Det havde det dog ikke; thi da Fader fem Aar senere kørte forbi det samme Hjem og hørte, at *Steffen Madsen* laa for Døden, sendte han ham en Hilsen med Tak for hans tidligere Gæstfrihed og ønskede ham frelst og omvendt.

Denne Hilsen greb den syge Mand saa dybt, at den blev til hans Omvendelse.

I Tilslutning til denne Begivenhed fortæller Fader om den aandelige Vankundighed, der ogsaa kunde findes hos Præsterne. Mine Forældre var gaaet med den omtalte *Steffen Madsen* i Kirke om Søndagen. Det var paa den Tid, Roskilde Konvents Salmebog afløste den gamle rationalistiske, og Fader havde derfor taget begge Salme-

bøgerne med, men det var ham umuligt at finde en eneste af de opgivne Salmer i nogen af Bøgerne.

Senere opklaredes det, at Præsten, der intet anede om Roskilde Konvents Salmebog, havde hørt noget om, at der skulde indføres en ny, og saa indførte han den gamle rationalistiske Salmebog til Afløsning af Kingos Salmer.

Efter Gudstjenesten hilste Fader paa Præsten, men denne kunde i sin kirkelige Interesse ikke hæve sig højere end til at spørge om, hvad der paa Sjælland ydedes i Offer for kirkelige Handlinger, og da Fader fortalte, at en Mark var det almindelige for en Daab, svarede Præsten: „Ja, jeg har nok hørt, at det skal staa daarligt til i kirkelig Henseende paa Sjælland.“

Naar man hører dette, forstaar man bedre Bedstefaders Hjertesuk, naar en jydsk Præst blev forflyttet til Sjælland: „Atter en jydsk Formørkelse!“

Men tilbage til Jyllandsrejsen.

Paa Køreturen fra Silkeborg til *Bording*, hvor det næste Møde skulde holdes, stoppede Fader og Clausen op i Kroerne i *Funder* og *Paarup* og blev glad overrasket ved at finde Kroer, „hvor Jesus havde taget Herberge“; thi begge Kroværterne var troende Mænd.

Det stærkest besøgte Møde paa denne Rejse var det i *Bording*, hvor *Adam Bülow* var Præst, „den eneste gamle Adam, jeg kan lide,“ sagde Fader om ham. Folk var strømmet til milevidt fra, nogle var gaaet 3—6 Mil for at overvære Mødet.

Fader forefandt her „et mægtigt nyt Trosliv paa den jydsk Hede“ og et skønt Samliv mellem Præsten og de troende. Efter Gudstjenesten samledes de troende i Præstegaarden, „et Samlingssted og Hjem for Guds Børn uafhængig af Stand og Stilling“.

Ved et følgende Møde i *Ringkøbing* havde Fader præ-

diket over Israeliternes Dans med Aaron om Guldkalven. Denne Prædiken blev i den Grad optaget unaadigt af Stedets Præst, saa han den følgende Søndag advarede Folk imod at „følge, hvad de havde hørt paa Missionsmødet, da de ellers vilde ende paa Fattigvæsenet“.

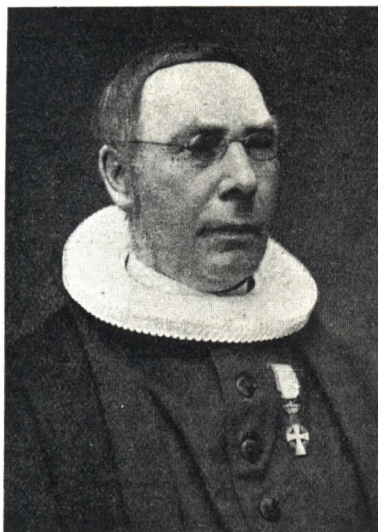
Siden den Tid hed Præsten *Aaron*, føjes der til i Beretningen.

Pastor Bülow havde tilraadet Fader og Clausen at holde et Møde i *Snebjerg*, der laa bekvemt ved Hovedlandevejen; og da Clausen kendte Stedets Præst, *Pastor Lehn*, mente de, det let lod sig ordne.

Til en Begyndelse gik det ogsaa meget let. Hele Præstefamilien modtog dem gæstfrit. Men det varede ikke længe. Efter Aftensmaaltidet for Pastor Lehn løs paa dem: „Jeg har ikke haft Bud efter de to Herrer, og nu vil De formodentlig i Morgen lægge et Basiliskæg i Kirken, som jeg skal ruge ud,“ saaledes begyndte han og fortsatte i samme Tone en rum Tid.

Clausen, hvis Nerver let kom i Bevægelse, søgte at mildne den hidsige Præst og mindede ham, som talte saa meget om Kærlighed, om, at Kærligheden bruger ikke Fremfusenhed, hvorover Lehn ganske rasende udbrød: „Maa jeg bede mig fritaget for Gudsbespottelse!“

Fader bevarede imidlertid sin Ro, stoppede Piben og

ADAM BÜLOW

foreslog Clausen at gaa ind til Præstens Damer, som syntes mere elskværdige.

En stærk Storm væltede om Natten en af Præstegaardslængerne, hvad kun satte Clausens Nerver end mere i Bevægelse; og da de næste Morgen vilde ud at se paa Stormens Hærværk, kom der i det samme et stærkt Torden-skrald.

Nu blev det helt vildt med Clausens Nerver, han greb Fader i Armen og rev ham med ud i Haven med det Udbrud: „Nu falder hele Brakken!“

Fader, der ikke var forberedt paa saa hurtig Udrykning, faldt saa lang, han var, i Plænen, mens Clausen fortsatte sin vilde Flugt hele Haven igennem.

Ved Mødet i Kirken talte de begge, hvorefter Pastor Lehn sluttede Gudstjenesten med en kraftig Kanonade mod de to Præster.

Det var saaledes ikke lutter Medgang, de havde paa deres Jyllandsrejse.

Mod Slutningen af Rejsen holdtes nogle Møder paa *Grenaaegnen*, bl. a. i *Lyngby*, hvor *Professor Langhoff* var Seminarieforstander. Her blev et inderligt Venskab sluttet mellem ham og Fader, og senere holdt de ofte Missionsmøder sammen. „Langhoff er god at have med ved Møderne — skrev Fader — han spiller saa godt Anden-Violin.“

I *Lyngby* traf Fader ogsaa *Sigvardus Høyer*, der var Lærer ved Seminariet, og ved dettes Nedlæggelse gik han ind i Missionens Tjeneste. Denne iltre Mand med det varme Hjerte blev indtil sin Død mine Forældres fuldtro Ven og viste bl. a. sit Venskab ved at være Fadder ved min yngste Broders og min Daab.

Lyngby laa i Nærheden af *Ørum*, og enkelte derfra havde overværet Faders Møde. Rygtet om „den omrej-

sende Kapellan“ fik Betydning for Faders Gerning i Ørum, da han et halvt Aar senere blev Præst dør. Folk var blevet nysgerrige ved Rygtet, og det hjalp til, at Kirkerne var fyldte fra Begyndelsen af hans Virksomhed i det nye Sogn.

Fader og Clausen maatte dog nu tænke paa at afslutte Rejsen. Opfordring til flere Møder strømmede bestandig ind, men „vi maatte rive os løs; vi havde været 7 Uger paa Rejse — skriver Fader — og rejst omtrent halvandet Hundrede Mil i uafbrudt Virksomhed, ofte hver Dag eller hveranden eller tredie Dag holdt vi Møder, ofte to Gange om Dagen; Legemet manglede intet; thi Guds Børns Gæstfrihed og Omhyggelighed var stor, men Aanden begyndte at svigte og trængte til Ro og Hvile hjemme hos vore Kære, som længtes efter os, og vi efter dem.“

SIGVARDUS HØYER

Den 17. November afsluttede de Rejsen med et meget stærkt besøgt Møde i *Aarhus Domkirke*. Fader slutter sin Beretning med Ønsket om, at „denne Rejse maatte efterlade varigt Spor for Guds Riges Komme“.

Nu forlod de to Rejsefæller Jylland, Fader dog kun for en kort Tid; thi ved sin Hjemkomst forelaa hans Ud-nævnelse til *Ørum*, og dermed havde Herren vist ham sin Fremtidsvilje med ham, at han skulde vedblive at være

fast Præst og ud fra denne Stilling fortsætte sin Gerning som „*det udvalgte Redskab*“ i Indre Mission.

Efter Hjemkomsten udsendte Fader sin første Prædikensamling „*Fjorten Prædikener*“, som var den litterære Frugt af Jyllandsrejsen.

Den aandelige Frugt var Livets Vækkelse og Forøgelse af det Liv, som i Forvejen forefandtes rundt om i Jylland, hvor mange Sogne siden den Tid er blevet Indre Missions faste Hjemsted.

Endnu et betydningsfuldt Møde holdtes inden Udgangen af 1865.

Hvad Fader og Clausen havde mødt af aandelig Død ogsaa indenfor Præstestanden baade i deres nærmeste Omegn paa Sjælland og paa Jyllandsrejsen, havde ledt deres Tanke hen paa *de theologiske Studenter*, de vorde Præster, for muligt at vække Liv indenfor deres Rækker og bringe dem i Forbindelse med Livet, som det nu brød frem i Landet.

Efter Hjemkomsten modnedes denne Tanke om et Møde med Studenterne, og ved Frimodts Hjælp blev det berammet til *17. December paa Borchs Kollegium*.

Omtrent to Hundrede Kandidater og Studenter samt nogle enkelte Præster var samlede.

Fader fortalte om sin Uddannelse ved Universitetet og viste, at den slog ikke til til Præstegerningen.

„Vi læste det Nye Testamente — sagde han —, men det var kun en Biting, mens Hovedsagen var en hel Del tyske Fortolkningsbøger . . . Vi fik ikke Øjet aabnet for de store dejlige Billeder af Kristus, hans Liv og Gerninger . . . Vi læste det Gamle Testamente, det vil sige, vi læste saa godt som slet intet deraf . . ., derimod læste vi noget, man kaldte *Indledning* til det Gamle Testamente . . ., men vi blev ikke ledte ind i Herrens hele store forberedende

Gerning med Israels Folk, indtil Tidens Fylde kom, men vi ledtes ind i Kritik af Bøger, som vi aldrig havde læst.“ Og saaledes fortsatte Fader med at gennemgaa Undervisningen i de forskellige Fag som ganske ude af Stand til at dygtiggøre til Præstegerningen.

„Saaledes stod vi ved Tiltrædelsen af Præsteembedet — vedblev han —, og *hvad skulde vi prædike?* Havde vi ikke haft andet at rode op i end alle de gamle Lærdomskister, saa var det ganske vist ikke blevet andet end Kiste-snak.“

Fader omtalte videre Præstens Hyrdegerning, at samle de vakte i de helliges Samfund for at værne dem mod Sektvæsen og Bedrag. Dette „disputeres nemlig ikke bort, men det skal udsultes,“ ved at der dannes levende Samfund. „Men der var ingen, som søgte at klare vort Syn for de helliges Samfund eller føre os ind deri. Dette har vi villet fremstille for de studerende, at de kunde kende de bitre Erfaringer, som vi har gjort i vor Præstegerning, for at de maaske kunde undgaa dem. . . . Det ser forfærdeligt ud i Kirken . . . det er en Kamp paa Liv og Død med Satan og hele Helvedes Magt, som de theologisk studerende uddanner sig til.“ Der maa fremfor alt Liv i vore egne Hjerter, føjer han til. Studenterne maa slutte sig sammen. „Der maa danne sig — ikke et theologisk Samfund — men *et helligt Samfund* imellem dem, som der er Liv i . . . de troende Studenter maa leve sig sammen med de hellige i København . . . og tage Del i Guds Riges Arbejde . . . Og her er det, vi mener, den Indre Mission kan træde hjælpende til.“

Dette var klar Besked, fremgaaet af Faders egen bitre Erfaring, men frembaaret med en inderlig Kærlighed til Menigheden i Danmark og dens vordende Præster. Og ved dette Møde blev Begyndelsen gjort til Forbindelsen

mellem de theologiske Studenter og den levende Menighed, vel kun en ringe Begyndelse, men dog en Begyndelse, som den kristelige Studenterbevægelse mange Aar senere kunde arbejde videre paa.

— — —

Nu var Julen inde, den sidste Jul, mine Forældre skulde fejre med deres kære Menighed i Uby, den sidste Julefest, de skulde holde i deres Ungdomshjem med mine fire ældste Søskende.

Tanken om det nær forestaaende Opbrud blandede Vemod i Juleglæden.

Fader prædikede ved Juleaftensgudstjenesten, og Teksten var Es. 21, 11—12: *Vagt! hvor skrider Natten?* Afskedstanken var stærkt kendelig i denne Prædiken. „Jeg har været sat paa Vagt paa dette Sted for Guds Menighed i mange Aar, og nu holder jeg vel Jul sidste Gang med mine kære gamle Venner,“ men med Tak til Gud kunde han som Vagt for Menigheden føje til, at „Morgen gryer“.

Som Fader selv oplevede Guds Riges Morgenrøde i sit eget Liv i Uby, fik han ogsaa Lov at se Guds Riges Morgen gry i mange Hjerter og Hjem. Men det var endnu Nat mange Steder. Derfor „bed, alle kære Guds Børn, for de mange stakkels sovende Verdens Børn — — og bed, at det dog ikke skal blive Nat igen paa disse Egne og Morgengryet igen forsvinde.“

Man mærker her ikke blot Glæden over det frembrudte Morgengry, men ogsaa den hellige Omsorg for, at det Liv, som var vaagnet, ikke skulde sove ind, naar Fader ikke mere var „Vagt for den Menighed“.

Men hvad der kun mærkedes som en Understrøm i denne Juleprædiken, Tanken om det forestaaende Op-

brud, kom naturlig klart frem i Faders *Afskedsprædiken* d. 28. Januar 1866.

Aldrig har Uby Kirke rummet saa mægtig en Forsamling som hin Dag; hver Staa- og Siddeplads var optaget. Ja, mere end dette. Folk slog Ruderne ind, og ad Stiger krøb de op i Vindueskarmene. Alle vilde være med den Dag, Fader tog Afsked med Menigheden, „min første Kærlighed“, som han kaldte den.

Teksten var „*Arbejderne i Vingaarden*“, en Tekst, som passede saa godt til den særlige Anledning, hvor Fader paa en enestaaende Maade lagde sin tiaarige Præstegering i Uby frem i Guds Ords Lys.

At lede Mennesker ind i Herrens Vingaard havde været Maalet for hans Virksomhed. Og endnu den sidste Dag, „den 11. Time i hans Arbejdsdag i Uby“, formanede han stærkt og indtrængende dem, som endnu „stod ledige paa Torvet“ til at gaa ind i Vingaarden. „Engang skal vi mødes igen for Herrens Domstol — vidnede han —, da vil jeg være ren for dit Blod; da skal du i det mindste bekende, at du havde en Præst, som har sagt dig det. O, hør det dog, hvert Verdens Barn! hør det dog nu sidste Gang, jeg taler til dig: *gaa hen i Vingaarden, gaa ind i de helliges Samfund*, at dog din Sjæl kan blive frelst!“

Mest gribende var dog Faders Afskedsord til Guds Folk. „Jeg ved, her er Sjæle — sagde han henvendt til sine Venner —, som kan sige: *vi er hellige, vi er Arbejdere i vor Herres Vingaard*. — O, lad os kun sige det, sige det med inderlig Glæde, men lad os huske at føje til: *Af Naade — af Guds Naade er vi det, som vi er*. — Og hans Naade har været stor imod os. Tænk paa den første Dag, jeg stod iblandt eder, hvordan det da saa ud i dette Hus, saa tomt, saa koldt og dødt, og saa nu den sidste Dag, jeg staar her, se, hvordan her nu ser ud: *Af Naade — af*

Guds Naade er alt dette sket! Ak ja, hvor har hans Naade dog været stor imod mig i disse Aar! Saa meget har han brugt mig til! Saa megen Kraft har han lagt i et Menneskes, en Synders Forkyndelse!“

Derefter formanede han inderligt og hjerteligt baade de unge og gamle i Troen til, at Guds Naade ikke maatte blive forgæves, at de ikke maatte forlade Vingaarden og gaa tilbage til Verdenstorvet.

Og efter saaledes at have vidnet Guds Naade for dem, sluttede han sin Prædiken med et personligt Afskedsord: „Min Arbejdsdag iblandt eder er til Ende. Og saa *Farvel*, I kære, kære Venner! Hvor er det dog tungt at sige eder *Farvel*. Det er, som om jeg skulde rives op med Rode af den Jordbund, hvor jeg er vokset fast med Hjertets dybeste Rødder, som jeg skulde kastes bort og visne; ja, siden min Fader lukkede sine Øjne, har det ofte været for mig, som om vor Herre sagde til mig: jeg kan ikke bruge dig mere til Arbejde i Vingaarden. Og dog ved jeg, det er ikke saaledes; jeg fik hans Legeme og Blod til Pant derpaa sidste Søndag her ved det gamle kære Alter; jeg ved, han blot vil have mig omplantet; men dog gør det ondt. Fra en dejlig Vennekreds skal jeg gaa bort til et fremmed Sted, hvor jeg skal staa som fremmed blandt fremmede ... *Bed for mig! bed for eders Broder*, at jeg maa blive tro, at Herren maa velsigne mig dèr, som han velsignede mig her ... Det var dejligt at staa iblandt eder som eders *Præst*; men det dejligste var dog, at I vilde have mig til eders *Broder*. Hav *Tak*, evig *Tak* derfor. Tak, at I har over med mine Skrøbeligheder, som I har set nok af! Tak for hvert et Kærlighedstegn! Hav *Tak* for eders Kærlighed mod min Hustru og mine Børn! Jeg skal lære de smaa, hvilke Venner vi havde i Uby ... Tilsidst beder jeg: tag ikke eders Kærlighed fra mig, fordi jeg bliver

taget fra eder; I vil dog vedblive at leve i mit Hjerte; thi I blev min første Kærlighed... Og saa *Farvel i Jesu velsignede Navn. — Amen.*“

Alle græd i den Afskedsstund. Det var jo deres elskede Præstefolk, de tog Afsked med; thi elskede var mine Forældre i denne Menighed, Fader, fordi han fik Naade til at føre de mange til Retfærdighed, og Moder, fordi hun var ét med ham i hans Gerning og altid gerne „laante Hus til de hellige“.

Om Eftermiddagen kom Vennerne endnu en Gang for at sige Farvel til mine Forældre, og da havde de den store Kærlighedsgave med, et Klaver „til Minde om Lovsangen i Uby Kirke og Menighed“. Fader og Moder havde jo ved Gudstjenester og Møder sunget „den nye Sang“ ind i mange Hjerter. Og nu vilde den trofaste Venneflok sige Tak paa denne Maade, for at Sangen kunde blive ved at lyde i mine Forældres nye Hjem, som den havde lydt saa ofte i det lille Kapellanhjem i Uby. „Og dette Klaver — skriver Fader 35 Aar senere — minder os endnu daglig ved vor Andagt om de jublende Sange i Uby, som jeg aldrig siden har været omgivet af i saa rigt Maal.“

Hundreder og atter Hundreder Gæster i mit Barndomshjem har set dette Klaver og hørt dets Toner, naar Moder spillede ved Andagten, mens Fader stod ved Siden af og sang for med sin smukke Stemme.

Med denne Gave sluttedes mine Forældres Liv og Virksomhed i deres første Menighed, en Gave, der hele deres Liv igennem blev ved at synge for dem om „deres første Kærlighed“, om de velsignede Venner i Uby.

OMPLANTET

Jeg havde svært ved at komme fra Uby, mit kære Hjem i dobbelt Betydning," skriver Fader i „Erindringerne“. Og det varede ogsaa længe, før han tog Afsked med „sin første Menighed og sit første Hjem“.

I November 1865 kom Udnævnelsen, men først i *Februar 1866* tiltraadte han sit nye Embede, samme Dag som *Clausen* blev indsat som Pastor *Birkedals* Efterfølger i *Ryslunge*. I den Anledning skrev Fader til ham: „Vi skal da indsættes paa én Dag, lad os da bede den Bøn for hinanden, at intet nogensinde maa skille os ad.“

De havde i mange Aar levet saa nær ved hinanden og kunnet styrke Venskabet ved hyppige Besøg i hinandens Hjem og særlig ved det stadig voksende Samarbejde. Gennem alt dette var Venskabet vokset sig stærkt, saa Fader kunde skrive til sin Ven: „Hvor vi to staar godt sammen, én Tro, én Stræben efter Troens Inderlighed, én Stræben efter at udbrede Guds Rige, én Anskuelse om Maaden, hvorpaa det skal udbredes, én Glæde over hvert et Glimt, vi øjner i Menigheden.“

Saaledes passede de to Venner sammen, saa længe de var hinanden paa nært Hold, og vilde sikkert have vedblevet dermed, om ikke der var kommet den store Afstand. Venskabet blev vel aldrig rokket, men den Tid

kom, hvor der ikke mere var „én Anskuelse om Maaden, hvorpaa Guds Rige skulde udbredes“.

Men nu, hvor de skulde drage hver til sit nye Embede, var Samdrægtigheden, som Fader havde skildret den. Paa denne Tid fik han Lejlighed til at give Clausen et nyt Bevis paa Venskabets Oprigtighed.

Ved Udnævnelsen til Præst i Ryslinge rejste der sig nemlig en Storm mod Clausen fra grundtvigsk Side. Det var særlig *Pastor Hostrup* og en anonym Forfatter, N. Th., vistnok en grundtvigsk Lærer, som rettede deres Skyts imod ham for at have bidraget til at fortrænge Birkedal fra Ryslinge.

Der var nemlig gjort Forsøg paa at bevæge Regeringen til at give Birkedal dette Embede igen, men forgæves. Og nu haabede man fra grundtvigsk Side, at hele den danske Præstestand vilde boycotte Embedet. Da saa Clausen „efter Opfordring“ søgte det og fik det, brød Stormen løs over ham. Ja, man insinuerede, at „Levebrødet ogsaa har spillet sin magnetiske Rolle“. Angrebene var af en saadan Beskaffenhed, at de kun manglede Ordet „Skruebrækker“ for at være fuldkomne.

I denne Storm vilde Fader ikke lade sin Ven ene, men skrev en Artikel i Missionstidende, hvor han hævdede, at han og Clausen delte de mange Kristnes Ønske om, at Birkedal maatte forblive i Ryslinge, og at Clausen aldrig vilde have søgt Embedet, om der havde været den mindste Mulighed for dette Ønskes Opfyldelse, og først da alle Muligheder brast, søgte han det meget modstræbende, og „at hverken Begærlighed eller nogen anden saadan Bevæggrund, men udelukkende den Overbevisning, at dette maatte være vor Herres Kald, har overtalt ham til dette Skridt . . . Han gaar ikke til Ryslinge for at sprede, men for at samle om den samme Frelser, som Birkedal har samlet om.“

Grundtvigianerne faldt dog ikke til Føje derved; der fremkom tværtimod nye Angreb i „*Dansk Kirketidende*“, og nu havde Birkedals Forkæmpere det mere at kunne slaa løs paa to i Stedet for én. Det er altid en Fordel,

ØRUM KIRKE

naar det gælder at tømme Blækhuset for dets sorte Indhold, som visselig var tilsat med en god Portion Galde.

Derimod styrkede Faders Forsvar Clausen til Fri-modighed. Senere udgav han sin Tiltrædelsesprædiken i Ryslinge ledsaget af „et Forsvarsord“. Fader anbefalede dette varmt og raadede Folk til at læse det, for at Sladdereren kunde høre op.

Kort efter den før omtalte Artikel i Missionstidende kom Indsættelsesdagen for de to Ungdomsvenner.

Den 18. Februar 1866 stod Fader første Gang paa *Ørum Prædikestol*, som „til at begynde med var mig en frygtelig Pinebænk“, skriver han.

I Uby var han vant til at være omgivet af en lyttende Skare, som hungrede efter Guds Ord. Her i *Ørum* var det lutter nysgerrige, der fyldte Kirken, maaske ikke et eneste troende Menneske iblandt dem undtagen Faders Forgænger, den gamle *Pastor Seidelin*, der var blevet vakt ved Slutningsmødet i Aarhus Domkirke paa Jyllandsrejsen.

Der herskede den frygteligste Død og Vankundighed i det nye Sogn. Det første Menneske, Fader havde talt med, da han kom til *Ørum*, var en beruset Mand, og dette gav selvfølgelig ikke det bedste Forhaandsindtryk. Og ihukommende sin nye Provsts Brev, at denne kun havde hørt om én troende Mand i *Ørum*, og han var nu død, var Fader ganske modfalden, da han skulde prædike første Gang paa det nye Sted, og det syntes ham ganske umuligt at kunne sige et eneste Ord.

Men Herren, som saa ofte havde staaet sin Ven bi, naar Mismod og Forsagthed overvældede ham, kom ogsaa i denne svære Stund Fader til Hjælp, nu han skulde *omplantes* fra den frodige Ager i *Uby* til den udyrkede og livløse Mark i *Ørum*.

I et Nu lod han Fader se hele sin gamle Menighed paa Knæ i Uby Kirke i Bøn for deres bortrejste Præst.

„Fremmed blandt fremmede“ var han omsluttet af den trofaste Flok, der nedkaldte Herrens Velsignelse over Begyndelsen paa hans nye Gerning.

Og da fik Fader Frimodighed til selv at kunne bede

og oplade Guds Ords Sandhed for de mange nysgerrige Tilhørere.

Og det blev ogsaa en Prædiken, der ikke lod noget tilbage at ønske i Klarhed.

Med den enestaaende Evne, Gud havde udrustet Fader med, oplod han Skriften, og udfra Teksten om „Fristelsen i Ørken“ talte han over Emnet: „*Hvad jeg vil, og hvem jeg er*“.

Han vilde bringe dem „Guds Fred“, den Fred, som kom til Jord med Guds Søn, men en Fred, som kun vindes gennem Kampen med Djævelen, saaledes som Kristus selv maatte udkæmpe denne Kamp. Derfor „*vil jeg* vidne om den store Kamp mellem Djævelen og den Herre Kristus... Det er Djævelens Stræben at gøre Guds Ord til Løgn for at tage Guds Rige fra Menneskene... Det var hans Stræben i Judæas Ørk at forvende og forvanske det Ord, som „*staar skrevet*“, at gøre Guds Ord til Løgn for vor Frelser... Han vilde have taget os allesammen med ét Slag ved at tage vor Frelser fra os. Men han tabte Slaget. Og nu maa han møjsommeligt gaa omkring og prøve at fange os enkeltvis... Kampen fra Judæas Ørk maa nu kæmpes om igen i hvert Menneskes Hjerte. Djævelen vil bilde os ind, at *vi lever af Brød alene*, og at vi ikke behøver at høre Guds Ord... *Det vil jeg*: vidne mod denne djævelske Løgn, vidne med min Frelseres Ord: „Mennesket lever ikke af Brød alene, men ved hvert Ord, som udgaar igennem Guds Mund.“... Og Djævelen er det, som *stiller Menneskene paa Tempeltinden* — paa Tinden af deres selvlavede Kristendom, lavet af deres egen Visdom, Kløgt og gode Gerninger, og saa skal Guds Engle nok bære dem paa Haand ind i Himmerige, de skal ikke være bange for at gaa fortabte... *Det vil jeg*: vidne mod al den djævelske Løgn med al din egen Ret-

færdighed . . . Jeg vil bede, trygle hver en Sjæl, bliv ikke staaende deroppe paa det høje Stade, du styrter i Helvede, du knuses i Afgrunden, kom ned i de ydmyge Steder, hvor du faar Jesus i Tale. — Og det er Djævelen, der gøgler for Menneskene om *denne Verdens Herligheder*, at de skal faa alt, hvad der er herligt og dejligt for Kødets, naar de blot vil følge Hjertets Drift og Vantroens Skik. *Det vil jeg: vidne mod al denne djævelske Løgn, raabe det saa højt, jeg kan, det er Djævelens Gøgleri, at alt dette ser ud som Herlighed; det er Djævelen, du tilbeder, og du ved det ikke. Hvad det gælder om er, at du kan faa Øjnene op og se Djævelen og hans Bedrag, at der kan begynde en alvorlig Kamp i dit Hjerte mellem Djævelen og Kristus.* Dette vil jeg, raabe til Kamp mellem Sjælefjenden fra Helvede og Sjælevennen fra Himmerig . . . Og jeg vil vidne om den *Fred*, der kommer efter Striden, den *Fred*, som Guds Søn fornam, da Djævelen veg fra ham, og Englene kom og tjente ham, den *Fred*, som ethvert Menneske kan fornemme, naar Frelseren er blevet Sejrherre i Hjertet, *Guds Fred, Troens salige Fred; den salige Fred*, naar vi kan sige: *jeg ved, hvad der er Sandhed, Jesus og Jesus alene er Sandheden*, jeg ved, at Jesus alene er min Frelser, jeg ved, jeg hører hjemme med alle Guds Børn i det store Faderhus. *Det vil jeg: vidne om denne Fred.*“

Efter at Fader saaledes havde vidnet, hvad han vilde, gjorde han ydmygt og skønt rede for, hvem han var. „En Synder, en ussel, fortabt og dødsdømt Synder, skyldig til Helvedes Ild; det er jeg *i mig selv*. Men *af Guds Naade* er jeg dog *et Guds Barn*; det har Jesus gjort mig til i min Daab . . . Jeg har været *en Vantro*, levet i Djævelens Lænker mange Aar af mit Liv, men *af Guds Naade* er jeg opvakt af Søvn og lever nu mit Liv *i Troen* paa min kære,

velsignede, dyrebare Jesus...Jeg var *de helliges Ven*, hvor jeg kom fra... , jeg vil ogsaa gerne være *eders Ven* ...Jeg vil gerne have *eder alle* til Venner; men det ved jeg kan ikke ske; thi vil Livet vaagne her som i Uby, da vil Striden ikke blot vaagne i de enkelte Hjerter, men ogsaa mellem de to Slags Mennesker, mellem dem, der vil høre Jesus til, og dem, som vil blive i Djævelens Løgn. Jeg vil kun være *min Frelasers Ven*, om jeg saa skulde gaa her alene og have eder allesammen til Fjender... Mere vil jeg ikke sige om mig selv, Tiden vil bedst vise eder, hvem jeg er...Rygtet gaar gerne forud for Manden, men Rygtet er *en Sladderkælling*, der enten pynter os med dejlige Klæder eller søler os i al Slags Skarn. Lad denne Sladderkælling løbe og kom her i Herrens Hus og giv mig Lov at besøge eder i eders Huse, at vi kunde tales ved Ansigt til Ansigt, og kom i *mit Hus*, naar jeg bor derinde med min Hustru, som ogsaa er de helliges Ven. Hver Sjæl skal være velkommen derinde, ligemeget om du er Fattiglem eller Herremand, naar du bare har Hjertet med. Jeg vil kun eders Lykke, jeg vil kun eders Sjæles Frelse, jeg vil kun, at *Guds Fred* maatte bo i eders Hjerter.“

Med denne Prædiken mødte Fader første Gang de Mennesker, han skulde være Præst for.

„Det var en drøj Prædiken, du begyndte med i Ørum,“ skrev Clausen; men sikkert ikke mere „drøj“ end nødvendigt. Der herskede jo en frygtelig Død og Vankundighed der. I mange Hjem gik flere Aar gamle Børn udøbte. Her maatte Basunen give klar Lyd, om de skulde vaagne op til Kamp mellem Lys og Mørke.

„Af Frugterne skal man kende dem,“ har Kristus sagt. Denne Sandhed gentog sig med Faders Prædiken; thi en stor Vækkelse brød frem samme Dag.

Fader skriver selv herom: „Hvilken Naade, hvilken

Kraft og Frugt af denne ene Prædiken. Allerede under Bønnen før Prædiken blev en Degn fra et Nabo sogn vakt, og Hovedbestanden af det Liv, som blev der i Sognet, blev vakt ved denne ene Prædiken.“

Efter Gudstjenesten sluttede en Skare nyvakte Kreds

GINNERUP KIRKE,

om Fader, og paa den gamle Præsts Indbydelse fulgte de med ind i Præstegaarden, som genlød af jublende Sang fra de mange, som den Dag begyndte at kende Glæden i Herren.

„Det var den største Naade, jeg har oplevet af mit Arbejde, hvad jeg oplevede den Dag. Paa én Dag var Ørum

blevet mit nye Hjem.“ Saaledes kunde Fader berette de mange Aar efter, da han nedskrev sine Erindringer.

Straks var han dog overvældet af det mægtige Pinsevejr, og det stod ham ikke helt klart, hvad han skulde mene derom.

I et Brev til Clausen faa Dage efter skrev han, at det gik godt fra Begyndelsen, Kirkerne var fyldte, og Folk var venlige og hjertelige imod ham, men han frygtede, at „de egentlig mere havde hørt hans Røst end hans Ord“.

Dette var Faders øjeblikkelige Indtryk af det stærke Røre ved hans første Prædiken. Senere forstod han, at Folks Venlighed og Hjertelighed netop bundede i, at de havde hørt „hans Ord“ om Synd og Naade, saa de ledtes til Kristus; thi den Dag blev Grunden lagt til det rige Menighedsliv, som senere udfoldede sig saa skønt i Ørum.

Det var Pinseunderet fra Jerusalem, som gentog sig hin Dag i Ørum. Mange kom spørgende om, hvad de skulde gøre, og Forældre bragte deres halvvoxne Børn til Daaben.

Men var det nu end et Under med denne store Vækelse paa én Dag paa det ganske døde Sted, saa gælder dog maaske ogsaa her den gamle Sandhed: „En saar, en anden høster.“

Den tidligere omtalte *Jens Larsen*, den første Missionsforenings Udsending, havde nemlig i 1856 berejst disse Egne og talt baade i *Ørum* og *Ginnerup*, og selv om der dengang næppe fremkom synlige Frugter af hans Forkyndelse, var Ploven dog sat i Jorden og Guds Ord saet dør, hvor Fader 10 Aar senere skulde faa sin Arbejdsmark anvist af Herren. Og vi har Lov at tro, at Gud, som altid regner med Fremtiden, ogsaa har haft sin Beregning med at sende *Jens Larsen* til *Ørum* for at gøre Forarbejdet til den store Indhøst ved Faders Tiltrædelsesprædiken 1866.

Fader har altid haft en særlig Naade til at „købe den belejlige Tid“.

Den belejlige Stund i Ørum var der fra den første Dag, og han benyttede den ogsaa. Han kunde ikke vente til næste Søndag med at arbejde videre paa Vækkelsen, men indvarslede til et Møde i Kirken midt i Ugen.

Ved disse Hverdagsmøder i Forbindelse med Søndagsgudstjenesterne styrkedes det nyvakte Liv, saa Fader snart stod omgivet af en levende Menighed ligesom tidligere i Uby.

Sin første Prædiken havde Fader sluttet med at lukke sit Hjem op for alle dem, der vilde følge ham paa Frelsens Vej.

Det varede dog noget, inden denne Gæstfrihed kunde begynde. Dels lagde Naadensaaret Hindringer i Vejen, saa Moder og mine Søskende maatte forblive flere Maaneder i Uby, og dels var Præstegaarden saa forfalden, at den først maatte grundig repareres. „Det hele ligger omtrent henad Jorden,“ skrev Fader. Hvor elendig Boligen var, faar man et lille Indblik i, naar han i Erindringerne fortæller om sine første Nætter i Præstegaarden: „Hvor jeg frøs om Nætterne, skønt jeg havde to Overdyner og Varmedunk i Sengen.“

Hjemmemenneske, som Fader var, følte han sig meget trykket af sin Eneboertilværelse i den faldefærdige Præstegaard.

I et Brev til Clausen, som allerede var flyttet ind i sin Præstegaard, gav han sine Følelser Luft: „Du kan ogsaa sagtens — skrev han —, du har din *Sofie* (Clausens Hustru) og dine Børn; jeg gaar her som Eremit, skilt fra mit halve Liv, med Hovedet fuldt af saa mange underlige Sager, maa bygge Hus, købe Tømmer, slutte Akkorder o. s. v. Jeg har svært ved at holde det aandelige Liv ved-

lige midt i alt dette. Dog, Gud ske Lov! her er allerede sket Vækkelse, her er Sjæle, som har begyndt at gnide Søvnens af Øjnene, og jeg maa atter bekende: én Dag er for Gud som tusinde Aar. O, hvor han er god, den kære Gud og Frelser! Lad os blive ved ham!“

Med Blikket rettet mod Guds Godhed fik han Styrke til at holde Modet oppe i sin Ensomhed og alt Byggeroderiet.

Alle disse praktiske Spørgsmaal var noget, som hidtil havde ligget Fader ganske fjernt, men Forholdene tvang ham nu til ogsaa at sætte sig ind i det, og hans praktiske Sans kom ham til Hjælp.

Den faldefærdige Brakke maatte rettes op, og den mest nødvendige Reparation foretages, før Fader kunde hente Moder og mine Søskende i Uby.

Først i Maj Maaned kunde dette ske, saa længe maatte Fader gaa ene i alt Byggerodet, og Moder alene med mine Søskende i det lille Hjem i Uby, hvor alt mere og mere kom til at staa i Opbruddets Tegn.

Ubyerne var rørende gode mod Moder, besøgte hende jævnlig eller tog hende med til deres Hjem, navnlig var Grevinde Moltke saa kærlig imod hende, lod hende hente til Nørager; men Moder kunde dog aldrig blive der mere end fra Morgen til Aften for mine Søskendes Skyld.

Ved Maj Maanedes Begyndelse var *Ørum Præstegaard* saa vidt restaureret, at Fader kunde hente Familien i Uby, og mange kærlige Hænder paa det gamle Sted var behjælpelige med Flytningen.

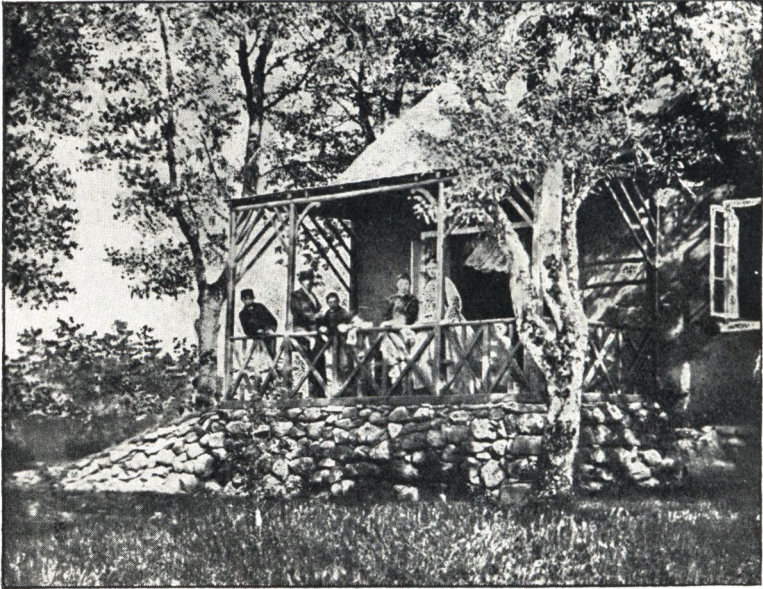
Nu var de atter samlede og stod foran den nye Arbejdsmark, hvor Livet allerede var brudt frem. Men til at pleje dette nye Liv havde Fader Brug for sin „trofaste Medhjælp, uden hvem jeg aldrig var blevet det, jeg blev“, har jeg ofte hørt ham sige. Og det er utvivlsomt sandt;

ØRUM PRÆSTEGAARD
(Efter et Maleri af Nina Køpcke).

thi Moder var den velsignede Hustru, som ofrede sig i sin Mands Gerning, aldrig tænkende paa sig selv, men kun hvad der kunde tjene Guds Riges Sag. Hun blev „de helliges Værtinde“, som Fader kaldte hende. Og det var netop i Ørum, hun ret begyndte herpaa.

Vel havde hun i Uby været ét med Fader i at lukke

VERANDAEN I ØRUM

Hjemmet op for Guds Folk, men som tidligere fortalt, var Forholdene dér jo saa smaa.

Nu havde de deres egen Præstegaard, nu var de menneskelig set Herre i deres eget Hus.

Men Huset skulde først helt bringes i Orden, og hele Foraaret og den halve Sommer gik med hertil.

Trods alt Byggeroderiet var mine Forældre dog lykkelige

lige over deres nye Hjem. I Brev til sin Moder, der forblev i Uby, til Præstegaarden var helt i Orden, skrev Fader: „Vi har det saa yndigt her, her er saa smukt og saa vidunderlig lunt; det blæser jo naturligvis lige saa meget i Jylland som paa Sjælland, men her i Ørum ved man aldrig, det blæser, før man kommer udenfor Byen.“

Ørum Præstegaard er smukt beliggende, men Fader gjorde sit til at forøge Skønheden, dels ved den grundige Reparation og dels ved at forbedre Haven, som omgav Gaarden og fortsattes i en lille Lund eller Krat, der naaede ned til Aaen.

Det er denne Aa, Fader omtaler i sin „Lille Julegave“ i Stykket „Hvad Bækken fortalte“.

Den første Sommer i Ørum, endnu inden Ombygningen var færdig, fødtes Nummer fem af mine Søskende. Dette blev meddelt Clausen med følgende Ord: „I Søndags Aftes fik vi os en Jyde. Nina og Jyden sover. Du har en lykkelig Ven, et forkælet Guds Barn, som hedder Vilh. Beck.“

Saaledes saa Fader paa os Børn, som Gaver, hvormed Gud forkælede sit Barn.

Clausen var dog ikke helt tilfreds med den kortfattede Meddelelse; til Lykønskningen føjede han nemlig: „Jyde er som bekendt et Fællesnavn for Han- og Hunkøn, jeg savner endnu en nærmere Angivelse af den lille Jydes Køn.“

Imidlertid led det mod Afslutning af Præstegaardens Istandsættelse, endnu manglede kun at indrette to Værelser til Bedstemoder. „Det er min daglige Glæde — skrev Fader til hende — at gaa og indrette din Bolig, to dejlige lune Stuer med alle mulige Bekvemmeligheder; hvor vil jeg blive glad, naar jeg engang har dig igen; og jeg er vis paa, at ogsaa du vil føle dig lykkelig hos os.“

I samme Brev lukkede han rigtigt op for sine sønlige Følelser: „Du trænger til et Hjem, til et Sted, hvor du kan føle dig rigtig hjemme og hyggelig. Jeg tror, naar du først er her mellem dine Børn, som elsker dig og vil gøre alt for dig, og imellem dine gamle Møbler, saa vil du føle, her er et fredeligt og hyggeligt Sted for dig, du kære gamle Sjæl!“

I Anledning af Bedstefaders Fødselsdag, som var et Par Dage før Brevets Afsendelse, føjede Fader til: „Mine Tanker var meget hos dig i Lørdags, hvor du vist stod ved Faders Grav med dit gamle trofaste Hjerte. Men, kære Moder, lad ikke dit Hjerte binde til Graven; vi har en Tro, der ser ud over Graven ind i de lyse, dejlige Boliger, dør og ikke i Graven skal dit Hjerte søge vor kære Faders Sjæl.“

Altid sønlig, altid tænkende paa sin Moders Vel, men først og fremmest paa hendes Sjæls Fred.

Paa en saadan Søn maatte Herren opfylde sin Forjættelse: „Det skal gaa dig vel, og du maa længe leve i Landet.“

I Midten af September var endelig alt i Orden, saa Fader kunde hente sin Moder i Uby.

Under dette Besøg i Uby kom hele den gamle Hjemfølelse i den tidligere Menighed op i Fader paany, saa Omplantningen til Ørum atter blev ham svær. Han skrev herom til Clausen: „Jeg holdt en Del Møder paa de gamle kære Steder med en forunderlig Blanding af Glæde og dyb Smerte; jeg troede mig hjemme her (i Ørum), hvor vi nu er saa lykkelige, men ved at gense de gamle Steder og de gamle Venner, følte jeg, at dør var og bliver jeg hjemme; men jeg har atter fundet Hvile i den gamle Tro paa „de helliges Samfund“, dør er mit Hjem, hvor jeg saa end bygger og bor.“ — Dette lærte Fader ved Besøget i

sin første Menighed. Og i Ørum lærte han at gøre de to Hjem: „det hvor han byggede og boede“ og „de helliges Samfund“ til ét ved at gøre sit Hjem til de helliges Hjem.

Tilbagereisen gik med Skib fra Kalundborg til Aarhus. Fader var noget ængstelig for Bedstemoder paa denne Sejlstur, da hun saa daarlig taalte Søen, og nu skulde det netop blive stærk Blæst den Dag. Men hans Opfindsomhed klarede alle Vanskeligheder, saa der ikke blev nogen Søsøge paa den Tur.

Fader havde nylig læst om en Slags Vand, som skulde være et ufejlbarligt Middel mod den ubehagelige Syge. Naturligvis havde han ikke denne hjælpende Drik ved Haanden, men han har jo sjælden været raadvild; nede i Kahytten fik han en Flaske fyldt med almindelig Vand og bragte Bedstemoder den. Halvgnaven afviste hun den med den Bemærkning: „Det er naturligvis igen et af dine kaade Indfald.“ Men med glimrende Veltalenhed anbefalede Fader Midlets Ufejlbarhed; hun behøvede slet ikke at drikke det, hun skulde kun holde Flasken fast i sin Haand og stirre uafbrudt paa den. Og virkelig fik han hende overtalt, under hele Rejsen sad hun med Flasken, som lignede alle andre Flasker, og dens Indhold var i ingen Henseender forskellig fra det bare Vand. Men Tanken var tilfangetagen, og Bedstemoder blev ikke søsyg den Gang.

Nu var alle de samlede i Ørum, som hørte sammen, og mine Forældre stod foran den store Arbejdsdag.

Arbejdet gik i samme Spor som i Uby med Gudstjener, Møder og Katekisation ved Lørdagsskriftemaalene.

Om Vinteren holdtes Møderne i Kirken, Skolerne eller ude i Hjemmene, og det Liv, som var brudt frem i Begyndelsen, styrkedes, mens Herren bestandig lagde flere til, som lod sig frelse.

Om Sommeren holdtes der Møder i Krattet ved Præste-

gaardshaven, og i Annekset, *Ginnerup*, der laa ved *Kolindsund*, holdtes de ved Søbredde.

Hvem kan lade være at tænke paa Genezareth Sø. — Det være langt fra mig at sammenligne de to Talere ved de to forskellige Søer, og dog — var det ikke ham fra Genezarethsøens Bredder, som gav sin Tjener ved Kolindsund Bred at tale Frelsens Ord til de mange, der strøm-

LAURINE DOHN

mede til langs Søens Bred eller kom sejlene fra hindsides Søen. Dèr laa *Lyngby Seminarie* med Forstanderen Professor *Langhoff* og Læreren *Sigvardus Høyer*.

Denne sidste med Sømandsblod i Aarerne havde sin egen Baad, „*Bekkasinen*“ kaldte han den.

Derfra stammer Navnet „*Bekkasinerne*“ om Missionsfolkene, et Navn, som ingen dog nogensinde har kunnet tage alvorligt.

Den travle Virksomhed og det aabne Hjem skaffede mine Forældre mange Venner, lige fra de fattigste til de rigeste. Der var ingen Personsanseelse i deres Hjerter eller Hjem.

Blandt de første Venner skal særlig nævnes Brødrene *Jens* og *Niels Don* og deres Søster *Grethe*. De var mine Forældre inderlig hengivne. Da Fader i 1874 blev forflyttet til Ørsløv, fulgte *Jens* og hans Hustru *Laurine* — vor gamle Barnepige — med, og nogle Aar senere fulgte Broderen *Niels* og hans Hustru efter. Det var ogsaa paa-

tænkt, at Grethe og hendes Mand skulde være flyttet til Ørsløv, men det blev dog opgivet. Derimod stod mine Forældre i stadig Brevveksling med Grete.

I det første Ørsløvaar, da Fader var alene paa det nye Sted, skrev han til hende: „Jeg lever af at lade mit Hjerter besøge de gamle Venner. Hver Morgen er jeg hos Grete Don; thi naar jeg gaar ud om Morgenen, har jeg altid Gretes Vanter paa... Jeg vil nødig miste den Plads, jeg har vundet i eders Hjerter.“

Moder har ofte fortalt os Børn om et andet Venskab fra Ørum.

Kort efter at hun var flyttet derover, kom en Dag en Kone ind i Præstegaarden. Hun var meget styg og frastødende af Ydre, saa Moder maatte ordentlig tage sig selv i Nakken og sige: „Det faar ikke hjælpe, elske hende skal du og være venlig mod hende for Jesu Skyld.“

Det gik dog snart let for Moder at elske *Maren*, som hun hed; thi bagved det kantede og frastødende Ydre boede en hellig Sjæl, som elskede Jesus. Denne Kvindes og hendes Mands fattige Hjem blev senere et Samlingssted for Guds Folk.

Det gik til paa følgende Maade. Da mine Forældre mange Aar senere paa en Rejse besøgte Ørum, spurgte Moder til *Maren* og fik at vide, at Familien sad i den dybeste Fattigdom i et faldefærdigt Hus ude paa Ørum Mark.

Moder blev kørt ud til sin fattige Veninde og fandt hende som en værkbruden Stakkell, stadig sengeliggende af Ledegigt. For at jage de generende Fluere bort havde hun en Pind med et Tørklæde paa i Haanden, og det voldte hende de stærkeste Smerter, blot hun skulde føre en Kop til Munden. Saaledes laa hun ene og hjælpeløs fra Morgen til Aften, mens Manden var paa Arbejde.

Moder var meget betaget af at se sin Veninde i den

Tilstand; hun talte kærligt og trøstende til hende, men syntes selv, hendes Ord var saa fattige; men Maren var frimodig og glad i sin Trængsel: „Jeg er jo ikke ene, Herren er hos mig, og han vil nok snart give mig Lov at komme hjem.“

Kaptain Pontoppidan — den senere Forretningsfører for Indre Mission, og som dengang ejede en mindre Herregaard i Ørum Sogn — tog sig nu af Marens baade aandelige og timelige Vel, og han sørgede for at faa Missionærer ud at holde Møder i hendes Hjem til stor Vederkvælgelse for den syge og til Velsignelse for mange, som mødte praktisk Kristendom under de fattigste og trangeste Forhold.

Et andet Venskab fra Ørumtiden skal endnu nævnes.

Det var en fattig Husmandsfamilie, der var blevet vakt ved Fader og fra den Stund nærrede en inderlig Hengivenhed for mine Forældre. Naar disse senere var paa Besøg i Ørum, skulde de altid ud til denne Familie.

Paa et af disse Besøg traf de Manden alene. Herren havde siden sidst taget hans Hustru hjem.

Da Manden saa mine Forældre, gik han ud i Udhuset og tog sit eneste Lam for at give Moder det. Dette var hans Hustrus sidste Ønske.

Moder gjorde Indvendinger, hun vilde dog ikke „tage den fattige Mands eneste Lam“. Men her hjalp ingen Indsigelser, under Taarer bad han hende endelig at tage det. Det kom saa med til Ørsløv, men blev særlig mærket; thi det skulde leve, saa længe det kunde, som et Vidnesbyrd om en fattig Kvindes trofaste Kærlighed. Og dets Uld blev hvert Aar anvendt til Gavn for fattige.

Blandt de mange Venner fra Ørum var ogsaa den tidligere nævnte *Thor Pontoppidan*, Søn af Godsejer *Pontoppidan paa Ørbækgaard*.

Kun 22 Aar gammel blev han vakt. Denne aabne og frejdige unge Mand, den først vakte i sin Familie, vandt snart mine Forældres Hjerter, og det Baand, som bandt ham til dem, blev mere end et Venskabsbaand, han gik ud og ind i deres Hjem som en stor Broder blandt mine Søskende. Da den før omtalte „første Jyde“ skulde døbes, bad mine Forældre ham være Fadder, og han blev en hellig Fadder for min Broder; indtil denne Dag bærer han ham daglig frem i Bøn for Guds Trone.

Da Pontoppidan i 1867 laa som Løjtnant ved Garnisonen i Nyborg, skrev Fader et kærligt Brev til sin unge Ven og bad om, at de maatte sige Du til hinanden og formanede ham samtidig til at bevare Troens Vidnesbyrd midt i Vantroens Kredse. „Lad Dem ikke genere af Uniformen til at være gode Venner med dem, der bærer Fattigmands Uniform,“ blot det er Herrens Venner.

Pontoppidan var lykkelig over Faders Brev, som bragte ham i et endnu inderligere Forhold til mine Forældre. Fra den Dag var de „Dus“, og Fader var ikke mindre glad over Venskabet's Inderliggørelse; thi han svarede tilbage: „Du skal have lige saa mange Gange Tak for dit Brev, som der var Bogstaver i det, min egen kære, trofaste Thor!“

THOR PONTOPPIDAN

„Men den, som tager Barnet ved Haanden, tager Fader og Moder ved Hjertet“; dette kom ogsaa til at passe med Pontoppidans Forældre. De knyttedes efterhaanden fast til mine Forældre, navnlig den gamle Frue paa Ørbækgaard.

Det var, som meddelt, Herremændene, der havde henvendt sig til Ministeren om at faa „en dygtig Mand“ til Ørum, og det fik de ogsaa, om vel ikke som de havde ment det.

Men de kom dog stadig i Kirke hos Fader, og hos flere af dem blev Grunden lagt i Hjerterne til en levende Tro.

Blandt disse var *Godsejer Neergaard* paa *Fannerupgaard*. Han og hans Hustru blev alvorlig grebne ved Faders Forkyndelse og kom derfor stadig baade i Kirke og Præstegaard, og da de senere flyttede til Sverige, holdtes Forbindelsen dog vedlige, og Fader har flere Gange besøgt dem derovre og holdt Møder hos dem.

En anden Familie, der ogsaa blev knyttet til mine Forældre og kom til at kende Sandheden gennem Faders Forkyndelse, var Familien *Fibiger* paa *Sjørupgaarden i Nimtofte*.

En Søn derfra er den nuværende Sognepræst ved *Eliaskirken* paa Vesterbro. Denne Søn kom dog først ved sin Omvendelse som voksen i Forbindelse med Fader i dennes ældre Aar, men han kom til at elske Fader — jeg tør nok sige — med en sønlig Kærlighed. Og mon ikke ogsaa her de lønlige Traade kan føres tilbage til Ørum Kirke, hvor Fader lod Sandhedens Lys første Gang opgaa for Pastor Fibigers Fader. Jeg tænker, det er saaledes, selvom jeg i dette Øjeblik har tilladt mig at tænke højt.

Et er i hvert Fald sikkert, den unge Fibiger, som han var dengang, Fader fik Hjemlov, elskede den gamle Vilh. Beck. Skønt har han skrevet herom i „Det nye Aar“ for

1906, hvor han fortæller om Faders sidste Møde i Slagelse 1901: „Ogsaa jeg vilde saa gerne, da han nu gik, trykke hans Haand til Farvel. Men jeg undsaa mig for at nøde mig paa og maaske trætte ham yderligere. Hans Søn *Filip* kunde dog læse mit Ønske, og pludselig tog han mig i Armen og sagde: Frem med Poten, gamle Ven! og jeg fik trykket Vilh. Beck i Haanden.“

Men allerskønnest finder jeg, *Pastor Fibiger* viste sin Kærlighed og Ærbødighed for Fader, naar han i samme „Strejflys og Erindringer“ beretter om en gammel hvidhaaret Mand, der uden Ord, men med taarefyldte Øjne kærtegnede Fader med sine gamle, rystende Hænder, og *Pastor Fibiger* saa føjer til: „Det var en Kærlighed uden Ord, men den var sikkert ægte nok, og Vilh. Beck sad og saa op paa ham med et Blik, der lyste af Glæde.“

Ofte har *Pastor Fibiger* med Mund og Pen fortalt om Fader og hans Gerning. Ved et Præstemøde i *Stockholm* Efteraaret 1919 holdt han et livfuldt Foredrag om Indre Mission, hvor han gav en levende Skildring af Fader.

Bagefter kom han hen til mig, og paa sin rare Maade sagde han: „De kan se, Deres Fader er endnu ikke glemt.“

Endnu skal nævnes en Familie fra Ørum, som blev knyttet til mine Forældre og deres Hjem. Det er Familien *Lytzen* paa *Asgaard*.

Kammerjunker Lytzen skulde som alle de andre Herremænd høre den Præst, de selv havde været ude om at faa. Men uagtet han ikke syntes om Forkyndelsen, kunde han dog ikke blive fra Kirken. Ilter som han var, kunde han blive ret ubehersket, naar Fader efter hans Mening tog for haardt fat, og midt under Prædikenen demonstrativt forlade Kirken. Men *Kammerjunker* var der næste Søndag igen.

Der var noget hos Fader, han ikke kunde andet end

holde af, og da hans Hustru og tre Døtre blev grebet af Kristendommen, blev der knyttet et trofast Venskabsbaand mellem de to Hjem.

Mine Forældre viste deres Hengivenhed for Familien Lytzen ved at anmode den ældste Datter om at være Fadder ved min Daab i Ørum Kirke. Og da Fader senere blev forflyttet til Ørsløv, var de tre Døtre hver Sommer Gæster i vort Hjem. Senere bosatte Familien Lytzen sig i Odense, hvor Fader altid boede i deres Hjem, naar han holdt Møder derovre.

Kammerjunkeren var en pertentlig Mand, og det blev meget unaadigt optaget, om man bragte Uorden i hans Sager.

Dette vidste Fader og var derfor altid forsigtig under sine Besøg paa Asgaard, hvad iøvrigt faldt ham let, da han selv var meget sirlig med sine Sager. Værre var det derimod, naar han havde sine Gæster med sig hos Lytzen, saa blev

JEANSSON

de altid instruerede paa Vejen.

Saaledes havde Fader engang holdt et Instruktionsforedrag for *Jeansson* — Indre Missions Rejsepræst —, som ikke blot var en dygtig Præst, men ogsaa en ivrig Røger og tilmed havde den Vane at gnave Pibespidserne.

Paa Køreturen blev han sat ind i Sæd og Skik paa Asgaard og fik yderligere Paalæg om ikke at benytte Kammerjunkerenes Piber, selvom det blev ham tilbudt, men bruge sin egen Pibe. Fader frygtede for Pibespidserne, og det med Rette.

Ikke saa snart var de vel anbragte i Lytzens Rygeværelse, før Jeansson trods Paalægget dog tog den tilbudte Pibe.

Fader fik bange Anelser; han vidste, hvad der foretod. Og det varede ikke længe, før der hørtes et Knæk henne fra Jeanssons Sofahjørne, snart efter et nyt Knæk, og saaledes blev det ved, til der ikke var flere Knopper paa Pibespidsen. Og imens sad Jeansson ganske uanfægtet, som var det den naturligeste Sag af Verden.

Men ved det sidste Knæk forsvinder han hen i en Vinduesfordybning, og med Ryggen vendt mod de andre foretager han nogle underlige Bevægelser med Armene, der betød, at den sidste Rest af Spidsen blev fjernet, og lidt efter viste han sig med en hel ny Spids paa Piben. Han førte nemlig altid et Lager med sig i Lommen.

Men havde Fader nu mange Venner i Ørum, saa gik det dog, som han havde sagt i sin Tiltrædelsesprædiken, at de vilde ikke alle blive hans Venner; thi der var altid nogle, som vilde „holde fast ved Djævelens Løgne“, og fra dem mødte han Modstand, ja, til Tider Fjendskab.

Allerede første Sommer, mine Forældre var i Ørum, kom dette frem. Nogle troende Mennesker fra *Æbeltoft* havde været i Kirke hos Fader, og paa Hjemvejen blev de forulempede af nogle Bøller, som raabte „Bekkasiner“ efter dem. En af *Æbeltofterne* fik et Slag i Ryggen; Bøllerne vilde nemlig føle, „om Bekkasinerne var fede i Ryggen“. Paa samme Tid havde en Møller i Sognet i beruset Tilstand spottet over en Udtalelse i Faders Prædiken.

Alt dette blev lavet til en stor Historie om, at Fader var blevet slaaet fordærvet og nu laa alvorlig syg.

Denne frygtelige Historie blev refereret til Bedstemoder, som dengang endnu var i Uby. Hun sendte Fader et meget bekymret Brev, men han beroligede hende med,

at „det var en Flue, der var gjort til en Elefant“, og føjede til: „Nej, kære Moder, de slaar ikke din Søn ihjel; naar de bare ikke forguder ham altfor meget, saa kan du iøvrigt være rolig.“

Den før nævnte Møller var Faders Nabo, og hans Vandmølle blev drevet af Aaen, der løb nedenfor Præstegaardshaven.

I Almindelighed kom de to Naboer godt ud af det sammen, men af og til kunde Drillesygen dog løbe af med Mølleren.

Da Fader havde overtaget Avlingen, holdt han som alle andre Landmænd Høstgilde for sine Folk, og til Underholdning for Husmandskonerne sejlede han en Tur med dem op ad Aaen.

Dette Syn af Præsten med alle Høstkonerne i Baaden kunde Mølleren ikke staa for. Han vilde ogsaa have lidt Fornøjelse af Høstgildet, og da han ikke var budt med, maatte han selv skaffe sig den.

I den Hensigt aabnede han for Sluserne, og inden ret længe var alt det opdæmmede Vand løbet ud, saa Fader sad fast med alle sine Passagerer i Mudderet, og der maatte han sidde et Par Timer, til Vandet atter havde samlet sig, mens Mølleren lo i sit meledede Skæg.

Dette tog Fader nu som en Spøg; der var jo Gilde i Præstegaarden, og saa tog han denne Spøg med som et lille Ekstranummer paa Programmet.

Derimod var der noget andet, han ikke tog som Spøg, og det var Modstanden fra Grundtvigianerne.

Disse havde, som alt fortalt, næret det inderlige Haab, at „Beck kommer nok“. Men Beck lod stadig vente paa sig, og efterhaanden blev man utaalmodig indenfor de grundtvigske Rækker.

I et Brev fra 1869 skrev Fader til Pontoppidan, som

dengang var i Rom: „Alting gaar fortræffeligt her hjemme, det vil sige, som du ved, det plejede at gaa. Grundtvigianerne har nu faaet lært den nye Lektie hele Landet rundt: det er umuligt, at Beck kan blive staaende, hvor han staar; han maa enten gaa over til Grundtvigianismen eller falde fra. Man faar at trøste sig med, at der findes baade sande og falske Profeter.“

I Uby var der intet Modsætningsforhold til Grundtvigianerne, kun ved Møderne traf Fader dem, og da mødtes de altid som Brødre, der kunde arbejde sammen paa Guds Riges Fremme.

I Ørum blev det helt anderledes. Der fandtes enkelte Grundtvigianere, bl. a. en Degn og nogle Kvinder, som stod i personlig Forbindelse med Grundtvig, og disse var meget ivrige for Udbredelsen af de grundtvigske Anskuelser.

I den Hensigt havde den nævnte Degn anmodet *Pastor Birkedal* om at tale i Ørum Kirke, dog uden først at have talt med Fader derom eller indhentet hans Tilladelse.

Birkedal svarede Degnen tilbage, at han maatte ordne den Sag med sin Præst, og derved blev Fader gjort bekendt med, hvad der var foregaaet bagved hans Ryg.

Fader tilstillede derefter igennem Degnen Birkedal en Erklæring, som i Virkeligheden var et Afslag og ogsaa blev opfattet saaledes. Da det ikke har været mig muligt at fremskaffe Faders Manuskript til denne Erklæring, maa jeg gengive den i Udtog efter Pastor L. Nyegaards Bog „Vilhelm Birkedal“:

„Vi tror ikke, at et saadant Møde af en fra os afvigende og meget forskellig Retning kan virke til Gavn og Fremvækst for det nye Liv, ligesom det viser sig, at hvor disse Retninger bliver blandede ind imellem hverandre, dør fortæres Livet i ufrugtbar Kævl og ukærlig Dømmen.

.... Jeg tror, at Livet er bedst tjent med, at disse to Retninger arbejder hver for sig uden at fortrædige hinanden.“

Dog mente Fader ikke at kunne nægte nogen Præst at tale i Folkekirkens Kirker, „saa længe denne lader dem have Bemyndigelse til at forrette Præsteembedet, ... følgende staa Ørum Kirke til fri Afbenyttelse for de to nævnte Præster*), dersom de forlanger den af mig.“ — Dog tilføjede Fader: „Foruden dette er jeg Præst i vor Herres Menighed og særlig beskikket til at vogte denne lille Menighedsafdeling her og pligtig til at modarbejde al falsk Lære. Da der nu efter mit Syn paa Kristendommen og min Opfattelse af den evangelisk-lutherske Læreform er meget falsk i den grundtvigske Læreform, vil jeg kun tilstede Kirkens Afbenyttelse for grundtvigske Præster paa Vilkaar, at jeg selv er til Stede; og dersom der da bliver talt noget, som jeg maa erkende for falsk, forbeholder jeg mig sluttelig at udtale mig bestemt derimod, og dermed vil Mødet blive afsluttet.“

Faders Hensigt med denne Erklæring var nu ikke, at han vilde agere Sognepave, der ikke vilde taale nogen anden Præst paa sin Prædikestol. Han var tværtimod en frisindet Mand, og selv talte han i mange fremmede Kirker og har ogsaa maattet prøve flere Gange at blive mod sagt af Stedets Præst. Men han fandt det utilbørligt af Degnen at foranstalte et saadant Møde bag hans Ryg.

Og dog har næppe denne Tanke været den først bestemmende til Faders Erklæring, men han skrev den væsentligst af Omsorg for det nyvakte Liv. Han vilde ikke have de grundtvigske Sær-Anskuelser ind i sin Menighed til at bringe Forvirring og udviske den klare Grænse mellem Guds Rige og Verden.

Fader frygtede næppe for, at Birkedals Prædiken

*) Birkedal og Svejstrup, der rejste sammen.

skulde faa den Virkning; thi i Breve fra den Tid omtaler han ofte Birkedal og berømmer hans Prædikener for deres aandelige Klarhed og afgjorte Skel mellem Tro og Vantro. Men Grundtvigs Tilhængere i Ørum var den Slags, som kaldte sig Grundtvigianere uden at være Kristne. Og nu frygtede Fader, at Birkedals Nærværelse skulde give disse Mennesker Vind i Sejlene og saaledes blive en Hindring for hans eget Arbejde i Sognet.

Disse Tanker har Fader selv antydet i Brev fra den Tid, skrevet netop med de ørumske Forhold for Øje: „Det bliver mere og mere klart, at der skyder et lille Parti ud i disse sidste Aar, med hvem man ikke en Gang kan leve i Fred og Kærlighed, fordi de er Grundtvigianere og ikke Kristne.“

Dette Vildskud vilde Fader ikke, skulde vokse i Ly af Birkedals Navn, og derfor nægtede han Kirken til det paatænkte Møde.

Birkedal blev meget bitter over Afslaget, idet han opfattede det som en Uvilje mod ham personlig.

Dette var dog ganske uberettiget; personlig satte Fader megen Pris paa Birkedal, omtalte ham atter og atter som en velsignet Prædikant. Saaledes skrev han til Clausen i Anledning af, at denne gik i Kirke hos Birkedal: „Bliv du bare ved at høre Birkedal, der er dog meget velsignet ved den Mand, naar han taler.“ Og i et andet Brev skriver han, at han havde hørt Birkedal, „han talte fortrinligt og dejligt.“

Nej, Fader havde visselig intet personligt imod denne fremragende Prædikant, men regnede ham blandt „Guds Riges Grundtvigianere“, de virkelig levende Kristne indenfor den grundtvigske Lejr, „med hvem en Union kan og maa ske.“

Men dette forstod Birkedal ikke og kunde maaske ikke forstaa det dengang, bitter som han var i sit Sind

over Ryslingeaffæren og nu yderligere forbitret over Faders Afsag.

Denne Historie bedrøvede Fader meget, og gentagende Gange forsøgte han en Forsoning, men forgæves.

Saaledes traf Fader flere Aar efter Birkedal paa Færgen over Lillebælt og vilde benytte Lejligheden til at faa det gamle Mellemværende ud af Verden. Men Birkedal vendte ham Ryggen, og da han senere blev spurgt, hvorfor han havde gjort det, svarede han, at her var Stedet ikke til at optage Mellemværendet, og fraternisere udenom vilde han ikke.

Pastor L. Nyegaard beretter videre i sin Levnedsskildring, at paa hans Anmodning „deltog Birkedal i det opbyggelige Slutningsmøde i Bethesda ved Mødet 1887, hvor V. Beck talte Fredsord*). Men han (Birkedal) fandt dem ikke fyldestgørende og skiftede ikke Ord med Beck“.

Ogsaa Th. Rørdam arbejdede paa en Forsoning mellem de to Vilhelmer, idet han søgte at faa et Møde i Stand imellem dem i sit Hjem, hvilket dog ikke lykkedes.

Birkedal havde jo ogsaa sin gamle Adam at slaas med, og den var, eller kunde i det mindste være uforsonlig.

Men hvordan det nu end hænger sammen med dette, Birkedal syntes ikke at have forstaaet Fader, hverken da han fik Afslag om Kirken, eller da Faders Haand senere blev rakt ud til Forsoning. Thi saa vidt jeg ved, kom de aldrig til at forstaa hinanden her paa Jord.

Fader havde dog rakt sig saa langt i sin Forsoningsbestræbelse, som en Kristen kan gøre det, naar man skal bevare Troskab imod Sandheden. Hvad følgende Brev

*) Dette Fredsord talte Fader i Anledning af et skarpt Udfald i en Prædiken om Omvendelse efter Døden, hvor han havde udtalt følgende: „De, som prædikede Omvendelse efter Døden, havde studeret paa Satans Universitet og faaet deres Fuldmagt fra Løgnens Fader.“ Over denne Udtalelse rejste der sig megen Harme blandt Grundtvigianerne, bl. a. hos Birkedal.

af 3. Oktober 1887 viser. Jeg gengiver baade Faders Breve og Udtoget af Birkedals Svar, saa kan Læserne selv dømme om det forsonlige Sind hos de to:

Faders Brev til Birkedal.

„Kære Pastor Birkedal!

Jeg maa have Lov til at kalde Dem saaledes, uagtet jeg ved, at jeg ikke er kær for Dem; thi det er Sandhed, jeg skylder Dem saa meget fra mine første Præsteaar, saa De altid vil være mig en saare kær Mand. Derfor har det gjort mig inderlig ondt at se den Uvilje, hvormed De saa paa mig, saa ofte vi nu i mange Aar tilfældig mødtes. Og jeg havde den inderligste Lyst forleden i Bethesda*) at bede Dem om Deres Haand, men jeg frygtede at være Dem til Besvær. Men jeg tør nok sige, at det er vor fælles Frelser, der vil have, at jeg skriver dette til Dem. Det kan jo ikke gaa, at vi, som vil være sammen i Himlen, ikke kan være sammen paa Jorden. Vi maa række hinanden Broderhaand, før nogen af os gaar bort herfra.

Jeg ved, at jeg bærer Skylden for den Uvilje, De saa længe har næret overfor mig, nemlig den kolde, ukærlige Erklæring, som jeg gav Justesen**) i Ørum til Dem, — Meningen var god nok; jeg skrev det, netop fordi jeg nærede Højagtelse for Dem og ikke vilde, at De skulde føres bag Lyset ved at være indbudt af Justesen — men jeg burde have baaret mig anderledes ad, jeg burde have skrevet et aabent og kærligt Brev til Dem. Mange Aar er forløbet siden, og mange Tusinder Gange er Solen gaaet ned siden — jeg beder Dem: glem dette, som Herren har glemt det i den Syndsforladelse, som jeg ejer hos ham, hvori ogsaa denne Synd er indesluttet. — Jeg ved, at der er andet, som De er vred paa mig for i mine skarpe Udtalelser om dem, som lærer Omvendelse efter Døden. Det har aldrig været min Mening, at disse skulde ramme Dem eller andre alvorlig troende Mennesker, som deri søger en Trøst overfor den pinlige Tanke om den store Fortabelse; jeg har dermed sigtet til Krapylet,

*) Det før omtalte Bethesdamøde. **) Læreren i Ørum.

som samvittighedsløst prædiker dette fra Tagene til at dysse Verden i Søvn med; jeg har været Vidne til saa meget af dette Uvæsen, og det har tilspidset mine Ord. Men jeg har jo for over Aar og Dag siden udtalt dette baade offentligt i Aalborg i Grundtvigianernes Nærværelse og siden paa Tryk i Missionstidenden.

Derfor beder jeg nu indstændigt: lad nu alt dette være forbigangent imellem os, og alt blive nyt. Og lad mig engang faa et mildt Øje og en varm Haand af Dem, som jeg i saa mange Aar har længtes efter.

Deres Broder og Medtjener

Vilh. Beck.“

Pastor Nyegaard beretter i sin Bog, at Birkedals Svar kun forefindes i en Kladde med ret ulæselig Haandskrift, hvorfor Gengivelsen ogsaa er mangelfuld. Dog forsikrer Birkedal, at det ganske personlige Mellemværende ikke skal gøre mindste Skaar i det Broderskabsforhold, som Beck ønsker fremtidig skal finde Sted imellem dem. Men der er „mere end det personlige, som staar uforsonet endnu imellem Dem og mig. De har gjort Dem skyldig i en Forsyndelse mod ham, jeg ved, De mindst af alle vil bedrøve og krænke: Vorherre Jesus. Jeg skal ikke tale om Deres Prædikener i det hele, hvori der er en Blanding af store, skønne, varme Udtalelser og af uhyggelige, uevangeliske, uskønne og brutale Udtalelser, som jeg i det mindste ikke kan finde stemmende med den Klang, der lyder i Evangeliets vel dybt alvorlige, men ædle og kærlige Tale hos Herren og hans Apostle . . . Jeg kan sige, at jeg aldrig har næret eller ytret Tvivl om, at De af Hjertet er en Kristen, om end jeg tidt har tænkt om Dem, hvad De skrev om Brücker, at De er et Guds Barn, men et uartig Barn, der ikke holder Deres Tunge eller Pen i Tømme, baade naar De forkynder og skriver om Kristendom, og naar De bedømmer Ting og Personer saaledes, som det ikke er ret for Gud og Mennesker.“

„Men hvad jeg, før jeg fuldt ud kan være glad ved Dem og med fuld Sandhed takke Gud for Dem, maa have Dem sagt og lagt Dem paa Sinde, det skal jeg nu med al den Kærlighed, mit Hjerte rummer, udtale.

Vorherre Jesus siger: Hvad I har gjort mod en af disse mine mindste Brødre, det har I gjort mod mig. De har sagt om dem, der tror paa Omvendelsen efter Døden . . . , at de har „studeret o. s. v.“, og sagt dette om dem, som De jo nu efter Deres Brev til mig og Deres sidste Udtalelser (i Bethesda) erklærer for Guds Børn, Vorherres smaa . . . Har De aldrig tænkt paa, at efter hint Herrens Ord har De gjort mod ham, hvad De ved Deres Dom har gjort imod dem? De har gjort en Undskyldning i Fjor for denne Deres Udtalelse, men en Undskyldning er ingen Syndsbekendelse, og De har stillet Deres Ord saaledes, at det i Grunden ikke er en Tilbagekaldelse, snarere en Stadfæstelse af dem . . . Det er dette, der skiller os ad; thi denne Fornærmelse (?) maa og skal vi føle som tilføjjet ikke blot os og vore Personer, men Vorherre selv, og for saa vidt vi ogsaa har hans Ære at hævde, kan og skal vi ikke paa hans Ære lade sidde noget, der kun er et Mellemværende mellem to menneskelige Partier.“ Det er den letteste Sag af Verden, føjer Birkedal til, at tilstaa sig at være Synder i al Almindelighed. Men det gælder om udtrykkelig at bede om Forladelse for *sin* Synd, uden at blinke til Siden i undskyldende Hensyn til *andres* Synd.

„Kære Hr. Beck! Jeg ved af Erfaring, at der er en Fare ved at indtage en fremskudt Stilling i større eller mindre Kredse som en Høvding; det begynder med, at han fører an, men ender ikke sjældent med, at han selv bliver ført af sit Parti. Der er en Fristelse til, naar Partiet gaar med i en eller flere Udskejelser, da, for paa en

Maade at bevare sit Førerskab, at bøje sig, hvor der ikke bør bøjes, slaa af paa Idealet, paa Punkter, hvor det ikke bør ske.“

„Kan De nu, kære Pastor Beck! taale at læse disse Ord fra en gammel Mand paa Gravens Bred, som inderlig gerne vilde tage denne Glæde med, naar han snart gaar bort, at den sidste Skygge mellem ham og Dem kunde svinde. Det give Gud af sin Naade! — Forhaabentlig er alt nu afgjort mellem os til Fred og Forsoning. — Deres Broder og Medtjener *Vilh. Birkedal*.“

Fader takkede Birkedal hjerteligt, at han tog „hans Haand som en Broders Haand“.

„Det er mig en saare stor Glæde — skriver han —, som det har været mig en saare stor Sorg at have saaret Dem, som jeg altid har set op til med Ærbødighed og vilde saa gerne staa i Kærlighedspagt med.“

„Gerne vilde jeg opfylde Deres Ønske helt ud; om De vil betragte, hvad jeg her skriver, som saadant, ved jeg ikke, tvivler om det; men De vil jo ikke, at jeg for Deres eller nogens Skyld skulde sige mere, end hvad jeg ærlig kan erkende som Sandhed. — Jeg har sagt, at jeg vilde ønske, jeg aldrig havde brugt de haarde Ord*) i „Fra Livets Kilde“; men jeg har tilføjet, at jeg aldrig havde tænkt ved disse haarde Ord paa de alvorlig troende Brødre blandt Grundtvigianerne, men kun havde sigtet til de letfærdige Snakkere... Hvad kan jeg sige mere? Det mener jeg, denne løse Snak er en Pestbyld i vor Folkekirke. En almindelig Bekendelse af, at jeg har syndet ved at bruge disse Ord, vilde blive taget til Indtægt af disse løse Personer og bestyrke deres løse Snak. Det tør jeg ikke for Gud og Sandheden og Menneskenes Frelse. *Min Syndsbekendelse i Bethesda gjaldt ethvert haardt*

*) Ordene imod Læren om Omvendelse efter Døden.

rammende Ord, som jeg har saaret virkelig troende Brødre med . . . Kære, kære gamle Broder! jeg vilde saa gerne gøre alt for, at De kunde „takke Gud for mig“ (som De skrev), ligesom jeg har takket Gud for Dem. Men jeg kan ikke, tør ikke synde mod Sandheden, hvad der staar som Sandhed for mig.

Tak for Deres Mindelse om at passe paa, at ikke jeg, som leder andre, lader mig lede af dem. Der vil nok blive Brug for denne Mindelse. Endnu er der ingen Brug for den. Endnu har jeg Overtaget i Indre Mission og har ikke været fristet til at give Køb. Naar jeg nu, drevet af Guds Aand og Tidernes Alvor, har offentlig rakt Haand ud til Broderskab med alle alvorlige grundtvigske Brødre, saa har det intet Anstød gjort blandt Missionens Venner, fordi det er kommet saa jævnt, begrundet i min rolige, langsomme Natur, der frier mig fra alle bratte Overgange.

Endnu en Gang hjertelig Tak! Gud velsigne sin Menighed i Danmark og fri os fra at staa ham i Vejen, hvor han vil velsigne! Og Gud velsigne Dem, kære gamle! — Deres Broder *Vilh. Beck.*“

Om Birkedal har svaret paa dette Brev, vides ikke; men han fandt ikke Faders Svar fuldt tilfredsstillende og tillidsvækkende.

Nu er de to store Stridsmænd for Herrens Sag begge hjemme hos Gud, frelst ved den samme Naade, og dør er for evigt alt det gamle forbigangent, ogsaa den gamle Strid om Ørum Kirke.

Den Degn, som ved sin ubesindige Adfærd havde forvoldt Striden mellem Fader og Birkedal, blev senere et omvendt Menneske, og selvom han ogsaa efter den Tid bevarede sin grundtvigske Anskuelse, bestod der dog det bedste Forhold mellem ham og Fader, som i et Brev fra

1867 skrev: „Det lykkes mig fortrinligt med min Degn, som nu helt hører os til, skønt han bevarer sine særegne grundtvigske enkelte Meninger.“

Modstanden fra Grundtvigianerne i Ørum viste sig, som Fader havde frygtet, mere og mere at blive en Modstand mod Livet selv.

„Grundtvigianerne her — skrev han — er meget fortrønedede over det Liv, som rører sig her; man kalder det „Modekristendom“; det er nu af Fortrydelse over, at ingen vil tage Moden op efter dem.“ Og denne Modstand blev støttet fra Nabosognene, som Fader antyder i samme Brev: „Jeg maa slaas med Præster og Husmænd og alle onde Aander, som hyler over Livet i Ørum.“

Som tidligere fortalt havde Unionstanken overfor Grundtvigianerne været Faders Ungdomsdrøm. Men denne Tanke vaklede nu mere og mere, indtil han tilsidst maatte „lade den Fugl flyve“.

Grunden hertil var dels den Modstand, han mødte i Ørum fra grundtvigsk Side, dels Birkedals voldsomme Optræden mod Clausen ved en bestemt Lejlighed.

Clausen havde oprettet en Højskole i Ryslinge, herover blev Birkedal meget fortrønet, og i en Samtale med Clausen udslyngede han følgende Beskyldning: „De, Clausen, og alle de, som er paa Deres Side, ved ikke, hvad Kristendom er, De ved aldeles ikke, hvad det danske Folks Tarv og Trang er; De og Beck kan aldeles ikke deltage i nogen Kirkeudvikling.“*)

I den Anledning skrev Fader til Clausen: „Lad nu den Fugl flyve; den er fløjet for længe siden hos mig; du ved, det har kostet mig Anstrængelse og Bedrøvelse at slippe den; — nu den er sluppet, kan jeg kun trøste mig med, at ikke vi, ikke jeg, ikke Missionen har jaget

*) Clausens Brev til Fader 29. Aug. 1867.

den bort, men den er fløjet selv; og saa vidt jeg kan se, er den helt forfløjen.“

Men havde Fader Modstand, saa var han fremfor alt omgivet af en trofast Menighed, der stod Last og Brast med ham. Og til denne Vennekreds indenfor Sognet kom de mange andre Venner, han vandt sig gennem sin Missionsvirksomhed. Og den Mistillid, som „Jyderne“ tidligere havde næret overfor ham, var helt forsvundet, nu de fik ham paa nær Hold gennem de mange Møder, han holdt rundt om i Jylland.

Ved disse Rejser vandt Fader den Kærlighed, som blev hans Rigdom, saa længe han levede; thi er der ellers nogen Præst, som har været elsket i Danmark, saa er det Fader.

Med denne Kærlighed kom ogsaa Trangen til at besøge mine Forældre i deres Hjem; og nu begyndte det Gæsteri, som senere blev saa velkendt fra Ørsløv Præstegaard.

Hvor lykkelig Fader var over disse Besøg, fortæller han selv i et Brev til en af sine Venner: „Alle gode Aander fra hele Jylland gør Pilgrimsrejser til Ørum Præstegaard og ofte forhindrer mig otte Dage i Træk fra at bestille det allermindste andet end at tale med gode Venner. Af dette kan du skønne, at jeg er i mit Es og har det udmærket.“

At nævne alle de mange, som har været Gæster i Ørum, er uoverkommeligt og vil ogsaa være overflødigt i denne Bog.

Dog maa her nævnes en enkelt, nemlig *Thorvald Elmquist*, den senere landskendte grundtvigske Præst. Som theologisk Kandidat kom han paa Besøg i Ørum og havde, saavidt mig bekendt, dengang intet med Grundtvigianismen at gøre.

Besøget gjaldt maaske ikke saa meget mine Forældre som hans Svoger, der var Huslærer for mine Søskende; men hvad han saa og hørte i Ørum, greb ham saa stærkt, at han en Tid følte sig draget mod Indre Mission. Og der blev ved den Lejlighed knyttet et Baand mellem ham og mine Forældre, som aldrig brast, heller ikke da der senere blev et Modsætningsforhold mellem Fader og ham, som endogsaa en Tid udviklede sig til et polemisk Forhold.

Der er sikkert mange, som endnu mindes Forfattermærket „F.F.“ fra „Nationaltidendes“ Søndagstillæg i Firserne og Halvfemserne. Under dette Mærke gemte Vennen Elmquist sig, og det var sjældent, at man læste venlige Ord i disse Artikler om Fader og hans Virksomhed.

Men som det engang blev sagt om en anden Skribent, at han havde en Djævel i sit Blækhus, mens han ellers var en fortrinlig Mand, kunde man fristes til at tænke det samme om Elmquist; thi kunde han tage haardhændet og mange Gange uretfærdigt paa Fader i sine Artikler, kunde han dog aldrig glemme Besøget i Ørum. Dette har jeg personlig været Vidne til.

I 1900 var jeg nemlig med Fader i Nakskov, hvor Elmquist dengang var Præst; efter Gudstjenesten, hvor Fader havde prædikedet, var vi inde i Præstegaarden, og det varede ikke længe, før de to Venner fra Ungdommen var i Ørum i deres Samtale, og havde jeg ikke vidst bedre, maatte jeg tro, at de to Præster havde samarbejdet hele deres Liv i Indre Mission.

Faders Arbejde i Missionen voksede bestandig. Han og Clausen bar det tungeste Læs indenfor Bestyrelsen, og Anmodninger om Møder blev saa mange, at det var umuligt for Fader at efterkomme dem alle, naar det ikke skulde gaa ud over Sognearbejdet.

De skønnest beliggende Steder valgte han gerne til sine Møder. *Himmelbjerget, Kalø, Støvringgaard og Søbylund* med deres smukke Skove er Navne, som er indskrevet i Indre Missions Historie.

Naar Fader var paa Møderejser, fulgte Moder ham ikke blot i Bøn og Tanke, men tilskrev ham opmuntrende

SØBYLUND SKOV
(Efter Maleri af Nina Køpcke).

Ord: „Har du bragt Glæden med dig, hvor du kom? Mange har vist sunget Herren en Lovsang af et glad Hjerte, fordi du var kommet at forkynde Ordet for dem ... Herren give dig at prædike Ordet for Folket!“

Saadan fortrøstningsfuld Opmuntring kunde ogsaa gøres nødvendig; thi Fader kunde ogsaa møde bitter Modstand paa sin Vej, hvad bl. a. var Tilfældet ved Mødet i Randers d. 11. December 1867.

Naar dette traadte i Forgrunden fremfor saa mange andre, skyldtes det Forfatterinden *Pauline Worm*.

Paa Missionsrejsen i 1865 havde Fader truffet hende ved Mødet i *Hørning* ved Randers. Da han havde hørt hende omtale som en ivrig Forkæmper for den nationale Vækkelse efter Krigen, havde han paa Forhaand Sympathi for hende og benyttede nu Lejligheden til at udtale sin Glæde over hendes nationale Arbejde og føjede til, „at hun skulde ikke tage sig det nær, naar hun derfor blev skældt ud for Fanatiker“.

Men denne Ridderlighed blev kun lønnet med Utak. „Stiv og kold som en Statue fra Broncealderen — skriver Fader — stod hun og hørte paa dette, værdigede mig ikke et Ord eller Øjekast, men vendte sig om og gik ud af Stuen.“

Bagefter beklagede hun sig til Rønne over, at Fader i manges Paahør havde kaldt hende Fanatiker.

Men dermed havde *Pauline Worm* ikke sagt Punktum. Da Fader to Aar senere skulde holde det omtalte Møde i Randers, havde hun opsamlet saa rigelig en Beholdning af Had og Bitterhed mod ham og Missionen, at hun nu ansaa den belejlige Tid for at være inde til at begynde Skydningen.

Da Præsten i Randers ikke vilde overlade Kirken til Mødet, blev en Anmodning med mange Underskrifter tilstillet *Biskop Brammer* i Aarhus, og han gav Tilladelse til Kirkens Benyttelse.

Denne Adresse gav Anledning til flere Artikler af *Pauline Worm* i „*Randers Avis*“, hvor hun beskyldte Fader for at „lære sine Tilhængere og Tilhørere at foragte deres Fædreland og deres Folk, og denne Foragt, som er ukristelig*), udbreder han i Kristendommens Navn. Jeg

*) Fremhævet af P. W.

siger ikke, at Beck er tysksindet; *jeg tænker det heller ikke**); men jeg ved, at naar man taler med Almuesfolk, som er vakte ved den Indre Mission, og Talen falder paa Sønderjyllands Nød og Danmarks Fornedrelse, faar man den Underretning, at Folks Vantro og Ugudelighed er Skyld i det hele.“

Hele Anklagen gik ud paa, at Fader og Missionen nedbrød al Agtelse for, hvad der er dansk, og at de sejlede i tysk Kurs. Til Bevis herfor henviste hun til Faders Prædiken ved Missionens Møde i Sorø 20. Juni 1867, hvor han havde talt over 1 Kong. 19 og bl. a. sagt om Rationalismen: „Den har jo ihjelslaet Herrens Profeter, med Menneskevisdommens Sværd ihjelslaet de profetiske Ord og kaaret sig nye Profeter, der prædiker om Pligter og Dyder og gode Gerninger som Vejen til Salighed i Himlen.“

Disse Ord skulde efter Pauline Worms Mening godtgøre Faders Foragt for Danskheden (!).

Øg som Bevis for, at Missionen fulgte tysk Kurs, nævner hun den tyskfødte Missionær *Wippert*, der tidligere er omtalt som et trofast og opofrende Vidne blandt Soldaterne i 1864. Men at denne Missionær led ondt med de danske Soldater, daglig satte sit Liv i Fare for at forkynde dem Guds Ord, og at han blev mishandlet i tysk Fangenskab paa Als, dette fortier Pauline Worm, uagtet hun kunde læse sig det til i Missionstidende, og ogsaa har læst det; thi hun anfører andre Citater fra den Artikel, hvor der berettes om Fangenskabet.

Ikke underligt, at Fader i et Brev til Clausen skriver: „Jeg væmmes ved den Løgnerske.“

Endvidere anfører samme Forfatterinde som Bevis for Tyskkursen indenfor Missionen, at de fleste Bøger, den kolporterer, er tyske Oversættelser, bl. a. af Luther,

*) Fremhævet af P. W.

Joh. Arndt og Scriver, mens de danske Forfattere er sparsomt repræsenterede, væsentlig kun Johannes Clausen, Vahl og — „selvfølgelig Beck“.

Fader havde nu dengang kun udgivet én Bog, nemlig „Fjorten Prædikener“, og ellers kun en enkelt Prædiken. Og Pauline Worm maa øjensynlig have haft en Følelse af at være gaaet galt i Byen med denne Anke over Bøgerne; thi hun skriver senere, at tæller man de danske og tyske Bøger, er der vel flest danske, men — føjer hun til — tæller man Arkene i Bøgerne, bliver de tyske i Flertal.

Af den Beskaffenhed var de Beviser, Pauline Worm underbyggede sine Angreb med.

Fader kunde derfor med fuld Føje ved Mødet i Randers stemple Frk. Worms Artikler som „Kællingsladder“ og føje til: „Den Snak fortjener intet kønnere Navn; thi det er skammeligt at kaste saadan Beskyldning ud iblandt Folket mod Mænd, der aldrig har vist sig som andet end ærlige danske Mænd, og som stadig beder vor Herre om at bevare vort Fædreland og Folk for vore Fjender og give os det tabte Sønderjylland tilbage.“

Pauline Worms Artikler i „Randers Avis“ havde imidlertid den modsatte Virkning end tilstræbt. Kirken var fyldt, og ved Mødet senere paa Dagen i Ridehuset var Forsamlingen endnu større. Det var her, Fader stemplede Artiklerne som Kællingsladder, hvilket vakte stærk Uro blandt Tilhørerne.

Assessor Bruhn, Faders gode Ven, kom hen til ham og sagde: „Hold Dem til mig; thi De skal have Prygl.“ Faders tro Tjener „Niels Kusk“, der var lige saa stærk, som han var Fader hengiven, havde opdaget den urolige Flok og stillede sig hen ved den. Da Mødet var forbi, gik han i Spidsen for Flokken, saa den ikke kunde komme

Fader nær. Og da de naaede Assessor Bruhns Bolig, vendte han sig mod de urolige Hoveder og sagde: „Nu kan I gaa hjem.“ Og dermed var alt Haab om de tiltænkte Prygl forbi.

Pauline Worm havde lidt et kedeligt Nederlag, men som *Nic. Bøgh* skriver om hende: „Hun var ikke elskværdig som Barn, holdt stift paa sine *Meninger**) og kunde give snerrende Svar“, saa var hun uforandret den samme uelskværdige og paastaaelige ogsaa som voksen.

Nu nøjedes hun blot ikke med „snerrende Svar“, men kom med personlige

Fornærmelser, kaldte Fader „*Vilhelm Erobreren*“, skrev om ham, at han manglede „et dansk Hjerte“, var „overfladisk“, „hans

Lidenskab var Herskesyge“, beskyldte ham for i sine Prædikener at have brugt Preusserfrygt som Opvækkelsesmiddel o. s. v.

De personlige Fornærmelser tog Fader sig let, ja, morede sig over „den nye *Udnævnelse*“. Men da *Carl Ploug* i en Artikel i „*Fædrelandet*“ om Frimenigheder bl. a.

*) Fremhævet af A. B.

ASSESSOR BRUHN

skrev: „Er det sandt, hvad der nylig har været paastaet i et agtet Provinsblad (Randers Avis), at den Indre Missions øverste Apostel i Jylland nedbryder Agtelsen for vort eget Fædreland og Folk, saa frygter vi for, at denne Bevægelse alt har taget en skæv Retning,“ — saa kunde Fader ikke tie længer; nu var det jo ikke ham, men Missionen, der var angrebet, hvorfor han indsendte en Artikel til „Fædrelandet“, hvor han bl. a. skrev: „Jeg vil sætte en Stopper for den Bagvaskelse, inden den bliver slaet fast ved at gaa som en Formodning, der dog kunde være sand, igennem et Blad, der har saa megen Vægt som „Fædrelandet“. Saalænge Beskyldningerne kun fremkom i det lokale Provinsblad, var det ingen Fornødenhed for mig at ænse den, da den hele Sags Sammenhæng er kendt nok paa selve Egnen.“

Derefter gør Fader rede for, hvad Missionen vil: vække Livet og værne om det vakte Liv, og at man ofte indenfor Missionen har maattet pege paa den aandelige Nød i Folket, da Tilstanden i Kirken i mange Maader var jammerlig (hvad Carl Ploug selv berører i sin Artikel om Frimenigheder), „men — tilføjer Fader — at dette er at prædike Foragt for Fædreland og Folk, gaar rigtignok over min Forstand og ind i Pauline Worms.“

Nu begyndte Frk. Worm at bombardere Fader med Breve, hvor hun bl. a. skrev: „Jeg vil blot sige Dem, hvad der er mit Maal overfor Dem, skønt jeg godt ved, at De ler ad mig. Mit Maal er at skille Dem og den Indre Mission ad. Overlad den til Rønne og Clausen, saa dør den. Disse Kolportører kan intet udrette, uden De har Deres Navn at løbe med; og De kan ikke indtage Deres Stilling som Kirkefyrste, uden De har disse Udraabere Landet over. Naar De vil skille Dem fra Missionen, saa mister De Deres Stilling som Kirkefyrste, men saa vil

jeg love Dem, at De til Gengæld skal blive den første Præst i Danmark.“

Denne glimrende Fremtidsudsigt formaaede dog ikke at skille Fader fra Missionen.

Men Pauline Worm opgav endnu ikke Ævret. Nu udgav hun en Bog: „*Indre Mission under Vilhelm Beck*“, et Produkt, som væsentlig var Opkog af hendes tidligere Artikler og Breve med enkelte nye Udfald imod Fader. Bl. a. angriber hun ham for hans Afskedsprædiken i Uby, hvor han efter hendes Mening skulde have vanæret sin Fader ved at tale om „aandelig Død“ i Sognet, inden han selv begyndte som Kapellan hos Faderen.

Naar det Rygte senere blev udspreedt, at Fader i sin Ligtale over Bedstefader skulde have fordømt ham, er det utvivlsomt Pauline Worms Angreb paa Afskedsprædiken, som er blevet benyttet til Ligtalen i Stedet for.

Jeg skal her kun henvise til min tidligere Omtale af begge disse Taler, saa kan Læseren selv forvise sig om, hvor uvederhæftigt dette Angreb var, hvad enten det saa knyttes til den ene eller den anden af de to Taler.

Den 120 Sider store Bog slutter Forfatterinden med at samle sin Mening om Indre Mission og Fader i følgende Udgydelse, hvor hun rigtignok kommer i en kedelig Modsigelse med sit eget før omtalte Brev. Hun skriver saaledes:

„Vil den Indre Mission sige sig løs fra Pastor Becks Overherredømme; vil den lægge Valget af Kolportører i Hænderne paa besindige, erfarne og fremfor alt frisin-dede Mænd, vil den udføre Pastor Clausens forstandige Tanke om Lægprædikanternes Forberedelse paa en Folkehøjskole, vil den udbrede Skrifter ikke blot af Luther, Joh. Arndt og Scriver, men ogsaa af Grundtvig, Birkedal og Viborg, da har den endnu en lys og rig Fremtid for sig.

Men slutter den fremdeles Kreds om Beck, gaar den fremdeles paa Akkord med en lyssky Pietisme, da ser det galt ud for den. Endnu i nogle Aar *maaske**) kan den bestaa som en Magt i Landet, men mere og mere vil det gaa op for alle ærlige Danske, at den er en Virksomhed, hvis Frugt er Døden, først Døden for Folkehjertet, og dernæst for Folkekirken.“

Og om Fader skriver hun: „Vil Pastor Beck opgive sin selvtagne Stilling som dansk Kirkefyrste, vil han huske, at hans Præstekald ikke hedder Danmark, men Ørum og Ginnerup, da vil det godmodige danske Folk snart glemme, at han har beskyldt det for Mord paa Herrens Profeter, Forfølgelse af de hellige med meget mere. Vil derimod Pastor Beck intet af dette, da spaar jeg ham i Kraft af det Fremtidsblik, der er mig forundt, at han vil falde, og hans Fald vil blive stort. Han vil friste den Skæbne *at gaa komisk til Grunde*.*) Enden paa hans Magt og Størhed vil hverken komme i Dag eller i Morgen, men den vil komme — inden Tiden har udslettet, hvad jeg skriver her.“

Det var i 1868, denne frygtelige Spaadom blev udtalt, nu skriver vi 1921.

Pauline Worms Bog ligger paa det kgl. Bibliotek som et hengemt Minde om en „uelskværdig“ Forfatterinde, „der holdt stift paa sine Meninger og kunde give snerrende Svar“, men vel fremfor alt som et Minde om, at der i 1868 i det mindste fandtes én falsk Profet i Danmark; thi Fader „gik ikke komisk til Grunde“, men hans Navn og Gerning lever endnu iblandt os til Velsignelse for Tusinder i vor Slægt.

Hele dette Stormløb mod Fader og Missionen var i

*) Fremhævet af P. W.

Virkeligheden kun „en Storm i et Glas Vand“. Fader fandt selve Sagen „meningsløs ubetydelig“.

Clausen derimod var opbragt over Pauline Worms Skriverier, stemplede dem som et Angreb fra „Løgnens Rige“, „Løgn, Løgn er det i Hovedsagen, og derfor skal vi ikke falde for den Storm,“ skrev han, hvorefter han raader Fader til at svare offentligt, men „søg Styrken til Forsvar i Ydmyghed og Sandhed,“ føjede han til i det iøvrigt saare skønne Brev, der aandede trofast Venskab og inderlig Hengivenhed for Fader.

Havde Fader fulgt sin Tilbøjelighed, havde han ikke villet røre mere ved den Sag, ubetydelig som den syntes ham, men stærkt opfordret af Clausen udsendte han for Missionens Skyld en ny Redegørelse, der bør kendes i hele sit Indhold.

„Frøken Pauline Worms Ønske: nødigt at ville skifte Ord med mig, har jeg grumme let ved at imødekomme; thi ogsaa jeg skifter nødigt Ord med en Kvinde, der bruger saadanne Midler og saadanne Vaaben til at angribe en kristelig Virksomhed, som hun har tilladt sig at bruge imod den Indre Mission og imod mig (først i „Randers Avis“, senere i „Fædrelandet“). Vor Herre *Jesus Kristus* er „Sandheden“, og i hans hellige Navn tør ikke bruges andre Midler og Vaaben end *Sandheden*. Men for *den Sags Skyld*, som jeg har viet mine Kræfter til, nemlig *den Indre Mission i Danmark*, kan jeg ikke lade alle de halve og hele Usandheder staa uimodsagte i „Fædrelandet“s Spalter.

Naar der for det første spørges, om „det er usandt, at jeg (Pastor Beck) ofte, meget ofte, har udtalt mig haardt, skaanselløst og i høj Grad overdrevent om det danske Folks religiøse Standpunkt“, da maa Svaret jo afhænge af, paa hvilket „religiøst Standpunkt“ man selv staar. Der er vistnok mange, grumme mange, som har fundet mine Udtalelser meget for haarde og overdrevne, alle de nemlig, som staar paa Mængdens religiøse Standpunkt og er

veltillfredse med Mængdens Religion. Men for den, som staar paa *Kristendommens Standpunkt*, vil jo vistnok Svaret blive lidt anderledes, og i hvert Fald bliver det en daarlig Appel for dem, som vil mig og den Indre Mission til Livs, at henvende sig til Pastor *Rønne* i Høve og Pastor *Clausen* i Ryslinge; deres Vidnesbyrd kunde jeg sikkert være tjent med. Men min hele Virksomhed for Guds Riges Fremme og mine Udtalelser i Prædikener er ikke saa nye og sandelig ikke sket i nogen Vraa, saa at det skulde behøves at stille disse to Mænd op som Tingsvidner; jeg har prædikeret saa vidt omkring i Danmarks forskellige Egne, altid for talrige Forsamlinger, og mine trykte Prædikener er udbredt og læst i saa vid en Kreds, at Folk nok ved, hvordan mine Udtalelser er; og desuagtet lyder der bestandig fra Kristenfolket rundt om i hele Landet højere og højere Fordringer til mig om at komme og holde Missionsmøder, og om at lade trykke flere og flere af mine Prædikener. *Det er Svaret fra det store Flertal af dem, der staar paa Kristendommens Standpunkt.*

Men Sagen er den, at den Indre Mission tilhører ikke den grundtvigske Retning og kan ikke følge denne Retning i dens Maade at virke paa, hvor nær vi end staar den i Kristendommens egentlige Kernepunkt; det er Missionens utilgivelige Fejl, hvorfor den ogsaa har været Genstand for mange bitre og voldsomme Angreb fra den Kant i den senere Tid, skønt vi fra vor Side aldrig har angrebet hin kirkelige Retning, men meget mere paa mange Maader søgt at modarbejde den Spaltning, som findes imellem Kristenfolket i Danmark. Vi vil ikke være med at dømme den grundtvigske Retnings Virksomhed, men vi kan ikke følge den; kan det lykkes den paa en Gang at vække et virkelig sandt dansk Folkeliv og et virkelig sandt Kristenliv i Danmark, saa skal ingen glæde sig mere derover end jeg; men vi tror ikke, at man kan fremme Guds Riges Sag paa en sand og sund Maade ved at stille Danskhed og Folkelighed i Spidsen som Kristenlivets nødvendige Bærer og Forudsætning i Stedet for at stille det op som Kristenlivets Frugt og Følge. Vi tror, at de, som vil arbejde i vor Herres Sag, maa følge vor Herres Ord: „*Først Guds*

Rige, saa det øvrige!“ Og vi er overbevist om, at vækkes der først et sandt alvorligt Trosliv i et Folk, saa vaagner efterhaanden alle de Kræfter, som slumrer i Mennesket, og hvor Kristendommen slaar Rod i et Mennesket, dør vil ogsaa *Fædrelandskærligheden* efterhaanden vokse frem, og det en Fædrelandskærlighed, som der er Saft og Kraft i, og vi tror ikke, at der er nogen anden Fædrelandskærlighed, som der er Hold i, end den, der er rodfæstet i et kraftigt Trosliv. Pjattet Fædrelandskærlighed, der snakker og snakker i høje Talemaader, saalænge Faren er langt borte, men kryber i Skjul, saa snart det gælder at træde den under Øjne, den har vi haft nok af under den sidste ulykkelige Krig.

Det er *vort* Standpunkt, og ligesom vi lader enhver have Frihed til at indtage et andet Standpunkt, fordrer vi ogsaa Frihed for os til at virke fra vort Standpunkt uden at skulle skældes ud for „Tysker“! eller høre saa fornærmelige Beskyldninger, at vi „lærer vore Tilhørere og Tilhængere at foragte deres Fædreland og deres Folk, at vi gør dette i Kristendommens Navn“. Thi er dette ikke Grovheder og Fornærmelser, og det af den værste Slags, saa ved jeg rigtignok ikke mere, hvad der forstaas ved Grovheder og Fornærmelser, men vi kommer til at udelukke disse Ord af Sproget, efterdi der ikke mere findes noget tilsvarende Begreb. Og naar man piller Stykker og Stumper ud af mine Prædikener for at bevise disse Beskyldninger, saa kan jeg trøstigt henvise dem, for hvem det er Sandheden om at gøre, til to Prædikener fra sidste Krig, som findes i „Den indre Missions Tidende“ fra 1864 i Nr. 8 og 22*), hvor enhver, der har Lyst, kan faa at se, hvordan jeg taler til Folket, naar jeg taler om vort Fædreland og alt, hvad der er danske Hjerter kært, overfor dem, som vil tage det fra os, af hvilke Prædikener den første blev uddelt iblandt Soldaterne i mange Tusinde Eksemplarer, og hvorfor jeg i sin Tid maatte høre meget ilde af dem, der ikke kunde taale, at der blev talt til Vækkelse af den nationale Følelse og Bevidsthed i vore Krigsfolk. Og naar der er blevet sagt, at „al Tale om Tro eller Vantro, Guds frygt eller Ugudelighed i Danmark er menings-

*) Den første af disse er citeret i denne Bog.

løs, naar der ikke underforstaas en Sammenligning med andre protestantiske Lande“, saa skal jeg kun svare: Missionsforeningens Navn er „Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark“, og vi arbejder kun for indre Mission i Danmark og har i dette Stykke slet intet med andre Lande at gøre; naar vi taler om Tilstanden i Danmark, saa taler vi kun om Danmark, og det er vel meget forlangt, at det af Hensyn til enkelte Personers Fatteevne altid skulde tilføjes, at det maaske staar lige saa daarligt til i andre Lande. Her skal jeg for min egen Skyld kun tilføje, at jeg slet ikke tror, at det staar daarligere til i Danmark med Kristendommen end i andre Lande, og at jeg navnlig tror, at det staar meget daarligere til i Tyskland, hvor Løgn og Herskesyge og Begærlighed efter andres Gods synes at have gennemsyret ikke blot Regeringernes Politik, men ogsaa Folkets Hjertelag og Tænkemaade. Men altid at sammenligne sig med andre, naar man prøver sig selv, og trøste sig med: jeg er ikke værre og maaske bedre end mange andre, det bliver en daarlig Selvprøvelse, det er den Slags Selvprøvelse, som vor Herre har givet os et Billede paa til Advarsel i Farisæeren i Templet. Ikke blot det enkelte Menneske, men ogsaa det danske Folk staar sig ganske vist bedre ved at stille sig paa Tolderens Standpunkt og se paa sig selv uden at anstille trøstende Sammenligninger med andre Folk. I alt Fald er det det, som de, der vil tale i *Jesu Kristi* hellige Navn, skal lære Folk.

Hvad dernæst *Kolportørerne* angaar, saa er det vistnok sandt, at de taler i samme Grundtone som de, der har udsendt dem, for saa vidt som vi ikke udsender andre end saadanne, som vi kan samstemme med, og som væsentlig staar paa samme Standpunkt som vi. Men vi søger ikke at afrette en Flok Papegøjer eller Abekatte, der kan pludre os efter Munden; vi søger at finde Mænd, som kan udvikle sig frit efter deres særegne Ejendommelighed.

At de *Skrifter*, som Missionen udbreder, „mest er af tysk Oprindelse, og at danske Værker sjældnere forekommer i Kolportørernes Sække“, — er usandt. Missionsforeningen udbreder for Øjeblikket 50 danske Skrifter, 17 af Luthers Skrifter, 30 af andre tyske Forfattere, 11 af

engelske, 4 af norsk og 2 af svensk Oprindelse. Vi tror, at det vilde være en daarlig Fædrelandskærlighed at kaste *Luthers* Skrifter bort, fordi Luther er født i Tyskland, hans Skrifter er almen kristelig Ejendom i alle protestantiske Lande; at vi har anset det for rigtigt at udbrede en Del andre Opbyggelsesskrifter af tysk Oprindelse, har først sin Grund i, at disse Skrifter forekom os at være udmærkede Opbyggelsesskrifter, dernæst fordi vi virkelig ikke har Overflødighed paa gode danske Opbyggelsesskrifter. Det har været Missionsforeningens Stræben selv at forlægge saa meget som muligt af dansk Oprindelse. At vi ikke udbreder Skrifter af grundtvigiansk Oprindelse, er sandt, men synes da ogsaa at være naturligt, naar vi ikke tilhører den Retning; det vilde dog være meget besynderligt at udbrede saadanne Skrifter, hvis Indhold og Tendens man selv ikke kan billige.

Og hvad nu angaar Sendelsen til Hæren i sidste Krig af Kolportør *Wippert*, saa havde vi selv Betæneligheder derved, fordi han var født i Preussen, men vi havde den Gang endnu saa faa Kræfter at sende over, saa vi maatte sætte disse Betæneligheder til Side af Hensyn til at skaffe vore Soldater aandelig Pleje, hvilket vi mente saa meget bedre at kunne, da denne Mand, uagtet han umuligt kan have den medfødte danske Fædrelandskærlighed, dog bærer et oprigtigt Hjertelag for Danmark. Men det er *usandt*, at han ikke kan tale Dansk, men man kan høre paa hans Udtale, at han er født i Tyskland. Men overfor alle de Ophævelser, der gøres om denne Mands Anvendelse iblandt danske Soldater, skal jeg blot anføre denne lille Historie: han tillige med en anden Kolportør blev taget tilfange paa Als af Preusserne og blev behandlet meget haardt af sine Landsmænd; under Fangenskabet, som han tilbragte mellem preussiske Soldater, tænkte han paa at benytte Tiden til at paavirke sine Landsmænd i kristelig Henseende, men det var ham umuligt at tale om disse Ting paa Tysk, uagtet han kunde tale flydende Tysk om alt andet; Tysk var ikke længer hans Hjertesprog, hvilket ikke heller er saa underligt, da han kun var 17 Aar gammel, da han kom til Danmark, hvor han siden har levet, og hvor han har gennemgaaet sin aandelige Udvik-

ling, og er nu en Mand mellem 40 og 50 Aar. En saadan Mand tror vi trøstigt at kunne bruge til at tale til danske Folk om Kristendom.

Og saa til Slutning: „Hvorledes har Missionen i sin Gerning stillet sig lige overfor Sønderjyderne? — har Missionen sendt dem Bøger? — har Missionen sendt dem danske Lægprædikanter?“ — Dertil er Svaret: saalænge Sønderjylland hørte under den danske Konge, havde vi dér den samme Virksomhed som i det øvrige Danmark. Men nu? — gør Missionen *nu* noget for Sønderjyderne? — og hvad gør den? — det er let at „henkaste disse Spørgsmaal“, men enhver, der ved, hvordan Tilstanden er under preussisk Regimente i Sønderjylland, maatte kunne sige sig selv: det er ikke let at svare derpaa offentligt, naar man virkelig gør noget i denne Sag, med mindre man vilde nøjes med den tarvelige Fornøjelse at „ride en preussisk Præst til Vands“, og saa faa en Udgangsbillet af de preussiske Autoriteter, uden at udrette noget i Fremtiden for Folket dernede.

At „Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark“ ikke kan gøre noget i Sønderjylland *i sit eget Navn*, hører der ikke megen Skarpsindighed til at kunne indse. „Den indre Missions Tidende“ har allerede en Gang været beslaglægt dernede og reddedes med Nød og næppe fra at blive forbudt, blot for en Opfordring i sidste Sommer til at bede for vore Landsmænd.

Kun saa meget kan vi svare: det er *Usandhed*, og det er skammeligt at henkaste en saadan Usandhed, at „Missionen betragter ethvert Overgreb paa preussisk Grund som politisk Virksomhed og følgerig som sig uvedkommende“. Dog skal det indrømmes, at man kan sige denne Usandhed, fordi man ikke ved bedre Besked; i saa Fald er det en letfærdig Maade at tale saadan om Ting, som man ikke ved Besked om. Men naar det saa er blevet tilføjet: „Noget har dog Missionen gjort for eller rettere mod Slesvigerne. Den har, naar der indsamledes Bidrag til den, raabt af alle Kræfter: „Giv os Pengene! saa fremmer I derved baade et kristeligt og fædrelandsk Formaal!“ — saa er det mildest talt *en nederdrægtig Usandhed*, og det maa være en bevidst Usandhed; thi en saadan Lum-

penhed har Missionen aldrig gjort sig skyldig i; det ved alle, som ved den mindste Besked om Missionens Virksomhed, og om Maaden, hvorpaa vi erhverver de fornødne Penge. Vi har overhovedet aldrig „raabt af alle Kræfter: giv os Penge!“ Vi har ganske simpelt ved Missionsmøderne sagt, at der var Bøsser udsat for dem, som vilde understøtte denne Sag, der udelukkende bæres af frivillige Gaver, og vi har endog meget hyppigt, — jeg for mit Vedkommende næsten altid, — advaret imod at give Penge til denne Sag, naar man ikke af Hjertet kunde understøtte den, og altid stillet Pengesagen frem som Bisagen; det tør jeg trøstigt kalde de mange Tusinder til Vidne paa, som har været til Stede ved Missionsmøderne; Pengene er altid indkommet tilstrækkeligt, ofte i meget rigeligt Maal, men uden at der fra vor Side nogensinde er øvet noget Tryk. — At fare med saadan *løs, usandfærdig og uefterrettelig Tale*, det er det, man efter almindelig Sprogbrug kalder at løbe med „Kællingeladder“, hvad enten det kommer fra Mænd eller Kvinder, fra „gifte“ eller „ugifte“.

Det er ikke mig om at gøre at lege Sidsteslag med nogen, ligesom jeg ønsker hermed at maatte kunne være færdig med denne Strid for mit Vedkommende. Men det har kun været mig om at gøre at slaa en Streg over de usandfærdige Beskyldninger, som er fremførte mod den Indre Mission. Man skal have Lov at angribe Missionen og være imod Missionen saa meget, man vil, men fare med Usandhed eller løs og uvederhæftig Tale om denne Sag, som drives i Alvor af alvorlige Mænd, og som er en Folkesag i Danmark, det skal man ikke have Lov til at gøre uimodsaagt.“

Ørum Præstegaard, 15. Januar 1868.

Vilh. Beck.“

Denne Strid, som var udkæmpet for aabne Døre, vakte en ikke ringe Opsigt, navnlig da de stridende Parter var en Mand og Kvinde, og Vittighederne udeblev heller ikke. Saaledes læste Fader en Dag til stor Fornøjelse for sig selv i Versprotokollen paa Hotel „Himmelbjerg“ følgende:

To Drosler sad paa Bøgekvist:
Pauline Worm og Vilhelm Beck.

Striden stod imidlertid om, hvorvidt Fader og Missionen var fædrelandsfjendsk eller ej. For os i det nulevende Slægtled syntes denne Beskyldning latterlig. Indre Mission er udpræget dansk, og Faders Fædrelandssind er hævet over enhver Tvivl.

Kærlighed til Land og Folk var indgivet ham fra Barndommen af, og han forblev hele sit Liv igennem en tro Søn mod sit Fædreland.

Med sit udprægede danske Sind kunde han ikke være ligegyldig overfor dansk Politik. Og selvom han de sidste 30 Aar af sit Liv holdt sig borte fra al Deltagelse deri, fulgte han dog nøje med i den politiske Rørelse.

I sine første Præsteaar, baade i Uby og Ørum, deltog han derimod i politiske Møder. Og efterhaanden som han blev mere kendt i Landet, og man opdagede hans fremragende agitatoriske Evner, blev han Genstand for stærkt Frieri baade fra „højre“ og „venstre“. Man havde Brug for en saadan Mand med en saadan Veltalenhed og Slagfærdighed, saa farlig for sin Modstander.

„Deres Fader er en enestaaende Agitator — sagde Jens Busk mange Aar senere til mig — hvad vilde han ikke have drevet det til som Politiker.“

Trods det Frieri, Fader havde været Genstand for, var der dog ingen af Partierne, som fik ham. Dertil var han altfor selvstændig en Mand, til at han nogensinde kunde blive Partigænger. Og dertil var han vel ogsaa for redelig en Mand, at han skulde have kunnet sluge en bestemt Partianskuelse raa.

Var Fader nogensinde blevet Politiker, vilde han sikkert være blevet Fører for et selvstændigt Parti, hvis Kongstanke havde været det nationale Spørgsmaal. Sit Forhold til de bestaaende Partier har han udtrykt i en

Artikel i Missionstidende 13. September 1885: „Mit Forhold til Politiken“, hvor han bl. a. skrev:

„Vil nogen spørge mig, om jeg da ikke har nogen Mening om, hvilket af Partierne der har Ret, saa svarer jeg: jeg har som Præst haft med saa mange uenige Ægtefolk at gøre, som jeg skulde mægle imellem, og i Reglen har begge Parter haft saa grundig Uret, saa de ikke har haft Grund til at lade hinanden noget høre. Det er ogsaa min Mening om de politiske Partier, som nu strides. Men de gør netop som de uenige Ægtefolk: bestiller ikke andet end det højst unyttige Arbejde at skyde Skylden paa hinanden. Stundom har jeg maattet give de uenige Ægtefæller Attest for, at al Mægling var forgæves. Jeg frygter for, at det er det eneste, der for Øjeblikket er at gøre: at skrive denne Attest.“

Dette var Faders Mening om de politiske Partier, en Mening, han var kommet til af Selvsyn; thi som anført deltog han i sine yngre Aar i politiske Møder og blev dør Vidne til, hvorledes Modstanderne kunde give hinanden raat for usødet. Men han opdagede ogsaa, at de politiske Kandidater ofte kunde være nogle store Undermaalere, hvis eneste Begavelse var et godt Mundlæder.

Naar Fader kom under Vejr med dette, meldte han sig som Interpellant, ikke for at høre Politikerens Mening, men for at trække en saadan forloren politisk Storhed til Vands.

Saaledes overværede han engang et politisk Møde i Jylland, hvor den lokale Rigsdagsmand blærede sig med de mange Aar, han havde haft Sæde i Rigsdagen. Da Fader vidste, at denne Mand nærmest var et Nul i Rigsdagen, blev det ham tilsidst for meget at høre paa al denne Snak om de mange Aars Sæde i Rigsdagen, hvorfor han stillede ham følgende Spørgsmaal: „Har Deres mange-

aarige Sæde i Rigsdagen efterladt andre Spor end Mærkerne bagpaa Deres Bukser?“

En kraftig Lattersalve blev Svaret; den eneste, som ikke lo, var Rigsdagsmanden. Og her er Forklaring overflødig.

Hvad Fader saaledes blev Vidne til af politisk Hulhed foruden det modbydelige Skænderi mellem Modparterne, der undertiden kunde udarte til Gemenheder, betog ham al Lyst til at have med Politik at gøre.

Men ogsaa af en hel anden Grund brød han med Politiken. „Jeg følte, at jeg ikke kunde *taale* at have med Politik at gøre,“ skrev han. Han saa, den vilde fremelske noget i hans medfødte Natur og fordærve hans Gudsforhold, og saa maatte han bryde; thi ogsaa her forstod han Herrens Ord: „Hvad gavner det et Menneske, om han vinder den ganske Verden, men maa bøde med sin Sjæl.“

Og endnu en Grund til hans politiske Brud var hans Forhold til Missionen, dette rent upolitiske Arbejde i vor Kirke, og som netop er blevet til saa megen Velsignelse ved at holde sig ren for Politik.

Skulde Fader vedblivende staa i denne Virksomhed og føre den videre frem, maatte han selv være upolitisk; derfor brød han helt med Politiken. Ogsaa her var Moder ham en god Hjælp: „Politiken har været saa mange Præsters Ruin — skrev hun —, jeg er saa inderlig glad ved, at du ikke mere er saa politisk som før; det kunde vist ogsaa snart have ødelagt dig.“ De sidste c. 30 Aar af sit Liv havde han intet med den at gøre. Blev han tvungen til at møde ved Landstingsvalg, afleverede han blank Stemmeseddel. Men helst blev han borte, naar det kunde lykkes ham.

Han var saaledes engang i Ørsløvtiden tilsagt til Valg, men samme Dag skulde han have Missionsmøde i Jylland,

hvorfor han indsendte Ansøgning til Biskoppen om Rejsetilladelse og kunde saaledes meddele Valgbestyrelsen, at han var bortrejst med Orlov.

Da Fader ellers aldrig plejede at søge Rejsetilladelse for et Missionsmødes Skyld, spurgte Biskoppen ham senere om Grunden og fik Sammenhængen at vide, hvortil hans foresatte svarede med et Smil: „Det kan en Biskop altsaa ogsaa bruges til!“

Nej, Herren havde ikke Brug for Fader i Politiken; der var betroet ham en langt større Virksomhed, og om den samlede han sine Evner og Kraft. Alt, hvad der var ham betroet baade aandeligt og timeligt, gav han hen i sin Herres Tjeneste. Ja, ogsaa det timelige. Det kan alle de bevidne, som i Aarens Løb blev mine Forældres Gæster.

For de fleste staar Ørsløv nok klarest i Erindringen. Men denne ubegrænsede Gæstfrihed i Ørsløv havde sin Forløber i Hjemmet i Ørum, vel ikke i saa udstrakt en Grad som i vort sidste Hjem, men det laa væsentlig i de vanskeligere Rejseforhold dengang og Ørums afsides Beliggenhed; men Menigheden gik ud og ind i Præstegaarden, som var det dens eget Hjem, saaledes som mine Forældre netop havde ønsket det, at deres Hjem maatte blive de helliges Hjem. Og Moder havde altid travlt med at opvarte dem; hun vilde ikke, at nogen skulde fare fæstende fra hendes Hjem.

Men „hvorfra skulde der skaffes Brød, at alle de mange kunde faa noget at spise?“

Dette Spørgsmaal har lydt atter og atter, naar mine Forældres Gæstfrihed kom paa Tale. Nogle gættede paa, at Fader var en formuende Mand, andre, at han sad i et „fedt Embede“.

Men mine Forældre har aldrig haft mere end fra Haan-

den til Munden, og Ørum var et meget „magert Embede“, navnlig saalænge Jorden var bortforpagtet.

Der kom derfor ogsaa det Øjeblik, hvor mine Forældre maatte spørge: „Hvor skal vi faa Brød?“; thi Indtægterne kunde ikke slaa til. Men da ledtes Faders Tanker hen paa et stort Kær, der tilhørte Præstegaarden, og som laa ubenyttet hen. Dèr maatte det Brød ligge, som manglede, hvorfor han søgte Ministeriet om Tilladelse til at udleje Kæret til Tørveskæring.

Dette var Faders første Skridt ind paa det agrariske Omraade. Og med sin praktiske Sans fik han en ret stor Virksomhed i Gang her. Det gav ham meget at bestille med at udstykke Kæret til Lejerne og selv at skære Tørv til Salg, saa han spøgende kaldte sig selv Egnens største „Tørvetriller“.

Dette „Tørvetrilleri“ skaffede vel mine Forældre mere af det Brød, de manglede, men det slog dog ikke til. Børnetallet var med Tiden blevet større, og Gæsternes Tal voksede stadig. Men saa kom Forpagteren Fader til Hjælp. Denne Mand havde ofte beklaget sig over den store Forpagtningsafgift, saa der atter og atter maatte gives ham Afslag. Men da det stadig viste sig, at han ikke kunde leve af Forpagtningen og mine Forældre ikke af Afgiften, blev Fader og han enige om at afbryde den forretningsmæssige Forbindelse, og Fader overtog selv Avlingen. Men ingen af mine Forældre havde Forstand paa Landvæsenet. Moder havde levet det meste af sin Barndom og Ungdom i Byen, og Fader havde aldrig interesseret sig for Avlsbrug, uagtet han havde haft det for sine Øjne fra Barndommen af. Sidde paa en Hesteryg, det kunde han, og tumle et Par raske Heste for en Vogn faldt ham let, men pløje og harve, saa og høste, og hvad andet der hører til Landvæsenet, havde han ikke ringeste

Forstand paa. Men han havde et Par Øjne at se med og et Par Øren at høre med, og dem brugte han paa sine Besøg hos Bønderne, saa han snart fik aflært dem Grundbegreberne i Agrarkunsten.

Nok muligt, at der blev begaaet nogle Dumheder i Begyndelsen, men dem kan man ogsaa lære noget af.

Og mens Fader gik i Lære bagved Plovmanden og

FADER I ØRUM

MODER I ØRUM

hos Fodermesteren, søgte Moder Indsigt i Mejerivæsen og Landhusholdning hos Familien *Fabricius* paa Konstantia, hvor Fruen var meget anset for sin Dygtighed paa disse Omraader.

I to Maaneder mødte Moder hver Morgen Kl. 5 paa Konstantia, begyndte ved Malkningen og fulgte saa Mælken paa dens Vandring til Smør eller Ost. Og det varede ikke længe, før hun fik en saa tilstrækkelig Færdighed, at hun kunde være sin egen Mejerske i Præstegaarden.

Med denne nye huslige Ordning var Brødspørgsmaalet løst, og „nu kom vi godt ud af det,“ skriver Fader.

Saaledes fandt Herren Udvej for, at det Arbejde, der voksede sig større og større omkring mine Forældre, ikke skulde hindres af timelige Grunde.

Overtagelsen af Avlingen gav Faders Prædikener et godt Rygstød. Naar han tidligere havde prædiket imod Søndagsarbejde, havde Verden ikke taget ham alvorlig. „Præsten har jo aldrig prøvet at have hele Høsten staaende paa Marken, mens Regnen styrter ned, lad ham først selv blive Landmand, saa skal Piben nok faa en anden Lyd,“ sagde de.

Men den fik ikke nogen anden Lyd; og nu kom det til, at han kunde vise Verden, at han selv levede det, han prædikede.

Som Landmand blev det ham ogsaa lettere at faa Folk i Tale, nu kunde han „begynde med Grisen og ende med vor Herre“.

Med Avlingens Overtagelse kunde han nu bedre leve med sit Folk, være glad med de glade og græde med de forknytte. Det var magre Jorder paa den Egn, og faldt det i med Tørke, kunde der let blive Fare for Misvækst.

Saaledes havde det i Sommeren 1868 været regnløst i lang Tid, og Sæden begyndte at sygne hen. En Søndag bad de troende i Ginnerup Fader før Gudstjenesten, om han vilde bede om Regn. For Menneskeøjne var der ingen Udsigt, Solen skinnede fra en skyfri Himmel, men i Tro paa Herrens Forjættelse bad Fader, om Gud vilde forbarme sig over dem og sende Regn, og inden Gudstjenesten var sluttet, styrtede Regnen ned.

Med Hjertet fyldt af Tak kørte mine Forældre hjem, men da de naaede Ørums Grænse, var Regnen standset dør. Moder blev noget modfalden, men Fader svarede

paa sin stille Maade: „Vi har jo kun bedt om Regn i Ginnerup.“

Ordrede Gud nu mine Forældres timelige Forhold paa bedste Maade, blev de dog ogsaa forsøgt i mange Trængsler. Herren har jo ofte for Skik at dygtiggøre sine store Redskaber gennem tunge Prøvelser.

Fader havde fra sine første Præsteaar lidt af et Halsonde, som atter og atter kom igen, og ved hans Forflyttelse til Ørsløv tog det i den Grad Overhaand, saa han ikke maatte tale i et halvt Aar.

I Ørumtiden begyndte den Nyrelidelse, som han maatte bære paa hele Resten af sit Liv, og som tilsidst afsluttede hans travle Arbejdsdag.

Naar disse Nyreanfald kom med de voldsomme Smerter, var det ofte svært for Fader at være „taalmodig i Trængslerne“. „Jeg duer ikke til at være syg — skrev han til Clausen — jeg kan saa daarligt taale og bære Smerter, saa er jeg den usleste Pjalt paa Jorden, og det er jeg i Grunden altid, det er kun Munden, som er stærk.“

Man ser, hvorledes Gud gennem Sygdommen ledte Fader ind i Selvprøvelse. Han skulde jo ogsaa være Præst for dem med de mange Smerter. Gennem sine egne Lidelser lærte han at „trøste andre med den Trøst, han selv var blevet trøstet med“.

Kort efter dette Sygdomsanfald skulde han forsøges i en ny Trængsel. Denne Gang var det en af mine Brødre, der havde faaet Lungebetændelse og en Tid svævede mellem Liv og Død. Fader gik stille med sin Sorg, mens Moder var den velsignede Sygeplejerske for sin lille Dreng, og med Opofrelse af alt vaagede hun Nat og Dag ved hans Leje. „Jeg har aldrig bedt om mine Børns Liv, naar de var syge — har hun sagt — men kun at Herren vilde bevare dem.“ Derfor har jeg ogsaa den Tro, at alle vi Sø-

skende engang skal samles med Fader og Moder om Lammets Trone i Guds Paradis.

Herren gjorde min Broder rask; men senere fik Moder Lungebetændelse, kort før min yngste Broder blev født. Det saa meget alvorligt ud, og mine Forældres Huslæge var af den gamle Skole og benyttede væsentligt Plastre til sine Patienter. Var denne Behandling blevet ved, vilde Sygdommen efter menneskelig Beregning være endt med Døden. Men saa fik Lægen selv Lungebetændelse, og en ny blev tilkaldt, som ved sin forstandige Behandling hjalp Moder over Krisen.

„Jeg maatte takke Herren — skriver Fader —, fordi han gjorde den gamle Doktor syg for at redde min Hustru. Og hvad vilde der være blevet ikke blot af Hjemmets Lykke, men af hele det velsignede Samliv med Guds Folk uden hende! thi det var og har været siden en stor Gerning, Herren har betroet hende som de helliges Værtinde. Og ikke blot dette, men ogsaa som hendes Mands Paa-minder og Hjælper i hans Præstegerning.“

Fader kunde dog ikke blot takke Herren for Moders Liv, men fremfor alt for, hvad han vandt aandeligt gennem Prøvelsen. Han skrev nemlig i de Dage til Clausen: „Hvor jeg led grueligt! — men jeg har set, hvordan Frelseren i en saadan Tid bar mig bort fra noget ondt, som han vist ellers ikke havde faaet mig bort fra. Hvor det er tungt, at der skal saa megen Smerte til for at faa os frelste! Dog, han skal have evig Tak, at han gør det, om ogsaa det gør ondt.“

Foruden den megen Sygdom maatte mine Forældre ogsaa prøve at staa ved to smaa Børns Grave, en Søn og Datter. De ligger begge begravede paa Ørum Kirkegaard, og paa Gravstenen lod Fader indhugge: „Guds Rige hører saadanne til.“ I dette Jesu Ord søgte mine Forældre

Trøsten over ikke at skulle se deres to smaa Børn mere paa Jord.

— — —

Den før omtalte Strid med Pauline Worm var kun en Forpostkamp for det, der skulde komme. Denne stridbare Dame var Grundtvigianer, og hun saa paa Fader og hans Gerning gennem grundtvigske Brillen, og igennem dem saa hverken han eller Missionen godt ud.

Selvom Pauline Worm næppe i sit Angreb er optraadt med Mandat fra de ledende indenfor den grundtvigske Lejr, saa angreb hun dog ud fra grundtvigske Forudsætninger, og hendes Angreb var utvivlsomt et Udtryk for, hvad der rørte sig indenfor den Retning, hvad ogsaa fremgaar af Faders før anførte Indlæg i Striden.

Grundtvigianismen var sikkert ved sin Fremtræden et Vækkelsesarbejde fra Gud midt i Rationalismens værste Tid. Men saa gik det den, som saa mange andre kirkelige Bevægelser, der blev en Magt i Folket, at den fik et Paahæng af Navngrundtvigianere, som de ledende ikke har forstaaet i rette Tid af ryste af sig.

Det var væsentlig fra dette Paahæng, Fjendskabet mod Fader og Missionen kom. Maaske ogsaa noget andet har gjort sig gældende som medvirkende Aarsag.

Det har utvivlsomt en Tid været Grundtvigianernes skønne Drøm, at de skulde være Saltet i det danske Folk i det 19. Aarhundrede, og nu stod den Indre Mission der og gjorde netop Saltets Gerning og syntes saaledes at gøre Grundtvigianismen Rangen stridig.

Dette har nu aldrig været Missionens eller Faders Hensigt at ville konkurrere med nogen anden Retning. „Vi vil ikke være noget Parti, men kun et Arbejde indenfor Kirken,“ skrev Fader allerede dengang.

Men blandt Grundtvigianerne saa man ikke saaledes

paa Missionen, da den i Slutningen af Tredserne var blevet en Faktor indenfor Kirken, som man maatte regne med. Da opstillede man indenfor den grundtvigske Lejr det forkerte Regnestykke, at Missionen var en Konkurrent, der vilde gøre deres skønne Drøm til intet.

Paa denne Baggrund maa man se de Angreb, der nu blev rettet mod Fader og Missionen, Angreb, som nødte Fader frem i Ildlinjen.

Ofte er Fader blevet omtalt som en Stridens Mand, der først rigtig var i sit Es, naar han kom ud, hvor det gik varmest til.

Dette er et ganske falsk Billede af ham. Han kunde kæmpe som kun faa, og mange, som har udfordret ham, har faaet brodne Pander; men det var ikke hans Lyst at stride; tværtimod søgte han at holde Fred, saa længe det stod til ham. Ja, ofte har hans Venner bebrejdet ham, at han holdt Fred længer, end ret var.

Og dette var netop Tilfældet, da Striden med Grundtvigianerne brød frem i 1868.

Fra grundtvigsk Side havde man alt tidligere forsøgt at fiske i rørte Vande i Uby efter Faders Bortrejse. Da dette glippede, skrev en grundtvigsk Præst, en af Faders gode Venner, „voldsomme Breve“ til ham, „rasende over Ubyerne, der ikke vilde lade sig bearbejde“. „Jeg skrev til ham — beretter Fader — om de smaa Ræve, der fordærver Vingaarden; han troede i sin Kløgt, at jeg mente, at han var Ræven; jeg svarede: nej, du er hverken en lille eller stor Ræv, men du er et godt Faar.“

Dette og lignende enkelte Forsøg paa at gøre det ved Missionen vakte Liv grundtvigsk var Forløbere paa Striden, der brød frem. Men saa længe det kun blev ved enkelte Forsøg, vilde Fader ikke frem paa Kamppladsen.

Ryslingebegivenheden blev imidlertid Kampsignalet

indenfor den grundtvigske Lejr, ikke i sig selv til Kamp mod Fader og Missionen, men i det hele mod alt, hvad der ikke vilde følge den grundtvigske Bevægelse.

Fader havde jo ikke støttet Angrebene paa Birkedal, var tværtimod blandt de Præster, der ønskede hans Forbliven i Ryslinge. Men Begivenhederne dør affødte Fri-menighedsloven i 1868, og dette satte mange Penne i Bevægelse.

Hidtil havde Fader dog forholdt sig tavs, uagtet Clausen bombarderede ham ret kraftigt, ja, skrev engang, at han var vred over hans Tavshed, bebrejdede ham „Koketteri“ med Grundtvigianerne og føjede til, at han maatte tale rent ud for at faa „blæst alt det bort, der var opkommet i hans Sind mod Fader“.

Fader svarede tilbage: „Godt blæst! Hele Vrøvlet blæst bort med et Pennestrøg; — og saaledes skal det være; blot Kærligheden aldrig bliver blæst bort! og det gør den ikke; den har før været i Blæst mellem os to.“

Om sit Forhold til Grundtvigianerne skrev han i samme Brev: „Jeg har virkelig engang koketteret med dem, men det er *længe siden**); og jeg er nu ogsaa paa det sorte Brædt... her kan Grundtvigianerne ikke engang taale at være i min Kirke. Men vist er det, at jeg søger at undgaa Strid med dem, fordi jeg har nogle inderlig kære Venner iblandt dem, og det Venskab vil jeg ikke have slaet ihjel. Men Samvirken med dem anser jeg for umulig nu.“

Derefter omtales et Møde, hvor Fader ønskede at klare sin og Missionens Stilling til Grundtvigianerne, dog uden at faa Lejlighed dertil; „men den rette Lejlighed kommer vel nok,“ føjede han til.

Og den kom ogsaa.

Dr. Johannes Clausens (den senere Biskop i Aarhus)

*) Fremhævet af Fader.

Skrift: „Vil en Frimenighedslov kunne gavne vor Folkekirke?“, var netop udkommet.

Fader anmeldte den i Missionstidende. „Om Frimenighedsloven — skrev han — kan der være forskellige Meninger imellem troende Mennesker, og Profeter er vistnok i dette Stykke hverken de, der spaar en saa rig og lykkelig Fremtidsvirkning for Kristendommen i Danmark af denne Lov, eller de, der spaar alle mulige Fremtidsulykker af den. Det er dog ikke Love og Anordninger, som kan fremhjelpe eller ihjelslaa Kristenlivet, „men *Ordet* i Tale og Skrift, baaret af levende troende Kristenmennesker. Og det er det Syn, som den Indre Mission har . . . Men én Ting er der, som jeg ikke kan forstaa i Dr. Clausens Skrift, nemlig at „der burde arbejdes hen til at give *Menighederne* Indflydelse paa Præstevalget, og at faa en Kirkeforfatning i repræsentativ Retning, sammensat baade af gejstlige og Lægfolk“; jeg kan ikke forstaa, at mens man er saa bange for Frimenighedsloven, man dog ikke er mere bange for *disse Præstevalg og denne Kirkeforfatning*; thi her er sandelig Grund til at være bange paa *vor Herres Folks Vegne*. Det vilde jo aldrig blive Menighederne, men derimod *Sognene*, der kom til at vælge deres Præst. Der blev ikke valgt andet end *Sognepræster*, men ingen *Menighedspræster*; og *Herrens Folk, de hellige i Sognet*, blev efterhaanden nødte til at træde ud af Folkekirken og danne en Frimenighed med selvvalgt Præst. — Og saa denne *Kirkeforfatning*, en kirkelig Rigsdag, valgt af alle bosiddende i Sognene — det vilde jo atter blive *Sognene*, og ikke Menighederne, der kom til at vælge, det vilde atter blive *den store vantro Flok*, som skulde raade og regere Kirken og afgøre alle kirkelige Sager. Jeg kan ikke se andet, end at skulde en saadan Kirkeforfatning nogensinde komme i Stand, saa kunde det let hænde,

at man regerede saa længe, indtil der tilsidst ingen Kirke blev mere at regere, og man fik en Kirkeforfatning uden nogen Kirke, eller med andre Ord, at *den sande levende Kirke* maatte unddrage sig et saadant Verdenstyranni og blive en Frikirke... Som Forholdene nu er, saa længe Ordet er frit, og der regeres saa lidt, kan dog *Menigheden, vor Herres lille Flok* nære sig og leve i Folkekirken.“

Dette Indlæg i det kirkelige Forfatningsspørgsmaal var velgørende frit for al Vaklen til den ene Side og den anden Side, men det var ren og klar Besked: lad os blive fri for Kirkeforfatning, „som aldrig vil blive de helliges Forfatning“, som Fader skrev paa den Tid til Clausen.

Dette Syn paa en kirkelig Forfatning var ikke en Studerekammertheori, ikke heller en lykkelig Indskydelse i et heldigt Øjeblik, men Fader var naaet til den Mening ad Erfaringens Vej.

I 1857 udsendte Ministeriet et Cirkulære om Oprettelse af Menighedsraad, dog kun frivillige. Der holdtes adskillige Præstemøder paa Ubyegnen om den Sag, og alle Faders velærværdige Naboer med de mange Aars Præstefaring blev enige om, at han — med ét Aars Præstegering bag sig — skulde gøre Forsøget, og lykkedes det, kunde de andre saa tage fat.

Og tilsyneladende lykkedes det. „Nu arbejder jeg paa Menighedsraad — skrev han til Clausen — og synes at skulle have Lykken med mig ogsaa i dette.“

Det var dog kun en tilsyneladende „Lykke“; thi i Løbet af et Par Aar døde disse Menighedsraad af sig selv. Der var hverken Trang til dem eller Brug for dem. Og fra den Tid stammer Faders Uvilje mod Kirkeforfatning, fordi Grundvolden for den havde vist sig ikke at du.

Var Fader saaledes en Modstander af Kirkeforfatning, stillede han sig derimod ikke paa Forhaand uvillig over-

for Frimenighedstanken, saa i den endogsaa en Redning for Livet, om en verdslig Kirkeforfatning skulde blive gennemført.

Det var øjensynlig dette, der bevægede Kultusministeren til at anmode Fader om at komme ind i Ministeriet ved første Lejlighed. „Det, han vil mig — skrev han til Clausen — er, at Missionen skulde oprette Frimenigheder. — Der er meget morsomt til her i Verden.“

Grundtvigianerne var imidlertid ikke tilfredse med Missionens Stilling til Frimenighedsloven, hvor de utvivlsomt havde haabet at finde en Forbundsfælle. Dette Haab blev en Skuffelse.

Der rejste sig som bekendt en stærk Bevægelse mod denne Lov, og af de tre Præster i Missionsbestyrelsen var den ene med i denne Bevægelse, den anden stillede sig neutral (Fader), og den tredje støttede Loven.

Grundtvigianerne kunde saaledes ikke vente nogen Støtte fra Missionen, og det blev taget meget ilde op; der rejste sig nemlig nu en ret kraftig Storm fra den grundtvigske Lejr, navnlig i „Alm. Kirketidende“, der betegnede Missionen som en „Lovens Retning“, som virkede med „Ild og Jordskælv“, dens Præster var „Lovprædikanter og Bulderbasser, der kun kunde buldre op om Djævelen og Helvede; Missionen var i det hele taget „en Ødelæggelse for Danmark“, ja, ved et grundtvigsk Vennemøde paa Fyen blev den endogsaa betegnet som „en Retning, der siger, at Guds Ord findes paa ethvert Blad, som Bogtrykkeren har sat sin Sværte paa, naar det blot handler om noget gudeligt“.

Med disse Angreb var imidlertid det Rygte opkommet, at det stod daarligt til med Missionen, og at Fader skulde have udtalt, at „han med Glæde vilde begrave den“.

Han havde virkelig sagt dette ved et Møde i *Støvring-*

gaard Skov, kun ikke som det blev udlagt i Folkesnakken.

Da disse Rygter udbredtes mere og mere og sattes i Forbindelse med Faders Udtalelse, fandt han det rigtigst ved given Lejlighed at gøre rede for begge Dele. Dette skete ved Missionens Efteraarsmøde i Randers 1868.

Først besvarede han Spørgsmaalet om Indre Missions Befindende. Ud fra en Historie om en rask Mand, hvis Helbred der bestandig blev spurgt til, indtil han tilsidt blev syg og døde af disse Spørgsmaal, viste Fader, at den tilsyneladende Interesse for Missionen kun var et Forsøg paa at spørge den ihjel. Men det skulde ikke lykkes, hævdede han. Indre Mission havde det saa godt som aldrig før, den var større end nogensinde tidligere, havde nu 50 Kolportører og en Rejsepræst.

Missionen var saaledes saa langt fra at ligge paa Sottesengen, at den tværtimod stod i sin kraftige Udfoldelse. „Den har aldrig befundet sig saa vel og saa oplagt til Virksomhed som netop nu,“ erklærede Fader, og han tænkte ikke, det skulde lykkes Modstanderne at „spørge den ihjel“.

„Jeg ved kun to Maader — føjede han til — hvorpaa den Indre Mission kan dø; og det er: enten ved *Selv mord*, eller at *vor Herre siger: nu skal du dø.*“

„*Selv mord* vilde det være, dersom den Indre Mission vilde begynde at optage døde Lemmer i sig; — og den Fare er nær, dersom vi ikke værges os derfor. Der var en Tid, da der ingen Fare var for dette; det var, da den Indre Mission var i sin første Begyndelse, da en gammel Præst paa Sjælland stod med to unge Kapellaner og et Par Lægfolk og havde begyndt at drive indre Mission; da var der ingen Fare for, at de døde Lemmer skulde ville hænge paa; da var den Indre Mission som en foragtet Tiggerdreng, som de døde Præster og andre døde Navn-

kristne mente at kunne jage bort med et Æselsspark; men den Indre Mission er ved Herrens Naade vokset og blevet stor i Danmark, og dens Virksomhed er nu saa omfattende, at de, som engang sparkede til den, nu har begyndt at tage Hatten af for den, og nu er Faren større for, at døde Lemmer skal ville hænge paa. Denne Fare kom frem under Frimenighedsloven, fordi en Del af Indre Missions Venner var imod denne Lov, da var der ikke saa faa døde Lemmer, som begyndte at svinge med Hatten og raabe Hurra for den Indre Mission; og denne Fare kan jo atter og atter komme igen, og dersom vi ikke passer paa at ryste det døde Paahæng af os, saa begaar den Indre Mission *Selv mord*. Men den vil ikke begaa denne Forbrydelse; derfor gælder det om at ryste sig, hver Gang noget dødt vil hænge paa.“

Derefter gjorde Fader rede for Udtalelsen om, at „han med Glæde vilde begrave den Indre Mission“.

„Der er en anden Maade — sagde han — hvorpaa den Indre Mission kan dø, nemlig *naar vor Herre siger*: „Nu har jeg brugt den Indre Mission til det, som jeg vilde have brugt den til; nu skal den dø og hvile i Fred; nu vil jeg virke ved andre Kræfter og en anden Virkemaade.“ Og det er, hvad jeg har sagt i Støvringgaard Skov, at naar vor Herre ved aabenbare tydelige Tegn giver dette tilkende, saa vil jeg med Glæde være med at begrave den Indre Mission; thi det er det værste af alt, naar man vil overleve sig selv... Og saadan er det saa ofte gaaet i Kirkens Historie med saadanne Foreninger, som er begyndt under Herrens Naade til at vække Livet i Kirken, men som ikke har villet agte paa Herrens Tegn om, at deres Tid er omme, men har villet overleve sig selv og derfor er blevet *Partier* med *Partinavne* og *Partimener*, hvoraf der altid er fremkommet noget grimt og galt.“

I denne Forbindelse nævnede Fader „Pietismen“ og „Herrnhuthismen“ i Tyskland og „Methodismen“ i England og Amerika, hvorefter han fortsatte:

„Men saadan vil vi ikke, det skal gaa den Indre Mission. Den er intet Parti og vil ikke være det, hvor meget vore Modstandere end søger at gøre os dertil; den Indre Mission har intet *Partinavn* at kalde sig efter, ingen særlige *Partimeninger* eller *Partianskuelser*. Den vil ikke høre til noget andet Parti end *de helliges Parti*, som er *vor Herres eget Parti* i Modsætning til de *Vantro*. Den Indre Mission bæres af *de hellige* i Danmark og vil kun samle til *de helliges Samfund*. Og saa længe *de hellige* i Danmark vil bære denne Sag og denne Virkemaade med virksom Deltagelse, saa er det et Tegn for os, at vor Herre vil, at den skal fortsætte sit Liv; men fra det Øjeblik, de hellige i Danmark trækker sig tilbage fra denne Virkemaade, skal det være et Tegn for os, at vor Herre vil, at den skal dø for at afløses af nye Kræfter og nye Virkemaader, og da vil vi ikke, at den Indre Mission skal overleve sig selv, men lægge sig til at dø i *Jesu Navn* med den Overbevisning: den har virket, hvad Herren vilde, den skulde virke.“

Jeg har gengivet dette Forsvar for Missionen saa udførligt, fordi det var et af de vægtigste Ord, Fader hidtil havde talt mod Modstanderne.

Man skimter her den fødte Fører. Med overbevisende Klarhed, med besindige og dog saa myndige Ord, uden at drage nogen enkelt Person frem, slaar han sine Modstandere Vaabnene af Hænde, afslører forløjede og fordrejede Udtalelser, saa alt kommer frem i Sandhedens Lys.

Denne Tale blev hørt ud over hele Landet og vakte stærkt Røre. Nogle af Fadere Venner — de med grundt-

vigske Tilbøjeligheder — rystede betænkeligt paa Hovedet, og andre, og blandt dem Clausen, havde forstaaet Fader og takkede Gud for den Visdom, han gav sin Tjener at tale med. Modstanderne lod derimod Vreden løbe af med dem. Deres bedste Vaaben: Missionen paa Sottesengen og Faders Begravelse af den Indre Mission, var fravristet dem, men saa blev alle de gamle Beskyldninger fra „Alm. Kirketidende“ kogt op paany og bragt omkring af „de Grundtvigianere, som er spredt rundt om i Landet“.

Clausen skrev i den Anledning: „Nu gaar det rask med Angrebene paa den Indre Mission; det vidner om Livet i den; en død Hund vilde man vel ikke sparke saa stærkt til.“

Fader mente dog ikke at burde tie til disse fortsatte Angreb, der tilrakkede Missionens Præster, Kolportører og Venner. I „Beretningen om Indre Missions Virksomhed“ kom han til Slutningen ind paa Omtalen af disse grimme Angreb, udtalte sin dybe Sorg over, at Forholdet havde udviklet sig saaledes „mellem Brødre“, der burde kunne arbejde og leve sammen i indbyrdes Kærlighed, hvilket havde været hans inderlige Længsel fra hans første Præsteaar.

Derefter nævnes de mange Beskyldninger imod Missionen. Efter dem er der bogstavelig intet, som duer, dens Præster og Kolportører, dens Venner og de Bøger, den udbreder, det er daarligt altsammen.

„Saaledes ser Forholdet ud mellem Missionen og Grundtvigianismen, og det er et sørgeligt Syn for alle ærlige Herrens Venner — skrev Fader — et afskrækkende Syn for dem, som staar udenfor, og kan kun være til Glæde for Djævelen og alle onde Aander“ hvorefter han raader til at følge Abrahams og Loths Eksempel og saa

„huske, at vi er Brødre, og at Broderskabet bevares, om ogsaa al Samvirken maa ophøre.“

Clausen var stærkt grebet af denne Beretning. I Brev til Fader skrev han: „Jeg takker Herren, fordi han gav mig en Ven, der havde saa stærke Skuldre, saa stor Aandens Kraft som du. Engang syntes jeg, at jeg, hvad aandelige Evner angik, kunde stille mig saa omtrent Side om Side med dig; da jeg mærkede, at jeg sakkede bagud, var jeg undertiden ikke fri for lidt Skinsyge, men den er forbi; jeg vil villig stille mig bag dig og langt bagefter dig; men jeg bliver ved at følge dig, saa længe du vandrer i Frelserens Fodspor.“

Denne Strid fremkaldte en ny Tanke indenfor Missionens Bestyrelse, nemlig Afholdelsen af *et Møde med Præster* for med dem at drøfte Missionen og dens Virkemaade. Trods Missionens store Fremgang havde den nemlig endnu kun ringe Tilslutning blandt Præsterne. Mange var aabenbare Modstandere, nogle stod „iagttagende“, men kun faa var dens Venner.

Der blev saa udsendt en Indbydelse til et Præstemøde. „Hensigten var væsentlig den at „lodde“ iblandt troende Præster for at se, hvor dybt Vand Missionen havde under sig dèr.“

Ved Mødet, som holdtes i Sorø 21. Oktober 1869 med ret god Tilslutning fra Præsterne, gjorde Fader paa sin sædvanlige klare Maade rede for den Indre Missions Virkemaade og søgte at vise, hvilken velsignet Hjælp den kan være for Præsten i hans Gerning.

Under Forhandlingen viste det sig vel, at der hos enkelte Præster var „Lavvande“ for Missionen, mens andre viste mere Forstaaelse og udtalte deres Glæde over Kolportørernes Udsendelse. Bl. a. erklærede en Præst, at

„det Liv, som nu fandtes i hans Sogn, og som han var glad ved, var kommet ved en Kolportørs Virksomhed“.

Men Anker manglede det naturligvis ikke paa; der blev f. Eks. klaget over flere Kolportørers manglende Oplysning. Dette besvarede Fader paa sin ejendommelige Maade, hvor han paa én Gang indrømmede Manglerne og samtidig bredte Kærlighedens Dække over dem med Manglerne, noget, som gjorde ham saa elsket af Missionærerne, og som gjorde, at de saa let lod sig retlede af ham.

I sit Svar paa disse Anker sagde han bl. a.: „Ligesom den Indre Mission havde haft sin Barndomstid, hvor den ogsaa blev behandlet af Faderen i Himlen som et Barn, og al Ting gik saa let og sorgløst for den, saaledes havde den Indre Mission ogsaa i den Tid begaaet adskillige Barnestreger og altfor let antaget adskillige Kolportører, som aldrig burde være antagne. Vi fik i mange Maader at mærke, at Barndomstiden nu var forbi, at Missionen maatte til at kæmpe som en voksen Mand for sin Tilværelse overfor de mange, som vilde berøve den dens Stilling; Missionen havde ogsaa begyndt at ryste Barnestregene af sig ved at afskedige de Kolportører, som kunde være ærlige Kristenmennesker, men ikke kunde være brugelige Kolportører.“

Ved disse og mange andre gode Ord banede Fader Vej for Missionen. Og dette Møde skaffede den en stærkere Tilslutning fra Præsternes Side.

Endnu skal omtales et andet Møde, som Fader dog ikke deltog i, men som fik saa stor Indflydelse paa Forholdet mellem ham og Clausen, nemlig *Kirkemødet i Odense i Oktober 1869*, utvivlsomt en Forløber for de senere „Bethesdamøder“.

Idéen til dette Møde var Clausens, „et af dine mange Æg, som du ifølge din Natur trænger til at lægge,“ skrev

Fader til ham og føjede til: „Men har ikke det første Møde vist, at det er et Hanææg, hvoraf der ingen Kylling kan komme. De, som samles til dine nye Møder, er nemlig nogle Haner, der som bekendt kun kan ryge i Kammen paa hverandre. Lad du mig fremdeles være din kloge Høne, der roligt ruger paa dine mange Æg og udruger dem, som der er Kyllinger i.“

Dette Kirkemøde var foranstaltet af en Forening af troende Mennesker paa Fyen, som Clausen havde dannet i den Hensigt at samle troende Præster og Lægfolk, dog ikke alene fra Indre Mission, til Samvirke for Ydre Mission og hjemlige Menighedsvirksomheder, f. Eks. kirkelig Fattigpleje o.l.

Beretningen om det første Møde anmeldte Fader i Missionstidende. Han tog lempeligt og kærligt derpaa, da det jo var hans Vens „Hanææg“, men udtalte dog som sin Mening, „at vi behøver ikke at danne særlige Foreninger for at fremme disse Øjemed, men at det maatte være nok at samle Vennerne af „*Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark*“ til saadanne Møder rundt om i Landet for at aabne Øjet og Hjertet for saadanne Ting“. Og som Grundtvigianerne havde deres „Vennemøder“, kunde Missionen ogsaa have sine, hvor ens tænkende Mennesker til større Velsignelse kunde behandle den Slags Sager.

Dette Kirkemøde var Begyndelsen til, at *Clausen fjernede sig fra Indre Mission*. Og hvad der yderligere forøgede Afstanden, var den saakaldte „*Amerika-Sag*“, et Arbejde paa at sende troende Præster ud til de Danske i Amerika.

Her søgte Clausen Samarbejde med Grundtvigianerne og spurgte ikke, om det var grundtvigske eller indre-mis-

sionske Mænd, der sendtes ud, blot det var troende Mænd. Heri kunde Fader ikke følge ham.

Clausen blev stødt herover og bebrejdede ham, at han isolerede sin Ven o. a. l.

Fader svarede tilbage, at Venskabet var uforandret det samme, men han kunde ikke følge ham i Makkerskabet med Grundtvigianerne, og „hvad vil du opnaa ved et saadant Makkerskab? Grundtvigianerne foragter dig og mig lige meget som nogle usle Personer, men bruger os, hvor de kan. Jeg vil hellere blive, hvor jeg har staaet saa længe, som de helliges Ven i Danmark med dog nogle ærlige, oprigtige Præstevener, end miste de helliges Tillid for nogle tvivlsomme Præstevenskaber. Og det gør mig mageløst ondt, at du, min bedste Ven! er ifærd med at tabe vore gamle Venners Tillid... Det er mageløst tungt for mig, om vi ikke skal vedblive at gaa Haand i Haand i den Sag, som fik vore bedste Kræfter, og hvor vi stod saa trofaste sammen i de mange frugtbare Aar.... Hvor vilde Verden og Fjenderne juble, og din trofaste Ven i Ørum græde bitterligt. Vort Venskab har været en Magt, som mange har frygtet, og mange har glædet sig ved. O, lad os dog, kære, kære Ven! blive sammen og arbejde sammen.“

Clausens Svar var et 20 Sider langt Brev, hvor han søgte at forsvare den Udvikling, der foregik med ham. Han var ikke Grundtvigianer, skrev han, havde ikke antaget den kirkelige Retnings Særstandpunkt, men Missionen skulde frem paa nye Veje, om det vakte Liv ikke skulde ende i Pietisme eller Sektvæsen; den trængte til folkelig Oplysning i god Forstand, Kærligheden til Fædrelandet skulde fremelskes o. s. v. Hvorefter han bebrejder Fader, at han havde isoleret sig fra disse nødvendige Fremskridt og stod stejlt paa Vækkelsesarbejdet alene.

Naar man læser dette Brev, kan man vanskelig frigøre sig for den Tanke, at Clausen mener, at det er ham, der gør Fremskridt og forstaar Tidens Krav, mens Fader var gaaet istaa i sin Udvikling.

Tiden har imidlertid forlængst vist, hvem der var den viseste af de to; thi da Clausen drog Konsekvenserne af sine nye Idéer og endte i Grundtvigianismen, blev denne trofaste, men altfor følelsesfulde Ven en hjemløs Mand, der mistede sit første aandelige Hjem og aldrig blev rigtig hjemme i den grundtvigske Lejr.

Nej, Fader var dengang den klogeste. Det var ikke Clausens Idéer i sig selv, han forkastede, indrømmede endogsaa i sit Svar, at de var gode nok, men det nyvakte Liv var endnu ikke modent dertil. Da det ved Missionen vakte Liv med Aarene modnedes, kom, som vi ved, Tiden til Oplysningsarbejde gennem Højskoler, Landbrugsskoler, Seminarier o. l.

Fader forstod paa en viis og forstandig Maade at behandle det nyvakte Liv efter Herrens Ord til sine unge Disciple: „Jeg har endnu meget at sige eder, men nu kan I ikke rumme det.“ Eller som Fader skrev til Clausen: „Du blev for hurtigt færdig med at pløje nyt Land — det tør jeg ikke forlade — du er mig for hurtig med at indføre en ny Drift i det oppløjede Land; jeg tror ikke, det er stærkt nok til at kunne bære den nye Drift.“

Forøvrigt var der allerede dengang begyndt et Oplysningsarbejde paa Indre Missions Grund, idet Clausen, støttet og anbefalet af Fader, havde oprettet en Højskole i Ryslinge, i hvilken Anledning Fader skrev til ham: „For en Gangs Skyld har du udruget dit eget Æg, du som ellers plejer som Gøgen at lade andre om det Arbejde.“

Modsætningen mellem Fader og Clausen blev dog ikke indenfor Venskabet fire Vægge. Ved Sommermødet i

Næstved 14. Juni 1870 udkæmpedes der en haard Dyst indenfor Bestyrelsen, hvor Fader mødte saa alvorlig Modstand fra et enkelt Bestyrelsesmedlem, saa han senere skrev til Clausen, at forblev den Mand i Bestyrelsen, „maa jeg træde ud og begynde en ny Mission; jeg kan ikke længer fortsætte disse pinagtige Skænderier, som maa undergrave den Indre Mission.“

Det var en meget vanskelig Tid for Fader. Han vilde først og fremmest bevare Missionen, som for ham stod over Personen, og samtidig vilde han saa nødvendig slippe den Ven, som havde ført ham ind i dette Arbejde. Han saa klart, at Missionen var endnu ikke skikket til at føre Clausens Idéer ud i Virkeligheden, den skulde stadig fortsætte sin vækkende Gerning i Folket. Men Vennen, hvorledes skulde han holde ham fast?

„Min inderlig kære Ven! — skrev han — hvor har jeg længe tænkt paa at skrive til dig, tænkt, hvor skal jeg finde Ord, som ret kan naa min bedste Vens Hjerter og lade dig føle, at jeg er uforandret den samme overfor dig. Ja, det kan jeg sige overfor Guds Ansigt, der er ikke „kold Kærlighed“ i mig overfor dig.“

I sit Svar gjorde Clausen rede for de Tanker, der rørte sig i ham, at han havde været vred og navnlig harmet sig over, at Fader havde dækket over ham overfor Vennernes Mistillid. „En saadan Mistillid er kun Raaddenskab“ og var kun et Angreb paa hans personlige Frihed. For Fremtiden kunde han ikke mere virke for Missionen, hverken hans aandelige eller legemlige Kræfter vilde slaa til. Saa længe Fader ønskede det, vilde han forblive i Bestyrelsen „uden Portefeuille“ som „en historisk Antikvitét“. Men Venskabet var reddet, efter Faders Brev kunde han atter kalde sig hans „fuldtro Ven“.

Fader glædede sig over, at Venskabet ikke brast: „Saa

er du da min egen trofaste Ven alligevel — skrev han — og vil ikke bryde et Baand, som Guds Aand har knyttet og velsignet.“

Derimod bedrøvede det ham dybt at have mistet sin Vens Medhjælp i Gerningen. „At jeg ingen Støtte og Hjælp skal have af dig mere i den Indre Mission — staar der i samme Brev — gør jo rigtignok samme Indtryk paa mig, som om jeg var blevet enarmet; men man kan jo dog leve og arbejde ogsaa med én Arm. Men at jeg skulde miste dit Venkab, gjorde derimod det Indtryk paa mig, at jeg var blevet hjerteløs — du hører nu en Gang med til mit Hjerteliv — og uden Hjerte kan man hverken leve eller virke; nu er jeg Karl igen; Djævelen fik dog ikke vundet det Spil at skille os ad... Har noget hos mig saaret dig saaledes, at der sidder en Braad tilbage endnu deraf i dit lidt ømtaalige Hjerte, saa beder jeg dig hjertelig om at tilgive og glemme det.“

Saaledes forstod Fader paa én Gang at staa fast i den Sag, der var betroet ham af Gud, og samtidig bevare en ømtaalig Vens Venkab.

De følgende Breve mellem dem viser ret, hvorledes Venskabet var i Herrens Haand. Paa denne Tid blev Clausens prøvet med megen Sygdom og mistede deres Søn Imanuel; omtrent samtidig havde mine Forældre mistet deres Imanuel.

Fader skrev et saare skønt Brev til Vennen om, „hvor svært det er at give disse kære smaa fra os, om ogsaa det er Herren, som rækker Haanden ud efter dem... Der er dog saa meget sødt paa Bunden af det bitre Bæger, som Herren lader os tømme. Nu har vi to smaa Imanueller hjemme hos Jesus. De skal lege sammen i Engleflokken. O, lad det hjælpe os to smaa Guds Børn til at gaa kærligt sammen paa Vejen til Hjemmet.“

Det var den ene Ven, som trøstede den anden og samtidig plejede Venskabet, der saa nylig havde været saaret og Døden nær.

Faders Brev gjorde det stærkeste Indtryk paa Clausen. „Kærligheden er reddet — svarede han — fordi vi i Kampen stod paa Sandhedens Grund. For mig har denne Prøvelsestid været saa velsignet... thi i saadan Trængsel lærer man at kende, om man kan være ene med Jesus.“ „Tag mig, som jeg er — skriver han tilsidst —, nøjes med min lille Kærlighed og tvivl ikke om, at jeg er din gamle trofaste, hengivne Ven.“

Venskabet gik aldrig i Stykker, men i Gerningen kom de længere og længere fra hinanden. Clausen med det let bevægelige og paavirkelige Sind kunde ikke i Længden samarbejde med Grundtvigianerne uden at tilegne sig deres Særmeninger — om maaske i nogen tillempet Form. Og da man fra grundtvigsk Side begyndte at tage ham til Indtægt, voksede Mistilliden blandt Missionsfolkene.

Der skete Henvendelse til Fader fra nogle af Clausens bedste Venner om dennes Udtrædelse af Bestyrelsen. Fader svarede, at det maatte de meddele ham selv, hvad ogsaa skete. Men forinden skrev han til Clausen derom, hvor han ikke lagde Skjul paa, hvor pinlig berørt han var af denne Sag, men han maatte handle, som han havde gjort, for Sandhedens Skyld. „Jeg maatte sige dig, hvad jeg har gjort — skriver han —. Du har sagt, at jeg skulde sige til dig, naar det er min Mening: træd ud! og du vilde gøre det. Kære, kære Ven! kan du ikke forstaa, hvor forfærdeligt min Sjæl krymper sig ved at skulle sige det til dig. Jeg kan det ikke, ikke i det mindste i Dag. Jeg kan kun sige: overvej det stille for Herren, om du hjerteligt kan arbejde for den gamle Sag i det gamle Spor... eller om du vil overgive din Plads til andre, som kan fortsætte

din gamle velsignede Virksomhed, dersom du ikke selv kan. Men først og sidst, lad ingen Djævel faa Lov til at tage dit Hjerte fra mig, mit har du helt og fuldt. Men Herrens Sag er større end vore to Smaamenneskers Sag, større end den Glæde at virke sammen.“

„Tak, hjertelig Tak for dit saare kærlige Brev — svarede Clausen —. Ja, visselig er vi Venner, de gamle Venner, og i alt det, som er, og det, som forestaar, skal vort Venskab ved Guds Naade ikke brydes.... Vi bør i Ro og Stilhed overveje Sagen og udveksle Tanker om den, navnlig mener jeg, at vi bør mødes personligt, inden nogen Afgørelse sker.... Jeg vil kun træde ud, naar du, Rønne og de to andre ønsker det.“

Derefter gjorde Clausen rede for sin Stilling til Missionen. Den har hans Hjerte, men han ønskede dens Arbejdsmaade ændret paa flere Omraader. Samtidig berørte han sit Forhold til Grundtvigianismen, hvor han ikke lagde Skjul paa, at han havde tilegnet sig flere af dens Anskuelser.

I Oktober 1871 blev den før omtalte Henvendelse om Udtrædelse af Bestyrelsen tilstillet Clausen, og Fader og Anders Stubbjær tilraadede ham at efterkomme den.

I Foraaret 1872 gjorde Clausen i Missionstidende rede for sin Udtrædelse. Uden Bitterhed, med rolige og besindige Ord søgte han at vise, hvorledes Udviklingen havde ført ham til dette Skridt. Og med Tak til Gud for Velsignelsen, han selv havde modtaget gennem Missionen, ønskede han Herrens Naade over Bestyrelsen til at kunne fortsætte Gerningen til Guds Riges Fremme i Fædrelandet.

Fader maatte nu undvære sin Medarbejder, og han kunde det — Tiden har vist det —. Men kunde Clausen undvære Faders Medhjælp? Jeg har ingen Ret til at

dømme; jeg kunde ønske for Faders Ungdomsven og Medstrider i Herrens Sag, at han var blevet i Samarbejdet; jeg tror, han vilde have været en lykkeligere Mand til sit Livs Aften. Kun maa vi ikke glemme, hvor vanskelig hans Stilling var i Ryslinge. Fader glemte det aldrig, derfor dømte han saa mildt om denne Adskillelse. Og han har vel aldrig udtrykt det skønnere og mere hjerteligt end i sin Tale ved Clausens Jubilæum: „Grundtvigianerne tog et stort Stykke af vor Ven, men Indre Mission beholdt hans varme Hjerte, og vor Herre Jesus beholdt hele Manden.“

Clausens Udtrædelse af Bestyrelsen betød et stærkt forøget Arbejde for Fader. Mange Møder holdt han i Forvejen, de blev nu yderligere forøget, foruden at han maatte gøre det Bestyrelsesarbejde alene, som han og Clausen tidligere havde delt imellem sig. Rønne var jo dengang en gammel Mand, saa Fader var den virkelige Formand, selvom han aldrig glemte at tage sømmeligt Hensyn til den fromme og ydmyge Rønne, som var den eneste af alle Danmarks Præster, der havde rakt Broderhaand ud til Lægfolket ved Missionens Begyndelse.

Dette kunde Fader aldrig glemme og bevarede derfor bestandig dyb Ærbødighed for ham. Kun én Gang har jeg set dem sammen — saavidt jeg husker ved Rønnes 90 Aars Fødselsdag —, men det var som Fader og Søn.

Fader savnede Clausen i Arbejdet. „Der er intet Skaar i mit Venskab for dig, at vi ikke virker sammen i Missionen — skrev han —; det har været mig en stor Sorg og er endnu et stort Savn. . . . Mit Arbejde er voldsomt nu, og Gud alene ved, hvor længe det kan gaa; men jeg er med, helt med i den Sag som før, og Missionsmøderne er større og stærkere besøgte end nogensinde.“

Pastor *Jeansson* afløste Clausen i Bestyrelsen, men

tog ikke megen Del i Arbejdet. Samtidig var *Assessor Bruhn* og *Anders Stubbkjær* kommet til. Og disse to Læg-mænd var en god Hjælp for Fader, navnlig *Anders Stubbkjær*.

Paa denne Tid havde flere yngre Præster sluttet sig til Missionen og holdt Møder for den. Blandt dem skal særlig nævnes *Zeuthen*, *Ipsen* og *Blume*, der baa- de blev Faders gode Ven- ner og senere hans trofaste Medhjælpere i Bestyrel- sen.

Det stadig forøgede Ar- bejde i Missionen nødte den Tanke frem hos Fa- der, om han ikke skulde søge et andet mere be- kvemt liggende Embede. Ørums afsides Beliggen- hed gjorde ham det mere og mere besværligt at overkomme de mange Rej- ser og samtidig passe det udstrakte Sogn.

Ogsaa Faders Mod- standere begyndte nu at interessere sig levende for hans store Arbejde, og det Spørgsmaal blev snart almindelig drøftet: „Hvorledes kan Pastor Beck besørge sit Embede i sine egne Sogne, naar han rejser saaledes omkring til Missionsmøder?“ „Og Meningen er jo den — skriver Fader — at jeg af Omsorg for den Indre Mission for- sømmer mit særlige Embede i de mig betroede Sogne.“

Det var nu ikke af Medlidenhed for det „forsømte“

PROVST ZEUTHEN

Ørum og Ginnerup, dette Spørgsmaal drøftedes, men for at gøre ondt for Missionen, vise, at den var en daarlig Indretning, som trak Præsterne bort fra deres vigtigste Gerning.

Derfor mente Fader det rigtigst, at han selv besvarede dette omdrøftede Spørgsmaal. I Missionstidende skrev han, at han aldrig forsømte Søndagsgudstjenesterne i sine Sogne. Missionsmøderne holdt han altid mellem to Søndage, „ofte paa et Par Dage, hvilket jo kan ske ved Jernbanernes Hjælp, og naar Nætterne tages med“. Dernæst fortæller han, hvad han bestiller i sit eget Sogn Vinteren igennem: Gudstjenester hver Søndag i begge Kirker, Skriftemaal om Lørdagen, Bibellæsninger regelmæssig hver Uge i en af Kirkerne og desuden 1 à 2 Forsamlinger om Ugen i private Huse.

Og efter denne Redegørelse vender han Spørgsmaalet til sine Uvenner blandt Præsterne: „Hvordan besørger I eders eget Embede?“ Det betød paa almindelig Dansk: Fej I først for eders egen Dør, det kunde maaske være, at der laa noget Snavs, som trængte til at fejes bort.

Tanken om Forflyttelse blev imidlertid til Alvor, idet Fader søgte *Skivholme*, der laa bekvemt i Nærheden af Aarhus; men han fik det ikke, „han var for ung“.

Kort efter døde Præsten i *Ørsløv*, hvor Fader et Aar i Forvejen havde holdt Møde, lidet anende, at han snart skulde blive Præst i sit første Barndomshjem.

Ved et Møde i Uby havde nogle Mænd fra *Ørsløv* opfordret ham til at søge Embedet, men fik Afslag, da Fader paa Forhaand ansaa det for umuligt at faa *Ørsløv*, som var større end *Skivholme*. Paa gentagen Opfordring skrev han dog Ansøgningen, men tænkte iøvrigt ikke mere derpaa, ja, bad end ikke Gud derom. Han blev derfor vemodig overrasket, da den ene *Frk. Lytzen* efter Gudstjene-

sten i Ginnerup 6. Januar 1874 fortalte ham under Taarer, at han var udnævnt til Ørsløv. Som den yngste af 72 Ansøgere fik han Embedet, eller som han selv udtrykte det: „Der var mange Hunde om Benet, men Hvalpen fik det.“

Udnævnelsen kom overraskende og fyldte mine Forældre med Vemod. De elskede Menigheden i Ørum og Ginnerup, det var lykkelige Aar, de tilbragte dør, omgivet af en stor levende Menighed. Og nu skulde de bryde op. Det er ikke let at sige, for hvem Adskillelsen var sværest, for mine Forældre eller Menigheden.

Fader skrev meget betegnende herom til Clausen:

„Alle de bedrøvede Mennesker her, som med Taarer i Øjnene møder mig hver Dag, det gør saa ondt. Kun Døbefonten i Ørsløv Kirke lyser med en underlig Trylleglans for mig.*) Men jeg har aldrig tænkt paa at komme til Ørsløv. Ministeren maa jo have troet, at Ansøgningslisten var hebraisk og begyndt fra den anden Ende. Men at Herren har gjort det, det tror jeg, . . . han har altid sat mig, hvor jeg ikke havde Lyst til at komme. Og at det er en umaadelig Naade, der er øvet imod mig, det ser jeg ogsaa. Men *forfra, om igen*, det er svært.“

Hvor svært det nu end var at bryde op fra Ørum, saa øvede mine Forældre sig dog i at tro, at den Forflyttelse var fra Herren. Og Tiden har bekræftet det.

Ørsløv var Stedet, det let tilgængelige Sted, hvorfra Fader skulde udføre det vældige Arbejde, Herren havde betroet ham. Ørsløv Præstegaard med de mange Værelser var Hjemmet, der skulde blive de helliges Herberge i 27 Aar. Det var Hjemmet, hvor vi Børn skulde vokse op og fra Barndommen af lære Velsignelsen at kende af de helliges Kærlighed.

Den 22. Marts 1874 holdt Fader Afskedsprædiken i

*) Fader blev døbt i Ørsløv Kirke den 1. Juni 1830.

Ørum og Ginnerup Kirker. Ud fra Evangeliet om Marias Bebudelse samlede han i en Hovedsum alt, hvad han havde haft at „bebude“ dem i de 8 Aar, og hvorledes Bebudelsen var blevet modtaget, og han lagde de troende inderlig paa Sinde, at Budskabet ikke maatte blive for-gæves.

Det var ikke en Afskedstale, der var indsukret i Ros af de troende, men klart og utilsløret forkyndte han dem Sandheden for sidste Gang og mindede dem om, at fra nu af var han ikke mere deres Præst. Dette maatte de huske, naar den nye Præst kom. „Bliver det den Mand, som I har søgt om at faa — sagde han —, saa bliver det den samme Bebudelse, men det bliver ikke den samme Mand, som I hidtil har haft, og sig saa ikke: det er ikke vor gamle Præst, det er ikke Pastor Beck; men husk paa, at Herren har taget mig bort her, og det skal ikke mere være mig, det skal være en ny Mand med en ny Naadegave og den gamle Bebudelse.“

Saaledes tog Fader Afsked med sin gamle Menighed og bandede samtidig Vej for sin Efterfølger, *Pastor Jespersen*, som fik Naade til at gaa ind i Gerningen og fortsætte den i det begyndte Spor.

Ørumtiden stod altid for mine Forældre i en særlig Glans. Den store Vækkelse i Begyndelsen, hvor c. 200 Mennesker blev vakte paa én Dag, var for dem noget af det mest underfulde, Gud havde ladet dem opleve.

Nu skulde de for anden Gang bryde op, og det var tungt at sige Farvel til alle de trofaste Venner. Men Herren havde gemt en ny Velsignelse til dem, om maaske i en anden Skikkelse, den Velsignelse, der hedder *Ørsløv Præstegaard*.

BØGER BENYTTED E VED UDARBEJDELSEN

Vilh. Beck: Erindringer fra mit Liv. *Do.*: Konfirmandforberedelse. *Do.*: En lille Julegave. *Do.*: Fra Livets Kilde. *Do.*: En lille Skatkiste. *Do.*: Taler over min Fader og Moder. *Chr. Sørensen*: Vilhelm Beck. *V. Lund*: Vilh. Beck paa Rejse. *Ægidius*: Vilh. Beck, „Det nye Aar“ for 1906. *Blauenfeldt*: Den Indre Missions Historie. Den Indre Missionstidende 1862—74. — Salmonsens Konversationsleksikon. Kirkeleksikon for Norden. *Bricka*: Dansk biografisk Leksikon. Breve til og fra mine Forældre. *Pauline Worm*: Den Indre Mission under Vilhelm Beck. *L. Nyegaara*: Vilhelm Birkedal.